BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ DOKTORA PROGRAMI

KÜRESEL YÖNETİŞİMDE HEGEMONİK KAPASİTENİN DUYGU PARAMETRESİ: COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ (DSÖ) ÖRNEĞİ

HAZIRLAYAN

NAZLI BELEN

DOKTORA TEZİ

ANKARA-2026

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ DOKTORA PROGRAMI

KÜRESEL YÖNETİŞİMDE HEGEMONİK KAPASİTENİN DUYGU PARAMETRESİ: COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ (DSÖ) ÖRNEĞİ

HAZIRLAYAN

NAZLI BELEN

DOKTORA TEZİ

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ ERDEM DAMAR

ANKARA-2026

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ENSTİTÜSÜ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Siyaset Bilimi Doktora Programı çerçevesinde Nazlı BELEN tarafından hazırlanan bu çalışma, aşağıdaki jüri tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 07/01/2026

Tez Adı: Küresel Yönetişimde Hegemonik Kapasitenin Duygu Parametresi: COVID-19 Pandemisi Sürecinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Örneği

Tez Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı - Soyadı, Kurumu) **İmza**

Dr. Öğr. Üyesi Erdem DAMAR, Başkent Üniversitesi (Tez Danışmanı) ……

Dr. Öğr. Üyesi Reyhan ÜNAL ÇINAR, Başkent Üniversitesi (TİK Üyesi) ……

Prof. Dr. Funda GENÇOĞLU, Atılım Üniversitesi (TİK Üyesi) ……

Doç. Dr. Nazlı ŞENSES ÖZCAN, Başkent Üniversitesi (Üye) ……

Dr. Öğr. Üyesi Demet GÜLÇİÇEK, Munzur Üniversitesi (Üye) ……

ONAY

Prof. Dr. Banu ELİGÜR

Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Müdürü

Tarih: … / … / ……..

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU

Tarih: 01/02/2026

Öğrencinin Adı, Soyadı	: Nazlı Belen
Öğrencinin Numarası	: 21910177
Anabilim Dalı	: Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Programı	: Siyaset Bilimi Doktora Programı
Danışmanın Adı, Soyadı	: Dr. Öğretim Üyesi Erdem Damar
Tez Başlığı	: Küresel Yönetişimde Hegemonik Kapasitenin Duygu Parametresi: COVID-19 Pandemisi Sürecinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Örneği

Yukarıda başlığı belirtilen Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 166 sayfalık kısmına ilişkin, 01/02/2026 tarihinde tez danışmanım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %8'dir.

Uygulanan filtrelemeler:
1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" ve "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zeka Kullanımına Dair Etik Rehber"i kurallarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası

Onay

02/02/2026

Dr. Öğretim Üyesi Erdem DAMAR

Öğrenci Danışmanı Unvan Ad, Soyad,

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının yürütülmesi sürecinde çok önemli katkılar sunan ve hiçbir zaman desteğini esirgemeyen çok kıymetli tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Erdem Damar'a yürekten teşekkür ederim.

Ayrıca çok kıymetli Tez İzleme Komitesi Üyeleri ve Tez Savunma Jüri Üyeleri hocalarım Prof. Dr. Funda Gençoğlu'na ve Dr. Öğretim Üyesi Reyhan Ünal Çınar'a, çalışmaya katkıları, değerlendirmeleri ve yol gösterici yönlendirmeleri için teşekkürlerimi sunarım.

Tez Savunma Jüri Üyeleri hocalarım Doç. Dr. Nazlı Şenses Özcan'a ve Dr. Öğretim Üyesi Demet Gülçiçek'e değerli katkıları için teşekkür ederim.

Doktora eğitim sürecim boyunca akademik ufkumu genişleten ve desteğini esirgemeyen çok kıymetli hocalarım Prof. Dr. Menderes Çınar'a ve Prof. Dr. Banu Eligür'e, ayrıca bu süreçte katkı sunan Başkent Üniversitesi Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü hocalarıma şükranlarımı sunarım.

Çalışmada kullanılan X (Twitter) verilerinin temin edilmesine katkı sağlayan Sn. Ömer Sel'e teşekkür ederim.

Sevgili ailem Ruhsar Belen, Tanju Belen ve çocuklarım Beren Alan ile Metehan Alan'a, bu uzun ve zorlu süreçte yola devam etme inancımı güçlendiren destekleri için sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

Küresel Yönetişimde Hegemonik Kapasitenin Duygu Parametresi:
COVID-19 Pandemisi Sürecinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Örneği
Başkent Üniversitesi
Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü
Siyaset Bilimi Doktora Programı
2026

Bu tez, COVID-19 pandemisi sırasında Türkiye'deki X (Twitter) kullanıcılarının Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) yönelik duygusal tepkilerini inceleyerek, küresel yönetişim kurumlarının hegemonik kapasitesinin yalnızca kurumsal performansla değil, aynı zamanda duygulanımsal süreçlerle nasıl kurulduğunu tartışmaktadır. Çalışma, küresel yönetişimi normatif bir ideal olarak savunmak ya da DSÖ'nün başarısını ölçmek yerine, kriz anlarında bireylerin bu kuruma nasıl hislerle yöneldiğine odaklanmaktadır. Bu çerçevede, DSÖ'ye yönelik duygular, birey–küresel kurum ilişkisini anlamaya imkân tanıyan bir analitik alan olarak ele alınmıştır.

Araştırma, COVID-19 pandemisinin ilk yılında (Mart 2020-Mart 2021) "Dünya Sağlık Örgütü" ve "DSÖ" anahtar kelimelerini içeren 1820 Türkçe tweetten oluşan bir veri setine dayanmaktadır. Çalışmada üç aşamalı bir duygu analizi yöntemi uygulanmıştır. İlk aşamada içerik analizi yoluyla duygusal göstergeler belirlenmiş, ikinci aşamada tweetler manuel olarak duygu kategorilerine ayrılmış, üçüncü aşamada ise duyguların yoğunluğu ve birlikte görülme biçimleri incelenmiştir. Duyguların sınıflandırılmasında, James M. Jasper ve Tamanna Shah'ın duygu tipolojileri bir araya getirilerek temel alınmıştır.

Bulgular, DSÖ'nün pandemi sürecinde bilişsel olarak tanınan ancak duygusal olarak güçlü bir bağ kurulabilen bir kurum hâline gelemediğini göstermektedir. Olumlu ve bağ kurucu duyguların bloklaşmadığı, buna karşılık olumsuz duyguların belirgin bir biçimde yoğunlaştığı görülmektedir. Yüksek düzeyde nötr duygu oranı ise kuruma yönelik açık bir reddedişten ziyade, duygusal bir askıya alma hâline işaret etmektedir. Bu çalışma, küresel yönetişim kurumlarının rıza üretimi konusundaki zayıflıklarının çoğu zaman yüksek sesli karşıtlıklardan değil, bireylerle kurulamayan duygusal ilişkilerden beslendiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küresel yönetişim, duygular, hegemonya, Dünya Sağlık Örgütü, COVID-19

ABSTRACT

Emotions as a Parameter of Hegemonic Capacity in Global Governance: The World Health Organization (WHO) During the COVID-19 Pandemic

Başkent University

Institute of European Union and International Relations

PhD Program in Political Science

2026

This thesis examines the emotional responses of Turkish X (Twitter) users toward the World Health Organization (WHO) during the COVID-19 pandemic, arguing that the hegemonic capacity of global governance institutions is shaped not only through institutional performance but also through affective processes. Rather than defending global governance as a normative ideal or evaluating the success of the WHO, the study focuses on how individuals emotionally orient themselves toward a global institution under conditions of crisis. In this sense, emotions directed at the WHO are treated as an analytical lens for understanding the relationship between individuals and global institutions.

The study is based on a dataset of 1,800 Turkish-language tweets containing the keywords "World Health Organization" and "WHO," collected during the first year of the COVID-19 pandemic (March 2020–March 2021). A three-stage emotion analysis method is employed. In the first stage, emotional indicators are identified through content analysis; in the second stage, tweets are manually coded into emotion categories; and in the third stage, the intensity of emotions and their patterns of co-occurrence are examined. The classification of emotions draws on a combined framework based on the emotion typologies of James M. Jasper and Tamanna Shah.

The findings indicate that although the WHO was cognitively recognized as an authoritative actor during the pandemic, it failed to become an institution with which individuals could establish a strong emotional bond. Positive and bonding emotions did not consolidate into stable affective blocks, whereas negative emotions became markedly concentrated. The high proportion of neutral expressions points not to an explicit rejection of the institution, but rather to a condition of affective suspension. Overall, the study demonstrates that the weaknesses of global governance institutions in generating consent are often rooted not in overt opposition, but in the inability to establish durable emotional relations with individuals.

Keywords: Global governance, emotions, hegemony, World Health Organization, COVID-19

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR……...i
ÖZET……ii
ABSTRACT……iv
İÇİNDEKİLER……...vi
ŞEKİLLER LİSTESİ……..ix
GİRİŞ……1

I. BÖLÜM: KÜRESEL YÖNETİŞİME DUYGUSAL BAKIŞ……...……9
1.1. Giriş……...…….9
1.2. DSÖ'yü Konu Alan Literatür……...……..10
1.3. Küresel Yönetişim ve Duygular…….....17
1.4. Küresel Yönetişim Nasıl Okunmalı?.....19
1.5. Küresel Yönetişimle Kurulan Askıda İlişki Modeli…….….20
1.6. Hegemonya Nedir?.....23
1.7. Duygusal Rıza Olmadan Küresel Liderlik Mümkün mü?.....25
1.8. Dijital Kamusal Alan……26
1.8.1. X (Twitter) Bir Aktivizm Alanı mı?.....26
1.8.2. Sınırlı Öznellik, Panoptik Dijital Alan ve Duygusal Askıya Alma……...…..27
1.9. Dünya Devleti Fikri: Pandemi Bir Küresel Eşik miydi?.....31
1.10. Neden Bağ Kurucu Duygular Yükselmedi?.....32
1.11. Küresel Yönetişimin Duygusal Sınırı: DSÖ'ye Yönelik Duygusal Askı.....35
1.12. Duygusal Yurttaşlıktan Duygusal Tanıklığa……...37
1.13. Küresel Yönetişimin Geleceği Neden Duygulara Bağlı Olabilir?40
1.14. Sonuç……...41

II. BÖLÜM: DUYGULAR…….……...….43
2.1. Giriş…….….43
2.2. Duygular Sosyolojisi: Kuramsal Çerçeve ve Literatür…….....44

2.3. Duygular, Kurumsal Algı ve Meşruiyet……..46
2.4. Duyguların Kamusal İfadesi ve Dijital Alan……..……48
2.5. Kriz Koşullarında Duygular ve Kurumsal Güven…….……...50
2.6. Duygular, Meşruiyet ve Küresel Kurumlarla Kurulan İlişki……..…….52
2.7. Dijital Kamusal Alan ve Duyguların Dolaşımı…….…….54
2.8. Kriz Anları ve Belirsizlik Dönemlerinde Duygusal Yönelimler……...……....55
2.9. Duygular, Kurumlar ve Meşruiyet…….…...…….57
2.10. Küresel Kurumlar, Kriz ve Duygusal Yönelimler Üçgeni……...……...59
2.11. Güven ve Duygusal Kırılganlık ……..……...…..60
2.12. Duygusal Mesafe…….……...62
2.13. Olumsuz Duygular ve Karşıtlık…….…..……64
2.14. Olumlu Duygular ve Bağ Kurma Kapasitesi……..……66
2.15. Duyguların Bloklaşması…….……...68
2.16. Duygusal Tanınma Sorunu……...70
2.17. Duyguların Siyasal Yönelim Üretme Kapasitesi…….……72
2.18. Küresel Yönetişimi Duygular Sosyolojisi Üzerinden Okumak: Seferberlik ve Bireysellikten İlişkiselliğe……73
2.19. Sonuç……...76

III. BÖLÜM: YÖNTEM……79
3.1. Giriş……..79
3.2. Duygusuz Siyaset Çalışmalarından Duygu-Odaklı Siyaset Çalışmalarına……..81
3.3. İçerik Analizi Literatürü…….……82
3.4. X (Twitter) Duygu Analizi Literatürü……...…….84
3.5. Üç Aşamalı Duygu Analizi Modeli……..……89
3.6. Veri Setinin Oluşturulması ve Verilerin Toplanması…….……...89
3.7. Veri Setinin Analizi…….…….....92
3.8. Analiz Aşamaları: Duygu Tespiti, Kategorizasyon ve Yoğunluk Analizi…..93
3.8.1. Birinci Aşama: İçerik Analizi ve Duygu Göstergelerinin Tespiti…93
3.8.2. İkinci Aşama: Manuel Kodlama ve Duygu Kategorizasyonu……...93
3.8.3. Üçüncü Aşama: Yoğunluk ve Birlikte Görülme Analizi……....95

3.9. Yöntemsel Sınırlılıklar……96
3.10. Sonuç……...98

IV. BÖLÜM: ANALİZ VE BULGULAR…….....100
4.1. Giriş……100
4.2. Veri Evreninin Dağılımı ve Duygusal Askıya Alma Örüntüsü…….....102
4.3. Olumsuz Duyguların Baskınlığı ve Karşıtlık Çekirdeği……..….105
4.4. Tekil Duygu İçeren Tweetler: Güvenin Yalnızlığı ve Duygu Bloklaşmasının Kurulamaması……..109
4.5. Çoklu Duygu Yapıları: Olumsuz Duyguların Bloklaşması……..…….114
4.6. Genel Örüntü: Nötr Blok, Olumsuz Duygu Bloğu ve Duygusal Askıya Alma……...135
4.7. Duygular Sosyolojisi Perspektifinden Okuma…….……140
4.7.1. Negatif Duygulardan Kurumsal Eleştiriye…….……...…141
4.7.2. Pozitif Duyguların Eksikliği ve Temsiliyet Krizi…….…….....143
4.7.3. Nötr Tweet'ler ve Duygusal Mesafe…….……...145
4.7.4. Çelişik Duygular ve Çoklu Duygu Örüntüleri……...……147
4.7.5. Sinizm ve Bağın Kopuşu…….……148
4.7.6. Duygusal Yurttaşlık ve Politik Öznelik…….…….....150
4.7.7. Bloklaşmış Duygusal Konumlanma…….…….....152
4.7.8. Duygusal Çıktılardan Siyasal Pozisyonlara…….....153
4.7.9. Kurumsal Nesne Olarak DSÖ: Duyguların Kişiselleşememesi……..154
4.7.10. Küresel Yönetişimin Hegemonik Kapasitesine Duygusal Bir Bakış……...155
4.8. Bulguların Genel Sonucu: DSÖ'ye Yönelik Duygu Rejimleri …….……...158
4.9. Bulguların Literatüre Katkısı: Hegemonik Kapasitenin Duygusal Boyutu……....161

SONUÇ……..163
KAYNAKÇA……172
EKLER
EK 1: DUYGU KODLAMA TABLOSU (CODEBOOK)

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Çalışmada Kullanılan Duygu Kategorileri……..…….80
Şekil 2. Çalışmanın yöntemsel kurgusuna ilişkin aşamalara örnek sınıflandırma…..……...96
Şekil 3. Toplam tweet evreninde nötr/bilgilendirici ve en az bir duygu içeren tweetlerin oransal dağılımı…….……102
Şekil 4. En Az İki duygu içeren tweetlerde duygusal kombinasyonların dağılımı……..…106
Şekil 5. Tekil duygu içeren tweetlerde duygusal kategorilerin yüzde dağılımı……..109
Şekil 6. İki duygu içeren tweetlerde duygusal kombinasyonların dağılımı……..…...115
Şekil 7. Üç duygu içeren tweetlerde duygusal kombinasyonların dağılımı……..…124
Şekil 8. Dört duygu içeren tweetlerde duygusal kombinasyonların dağılımı……..…125
Şekil 9. Beş duygu içeren tweetlerde duygusal kombinasyonların dağılımı……...…127
Şekil 10. Altı duygu içeren tweetlerde duygusal kombinasyonların dağılımı…….....128
Şekil 11. Çoklu duygu içeren tweetlerde baskın duygu çiftlerinin dağılımı……131
Şekil 12. Duygu kategorileri arasındaki Pearson korelasyonlarını gösteren ısı haritası……134
Şekil 13. Nötr tweetler hariç tutulduğunda, tekil ve çoklu duygusal örüntülerin karşılaştırmalı
dağılımı……...136
Şekil 14. DSÖ'ye yönelik duygulanımsal yapının nötr, tekil ve çoklu duygu kategorileri üzerinden şematik gösterimi……...139
Şekil 15. DSÖ Tweetlerinde Duygusal Rejimler (N=1820)……159

GİRİŞ

Küresel ölçekte karar alma süreçlerinin, kurumsal düzenlemelerin ve otorite biçimlerinin dönüşümü, son otuz yılda siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler literatürünün temel tartışma alanlarından biri hâline gelmiştir. Ulus-devlet merkezli yönetişim modellerinin sınırları, özellikle sınır aşan krizler, küresel eşitsizlikler ve çok aktörlü karar alma süreçleri karşısında giderek daha görünür hâle gelmiştir. Bu bağlamda küresel yönetişim kavramı, yeni bir yönetim tekniği olmasının dışında siyasal otoritenin, meşruiyetin ve kolektif eylemin nasıl kurulduğuna dair daha geniş bir dönüşümü ifade etmektedir.

Küresel yönetişime ilişkin mevcut literatür ise büyük ölçüde kurumların yapılarına ilişkin tasarımlar, norm üretimi, kurumların teknik kapasiteleri ve politika çıktıları konuları etrafında şekillenmiştir.[1] Küresel kurumların ne ölçüde etkili olduğu, hangi alanlarda başarılı ya da başarısız kaldığı veya hangi aktörlerle nasıl bir koordinasyon kurduğu gibi sorular, bu literatürün merkezinde yer almaktadır. Buna karşılık, küresel yönetişim kurumlarının bireylerle kurduğu ilişkinin niteliği, bu kurumların bireyler nezdinde nasıl algılandığı, nasıl anlamlandırıldığı ve hangi duygusal karşılıkları ürettiği meselesi görece sınırlı biçimde ele alınmıştır.

Oysa kurumun siyasal otoritesi, meşruiyetine dair algılar, kurumsal hegemonyası veya toplum nezdinde rıza üretimi yalnızca hukuki anlamda kurumun tanınması, teknik yeterliliği ya da işlevsel başarısı üzerinden kurulmaz. Kurumların kalıcı, sürdürülebilir ve etkili olabilmesi, bireylerin bu kurumlarla kurduğu duygusal ilişkiyle yakından bağlantılıdır. Güven, aidiyet, özdeşleşme ya da mesafe koyma gibi duygusal yönelimler, bireylerin siyasal yapılara yönelik tutumlarını şekillendiren temel unsurlar arasında yer alır. Bu nedenle küresel yönetişimi yalnızca ne yaptığı ve performansı üzerinden değil, aynı zamanda bireylere ne hissettirdiği üzerinden analiz etmek, siyasal rıza üretimi tartışmalarına yeni bir boyut kazandırmaktadır.

Bu noktada duyguların siyasal süreçlerdeki rolünü bireysel psikolojik tepkiler ile sınırlı kalmaksızın toplumsal düzeyde anlam üretimi ve siyasal yönelimlerin kurulmasında işlev gören toplumsal dinamikler olarak ele almak gerekmektedir. Duygular, siyasal

[1] Thomas G. Weiss and Ramesh Thakur, *Global Governance and the UN: An Unfinished Journey* (Bloomington: Indiana University Press, 2010).

otoritenin yalnızca tanınmasını değil, içselleştirilmesini; yalnızca bilinmesini değil, benimsenmesini mümkün kılan unsurlardır.[2] Bu nedenle küresel yönetişim kurumlarının duygusal açıdan özne üzerindeki karşılığı, bu kurumların hem meşruiyet algısının hem de hegemonik kapasitesinin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

Siyasal analizlerde duygular uzun süre irrasyonel, geçici ya da ikincil unsurlar olarak değerlendirilmiştir.[3] Ancak son yıllarda siyaset sosyolojisi, duygular sosyolojisi ve duygulanım kuramı literatürü, duyguların siyasal davranışların ve kolektif yönelimlerin kurucu bileşenleri olduğunu açık biçimde ortaya koymuştur.[4] Güven, korku, umut, öfke ya da kaygı gibi bireysel duygular, aynı zamanda siyasal toplulukların sınırlarını, aidiyet biçimlerini ve rıza üretim mekanizmalarını şekillendiren temel dinamiklerdir. Bu bağlamda, küresel yönetişim kurumlarının öznelerde yarattıkları duygusal karşılıklar, bu kurumların siyasal kapasitesinin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmalıdır. Bu nedenle, duyguları siyasal süreçlerin merkezine alan bu yaklaşımı, küresel yönetişim literatürüne taşımak, küresel kurumların hegemonik yapısının nasıl kurulduğunu yeniden düşünmeyi beraberinde getirmektedir.

Bu tez çalışması, küresel yönetişim kurumlarının hegemonik kapasitesinin kurumsal performans ya da hukuki tanınma perspektifleri temeliyle sınırlı kalmaksızın, duygusal süreçler üzerinden kurulduğu varsayımından hareket etmektedir. Çalışma, pandemi gibi yüksek belirsizlik ve kriz anlarında küresel kurumların teknik düzenleyiciler olmanın ötesinde duygusal ve sembolik otorite figürleri olarak da sınandığını işaret etmektedir. Bu çerçevede temel soru, DSÖ gibi küresel bir kurumun kriz anında kolektif bir biz duygusu yaratıp yaratamadığı; başka bir deyişle, kurumsal tanınmanın duygusal rızaya dönüşüp dönüşmediğidir.

Küresel yönetişim tartışmaları, çoğu zaman devletler, kurumlar ve normlar arasındaki ilişkiler üzerinden ilerlerken, bu yapıların siyasal öznelerle kurduğu ilişkinin niteliğini ikincil bir mesele olarak ele almıştır. Oysa siyasal meşruiyet, yukarıdan aşağıya işleyen bir tanıma süreci ile sınırlı değildir; aksine aşağıdan yukarıya, bireylerin kurumları nasıl algıladığı, onlarla nasıl bir ilişki kurduğu ve bu ilişkiye hangi duyguların eşlik ettiği üzerinden de şekillenen bir süreçtir. Bu nedenle küresel yönetişim kurumlarının bireyler nezdinde kurdukları hegemonya kapasitesi sadece normatif açıdan üstlendikleri yetkileri,

[2] Sara Ahmed, *The Cultural Politics of Emotion*, 2nd ed. (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2014).
[3] Jon Elster, *Alchemies of the Mind: Rationality and the Emotions* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999).
[4] James M. Jasper, *Emotions and Social Movements* (Chicago: University of Chicago Press, 2011).

performansları ya da teknik başarılarıyla değil, aynı zamanda öznel deneyimler ve duygusal yönelimler aracılığıyla kurulmaktadır.

Örneğin Mark Mazower, uluslararası kurumların meşruiyetinin tarihsel olarak "umut" ile "çıkar siyaseti" arasındaki gerilim içinde kurulduğunu vurgular.[5] Bu gerilim, küresel kurumların bir yandan ortak sorunlara çözüm vaadi taşırken, diğer yandan büyük güçlerin nüfuz alanlarına eklemlenebildiğine dair kalıcı bir şüphe üretir. Dolayısıyla güncel krizlerde ortaya çıkan güvensizlik, yalnızca anlık performans değerlendirmesi değil, tarihsel deneyimlerin biriktirdiği duygu temelinde yatan bir arka planın da sonucudur. Mazower'ın işaret ettiği bu tarihsel gerilim, küresel yönetişim kurumlarının güncel krizler karşısında neden teknik yeterlilik ile sınırlı kalmaksızın duygusal düzeyde de sorgulandığını anlamak açısından önemli bir perspektif sunmaktadır. Uluslararası kurumlara yönelen şüphe, yalnızca başarısız politika çıktılarına yönelik değildir; aynı zamanda uzun vadeli bir temsil ve aidiyet sorununun sonucudur. Bu bağlamda güven kaybı, anlık bir tepki olmaktan ziyade, zaman içinde biriken duygulanımsal deneyimlerin yoğunlaşmasıyla ortaya çıkan yapısal bir olgu olarak değerlendirilmelidir.

Uluslararası kurumlara yönelen güvensizlik ve mesafe gibi duygular, günümüzde yaşanan krizlere ek olarak, tarihsel süreçte birikmiş deneyimlerin ve hayal kırıklıklarının sonucudur. Soğuk Savaş sonrası dönemde küresel kurumların barış, refah ve eşitlik vaatleri, birçok toplum için karşılıksız kalmış ve bu durum, küresel yönetişimin teknik açıdan kapasitesi ile toplumların beklentileri arasındaki mesafenin giderek açılmasına yol açmıştır. Bu mesafe, politik ya da ekonomik boyutlarla sınırlı değildir. Bu mesafe, duygusal bir kopuşu da beraberinde getirmiştir. Küresel kurumlar, bireylerin gündelik hayatlarına doğrudan temas eden sorunlarda merkezi roller üstlenmelerine rağmen, bu temas çoğu zaman duygusal bir özdeşleşmeye dönüşememiştir.

Bu tartışmalar, dünya devleti fikrinin uzun düşünsel tarihini de yeniden gündeme getirmektedir. Antik dönemden itibaren insanlığın ortak sorunlarına ortak çözümler üretme arayışı, modern dönemde küresel yönetişim kurumları aracılığıyla somutlaşmıştır. Salgınlar, savaşlar, çevresel felaketler ve kıtlık dönemleri gibi insanlığı zorlayan tehditler, tarihsel olarak dünya devleti fikrinin yükselmesi için elverişli momentler olarak görülmüştür. Bu açıdan COVID-19 pandemisi, dünya devleti fikrinin toplumsal hayal gücünde güçlenmesi için neredeyse ideal bir tarihsel bağlam sunmuştur. COVID-19 pandemisi gibi küresel krizler, kurumların kapasitesini test etmekle sınırlı kalmayan, siyasal toplulukların duygusal

[5] Mark Mazower, *Governing the World: The History of an Idea* (London: Penguin Books, 2012).

dayanıklılığını da test eden olağanüstü momentlerdir. Böylesi anlarda bireyler bir yanda, belirsizlik, ölüm riski ve kontrol kaybı karşısında çözüm yolları arayışına, diğer yanda da güven verici anlatılar, ortak kader duygusu ve kolektif anlam üretimi arayışına girerler. Bu nedenle COVID-19 pandemisi, dünya devleti fikrinin hem kurumsal düzlemde hem de duygusal olarak sınandığı istisnai bir tarihsel bağlam sunmaktadır.

Tüm dünyanın deneyimlediği böylesi duygusal test koşulları, pandeminin ilk aylarında hem gündelik yaşamın sürdürülmesindeki zorluklar hem de ölüm tehdidinin görünürlüğü ve çok yakında hissedilişi üzerinden somutlaşmıştır. Pandemi, neredeyse tüm insanlığı eşzamanlı biçimde etkileyen, yüksek belirsizlik ve ölüm riski içeren, gündelik hayatın temel düzeneklerini sarsan küresel bir felaket deneyimi yaratmıştır. Sağlık sistemlerinin çökme riski, ülkelerin yoğun bakım kapasitelerine dair tartışmalar, kitlesel ölüm olasılığı, korunma yöntemine dair fikir ayrılıkları, virüse karşı üretilen aşının etkinliği konusundaki tartışmalar, ülkelerin aşı paylaşımındaki dengesizlikler ve küresel adaletsizlikler pandeminin ilk aylarında insanlık için son derece ürkütücü bir tablo ortaya koymuştur. Buna rağmen, bu küresel kriz anında dünya devleti fikrinin toplumsal düzeyde güçlendiğine ya da küresel yönetişim kurumları etrafında kalıcı bir siyasal aidiyet duygusunun oluştuğuna dair güçlü emareler ortaya çıkmamıştır.

Bu noktada küresel krizler bir yanda yönetişim kapasitesini diğer yanda da siyasal toplulukların duygusal sınırlarını görünür kılmıştır. Çünkü böylesi kriz anları, hangi kurumların yalnızca teknik olarak tanındığını, hangilerinin ise duygusal olarak sahiplenildiğini açığa çıkaran eşik momentlerdir. Bu bağlamda COVID-19 pandemisi, küresel yönetişim kurumlarının bireylerle kurduğu ilişkinin niteliğini gözlemlemek açısından istisnai bir analitik imkân sunmaktadır. Bu tez, tam da bu çelişkili durumu merkezine almaktadır ve şu soruyu sormaktadır: Böylesine kapsamlı ve korkutucu olan; adaletli sağlık seferberliği ihtiyacının küresel düzeyde sağlanmasının zaruri olduğu bir küresel kriz karşısında bile, neden küresel yönetişim kurumlarına yönelik bir inanç seferberliği veya bir dünya devleti fikri duygusal olarak tutunamamıştır?

Bu çalışma, söz konusu soruya kurumsal performans değerlendirmeleri ya da normatif ideal tartışmaları üzerinden değil; bireylerin küresel yönetişim kurumlarıyla kurduğu duygusal ilişki üzerinden yaklaşmaktadır. Yani, dünya devleti fikrini normatif olarak savunmamakta ancak duygusal altyapı olmadan bu fikrin neden mümkün olamayacağını göstermektedir. Küresel yönetişim burada ne savunulması gereken bir ideal ne de başarı–başarısızlık ölçeğinde ölçülecek bir mekanizma olarak ele alınmaktadır. Aksine Dünya Sağlık Örgütü, özellikle kriz anlarında, sahip olduğu teknik kapasitesi, uzmanlığı ve

koordinasyon iddiasıyla görünür hâle gelen ancak bireylerle güçlü ve kalıcı bir duygusal bağ kurmakta zorlanan bir yönetim biçimi olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu nedenle bu tez çalışmasının temel sorusu, küresel yönetişimin ne kadar iyi işlediğini göstermek değil; bu yönetişim biçiminin bireyler tarafından nasıl algılandığı ve nasıl hissedildiğini anlamlandırmaya çalışmaktır.

Bu noktada küresel yönetişimi hegemonik bir kapasite olarak ele almak açıklayıcı bir perspektif sunmaktadır. Antonio Gramsci'nin[6] hegemonya anlayışı çerçevesinde hegemonya, zor kullanma ya da kurumsal yetki yoluyla kurulmakla sınırlı değildir. Hegemonya rıza üretme, anlam kurma ve belirli bir dünya tasavvurunu doğal, kaçınılmaz olan ve makul kılma kapasitesiyle işler. Hegemonik düzenler, öznelere kuralları dayatmakla kalmaz, bu kuralların neden geçerli, gerekli ve meşru olduğuna dair duygusal ve sembolik bir zemin de üretir. Bu bağlamda hegemonya, salt bilişsel düzlemde iknadan ziyade, duygusal açıdan kabul ve özdeşleşme süreçleri üzerinden yeniden üretilir.

Küresel yönetişim bağlamında hegemonik kapasite, kurumların kriz anlarında referans alınan, güvenilen ve duygusal olarak tutunulan aktörler hâline gelebilme yetisiyle ilgilidir. Bir başka deyişle, hegemonik kapasite, kurumların doğru olanı söyleme iddiasının ötesinde, bu söylemin bireyler nezdinde anlamlı, ikna edici ve güven verici bir çerçeveye dönüşebilmesini gerektirir. Bu dönüşüm gerçekleşmediğinde, kurumsal performans tanınsa dahi duygusal rıza üretilemez ve kurumlar teknik olarak işleyen ancak duygusal olarak mesafe duyulan aktörler hâline gelir. Bu ayrım özellikle pandemi gibi kriz anlarında belirginleşmektedir. Kriz koşulları, kurumların görev/yetki alanlarındaki eylemlerinden ziyade, nasıl algılandıklarına ve hangi duygularla ilişkilendirildiklerine dair fotoğrafı daha da netleştirir.

Bu çalışmanın temel varsayımı, küresel yönetişim krizlerinin yapısal ya da yönetsel/performansa dayalı başarısızlıklar olarak ele alınmasının yeterli olmadığıdır. Bu krizler hegemonik kapasitenin zayıfladığı, yani kurumların kriz anlarında anlam sabitleme ve güven üretme gücünü kaybettiği anlara işaret etmektedir. Ancak hegemonik kapasitenin zayıflaması, kurumların açık biçimde reddedilmesinden ziyade, çoğu zaman duygusal mesafe, güvensizlik, sinizm ya da ilgisizlik biçimlerinde ortaya çıkabilmektedir. Bu tür duygusal yönelimler, kurumların artık doğal referans noktaları olarak algılanmadığını ve özdeşleşme blokları yaratma gücünün sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu çalışma, duygusal bağın görünmezliğini "duygusuzluk" olarak değil, siyasal bir konumlanma biçimi olarak ele

[6] Antonio Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks*, ed. and trans. Quintin Hoare and Geoffrey Nowell Smith (New York: International Publishers, 1971).

almaktadır. Kuruma ilişkin yargının ertelenmesi, kuruma mesafeli kalınması ve duygusal görünürlüğün "askıda kalması" gibi pratikler, kriz anlarında hegemonik kapasitenin sınandığı bir gri alan üretmektedir. Dolayısıyla hegemonik kapasite tartışmalarında kurumlara yönelen açık destek/ret kadar, bu *askıda* kalan konumun duygusal-siyasal anlamı da hesaba katılmalıdır.

Hegemonik kapasite kavramı, bu çalışmanın neden yalnızca kurumsal performans ya da politika etkinliği sorularıyla sınırlı kalmadığını da açıklamaktadır. Çalışmanın odak noktası, küresel yönetişimin ne ölçüde başarılı olduğu değildir. Temel soru, bu yönetişim biçiminin bireyler tarafından nasıl algılandığı, hangi duygularla ilişkilendirildiği ve bu duyguların kurumsal hegemonyanın yeniden üretiminde nasıl bir rol oynadığıdır. Bu bağlamda duygular, küresel yönetişimin hegemonik kapasitesini anlamak için tali değil, kurucu bir analitik boyut olarak ele alınmaktadır.

Öte yandan bu çalışmada vaka olarak ele alınan DSÖ, uluslararası düzeyde karar alma ve politika uygulama süreçlerinde önemli roller oynayan, devletler üstü örgütlerden olan küresel yönetişim kurumlarından biridir. DSÖ, devletler arasında uluslararası işbirliğini teşvik etmek, barış ve güvenliği sağlamak, ekonomik ve toplumsal kalkınmayı desteklemek, insan haklarını korumak amacıyla kurulmuş bir kuruluş olan Birleşmiş Milletlerin bir kuruluşudur.[7] Dünya Sağlık Örgütü, uluslararası sağlık konularında önderlik etmek, sağlıkla ilgili araştırmaları şekillendirmek, sağlık politikalarını belirlemek, sağlık sistemlerini güçlendirmek ve sağlık konularında farkındalık yaratmak gibi görevlere sahiptir.[8] DSÖ'nün bu alanlardaki faaliyetleri, salgın yönetimi, hastalıklarla mücadele, sağlık hizmetlerine erişim, çevresel sağlık ve küresel sağlık güvenliği gibi çeşitli alanlarda yoğunlaşmaktadır. Özellikle COVID-19 salgını sırasında DSÖ'nün üstlendiği uluslararası koordinasyon ve liderlik rolü, kuruluşun küresel sağlık krizlerine müdahaledeki merkezi önemini ve etkinliğini gözler önüne sermiştir. Bu bağlamda, DSÖ'nün sağlıkla ilgili bilgilendirme, politika geliştirme ve uygulama süreçlerine katkıda bulunma kapasitesi, küresel sağlık yönetişimindeki önemini artırmıştır.

Bu tez açısından DSÖ'nün özgüllüğü, devletler üstü bir yapı olmasına rağmen kriz anlarında doğrudan yaşam–ölüm meselesine temas eden bir otorite iddiası taşımasıdır. DSÖ'nün pandemi sürecinde görünürlüğünün artması ve teknik meselelere ilişkin otoritesi,

[7] Thomas G. Weiss and Ramesh Thakur, *Global Governance and the UN: An Unfinished Journey* (Bloomington: Indiana University Press, 2010).
[7] Kelley Lee, *The World Health Organization* (London: Routledge, 2009).

küresel yönetişim açısından paradoksal bir durum yaratmıştır. Bir yandan DSÖ, bilimsel bilgi üretimi ve uluslararası koordinasyon açısından merkezi bir referans noktası hâline gelirken; diğer yandan bu merkezi konum, bireyler nezdinde güçlü bir duygusal bağa ya da siyasal aidiyet hissine dönüşmemiştir. Bu paradoks, küresel yönetişim kurumlarının "bilinmesine rağmen sevilmemesi" ya da "tanınmasına rağmen benimsenmemesi" şeklinde özetlenebilecek bir duygusal kopuşa işaret etmektedir.

Bu bağlamda, dünya devleti fikrini tartışırken Dünya Sağlık Örgütü'nü merkeze almak, bu tez açısından tesadüfi ya da daraltıcı bir tercih değildir. Aksine DSÖ, egemenlik, bağlayıcılık ve zor kullanma kapasitesinden yoksun olmasına rağmen, küresel ölçekte bilgi üretme, norm belirleme ve davranış yönlendirme iddiasında bulunan bir kurum olarak, dünya devleti fikrinin "en ileri ama en sınırlı" kurumsal tezahürlerinden birini temsil etmektedir. Pandemi sürecinde DSÖ'nün küresel düzeyde yoğun biçimde referans verilen, açıklamaları takip edilen ve teknik otoritesi tanınan merkezi bir aktör hâline gelmesi, ulus-devletlerin ötesinde işleyen bir siyasal düzen ihtiyacını görünür kılmıştır. Ancak bu görünürlük, bireyler nezdinde güçlü bir güven duygusu, aidiyet hissi ya da bloklaşmış bir özdeşleşmeye dönüşmemiştir. Aksine, DSÖ ile bireyler arasında çoğu zaman mesafeli, hassas ve duygusal olarak askıda kalan bir ilişki biçimi ortaya çıkmıştır. Bu nedenle DSÖ bu çalışma kapsamında, dünya devletinin gerçekleşmiş bir biçimi olarak değil; dünya devleti fikrinin neden duygusal ve siyasal düzeyde tutunmakta zorlandığını görünür kılan *par excellence* bir örnek olarak ele alınmaktadır.

Bu tez çalışması, Türkiye bağlamını merkeze alarak, sözü edilen bu "askıda kalma" hâlinin nasıl kurulduğunu ampirik olarak incelemektedir. Çalışma, COVID-19 pandemisinin ilk yılında Türkiye'de X (Twitter) platformunda paylaşılan ve DSÖ'ye atıf yapan tweetleri betimleyici içerik analizi yaklaşımıyla analiz etmektedir. X (Twitter), bu bağlamda örgütlü bir siyasal eylem alanı olarak değil; duyguların ifade edildiği, dolaşıma girdiği ve çoğu zaman askıda kaldığı bir dijital kamusal alan olarak ele alınmaktadır. Çalışma kapsamında yapılan X paylaşımlarına yönelik yürütülen manuel kodlama temelli içerik analizi yoluyla, bireylerin DSÖ'ye yönelik hangi duygular etrafında konumlandığı, hangi duyguların baskınlaştığı ve hangi duyguların birlikte ortaya çıktığı betimleyici biçimde ortaya konulmaktadır.

Tezin temel bulguları, DSÖ'ye yönelik ilişkinin ne açık biçimde kurumu reddetme ne de kurumla güçlü bir özdeşleşme deneyimleme biçiminde kurulduğunu göstermektedir. Bunun yerine, bulgularda ortaya çıkan ve herhangi bir duygusal emarenin saptanmadığı yüksek düzeyde *bilgilendirici/nötr* mahiyetteki içeriklerle birlikte *güvensizlik, kuşku* ve

sınırlı *güven* gibi yönelimler etrafında şekillenen bir duygusal örüntü öne çıkmaktadır. Yani DSÖ'ye yönelik ilişkinin; kurumu açık biçimde reddetmek ile kurumla güçlü bir özdeşleşme deneyimlemek ikiliği arasında sabitlenmekten ziyade, nötr içerikler ve güvensizlik/kuşku ekseninde şekillenen duygusal yönelimler üretebildiğini işaret etmektedir. Bu çerçevede çalışma, kriz anlarında performatif açıdan eylem odaklı tanınma ile kuruma yönelik duygusal rıza arasındaki farkı görünür kılmaktadır. Bu durum, küresel yönetişim kurumlarının kriz anlarında teknik olarak tanınabildiğini ancak bu tanınmanın dünya devleti idealini taşıyabilecek olan güven, dayanışma ve ortak kader gibi bağ kurucu blok duyguları üretmekte yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır.

Öte yandan bu çalışma, küresel yönetişime dair krizin bağıran, öfkeli ve açıkça karşı çıkan kitlelerden ziyade kuruma duygusal olarak tutunamayan, mesafeli ve temkinli özne konumları üzerinden anlaşılabileceğini savunmaktadır. Küresel yönetişimin geleceğine ilişkin tartışmalar açısından bu perspektif, kurumsal reform tasarımlarına ve teknik kapasiteye ilişkin meselelere odaklanmanın ötesine geçerek, duygusal süreçlerin siyasal rıza üretiminin ve/ya hegemonik kapasitenin kurulmasındaki merkezî rolüne dikkati çekmektedir.

Bu genel çerçeve doğrultusunda bu tez çalışması, ilk bölümde küresel yönetişimin nasıl kavramsallaştırıldığını ve bu yönetişim biçiminin bireylerle kurduğu ilişkinin duygusal boyutunu ele almaktadır. İkinci bölüm, duygular ve duygular sosyolojisi kuramlarını tezin analitik çerçevesi içinde tartışmaktadır. Üçüncü bölüm, çalışmanın yöntemsel yaklaşımı ve veri setini ayrıntılandırırken, dördüncü bölüm ampirik bulguları sunmakta, sonuç bölümü ise bu bulguları küresel yönetişim, hegemonik kapasite, rıza üretimi ve dünya devleti tartışmaları bağlamında değerlendirmektedir. Sonuç olarak bu tez çalışması DSÖ'nün, kurumsal performansının genellikle tanındığı bir aktör olmasına rağmen, neden dünya devleti idealini taşıyacak duygusal bir zemin oluşturamadığını göstermektedir.

I. BÖLÜM: KÜRESEL YÖNETİŞİME DUYGUSAL BAKIŞ

1.1. Giriş

Bu bölüm, küresel yönetişimi literatürde sıklıkla ele alındığı biçimiyle normatif bir ideal ya da kurumsal bir başarı hikâyesi olmaktan ziyade bireylerle kurduğu ilişkinin niteliği üzerinden yeniden düşünmeyi amaçlamaktadır. Pandemi gibi kriz anlarında küresel kurumlar teknik kapasiteleri, uzmanlık ve koordinasyon iddialarıyla görünür hâle gelebilseler de bu görünürlük, bireyler nezdinde otomatik olarak güven, aidiyet ya da özdeşleşme üretmemektedir. Bu nedenle bu bölüm, küresel yönetişimin ne ölçüde iyi işlediği sorusundan ziyade, küresel kurumların bireyler tarafından nasıl anlamlandırıldığı ve hangi duygusal karşılıklarla deneyimlendiği sorusuna odaklanmaktadır.

Bu bağlamda Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), bir performans değerlendirmesinin nesnesi olarak değil, küresel yönetişimin bireylerle kurduğu ilişkinin duygusal boyutunu gözlemlemek için seçilmiş analitik bir örnek olarak ele alınmaktadır. Pandemi süreci boyunca DSÖ, yoğun biçimde referans verilen, açıklamaları takip edilen ve küresel kamusal alanda yüksek görünürlük kazanan bir aktör hâline gelmiştir.[9] Ancak bu merkezî konum, bireyler nezdinde güçlü bir duygusal bağa ya da kalıcı bir özdeşleşmeye dönüşmemiştir. Çalışmanın bulgular bölümünde ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere, DSÖ ile bireyler arasında mesafeli ve çoğu zaman askıda kalan bir ilişkinin varlığı dikkat çekmektedir.

Bu tez çalışması, küresel yönetişim ile bireysel tutumlar arasında doğrudan bir nedensellik kurma iddiası taşımamaktadır. X (Twitter) paylaşımlarında ifade edilen duygular, küresel kurumların doğrudan etkileri olarak değil; bu kurumların kamusal alanda nasıl anlamlandırıldığını ve bireylerin onlarla nasıl bir ilişki kurduğunu gösteren yorumlayıcı göstergeler olarak ele alınmaktadır.[10] Başka bir ifadeyle çalışma, küresel yönetişimin çıktılarından çok, küresel yönetişim fikrinin bireylerde uyandırdığı duygusal karşılıklarla ilgilenmektedir.

Pandemi gibi belirsizliklerin ve riskin yoğunlaştığı kriz anları, bu ilişkinin görünür hâle gelmesi açısından elverişli bir bağlam sunmaktadır. Kriz koşullarında bireylerin

[9] Steven L. Greer et al., "The World Health Organization and the COVID-19 Pandemic," *BMJ Global Health* 5, no. 7 (2020): e002872; Jeremy Youde, "The World Health Organization and Global Health Governance," *Global Governance* 26, no. 4 (2020): 583–588.

[10] W. Lance Bennett ve Alexandra Segerberg, "The Logic of Connective Action: Digital Media and the Personalization of Contentious Politics," *Information, Communication & Society* 15, no. 5 (2012): 739–768.

kurumsal aktörlerle kurduğu ilişki yalnızca bilişsel değerlendirmelerden ibaret değildir; aynı zamanda duygusal yönelimler üzerinden kurulur. Bulgular, DSÖ örneğinde bu ilişkinin ne açık biçimde kurumu reddetme ne de kurumla güçlü bir özdeşleşme biçiminde kurulduğunu göstermektedir. Bulgularda bunun yerine; nötrleşme, kuşku, mesafe koyma ve sınırlı güven gibi yönelimlerin öne çıktığı ara bir ilişki biçimi ortaya çıkmaktadır. Bu durum, küresel yönetişimin kriz koşullarında bireyleri duygusal olarak mobilize etmekte zorlandığını ancak tamamen de dışlanmadığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle, küresel yönetişim ile birey arasında yapısal bir duygusal mesafe bulunmaktadır. Bu mesafe, Antonio Gramsci'nin[11] hegemonya kavramı üzerinden okunduğunda, küresel yönetişimin teknik kapasite ve kurumsal görünürlük üzerinden tanınmasına rağmen, duygusal içselleştirme düzeyine ulaşamamasından kaynaklanmaktadır.

Dolayısıyla bu bölüm, küresel kurumların geleceğine ilişkin değerlendirmelerin yalnızca ne yaptıklarıyla/performanslarıyla değil, aynı zamanda bireylerde hangi duyguları hissettirdikleriyle birlikte düşünülmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu çerçevede çalışma, küresel yönetişim kurumlarının neden güçlü bir küresel yurttaşlık duygusu ya da bu duyguyu taşıyacak bir *dünya devleti fikrine*[12] yönelik olumlu bir duygusal zemin üretemediğini, duygusal yönelimler üzerinden tartışmayı önermektedir. Bu bağlamda çalışmanın temel iddiası, küresel yönetişim krizinin öncelikle kurumsal bir başarısızlık ile sınırlı olmadığı, duygusal temsil kapasitesine ilişkin bir sınır sorunu olduğudur. Bir başka deyişle küresel kurumlar, temsil ettiklerini iddia ettikleri özneyle duygusal bir bağ kuramadıklarında, teknik olarak tanınsalar bile hegemonik bir liderlik kapasitesi üretememektedir. Bu tez çalışması, bu iddiayı Dünya Sağlık Örgütü örneği üzerinden ampirik olarak sınamayı amaçlamaktadır.

1.2. DSÖ'yü Konu Alan Literatür

Küresel yönetişim kurumları uluslararası düzeyde karar alma ve politika uygulama süreçlerinde önemli roller oynayan, devletler üstü örgütlerdir.[13] Örneğin Birleşmiş Milletler (BM), devletler arasında uluslararası işbirliğini teşvik etmek, barış ve güvenliği sağlamak, ekonomik ve toplumsal kalkınmayı desteklemek, insan haklarını korumak amacıyla

[11] Antonio Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks*, ed. and trans. Quintin Hoare and Geoffrey Nowell Smith (New York: International Publishers, 1971).
[12] Slavoj Žižek, *Pandemic!: COVID-19 Shakes the World* (Cambridge: Polity Press, 2020).
[13] Volker Rittberger, ed., *Global Governance and the United Nations System* (Tokyo: United Nations University Press, 2001).

kurulmuş bir kuruluştur.[14] Dünya Ticaret Örgütü, Uluslararası ticaretin düzenlenmesi ve serbest ticaretin teşvik edilmesi amacıyla kurulmuştur.[15] Uluslararası Para Fonu, küresel mali istikrarı sağlamak, ülkelerin döviz rezervlerini desteklemek ve ekonomik kriz durumlarında yardım sağlamak amacıyla faaliyet gösterir.[16] Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), BM'nin sağlıkla ilgili uzmanlaşmış kuruluşu olarak, uluslararası sağlık konularında önderlik etmek, sağlıkla ilgili araştırmaları şekillendirmek, sağlık politikalarını belirlemek, sağlık sistemlerini güçlendirmek ve sağlık konularında farkındalık yaratmak gibi görevlere sahiptir.[17] DSÖ, küresel sağlık yönetişiminin merkezinde yer alan, sağlık konularında uluslararası iş birliğini ve koordinasyonu sağlamak amacıyla kurulmuş bir devletler üstü örgüttür. DSÖ'nün faaliyetleri, salgın yönetimi, bulaşıcı olmayan hastalıklarla mücadele, sağlık hizmetlerine erişim, çevresel sağlık ve küresel sağlık güvenliği gibi çeşitli alanlarda yoğunlaşmaktadır. Özellikle COVID-19 salgını sırasında DSÖ'nün uluslararası koordinasyon ve liderlik rolü, küresel sağlık krizlerine müdahaledeki merkezi önemini ve etkinliğini gözler önüne sermiştir. Bu bağlamda, DSÖ'nün sağlıkla ilgili bilgilendirme, politika geliştirme ve uygulama süreçlerine katkıda bulunma kapasitesi, küresel sağlık yönetişimindeki önemini artırmıştır.

Bu çalışmada, Dünya Sağlık Örgütü'nün analiz birimi olarak tercih edilmesinin nedenlerini anlamak için özellikle küresel sağlık yönetişimi bağlamında birkaç temel noktaya değinmek gerekir. İlk olarak, DSÖ'nün küresel sağlık politikaları ve programları üzerindeki etkisi, bu kuruluşu küresel sağlık sorunlarına müdahalede kilit aktör haline getirmektedir. DSÖ, salgınlar gibi uluslararası sağlık krizlerinde dünya genelinde koordinasyon ve liderlik sağlayarak hızlı ve etkili bir şekilde müdahale etme kapasitesini ortaya koyan bir kuruluştur. Bu durum, özellikle Kelley Lee ve David Fidler'in çalışmasında, COVID-19 salgını sırasında DSÖ'nün rolünün analizi ile daha da belirginleşmiştir.[18] Yazarlar, DSÖ'nün küresel sağlık sorunlarına müdahale eden kilit aktör olduğunu ve özellikle salgınlar gibi uluslararası sağlık krizlerinde dünya genelinde koordinasyon ve liderlik sağlama kapasitesini vurgular. Örneğin, 2003 yılında yaşanan SARS salgını sırasında DSÖ hızlı hareket ederek uluslararası düzeyde koordinasyon sağlayarak, salgının

[14] Thomas G. Weiss ve Ramesh Thakur, *Global Governance and the UN: An Unfinished Journey* (Bloomington: Indiana University Press, 2010).
[15] Bernard M. Hoekman ve Michel M. Kostecki, *The Political Economy of the World Trading System* (Oxford: Oxford University Press, 2009).
[16] Joseph E. Stiglitz, *Globalization and Its Discontents* (New York: W. W. Norton & Company, 2002).
[17] Kelley Lee, *The World Health Organization* (London: Routledge, 2009).
[18] Kelley Lee and David Fidler, "Avian and Pandemic Influenza: Progress and Problems with Global Health Governance," *Global Public Health* 2, nos. 2–3 (2007): 215–234.

yayılmasının kontrol altına alınmasında önemli bir etken olmuştur. Çalışma, 2005 yılında kabul edilen Uluslararası Sağlık Tüzüğü'nün (IHR) DSÖ'nün küresel sağlık yönetimi kapasitesini güçlendirdiğini tartışmaktadır. IHR, DSÖ'ye üye devletler arasında sağlık konusunu ilgilendiren olaylarının bildirilmesi ve koordinasyonu konusunda daha fazla yetki vermiştir. Lee ve Fidler, bu düzenlemelerin DSÖ'nün salgın ve grip gibi uluslararası sağlık tehditlerine karşı daha etkin müdahale edebilmesini sağladığını vurgular. Ayrıca Kuş Gribi (H5N1) salgını örneğinde de DSÖ'nün dünya genelinde sağlık güvenliğini sağlayıcı rolü ele alınmış; DSÖ'nün ülkeler arasında bilgi paylaşımını ve iş birliğini teşvik ederek, salgının daha fazla yayılmasının önüne geçmede etkili olduğu işaret edilmiştir. Lee ve Fidler, bu durumun DSÖ'nün küresel sağlık krizlerine müdahale etme kapasitesinin bir örneği olduğunu belirtir. Her ne kadar çalışma 2007'de yayımlanmış olsa da Lee ve Fidler'in analizleri, daha sonra ortaya çıkan COVID-19 salgını sırasında DSÖ'nün rolünü anlamada da yol gösterici olmuştur. DSÖ, COVID-19 salgını sırasında uluslararası koordinasyonu sağlamış, ülkeler arasında bilgi paylaşımını teşvik etmiş ve halk sağlığı önlemleri konusunda liderlik etmiştir. Bu, Lee ve Fidler'in DSÖ'nün pandemilerde oynadığı kritik rol hakkındaki görüşlerini desteklemektedir.

İkinci husus, DSÖ'nün sağlık sistemlerini güçlendirme, küresel sağlık araştırmalarını yönlendirme ve hastalıkların önlenmesine yönelik çerçeveler geliştirme gibi geniş bir faaliyet alanına sahip olmasıdır. Bu çok boyutlu yapı, DSÖ'yü küresel sağlık politikalarının anlaşılması açısından merkezi bir kurum haline getirmektedir. Bu bağlamda Ilona Kickbusch ve Kumanan Srinath Reddy'nin[19] makalesi, DSÖ'nün küresel sağlık yönetişimindeki normatif ve teknik rolünü tartışır. Yazarlar, DSÖ'nün sağlık sistemlerinin dayanıklılığını artırmaya yönelik kapasite geliştirme faaliyetlerinin, küresel sağlık gündemini şekillendirme gücüyle birlikte ele alınması gerektiğini vurgular. Makalede özellikle DSÖ'nün bulaşıcı hastalıkların kontrolü, antimikrobiyal direnç gibi alanlarda küresel stratejiler oluşturma işlevine dikkat çekilir. Kickbusch ve Reddy, giderek daha fazla aktörün dahil olduğu parçalı küresel sağlık sistemi alanında DSÖ'nün, hâlâ önemli bir normatif referans noktası olduğunu ve teknik rehberlik, standart oluşturma, politika çerçeveleri geliştirme rolünün örgütün uluslararası sistemdeki konumunu belirlediğini savunur. Yazarlar, küresel sağlık yönetişiminin dönüşen yapısında DSÖ'nün hem siyasi hem de teknik kapasitesinin yeniden değerlendirilmesi gerektiğini tartışır. Bu analiz, DSÖ'nün sadece acil müdahale kurumundan

[19] Ilona Kickbusch and K. Srinath Reddy, "Global Health Governance—The Next Political Revolution," *Public Health* 129, no. 7 (2015): 838–842.

ibaret olmadığını, küresel sağlık için uzun vadeli politika yönelimi oluşturan bir kurum olarak görülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Üçüncü husus, DSÖ, küresel sağlık meselelerinde bilimsel yaklaşımların geliştirilmesine liderlik etme kapasitesine sahiptir. DSÖ'nün bilgi ve kaynak sağlama konusundaki kapasitesi, küresel sağlık yönetişimindeki etkinliğinin ve meşruiyetinin önemli bir göstergesidir. Bu sürecin detaylı bir şekilde ele alındığı Julio Frenk ve Suerie Moon'un[20] çalışması, DSÖ'nün küresel sağlık yönetimi alanında bilimsel ve siyasi nüfuzunu vurgulayan bir çalışmadır. Çalışma, DSÖ'nün bilgi ve kaynak sağlama konusundaki kapasitesinin, küresel sağlık yönetişimindeki etkinliğinin ve meşruiyetinin önemli bir göstergesi olduğunu analiz eder. Çalışmaya göre bu, DSÖ'nün bilimsel verilerle desteklenmiş politikalar geliştirmesi ve bu politikaları küresel ölçekte uygulama kapasitesi ile ilgilidir. Frenk ve Moon, DSÖ'nün küresel sağlık araştırmalarını yönlendiren temel kurumlardan biri olarak rolünü vurgularken kurumun, küresel sağlık politikalarının bilimsel temellere dayanması amacıyla sağlık sorunlarının çözümünde bilimsel yaklaşımlar geliştirilmesinde öncü olduğuna dikkat çeker. DSÖ'nün bulaşıcı ve kronik hastalıklar ile diğer toplum sağlığı sorunları üzerine yaptığı araştırmalar ve bu araştırmaların sonuçlarına dayalı olarak oluşturulan sağlık politikaları, DSÖ'nün bilimsel liderliğini ortaya koyar. Frenk ve Moon, DSÖ'nün, sağlık sistemlerinin etkinliğini artırmak için teknik destek ve rehberlik sağladığını, düşük ve orta gelirli ülkelerde, sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi için geliştirdiği programlar ve stratejilerle, bu ülkelerin sağlık altyapılarını güçlendirmeye yardımcı olduğuna dikkat çeker. DSÖ, küresel sağlık krizlerinde bilgi ve kaynak sağlama kapasitesi, hızlı ve etkili müdahale yeteneği ile bilinen bir kurumdur. DSÖ'nün Ebola ve Zika virüsü salgınlarında sağladığı bilgi ve kaynaklar, bu salgınların kontrol altına alınmasında kritik bir rol oynamıştır. DSÖ'nün bilimsel yaklaşımların geliştirilmesine liderlik etme kapasitesi, küresel sağlık sorunlarına bilimsel ve pratik çözümler sunma yeteneğini ortaya koyar. Bunlar, DSÖ'nün küresel sağlık yönetişimindeki meşruiyetini ve etkinliğini artıran temel unsurlardan bazılarıdır. Son olarak, DSÖ'nün uluslararası iş birliği ve koordinasyonu teşvik etme misyonu, küresel sağlık yönetişimi için bir temel oluşturmaktadır. Bu iş birliği, küresel sağlık sorunlarının çözümünde uluslararası toplumun birleşik bir cephe oluşturmasını sağlar.

[20] Julio Frenk and Suerie Moon, "Governance Challenges in Global Health," *Health Policy and Planning* 28, no. 6 (2013): 225–234.

Colin McInnes ve Kelley Lee'nin[21] çalışması, Dünya Sağlık Örgütü'nün küresel sağlık yönetişiminde uluslararası iş birliği ve koordinasyonu teşvik etme misyonunun kritik bir rol oynadığını analiz eder. DSÖ'nün görevi, üye devletleri küresel sağlık sorunlarına topluca çözüm bulmak amacıyla bir araya getirmektir. Batı Afrika'daki Ebola salgını sırasında DSÖ, uluslararası yanıt çabalarını koordine ederek, çeşitli ülkelerden kaynaklar ve uzmanlar seferber etmiştir. Bu örnek, DSÖ'nün sağlık krizlerine karşı küresel bir yanıt oluşturma rolünü gözler önüne serer. Yazarlar, DSÖ'nün işbirlikçi çabalarının küresel sağlık yönetişiminin temelini oluşturduğunu vurgular. Kurum, uluslararası sağlık düzenlemeleri ve standartlarının geliştirilmesine yardımcı olarak, üye devletlerin kolektif anlaşmalara uymasını sağlar. DSÖ'nün Uluslararası Sağlık Tüzüğünün (IHR) geliştirilmesi ve uygulanmasındaki rolü, küresel sağlık yönetişimindeki temel pozisyonunu ortaya koyar. McInnes ve Lee, kurumun koordinasyon ve liderliğinin uluslararası sağlık politikalarının ve stratejilerinin oluşturulmasını nasıl etkilediğini tartışır. Kurum örneğin, bilimsel araştırmalar, politika önerileri ve teknik yardımlar yoluyla küresel sağlık gündemlerini şekillendirir. Bu bağlamda Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi (FCTC), tütün tüketimini ve sağlık üzerindeki etkilerini azaltmayı amaçlayan ilk küresel toplum sağlığı antlaşmasıdır. Bu antlaşma, DSÖ'nün uluslararası sağlık politikalarını şekillendirme kapasitesini gösterir. DSÖ'nün bilgi ve kaynak sağlama kapasitesi kurumun, küresel sağlık yönetişimindeki etkinliğinin ve meşruiyetinin önemli bir göstergesidir. Küresel Grip Gözetim ve Müdahale Sistemi (GISRS), dünya genelinde grip salgınlarını izler ve bunlara yanıt verir. Bu sistem, DSÖ'nün küresel sağlık tehditlerini yönetmede hayati bilgi ve kaynak tedarik etme rolünü ortaya koyar. Sonuç olarak McInnes ve Lee'nin çalışması, DSÖ'nün küresel sağlık yönetişimindeki işbirlikçi rolü olduğunu, uluslararası sağlık politikaları üzerinde etkisi olduğunu, uluslararası iş birliği ve koordinasyon sağlama misyonuna sahip olduğunu, küresel sağlık sorunlarına kolektif bir yanıt verilmesini sağlayarak küresel sağlık yönetiminde merkezi bir rol oynadığını analiz eder.

Ancak, DSÖ'nün küresel sağlık yönetişimindeki rolü ve etkilerini, bu kuruluşun nasıl işlediğini, hangi stratejilerin etkili olduğunu ve gelecekteki sağlık krizlerine nasıl daha iyi yanıt verilebileceğini anlamlandırırken, öznenin DSÖ'ye yönelik algı ve tutumunu da bir parametre olarak görmek gerekir. Zira, DSÖ'yü analiz birimi olarak kurgulamak, özne açısından küresel sağlık politikalarının nasıl anlamlandırıldığı ve kurumun kendisi ile belirlediği politikaların ne ölçüde kabul edildiği sorusunu beraberinde getirir. Bu minvalde,

[21] Colin McInnes and Kelley Lee, "Global Health and International Relations," *World Health & Population* 14, no. 3 (2012): 11–18.

DSÖ'yü konu alan küresel yönetişim alanındaki çalışmalardan bazıları, kamu otoritelerine duyulan güven ve duygusal tepkileri temel almıştır. Örneğin Michael Siegrist ve Angela Zingg'in[22] çalışması, sağlık krizleri sırasında DSÖ gibi sağlık otoritelerine duyulan güvenin ne kadar önemli olduğunu analiz eder. Bulgular, otoritenin iletişimlerinden kaynaklanan korku veya güven gibi duygusal tepkilerin kamu güvenini önemli ölçüde etkilediğini göstermiştir. Bu güven, kuruluşlar tarafından sunulan bilgilerin şeffaflık ve tutarlılık algısı ile şekillenmektedir. Çalışma, sağlık kurumlarına duyulan güvenin, insanların önerilen davranışları benimseme istekliliğini olumlu yönde etkilediğini analiz eder. Salgınlar sırasında kriz iletişimi için beş önemli öneri belirlenmiştir: Çeşitli uzmanlar iletişimci olarak görev yapmalıdır, tıbbi personel önerilen davranışları örneklemelidir, şeffaf bir bilgi stratejisi kullanılmalıdır, odak sadece güven duygusuna (insanların sağlık otoritelerine olan inancı ve güveni) değil aynı zamanda güvence hissine de (bu güveni destekleyecek somut garantilere) yönelik olmalıdır.

Bir başka çalışma olan ve medya temsili ile duygu analizini entegre eden Sarah C. Vos ve Marjorie M. Buckner'ın çalışmasında[23], medyanın çerçeveleme biçiminin, DSÖ gibi sağlık kurumlarına yönelik kamudaki duyguları nasıl şekillendirdiği analiz edilmiştir. Örneğin, Ebola salgını sırasında medyada yayınlanan olumlu haberlerin, DSÖ'nün krizi yönetme biçimine yönelik olarak kamudaki tutumları daha destekleyici hale getirdiği saptanmıştır. Buna karşılık, olumsuz çerçeveleme, kamudaki güven duygusunu zedelemiş ve kaygıyı artırmıştır. H7N9 virüsü hakkında Nisan 2013'te üretilen 25.598 tweetin analiz edildiği bu çalışmada, mesajların büyük kısmının anlamlandırma bilgisi (*sense-making*) içerdiği; buna karşılık, krize nasıl yanıt verileceğine ilişkin eyleme geçirici (*actionable*) bilgi ya da somut tavsiyelerin oldukça sınırlı olduğu ortaya konmuştur. Bu bulgu, tweetlerin krizi kavramaya yardımcı olmakla birlikte, kriz sırasında uygun eylemleri yönlendirme konusunda daha az etkili olabildiğini göstermektedir.

Öte yandan, kriz iletişiminin kamudaki duyguları yönetmedeki rolü Dünya Sağlık Örgütü'nün 2017 tarihli acil durum risk iletişimi kılavuzunda ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. DSÖ, belirsizlik ve korku gibi duyguların doğru iletişim stratejileriyle yönetilmesinin hem güven inşası hem de toplumun sağlık yönergelerine uyum sağlaması açısından kritik

[22] Michael Siegrist and Angela Zingg, "The Role of Public Trust during Pandemics: Implications for Crisis Communication," *Risk Analysis* 34, no. 8 (2014): 1395–1407.
[23] Sarah C. Vos and Marjorie M. Buckner, "Social Media Messages in an Emerging Health Crisis: Tweeting Bird Flu," Journal of Health Communication 21, no. 3 (2016): 301–308.

olduğunu vurgular.[24] DSÖ'nün risk iletişimi kılavuzunda vurgulandığı üzere, kriz dönemlerinde ortaya çıkan duyguların doğru biçimde tanınması ve ele alınması etkili iletişim için kritik öneme sahiptir. Kılavuz, toplumda korku, belirsizlik ve güvensizlik gibi duyguları yönetebilmek için iletişimcilerin kullanabileceği temel stratejiler sunar. Panik ve kafa karışıklığını azaltmanın en önemli yolu olarak net, doğru ve zamanında bilgi sağlama gerekliliğine dikkat çeker. Ayrıca kılavuz, duygusal bağlantının güven inşa etmedeki rolünü öne çıkarır. Buna göre, iletişimcilerin şefkatli, anlayışlı ve destekleyici bir tutum benimsemeleri, toplumda güven ve iş birliği duygusunu güçlendirebilir. Umut ve güvence gibi olumlu duyguların öne çıkarılması, insanların sağlık direktiflerine uyumunu artırabilecek motivasyonel bir unsur olarak değerlendirilir. İletişim mesajlarında olumlu sonuçlara, ortak çabaya ve kolektif dayanışmaya odaklanmanın, önerilen davranışların benimsenmesini kolaylaştırdığı belirtilir. Kılavuz ayrıca iletişimde şeffaflık, tutarlılık ve süreklilik sağlamanın, belirsizliği azaltarak verilen bilgilere duyulan güveni artırdığını vurgular. Salgın ortaya çıkmadan önce sağlık otoritelerine yönelik güvenin tesis edilmesi de önemli kabul edilir; zira önceden oluşmuş güven, acil durum sırasında toplumun duygusal tepkilerini ve uyum düzeyini doğrudan etkileyebilmektedir. Son olarak DSÖ, sağlık iletişimcilerinin kriz iletişimi stratejilerine duygusal zekâyı entegre etmeleri gerektiğini belirtir. Bu, empati, aktif dinleme, açık ve anlaşılır mesajlaştırma gibi unsurların geliştirilmesini kapsar. Kılavuz genel olarak, toplumun duygularını anlayarak ve bu duyguları iletişim sürecine dâhil ederek, sağlık otoritelerinin iletişim stratejilerinin etkinliğini artırabileceğini, güven inşa edebileceğini ve acil durumlarda toplumun sağlık direktiflerine uyumunu teşvik edebileceğini ifade eder.

Ayrıca, davranışsal ve psikolojik tepkileri ele alan Alison Bish ve Susan Michie'nin 26 makaleden derlenen çalışmasında[25], DSÖ'nün sağlık kampanyalarına yönelik psikolojik temelli tepkiler incelenmiştir. Hastalık hakkında duyulan kişisel endişeler ve sağlık konusunda verilen mesajlara yönelik tutumlar gibi duygusal tepkilerin, aşılanma veya toplum sağlığı yönergelerine uyum gibi tutumların şekillenmesinde kritik roller oynadığı tartışılmıştır. Çalışmada yeni bir H1N1 influenza türü olan, diğer adıyla domuz gribinin ortaya çıkışının, Mayıs 2009'da Birleşik Krallık'ta doğrulanması ve Dünya Sağlık Örgütü'nün küresel bir grip salgını ilan etmesine neden olarak dünya genelinde yüzden fazla

[24] World Health Organization, *Communicating Risk in Public Health Emergencies: A WHO Guideline for Emergency Risk Communication (ERC)* (Geneva: World Health Organization, 2017).
[25] Alison Bish and Susan Michie, "Demographic and Attitudinal Determinants of Protective Behaviours during a Pandemic: A Review," *British Journal of Health Psychology* 15, no. 4 (2010): 797–824.

ülkeye yayılması ele alınmıştır. Çalışmanın amacı salgın sırasında önleyici davranışlar, kaçıngan davranışlar ve hastalık yönetimi davranışları olmak üzere üç tür koruyucu davranışın temel belirleyicilerini tanımlamak, bu davranışları daha iyi anlamak için kavramsal çerçeveleri açıklamak, mevcut domuz gribi salgını ile sonraki influenza pandemilerinde iletişim ve müdahalelere bilgi akışı sağlamaktır. Araştırma, davranışlarda demografik farklılıklar olduğunu göstermektedir: Yaşlı, kadın, daha eğitimli olmak veya beyaz olmamak, belirli davranışları benimseme olasılığını artırmaktadır. Çalışmaya göre önemli davranış belirleyicileri, hastalığa karşı algılanan duyarlılık düzeyi, hastalığın ciddiyetine yönelik algının yüksek olması, önerilen davranışların hastalığa karşı koruma sağladığına olan inançtır. Ayrıca, kaygı düzeyinin yüksekliği ile yetkililere duyulan daha fazla güven duygusunun tutumlarla ilişkili olduğuna dair kanıtlar bulunmaktadır. Bulgular, müdahale ve iletişim stratejilerinin belirli demografik gruplara odaklanması ve hastalığın yarattığı tehdit algısı ile koruyucu önlemlerin etkinliğine olan inancın artırılmasına odaklanması gerektiğini işaret etmektedir. Görüldüğü üzere bu ve benzeri çalışmalar, DSÖ'nün güvenilir iletişim, olumlu medya ilişkileri ve şeffaf kriz iletişimi yoluyla toplumdaki duygulanımsal süreçleri etkin bir şekilde yönetme kapasitesinin, küresel sağlık otoritesi olarak meşruiyetini ve etkinliğini sürdürmede ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Bu bağlamda bu tez çalışması, sözü edilen özne duygularını pandemi ve DSÖ üzerinden analiz etmektedir. Çalışmanın empirik bölümünde, öznelerin DSÖ'ye yönelik duygusal süreçlerini ayrıntılı biçimde ortaya koymayı amaçlayan bir vaka analizi gerçekleştirilecektir. Böyle bir analiz, DSÖ'nün küresel sağlık politikalarının kamuoyunda nasıl algılandığını, kuruluşun meşruiyet ve etkinliğine dair öznel değerlendirmelerin hangi duygu dinamikleri üzerinden şekillendiğini anlamak açısından önemli bir analizdir. Bu bölüm özellikle bireylerin DSÖ'ye yönelik tepkilerini, tutumlarını ve bu tutumların örgütün meşruiyetine/hegemonya kapasitesine dair algıları nasıl etkilediğini inceleyerek, küresel sağlık yönetişiminde duygusal faktörlerin oynadığı rolü analiz etmeyi hedefler.

1.3. Küresel Yönetişim ve Duygular

Modern uluslararası ilişkiler literatürü küresel yönetişimi çoğu zaman, devletlerin ortak sorunlara çözüm üretmek için kurduğu teknik ve kurumsal bir iş birliği mekanizması

olarak ele alır.[26] Ancak bu açıklama, küresel yönetişimin yalnızca kurumsal yüzünü görünür kılar. Oysa dijitalleşme, hızlı bilgi akışı, krizlerin eşzamanlı yayılımı ve ulus-aşırı politik tartışmalar, bireyleri de bu düzenin duygusal ve bilişsel muhatapları hâline getirmiştir. Artık küresel aktörlerin aldığı kararlar yalnızca devletleri değil, bireysel özneyi de doğrudan etkileyen, onun gündelik hayatında karşılık bulan süreçler üretmektedir.

Bu nedenle küresel yönetişim, devletlerarası bir teknik iş birliği alanı olmaktan çıkmış, öznenin dünyayı algılama biçimlerini şekillendiren dış nedenlerden biri hâline gelmiştir. Bireyin bir küresel kuruma karşı güvensizliği, öfkesi, minnettarlığı, kaygısı veya umut duygusu da artık siyasetin önemli bir parçasıdır. Küresel yönetişim çalışmalarının genellikle bireysel duygu üretimini uzun süre göz ardı etmiş olması, bu tezin doldurduğu temel boşluklardan biridir. Bu bölüm, işte tam da bu gerekçeyle, duygusal perspektiflerin küresel yönetişime nasıl uygulanabileceğini ve küresel yönetişim sürecinde bireyin nasıl konumlandığını ele alacaktır.

Küresel yönetişim denildiğinde genellikle akla, devletlerin belirli alanlarda iş birliği yapmasını sağlayan kurumsal bir yapı gelir. Oysa küresel yönetişim yalnızca devletler arası teknik bir koordinasyon alanı değildir; aynı zamanda, yönetimin ontolojik çerçevesini oluşturan ve küresel ölçekte ortaya çıkan her türlü siyasal, ekonomik ve toplumsal gelişmeyle iç içe geçen geniş bir düzenleme alanıdır. Bu nedenle küresel yönetişim, bireylerin—yani öznenin—bu yapılar karşısındaki konumunu da doğrudan ilgilendirir.

Bu nedenle küresel yönetişimi devletler arası iş birliği alanı ile sınırlı kalmaksızın, öznelerin ulusal otoritelerin ötesinde bir kuruma karşı ne hissettiklerini, bu kuruma nasıl yaklaştıklarını ve bu ilişkiden nasıl etkilendiklerini anlamaya yarayan bir alan olarak da düşünmek gerekir. Böyle bir bakış açısı, gelecekte ortaya çıkabilecek olası bir küresel siyasal otoritenin—eğer böyle bir yapı kurulacaksa—bireyler için nasıl anlam kazanabileceğini tartışmak açısından da önemlidir. Zira dünya düzeni statik değildir; siyasal yapıların, normların ve güç ilişkilerinin sürekli değiştiği bir ortamda ulus devletlerin bugün sahip oldukları merkezi rolün yarın aynı şekilde devam edeceğinin garantisi yoktur. Ulus devletlerin geri çekildiği bir senaryoda köklerinden kopmuş, tamamen küreselleşmiş bir öznenin yön arayışı, bugün düşünmemiz gereken temel meselelerden biridir.

Bu bağlamda, 2020 yılında tüm dünyanın karşı karşıya kaldığı COVID-19 salgını ile birlikte, bir küresel yönetişim örgütü olan Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) rolü ve

[26] Robert O. Keohane, *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1984).

uygulamaları küresel düzeyde çok sayıda çalışmanın konusu haline gelmiştir. Geleneksel olarak, realizm ve liberalizm gibi uluslararası ilişkiler (IR) paradigmaları bu ve benzeri küresel kurumların analizinde sıkça kullanılan yaklaşımlardır. Ancak bu perspektifler, çoğunlukla kurumların kendi iç dinamiklerine ve devletler arası etkileşimlere odaklanır; bireylerin algılarını, duygularını ve bu duyguların siyasal tutumları nasıl şekillendirdiğini çoğu zaman görmezden gelir. Tam da bu nedenle, COVID-19 gibi tüm insanlığın ortak bir tehditle karşılaştığı bir dönemde bile DSÖ etrafında neden geniş bir toplumsal destek, yani duygusal bir uzlaşı oluşmadığı sorusu önem kazanmaktadır. Küresel bir kriz, teorik olarak, uluslararası kurumlara yönelik güveni ve dayanışmayı artırması beklenen koşulları yaratır; ancak DSÖ örneğinde, bireylerin duygulanımsal tepkileri mesafeli, parçalı ve çelişkili biçimde tezahür etmiştir. Bu durum, küresel yönetişim kurumlarının hegemonya pratiğinin yalnızca teknik kapasiteye değil, aynı zamanda öznenin duygusal dünyasına, algılarına ve iletişimsel temas biçimlerine ne kadar bağlı olduğunu göstermektedir. Bu tez, DSÖ'nün COVID-19 dönemi ve genel olarak sağlık krizleri sırasında bireyler tarafından nasıl algılandığını değerlendirmeyi ve bunu duygular merceğinden yapmayı amaçlamaktadır.

1.4. Küresel Yönetişim Nasıl Okunmalı?

Bu çalışmada küresel yönetişim, kurumsal başarıyı ölçen bir model ya da normatif olarak savunulan bir ideal olarak ele alınmamaktadır. Küresel yönetişim burada, sınır aşan sorun alanlarında (özellikle pandemi gibi kriz anlarında) bilgi üretimi, uzmanlık ve koordinasyon iddiasıyla işleyen[27]; ancak bireylerle kalıcı ve bağlayıcı bir duygusal ilişki kurmakta yapısal güçlükler yaşayan bir yönetim biçimi olarak kavramsallaştırılmaktadır.

Küresel yönetişim literatüründe teknik yeterlilik, rasyonel koordinasyon ve kurumsal görünürlük unsurları[28] sıklıkla açıklayıcı çerçeveler olarak kullanılsa da bu unsurlar, bireylerin küresel kurumlarla kurduğu ilişkinin duygusal boyutunu tek başına açıklamakta yetersiz kalabilmektedir. Oysa kriz koşullarında belirsizlik ve risk yoğunlaştıkça, kurumsal aktörlere yönelik değerlendirmeler yalnızca rasyonel/bilişsel veya performansa dayalı

[27] James N. Rosenau and Ernst-Otto Czempiel, eds., *Governance without Government: Order and Change in World Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992); Michael Barnett and Martha Finnemore, *Rules for the World: International Organizations in Global Politics* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2004).
[28] Barnett and Finnemore, *Rules for the World*.

ölçütlerle değil, duygusal yönelimlerle de şekillenmektedir. Bu çalışma, literatürde görece ihmal edilen bu boyutu görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Bu çerçevede küresel yönetişim, yalnızca karar alma, koordinasyon sağlama ya da norm üretme kapasitesiyle değil, bireylerle kurduğu duygusal temasın niteliğiyle birlikte okunmaktadır. Küresel kurumların görünürlüğü, bireyler nezdinde otomatik biçimde güven ve aidiyet üretmeyebilir; aksine görünürlük kimi zaman temkinli, parçalı ve askıda kalan duygusal yönelimlerle birlikte işleyebilir. Bu nedenle çalışma, küresel yönetişimi "işleyen/işlemeyen" gibi ikili bir sınıflamaya indirgemek yerine, bireylerin bu yapıyla kurduğu duygusal ilişkinin sınırları üzerinden değerlendirmeyi tercih etmektedir. Bu kavramsal yaklaşım, bir sonraki alt bölümde DSÖ örneği üzerinden somutlaştırılacaktır.

1.5. Küresel Yönetişimle Kurulan Askıda İlişki Modeli

COVID-19 pandemisi süresince DSÖ, küresel ölçekte en görünür ve en sık referans verilen kurumlardan biri hâline gelmiştir. Küresel kurumların kriz dönemlerinde bilgi üretimi ve uzmanlık üzerinden merkezi bir rol üstlendiğini gösteren çalışmalarla uyumlu biçimde, DSÖ'nün günlük vaka verileri, risk değerlendirmeleri ve politika önerileri hem devletler hem de bireyler tarafından yakından takip edilmiştir.[29] Bu durum, DSÖ'nün pandemi sürecinde teknik kapasiteye dayalı bir otorite olarak tanındığını göstermektedir. Bununla birlikte, bu tür bir kurumsal tanınmanın bireylerle kurulan ilişkinin duygusal düzeyde güçlendiği anlamına gelmediği de not edilmelidir. Duyguların nesnelere otomatik biçimde bağlanmadığını vurgulayan yaklaşımlar, tanınma ile duygusal bağ arasında zorunlu bir ilişki olmadığını göstermektedir.[30]

Bu çalışmada analiz edilen X (Twitter) paylaşımları, DSÖ'ye yönelik ilişkinin kurumu ne açık bir reddetme ne de kuruma yönelen güçlü bir duygusal bağlılık biçiminde kurulduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular bölümünde ayrıntısıyla açıklanacağı gibi, paylaşımlarda, kuruma yönelik temkinli, mesafeli ve nötrleşmiş duygusal yönelimler öne çıkmaktadır. Politik ilişkilerde duyguların sıklıkla ikili karşıtlıklar yerine ara hâller üzerinden deneyimlendiğini ortaya koyan çalışmalar, bu tür temkinli ve askıda kalan

[29] Barnett and Finnemore, *Rules for the World*; Lawrence O. Gostin, "Global Health Law in a Time of Pandemic," *American Journal of Public Health* 110, no. 11 (2020): 1617–1619; World Health Organization, "WHO Director-General's Opening Remarks at the Media Briefing on COVID-19," Geneva, 2020.
[30] Sara Ahmed, *The Cultural Politics of Emotion*, 2nd ed. (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2014).

duygusal yönelimleri anlamlandırmak açısından yararlı bir çerçeve sunmaktadır.[31] Duyguların her zaman bilinçli, tamamlanmış ve istikrarlı özdeşleşmelere evrilmediğini vurgulayan yaklaşımlar da, bu durumu duygusal yokluktan ziyade askıya alınmış bir ilişki biçimi olarak değerlendirmeye imkân vermektedir.[32] Bu bağlamda bu çalışmanın bulgularında da, DSÖ ile kurulan ilişkinin tamamen kopmadığı, ancak güçlü bir duygusal özdeşleşmeye de dönüşmediği görülmektedir.

Çalışmanın bulguları, DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimlerin güven, umut ve dayanışma gibi bağ kurucu duygular etrafında yoğunlaşmadığını; bunun yerine kuşku, temkin ve mesafe gibi ara duygusal hâllerin daha belirgin olduğunu göstermektedir. Politik duyguların tutarlı ve tekil biçimlerden ziyade çoğu zaman çelişkili ve çok katmanlı şekilde deneyimlendiğine işaret eden çalışmalar, bu bulguların yorumlanması açısından yol göstericidir.[33] Bu tablo, kuruma yönelik ilişkinin sürdüğü ancak duygusal olarak zayıf kaldığı bir ara hâle işaret etmektedir. Yani siyasal ilişkilerin her zaman tam bir uzlaşma ya da açık bir karşıtlık üzerinden kurulmadığını vurgulayan yaklaşımlar, bu tür ara konumların siyasal bağlamda olağan olduğunu göstermektedir.[34] Bu çerçevede söz konusu ara hâl, küresel yönetişimin kriz koşullarında bireylerle kurduğu ilişkinin genel karakteriyle uyumludur.[35]

Pandemi gibi küresel ölçekte bir risk durumu, teorik olarak ortak bir kader duygusunun ve kolektif aidiyetin oluşmasına elverişli bir zemin sunabilmektedir. Bununla birlikte, küresel risk toplumuna ilişkin çalışmalar, belirsizlik koşullarının her zaman dayanışma üretmediğini; aksine temkin ve mesafeyi de beraberinde getirebildiğini göstermektedir.[36] Benzer biçimde, belirsizlik ve risk altında duyguların daha parçalı ve ihtiyatlı biçimler alabildiğine işaret eden yaklaşımlar, DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimlerin neden güçlü bir aidiyete dönüşmediğini açıklamaya yardımcı olmaktadır.[37] Bu bağlamda DSÖ, küresel yönetişimin başarısını ya da başarısızlığını ölçen bir gösterge olmaktan ziyade, küresel yönetişim ile bireyler arasındaki duygusal mesafenin görünür hâle geldiği bir örnek olarak ele alınmaktadır.

---

[31] James M. Jasper, *The Emotions of Protest* (Chicago: University of Chicago Press, 2018).
[32] Patricia Ticineto Clough, *The Affective Turn: Theorizing the Social* (Durham, NC: Duke University Press, 2007).
[33] James M. Jasper, *The Art of Moral Protest* (Chicago: University of Chicago Press, 2014).
[34] Chantal Mouffe, *On the Political* (London: Routledge, 2005).
[35] James N. Rosenau, "Governance in the Twenty-First Century," *Global Governance* 1, no. 1 (1995): 13–43.
[36] Ulrich Beck, *World at Risk* (Cambridge: Polity Press, 2009).
[37] Brian Massumi, *Politics of Affect* (Cambridge: Polity Press, 2015).

Bu çalışmada duygusal mesafe, küresel yönetişime yönelik basit bir ilgisizlik ya da kayıtsızlık biçimi olarak ele alınmamaktadır.[38] Aksine bu mesafe, belirsizlik ve risk koşullarında öznenin duygusal yönelimini askıya aldığı[39] duygusal askı hâli olarak kavramsallaştırılmaktadır. Analiz edilen tweetlerde DSÖ'ye yönelik ilginin tamamen ortadan kalkmadığı; kurumun izlenmeye, referans alınmaya ve değerlendirilmeye devam edildiği görülmektedir.[40] Ancak bu ilgi, güven, aidiyet ya da özdeşleşme üreten güçlü ve kalıcı bir duygusal bağa dönüşmemektedir. Bu durum, nötrleşme ve duygusal askıya almanın politik öznelik bağlamında pasiflik ya da duygusuzluk değil, belirsizlik karşısında temkinli bir konumlanma biçimi olabileceğini savunan yaklaşımlarla[41] birlikte anlam kazanmaktadır. Yüksek nötr paylaşım oranı, duyguların tamamen yokluğuna değil; öznenin duygusal yatırımını ertelediği, bağ kurmayı askıya aldığı bir bekleme hâline işaret etmektedir.[42] Bu bağlamda duygusal bağın otomatik olarak kurulmadığını, zaman içinde güven ve anlam üretimi gerektiren bir süreç olduğunu vurgulayan literatürle birlikte değerlendirildiğinde, burada söz konusu olan durumun açık bir kopuştan ziyade, duygusal olarak tamamlanmamış ve askıda kalan bir ilişki biçimi olduğu görülmektedir.[43]

Bu eksik tamamlanmışlık hâli, küresel yönetişimin meşruiyetinin neden hassas ve geçici bir karakter taşıdığını anlamak açısından önemlidir. Küresel kurumların hegemonik kapasitesinin teknik kapasiteye sınırlı olmadığı, öznel kabul süreçlerine de bağlı olduğunu vurgulayan çalışmalar ışığında[44] DSÖ örneğinde gözlemlenen duygusal mesafe, küresel yönetişimin kriz koşullarında bireylerle daha güçlü ve kalıcı bir bağ kurmakta zorlandığını göstermektedir. Bu nedenle, bu sınırlılık bir sonraki bölümde hegemonya, rıza ve meşruiyet algısı tartışmaları çerçevesinde Gramsci'ci bir perspektiften ele alınacaktır.

---

[38] Margaret Levi, *Consent, Dissent, and Patriotism* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997); Michael Zürn, "Global Governance as Multi-Level Governance," in *The Oxford Handbook of Governance*, ed. David Levi-Faur (Oxford: Oxford University Press, 2012), 731–748.

[39] William M. Reddy, *The Navigation of Feeling: A Framework for the History of Emotions* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001); Lauren Berlant, *Cruel Optimism* (Durham, NC: Duke University Press, 2011).

[40] Michael Barnett and Martha Finnemore, *Rules for the World: International Organizations in Global Politics* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2004).

[41] James M. Jasper, *The Emotions of Protest* (Chicago: University of Chicago Press, 2018); Michael Zürn, "The Politicization of World Politics and Its Effects," *European Political Science Review* 6, no. 1 (2014): 47–71.

[42] William M. Reddy, *The Navigation of Feeling*; Lauren Berlant, "Slow Death," *Critical Inquiry* 33, no. 4 (2007): 754–780.

[43] Sara Ahmed, *The Cultural Politics of Emotion*, 2nd ed. (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2014); Monika Krause, Sandra Lavenex, and Thomas Risse, "The Legitimacy of Global Governance Institutions," in *The Oxford Handbook of the Legitimacy of International Institutions*, ed. Thomas Risse, et al. (Oxford: Oxford University Press, 2018), 30–54.

[44] Barnett and Finnemore, *Rules for the World*.

1.6. Hegemonya Nedir?

Bu çalışmada küresel yönetişim, teknik bir koordinasyon mekanizması olmanın ötesinde belirli anlamları, normları ve ilişki biçimlerini yeniden üreten hegemonik bir yapı olarak ele alınmaktadır.[45] Bu yaklaşım, daha önce de dile getirildiği üzere, küresel yönetişimin yönetme kapasitesi kadar, rıza üretme ve tanınma biçimleri üzerinden de değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Hegemonya kavramı bu bağlamda, Antonio Gramsci'nin klasik tanımına yaslanarak kullanılmaktadır.[46]

Gramsci'ye göre hegemonya, yalnızca zor ve baskı yoluyla değil; rıza, meşruiyet ve gündelik kabuller üzerinden kurulan bir iktidar biçimidir. Hegemonik düzenler, neyin doğru ya da gerekli olduğuna ek olarak neyin makul, kabul edilebilir ve doğal göründüğünü de belirler. Bu süreç, bireylerin düşüncelerini ve duygusal yönelimlerini kapsar. Başka bir ifadeyle, hegemonya bilişsel bir ikna süreci olmanın ötesinde duygusal bir içselleştirme biçimidir. Bu çerçevede rıza, salt hukuki ya da normatif bir onay olarak değil; öznenin kendisini bu düzenin bir parçası olarak hissedebilmesiyle mümkündür. İnsanlar bir otoriteyi yalnızca doğru ya da gerekli buldukları için değil, onunla belirli bir duygusal ilişki kurabildikleri ölçüde meşru kabul ederler. Bu nedenle hegemonya, duyguların düzenlenmesi, yönlendirilmesi ve belirli aktörlere bağlanmasıyla yakından ilişkilidir.

Bu çalışma açısından önemli olan nokta, küresel yönetişimin Gramsci'ci anlamda tam anlamıyla yerleşmiş bir hegemonya olarak değil, hegemonik kapasitesi sınırlı ve hassas bir yapı olarak ele alınmasıdır. Küresel kurumlar, teknik uzmanlık ve norm üretme kapasitesine sahip olabilse de bu kapasite, bireyler nezdinde duygusal bir rıza üretmediği sürece hegemonik bir içselleştirmeye dönüşmemektedir.[47] Bu durum, hegemonya ile meşruiyet ve/ya rıza üretimi arasındaki ilişkiyi yeniden düşünmeyi gerektirmektedir. Meşruiyet, bir kurumun hukuken tanınması ya da işlevsel olarak kabul edilmesiyle sınırlı değildir. Meşruiyet aynı zamanda, bireylerin o kurumu gerekli, doğal ve kendilerine ait hissedebilmesiyle ilgilidir. Bu his üretilemediğinde, otorite tanınsa bile rıza tam anlamıyla sağlanamamaktadır.

Bu bağlamda hegemonya, bu tezde normatif bir üstünlük ya da performans başarısı meselesi olmaktan ziyade, bireylerin kendilerini belirli bir yönetişim düzeni içinde duygusal olarak konumlandırabilme kapasitesi olarak ele alınmaktadır. Küresel yönetişim

[45] Barnett and Finnemore, *Rules for the World*.
[46] Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks*.
[47] Barnett and Finnemore, *Rules for the World*; Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks*.

kurumlarının bu duygusal konumlandırmayı ne ölçüde sağlayabildiği sorusu, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde DSÖ örneği üzerinden somut biçimde tartışılacaktır.

Pandemi sürecinde DSÖ, küresel ölçekte merkezi bir referans noktası hâline gelmiş ve açıklamaları, tavsiyeleri, yönlendirmeleri geniş bir kamusal görünürlük kazanmıştır. Kurum, teknik uzmanlık, bilimsel bilgi üretimi ve küresel koordinasyon kapasitesi üzerinden görünürlüğünü sürdürmüş ve pandemi boyunca sıkça alıntılanan ve ciddiye alınan bir aktör olarak konumlanmıştır. Bu durum, DSÖ'nün belirli bir meşruiyet ve tanınma düzeyine sahip olduğunu göstermektedir. Ancak çalışmanın bulgular bölümünde ele alındığı gibi bu tanınırlık, Gramsci'ci anlamda hegemonik bir rıza üretmemiştir. Bu çalışmada analiz edilen ve Türkçe dili ile yapılmış olan X (Twitter) paylaşımları, DSÖ'ye yönelik ilişkinin ne güçlü bir özdeşleşme ne de açık bir karşı-hegemonik kopuş biçiminde kurulduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yerine, öfke, kuşku, güvensizlik ve nötrleşme gibi duygular etrafında şekillenen, parçalı ve mesafeli bir ilişki biçimi öne çıkmaktadır. Bu durum, DSÖ'nün teknik olarak tanınmasına rağmen, duygusal olarak içselleştirilemediğini göstermektedir.

Öte yandan DSÖ'ye yönelik sinik ve nötr yönelimler, hegemonik bir düzenin reddi olarak değil, hegemonik bağın kurulamadığı bir ara hâl olarak yorumlanmalıdır. Kurum tamamen dışlanmamakta ancak onunla özdeşleşme de askıya alınmaktadır. Bu askıya alma hâli, DSÖ'nün hegemonik bir çekim merkezi hâline gelemediğine işaret etmektedir. Başka bir ifadeyle, burada ne güçlü bir hegemonya ne de açık bir karşı-hegemonya söz konusudur. Bu durum, küresel yönetişimin rıza üretme kapasitesinin sınırlarını göstermektedir. DSÖ örneğinde, kurumun bilimsel otoritesi ve teknik performansı, bireyleri bilişsel düzeyde ikna etmeye yetse de onları duygusal olarak kendine bağlamaya yetmemiştir. Hegemonik bir ilişkinin kurulabilmesi için gerekli olan güven, aidiyet ve *biz* duygusu üretilememiştir.

Bu noktada, öznenin kurumu sahiplenmesi düzeyinde, DSÖ ile ulus-devletler arasındaki fark belirginleşmektedir. Ulus-devletler, tarihsel olarak yurttaşlarıyla duygusal bağlar kurabilmiş, kimlik, aidiyet ve sadakat üretebilme kapasitesine sahip olmuştur. Küresel yönetişim kurumları ise, yapısal olarak bu tür bağlardan yoksundur. DSÖ gibi kurumlar, teknik uzmanlık ve evrensel normlar üzerinden politika geliştirmekte ve ortaya koymaktadır ancak bireylerin kendilerini bu düzenin parçası olarak hissetmelerini sağlayacak duygusal anlatılar üretmekte zorlanmakta görünmektedir. Bu çalışmanın bulguları, bu yapısal zorluğun duygusal düzeyde nasıl karşılık bulduğunu göstermektedir. DSÖ tanınmakta, izlenmekte ve eleştirilmekte olsa da duygusal olarak sahiplenilmemektedir. Bu durum, küresel yönetişimin hegemonik kapasitesinin neden hassas ve sınırlı kaldığını açıklayan temel dinamiklerden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

I.7. Duygusal Rıza Olmadan Küresel Liderlik Mümkün mü?

Bu çalışmanın bulguları, küresel yönetişim kurumlarının liderlik kapasitesinin yalnızca teknik performans ve uzmanlıkla açıklanamayacağını göstermektedir.[48] Bu kapasite liderlik, yönlendirme ve koordinasyon sağlama becerisi ile sınırlı değildir; aynı zamanda duygusal ve ahlaki bir rehberlik üretme kapasitesidir. Bu kapasite, bireylerin kurumsal aktörleri onlar adına konuşan meşru otoriteler olarak hissedebilmesiyle mümkündür.[49]

DSÖ örneğinde ise bu tür bir duygusal rızanın üretilemediği görülmektedir. Kurum, pandemi sürecinde merkezi bir referans noktası olmuş olsa da bu merkezî konum, küresel ölçekte bir liderlik hissi yaratmamıştır. Analiz edilen paylaşımlar, DSÖ'nün karar ve açıklamalarının takip edildiğini fakat bu takibin duygusal bir bağlılığa dönüşmediğini göstermektedir. Başka bir ifadeyle, kurum bireylerce izlenmiş ancak benimsenmemiştir. Bu durum, küresel düzeyde liderliğin önündeki temel engellerden birini ortaya koymaktadır. Duygusal rıza üretilemediğinde, kurumsal otorite tanınsa bile liderlik hassas ve geçici nitelikte kalmaktadır. Örneğin DSÖ'nün, COVID-19 pandemisi sürecinde, geçmiş yıllardaki diğer pandemilerde performans düzeyinde gösterdiği başarıları aynı oranda tekrar edemediği yer yer ifade edilmektedir. Bu nedenle küresel yönetişim kurumları, kriz anlarında yöneten aktörler olarak varlık gösterebilseler de bireyleri duygusal olarak mobilize edebilen liderlik biçimleri üretememektedir. Bu bağlamda DSÖ'ye yönelik öfke, kuşku ve güvensizlik gibi duygular, liderliğin tamamen reddedildiği anlamına gelmemektedir. Aksine, bu duygular, kurumsal ilişkinin sürdüğünü ancak bu ilişkinin güven ve aidiyet temelinde yeniden üretilemediğini göstermektedir. Bu askıda kalma hâli, küresel liderliğin neden kalıcı bir hegemonya zemini oluşturamadığını açıklamaktadır.[50]

Sonuç olarak duygusal rıza üretilemediğinde, liderlik performansa indirgenmekte ve performans ise, kriz anlarında meşruiyeti/hegemonik kapasiteyi sürdürmeye yetmemektedir. Bu tespit, bir sonraki bölümde ele alınacak olan dijital kamusal alan tartışmaları için de önemli bir zemin sunmaktadır. Zira duygusal rızanın üretilemediği koşullarda, dijital kamusal alanda dolaşıma giren duygular, duygusal bir bloklaşmaya dönüşememektedir.[51]

---

[48] Barnett and Finnemore, *Rules for the World*.
[49] Michael Zürn, Martin Binder, and Matthias Ecker-Ehrhardt, "International Authority and Its Politicization," *International Theory* 4, no. 1 (2012): 69–106; Adam David Morton, *Unravelling Gramsci: Hegemony and Passive Revolution in the Global Political Economy* (London: Pluto Press, 2007).
[50] Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks*.
[51] Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks*; Bennett and Segerberg, "The Logic of Connective Action."

I.8. Dijital Kamusal Alan

I.8.1. X (Twitter) bir aktivizm alanı mı?

Bu çalışmada X (Twitter), bireylerin serbestçe görüş bildirdiği nötr bir kamusal alan olarak değil de duyguların ifade edildiği, dolaşıma girdiği ve aynı zamanda sınırlandığı özgül bir dijital bağlam olarak ele alınmaktadır. Dijital aktivizm literatürü, sosyal medyanın siyasal katılımı artıran, görünürlük sağlayan ve sesleri çoğaltan bir alan sunduğunu vurgulamakla birlikte, bu görünürlüğün her zaman güçlü bir kolektif özne ya da sürdürülebilir bir politik eylem üretmediğine de dikkat çekmektedir.[52]

Bu bağlamda W. Lance Bennett ve Alexandra Segerberg, dijital ağların kişiselleştirilmiş ve gevşek bağlara dayanan katılım biçimleri ürettiğini ve bu biçimlerin kolektif örgütlenme kapasitesinin sınırlı kaldığını ileri sürmektedir.[53] Benzer biçimde Evgeny Morozov, dijital katılımın çoğu zaman sembolik, geçici ve etkisiz kalabildiğini vurgulayarak, çevrimiçi ifadelerin otomatik olarak siyasal dönüşüm yarattığı varsayımına eleştirel yaklaşmaktadır.[54] Malcolm Gladwell'in de işaret ettiği üzere, düşük maliyetli dijital katılım, yüksek riskli ve bedensel siyasal eylemlerin yerini almakta zorlanmaktadır.[55]

Bu çalışma açısından X (Twitter) üzerindeki paylaşımlar, klasik anlamda bir aktivizm pratiği olarak değil, bireylerin DSÖ ile kurduğu ilişkinin duygusal tonunu ve sınırlarını görünür kılan kamusal ifadeler olarak değerlendirilmektedir. Analiz edilen paylaşımlar (tweetler), örgütlü bir kolektif eylem çağrısı üretmekten çok, konum alma, mesafe koyma ve duygusal değerlendirme pratikleri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle burada söz konusu olan husus, mobilize edici bir dijital aktivizmden ziyade duygusal yönelimlerin parçalı biçimde dolaşıma girmesidir.[56] Bu durum, dijital kamusal alanın siyasal potansiyelini bütünüyle reddetmek anlamına gelmemektedir. Aksine, bu alan bireylere düşüncelerini ve duygularını ifade etme imkânı tanımakta ancak bu ifadeler çoğu zaman

[52] Evgeny Morozov, *The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom* (New York: PublicAffairs, 2011); Bennett and Segerberg, "The Logic of Connective Action."
[53] W. Lance Bennett and Alexandra Segerberg, *The Logic of Connective Action: Digital Media and the Personalization of Contentious Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 2013).
[54] Morozov, *The Net Delusion*.
[55] Malcolm Gladwell, "Small Change: Why the Revolution Will Not Be Tweeted," *The New Yorker*, October 4, 2010.
[56] Bennett and Segerberg, "The Logic of Connective Action."

kolektif bir biz söylemi ya da kalıcı bir siyasal özne üretmemektedir. X (Twitter), bu anlamda, duyguların görünür olduğu fakat örgütlenemediği bir kamusal alan üretmektedir.[57]

Bu bağlamda, çalışmada ele alınan DSÖ'ye yönelik paylaşımlarda gözlemlenen öfke, kuşku ve güvensizlik gibi duyguların kolektif bir siyasal talebe dönüşmemesi şaşırtıcı değildir. Dijital kamusal alan, duyguların hızla dolaşıma girdiği ancak bu duyguların eylemle tamamlanmadığı bir yapı sunmaktadır. Bu yapısal özellik, bir sonraki alt bölümde ele alınacak olan sınırlı öznellik tartışmasıyla daha da netleşecektir.[58]

I.8.2. Sınırlı öznellik, panoptik dijital alan ve duygusal askıya alma

Bu çalışmada dijital kamusal alan, öznelliğin sınırsız biçimde kurulduğu özgür bir ifade alanı olarak değil; aksine, ifade biçimlerinin belirli siyasal, hukuki ve teknolojik sınırlar içinde şekillendiği bir bağlam olarak ele alınmaktadır. X (Twitter) gibi platformlar, bireylere düşüncelerini ve duygularını kamusal olarak ifade etme imkânı sunarken, bu ifadeleri görünürlük, gözetim ve denetim mekanizmalarıyla birlikte üretmektedir. Bu durum, dijital kamusal alanın hem açıcı hem de sınırlayıcı bir işlev görmesine yol açmaktadır. Özellikle Türkiye gibi siyasal ifadenin çeşitli kısıtlamalarla çevrelendiği bağlamlarda, dijital kamusal alanın bu ikili karakteri daha belirgin hâle gelebilmektedir. Sosyal medya, bir yandan alternatif bir ifade alanı sunarken, diğer yandan bireylerin neyi, nasıl ve ne ölçüde ifade edebileceğini sürekli olarak tartmak zorunda kaldığı bir görünürlük rejimini teşvik edebilmektedir.[59] Bu görünürlük rejimi, ifade özgürlüğünü tamamen ortadan kaldırmaktan ziyade, onu belirli sınırlar içinde yeniden düzenleyen kültürel ve siyasal mekanizmalarla birlikte işlemektedir.[60]

Bu bağlamda Michel Foucault'nun panoptikon kavramsallaştırması[61] açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Panoptik denetim, bireylerin sürekli izlenip izlenmediklerinden emin olmamalarına rağmen, bu ihtimali içselleştirerek davranışlarını düzenlemeleri anlamına gelir. Dijital kamusal alanda da benzer bir işleyiş söz konusudur. Kullanıcılar,

[57] Bennett and Segerberg, "The Logic of Connective Action."
[58] Morozov, *The Net Delusion*; Gladwell, "Small Change."
[59] Zeynep Tufekci, *Twitter and Tear Gas: The Power and Fragility of Networked Protest* (New Haven, CT: Yale University Press, 2017).
[60] Ece Algan and Banu Karaca, eds., *Censorship and Silencing: Practices of Cultural Regulation* (London: Routledge, 2021).
[61] Michel Foucault, *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, trans. Alan Sheridan (New York: Vintage Books, 1995 [Fr. 1975; Eng. 1977]).

paylaşımlarının kimler tarafından görüleceğini, nasıl yorumlanacağını ve ne tür sonuçlar doğurabileceğini tam olarak bilememekte ve bu belirsizlik, duyguların açık ve sert biçimde ifade edilmesinden ziyade, oto-sansür, nötrleşme ve temkinli konumlanmalar üretmektedir. Bu çalışmada gözlemlenen yüksek nötr ve bilgilendirici içerik oranı, bu çerçevede düşünüldüğünde yalnızca duygusal ilgisizlik ya da kayıtsızlık olarak okunmamaktadır. Aksine, bu nötrlük, dijital kamusal alanda kendini koruma, görünür olmaktan kaçınma ve riskten sakınma stratejisi olarak da değerlendirilebilmektedir. Başka bir ifadeyle, nötr dil, bazı bağlamlarda pasif bir tutumdan ziyade aktif ve stratejik bir siyasal tercihe dönüşmektedir.[62]

Bu sınırlı öznellik koşulları altında ifade edilen duygular, çoğu zaman bloklaşmakta zorlanmaktadır. Öfke, kuşku ve güvensizlik gibi duygular dijital alanda dolaşıma girebilseler de bu dolaşım, ortak bir eylem çağrısı ya da kolektif bir özne üretmemektedir. Dijital kamusal alan, bu anlamda, duyguların görünür olduğu fakat bağlanamadığı bir ara mekân olarak işlev görmektedir.[63] Bu durum, küresel kurumlara yönelik duygusal yönelimler açısından da belirleyicidir. DSÖ gibi küresel aktörler, ulusal siyasal otoritelerden farklı olarak, doğrudan hedef alınabilecek, sokakta karşılığı olan ya da somut bir muhatap üretilebilen yapılar değildir. Bu nedenle dijital kamusal alanda DSÖ'ye yönelen eleştiriler, çoğu zaman yönsüz, parçalı ve sembolik kalmaktadır. Duygular ifade edilmekte olsa da bu ifadeler, siyasal bir özneleşmeye dönüşmemektedir.[64] Bu bağlamda dijital kamusal alan, küresel yönetişimle kurulan ilişkinin sınırlarını daha da görünür kılmaktadır. Bireyler, küresel kurumlara yönelik duygularını ifade edebilmekte ancak bu ifadeler, ne güçlü bir karşı-hegemonik mobilizasyon ne de kolektif bir küresel yurttaşlık bilinci üretmektedir. Bu sınırlılık, "duygular var ancak özne nerede?" tespitinin yapısal zeminini oluşturmaktadır.[65]

Bu çalışmada analiz edilen tweetler, DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimlerin dijital kamusal alanda yoğun biçimde dolaşıma girdiğini ancak bu dolaşımın kolektif bir siyasal özne ya da sürdürülebilir bir eylem biçimi üretmediğini göstermektedir. Öfke, kuşku ve güvensizlik gibi duygular açık biçimde ifade edilmekte olsa da bu duygular ortak bir talep, hedef ya da *biz* söylemi etrafında birleşmemektedir.[66] Bu durum, dijital kamusal alanın duygusal ekonomisinin yapısal bir özelliği olarak değerlendirilebilir. Dijital platformlar, bireylerin duygularını hızlı ve düşük maliyetli biçimde ifade etmelerine olanak tanırken, bu

[62] Foucault, *Discipline and Punish*.
[63] Morozov, *The Net Delusion*; Bennett and Segerberg, "The Logic of Connective Action."
[64] Barnett and Finnemore, *Rules for the World*; Bennett and Segerberg, "The Logic of Connective Action."
[65] Bennett and Segerberg, "The Logic of Connective Action."; Foucault, *Discipline and Punish*.
[66] Bennett and Segerberg, "The Logic of Connective Action."

ifadeleri kolektif, örgütlü ve süreklilik arz eden siyasal pratiklere dönüştürmekte sınırlı kalmaktadır. Duygular dolaşımda kalıyor olsalar da bağlanamamaktadır.[67]

Bu bağlamda DSÖ'ye yönelik eleştiriler, kurumsal bir muhatap etrafında yoğunlaşan siyasal baskı biçimlerine dönüşmemektedir. Küresel kurumlar, doğaları gereği ulusal siyasal aktörler gibi somut, yerel ve doğrudan hedeflenebilir yapılar değildir. Bu nedenle dijital kamusal alanda ifade edilen duygular, çoğu zaman yönsüz, dağınık ve sembolik kalmaktadır. Yani, yukarıda da ifade edildiği gibi duygusal tepki vardır ancak bu tepkiyi taşıyacak bir özne yoktur.[68] Bu durum, dijital kamusal alanda gözlemlenen öfke ve kuşkunun, otomatik olarak karşı-hegemonik bir bilinç ya da direniş üretmediğini göstermektedir. Aksine, bu duygular çoğu zaman bireysel düzeyde kalmakta ve ortak bir siyasal tahayyül ya da alternatif bir küresel düzen fikriyle ilişkilendirilememektedir. Yani duygusal düzlemde bloklaşma oluşamamaktadır. Bu nedenle dijital alandaki duygusal ifadeler, hegemonik düzenin doğrudan karşısına geçen bir güç olmaktan ziyade, hegemonik bağın kurulamadığı bir boşluğu işaret etmektedir.[69]

Bu boşluk, bu çalışmada *duygusal askıya alma* olarak ifade edilmiştir. Söz konusu boşluk, küresel yurttaşlık fikrinin neden dijital kamusal alanda dahi güçlü bir karşılık bulamadığını açıklamaktadır. Küresel yurttaşlık, bireylerin kendilerini ulusal sınırların ötesinde bir siyasal topluluğun parçası olarak hissedebilmelerini gerektirir. Bu bağlamda Jan Slaby ve Christian von Scheve'in[70] kitabı, duyguların toplumsal yapıları şekillendirdiğini, yönetişimi etkilediğini ve toplumsal hareketleri harekete geçirdiğini kapsamlı bir şekilde analiz eder. Kitap, toplumsal etkileşimlerin ve siyasi dinamiklerin altında yatan duygusal yapıyı anlamak için sunduğu perspektifte, duyguların toplulukların ve kurumların oluşumunda, korunmasında veya bozulmasında oynadığı temel rolü vurgular. Kitap, duyguların devlet aktörleri tarafından uygulanan yönetim stratejilerine hangi biçimlerde entegre edildiğini tartışır ve örneğin, hükümetlerin yurttaşlar arasında bağlılık ve itaat sağlamak amacıyla belirli duygusal repertuarları geliştirdiğini analiz eder. Bu, genellikle uluslararası normlar ve uygulamalardan etkilenen aidiyet ve kolektif kimlik ile ilgili duyguların düzenlenmesini içerir. Çalışmada, toplumların uluslararası kurumlar tarafından şekillendirilebilen belirli duygusal normlar etrafında organize olduğu vurgulanmaktadır. Örneğin, duygulanımsal düzeyde yurttaşlık hissi, aidiyet ve kimlik duygularının küresel

[67]Bennett and Segerberg, "The Logic of Connective Action."; Gladwell, "Small Change."
[68] Barnett and Finnemore, *Rules for the World*; Morozov, *The Net Delusion*.
[69] Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks*; Bennett and Segerberg, "The Logic of Connective Action."
[70] Jan Slaby and Christian von Scheve, eds., *Affective Societies: Key Concepts* (London: Routledge, 2019), 319–329.

yönetişim bağlamında nasıl inşa edildiğini ve düzenlendiğini açıklayabilir. Bu perspektif, yurttaşlığın sadece yasal bir statü olmadığını, gurur, sadakat ve bir topluma ya da ulusa bağlılık gibi duygusal deneyimlerle iç içe geçtiğini işaret eder. Bu duygular, bireylerin yurttaşlık görevleri ve sorumluluklarıyla etkileşime girme biçimlerini etkileyebilir. Hükümetler, ulusal anlatılara veya siyasi gündemlere uygun belirli duygusal tepkiler geliştirmek için stratejiler uygulayabilir. Örneğin, ulusal düzeyde gurur duygusunu pekiştirmek, yurttaş katılımını ve devlet politikalarına uyumu teşvik etmenin bir yolu olabilir. Duygulanımsal düzlemde hissedilen yurttaşlıkta öfke, umut ve dayanışma gibi duygular, insanları ortak nedenler etrafında birleştirerek onları protestolara veya savunuculuk çabalarına katılmaya yönlendirebilir. Bu hareketlerin duygusal dinamikleri, mevcut iktidar yapılarının sorgulanmasına veya pekiştirilmesine ve kamuoyu söylemini etkilemeye neden olabilir. Duygular düzeyinde işleyen yurttaşlık hissiyatı, ulusötesi bağlamlara da uzanır ve bireyler göç, iklim değişikliği ve toplumsal adalet gibi küresel meselelerden etkilenerek birden fazla topluluğa aidiyet hissi duyabilir. Bu perspektif, duygusal bağların ulusal sınırları aşabileceğini ve insanların küresel yönetişim ve uluslararası kurumlarla etkileşime girme biçimlerini şekillendirebileceğini kabul eder. Farklı toplumlar, duygusal ifade ile katılım konusunda değişen beklentilere sahip olabilir; bu da bireylerin yurttaşlıkla ilişki kurma biçimlerini etkileyebilir. Örneğin, bazı kültürlerde dayanışma gösterileri teşvik edilirken, diğerlerinde daha ölçülü ifadeler norm kabul edilebilir.

Küresel yurttaşlık hissi, bireylerin kültürel çeşitliliğe açık, evrensel değerleri benimseyen ve küresel sorunlara aktif katılım gösteren bir kimlik olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım özellikle küresel yurttaşlık kimliğinin bilgi, empati ve farkındalık ile aktif katılımı dönüştürme rolü kapsamında ele alındığı çalışmalarda vurgulanmaktadır.[71] Ancak, bu çalışmada analiz edilen tweetlerde küresel yurttaşlık çerçevesinde güçlü bir aidiyet duygusunun ortaya çıktığına dair bir bulgu görünmektedir. Bunun yerine, bireysel, temkinli ve parçalı duygusal konumlanmalar öne çıkmaktadır. Çalışmada dijital kamusal alan, bir özgürleşme alanı olarak değil, duyguların sıkıştığı bir ara mekân olarak ele alınmaktadır.[72] Bireyler ne tamamen sessizdir ne de tam anlamıyla siyasal aktör hâline gelmiştir. Bu ara hâl, küresel yönetişim kurumlarıyla kurulan ilişkinin neden askıda kaldığını ve neden kolektif bir küresel özne üretilemediğini açıklayan önemli bir bağlam sunmaktadır.

[71] Stephen Reysen and Iva Katzarska-Miller, "A Model of Global Citizenship: Antecedents and Outcomes," *International Journal of Psychology* 48, no. 5 (2013): 858–870.
[72]Morozov, *The Net Delusion*; Foucault, *Discipline and Punish*.

Bu bölümde ortaya konulan tespitler, bir sonraki bölümde ele alınacak olan dünya devleti fikri açısından önemli bir eşik oluşturmaktadır. Zira küresel ölçekte kolektif bir siyasal öznenin ortaya çıkmadığı koşullar[73], dünya devleti gibi kapsayıcı projelerin duygusal bir zemin bulmasının zorlaştığını düşündürmektedir.

I.9. Dünya Devleti Fikri: Pandemi Bir Küresel Eşik miydi?

COVID-19 pandemisi, modern tarihte neredeyse tüm insanlığı eşzamanlı biçimde etkileyen küresel krizlerden birini üretmiştir. Ölüm riski, belirsizlik, sağlık sistemlerinin çökme ihtimali ve gündelik hayatın askıya alınması gibi deneyimler, teorik olarak küresel ölçekte ortak bir kader duygusunun oluşması için son derece elverişli bir zemin sunmuştur. Bu nedenle pandemi, siyaset felsefesi ve uluslararası ilişkiler literatüründe uzun süredir tartışılan *dünya devleti* fikrinin yeniden gündeme gelmesi açısından kritik bir eşik olarak değerlendirilebilir.

Dünya devleti fikri, yeni ya da marjinal bir öneri değildir. Stoacı kozmopolitizmden Kant'ın *kozmopolit hukuk* anlayışına, modern kozmopolit yurttaşlık[74] tartışmalarından çağdaş küresel yönetişim literatürüne uzanan uzun bir düşünsel hattın parçasıdır. Bu hat boyunca dünya devleti, ulus-devlet sınırlarını aşan sorunlara karşı daha kapsayıcı, rasyonel ve eşgüdümlü bir siyasal yapı önerisi olarak tartışılagelmiştir. Pandemi gibi küresel ölçekte eşzamanlı ve varoluşsal bir tehdit, bu fikrin yeniden düşünülmesi için tarihsel olarak güçlü bir bağlam yaratmıştır.

Pandemi sürecinde Slavoj Žižek[75] gibi bazı düşünürler, küresel sorunların ulus-devlet sınırları içinde çözülemeyeceğini; sağlık, çevre, gıda güvenliği ve lojistik gibi alanlarda daha güçlü bir küresel koordinasyonun zorunlu hâle geldiğini savunmuştur. Bu çerçevede dünya devleti fikri, normatif olarak daha rasyonel ve hatta kimi yorumlarda kaçınılmaz bir seçenek olarak tartışılmak üzere yeniden dolaşıma girmiştir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) de bu tartışmalarda, fiilî bir dünya devletinin değilse bile, küresel yönetişimin en somut ve görünür kurumsal örneklerinden biri olarak öne çıkmıştır.

---

[73]Bennett and Segerberg, "The Logic of Connective Action"; Kant, "Toward Perpetual Peace."
[74] Immanuel Kant, "Perpetual Peace: A Philosophical Sketch," in *Political Writings*, ed. Hans Reiss, trans. H. B. Nisbet (Cambridge: Cambridge University Press, 1991), 93–130; David Held, *Democracy and the Global Order: From the Modern State to Cosmopolitan Governance* (Cambridge: Polity Press, 1995); Andrew Linklater, *The Transformation of Political Community: Ethical Foundations of the Post-Westphalian Era* (Cambridge: Polity Press, 1998).
[75] Žižek, *Pandemic!*.

Ancak bu çalışmanın bulguları, pandemi gibi güçlü bir küresel sarsıntının dahi dünya devleti fikrine yönelik güçlü bir toplumsal talep ya da olumlu bir duygusal yönelim üretmediğini göstermektedir. Türkiye bağlamında DSÖ etrafında şekillenen duygusal yönelimler, küresel ölçekte genişleyen bir *biz* duygusuna değil; daha çok mesafeli, temkinli ve kuşkulu bir ilişki biçimine işaret etmektedir. Bu durum, pandeminin potansiyel bir küresel eşik olmasına rağmen, bu eşiğin duygusal düzeyde aşılamadığını düşündürmektedir.

Bu noktada pandemi, dünya devleti fikrinin imkânlarını olduğu kadar sınırlarını da görünür kılmıştır. Küresel bir tehdidin varlığı, kurumsal iş birliği ve koordinasyonu teknik olarak zorunlu kılmış olabilir ancak bu zorunluluk, bireylerin kendilerini küresel bir siyasal topluluğun parçası olarak hissetmelerine yetmemiştir. Başka bir ifadeyle, pandemi rasyonel bir eşik yaratmış olsa da duygusal bir sıçrama üretmemiştir.

Bir sonraki alt bölümde, bu duygusal sıçramanın neden gerçekleşmediği; küresel eşitsizlikler, DSÖ'ye yönelik kuşkular, ulus-devletlerin kriz anındaki merkezi rolü ve dijital kamusal alanda duyguların kolektif bir özneye dönüşememesi üzerinden ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

I.10. Neden Bağ Kurucu Duygular Yükselmedi?

Pandeminin küresel ölçekte yarattığı eşzamanlı tehdit, teorik olarak dünya devleti fikrinin duygusal ve siyasal olarak güçlenmesi için elverişli bir bağlam sunmuş olsa da bu potansiyelin pratiğe dönüşmediği görülmektedir. Bu çalışmanın bulguları, dünya devleti fikrinin neden güçlü bir toplumsal ve duygusal karşılık bulamadığını anlamak açısından birkaç temel dinamiğe işaret etmektedir.

İlk olarak, pandemi süreci küresel eşitsizlikleri görünür kılmıştır.[76] Aşıya erişim, sağlık altyapısı, ekonomik destek mekanizmaları ve kriz yönetimi kapasitesi gibi alanlarda ülkeler arasındaki farklar derinleşmiş ve bu durum küresel dayanışma fikrini güçlendirmekten ziyade, ulusal çıkarların yeniden öncelik kazanmasına yol açmıştır. Aşı milliyetçiliği, sınır kapatmaları ve tek taraflı önlemler, küresel ölçekte ortak bir birlik

[76] Lauren C. Ivers et al., "COVID-19: Global Health Equity in Pandemic Response," *American Journal of Public Health* (2020): e1–e2; World Bank, *Impact of COVID-19 on Global Income Inequality*, Global Economic Prospects (2022).

duygusunun kurulmasını zorlaştırmıştır. Bu bağlamda küresel kriz, ortak bir kader duygusu üretmekten çok, eşitsizliklerin ve kırılganlıkların yeniden fark edilmesine neden olmuştur.

İkinci olarak, DSÖ gibi küresel kurumlar, bu eşitsizlikleri dengeleyecek ya da bireyler nezdinde güven ve adalet hissi yaratacak bir duygusal anlatı üretememiştir. Kurumun teknik tavsiyeleri ve bilimsel açıklamaları, kriz yönetimi açısından önemli olmakla birlikte, küresel ölçekte paylaşılan bir kader ve sorumluluk duygusu üretmeye yetmemiştir. Analiz edilen tweetlerde DSÖ'ye yönelik eleştirilerin önemli bir kısmının kurumun tarafsızlığına, bağımsızlığına ve etkinliğine dair kuşkular etrafında şekillenmesi, bu duygusal boşluğu açık biçimde yansıtmaktadır.

Küresel yönetişim kurumlarına sıklıkla getirilen eleştirilerden biri, bu kurumlara yönelik demokratik meşruiyet eksikliği algısıdır. Söz konusu kurumlar, sıradan yurttaşlar için uzak addedilen ve hesap vermeyen kuruluşlar olarak algılanabilir. Öznelerin bakış açılarını anlamlandırmak, söz konusu demokratik açığı ele almak ve küresel yönetişim süreçlerinin şeffaflığını, hesap verebilirliğini ve kapsayıcılığını artırmak için yapılan reformları teşvik etmek açısından önemlidir. Küresel yönetişim kurumlarının meşruiyeti, aynı zamanda bu kuruluşlar hakkındaki adalet ve hakkaniyet algılarına da bağlıdır. Bu kurumlar, yalnızca birkaç güçlü ulusun veya elitlerin çıkarlarına hizmet ediyormuş gibi algılanırsa, etkin işleyiş için gereken destek ve iş birliğini temin noktasında kayıp yaşama riski ile karşı karşıya kalır. Uluslararası toplum kesimlerinin çeşitli seslerinin ve kaygılarının duyulması ve bu meselelerin ele alınması, bu tür olumsuz algıların hafifletilmesine yardımcı olur ve küresel yönetişim yapılarını güçlendirir.

Üçüncü olarak, pandemi sürecinde küresel yönetişim kurumları, ulus-devletlerin gölgesinde kalmıştır.[77] Kriz anlarında bireyler, sağlık, güvenlik ve ekonomik destek gibi temel ihtiyaçlar konusunda doğrudan muhatap olarak ulusal devletlere yönelmiştir. Bu durum, küresel kurumların duygusal düzeyde ikincil ve mesafeli aktörler olarak algılanmasına yol açmıştır. Dünya devleti fikri, bu bağlamda somut bir siyasal özne olmaktan ziyade, uzak ve soyut bir tahayyül olarak kalmıştır.

Son olarak; iletişimde ulusal sınırların ötesine geçme potansiyelini somutlaştırabilen bir mecra olmasına rağmen dijital kamusal alan, dolaşıma giren duyguların kolektif bir özneye dönüşememesine tanıklık etmiştir. Bu sebeple, dünya devleti fikrinin küresel düzeyde bir talep hâline gelmesini kolaylaştırıcı olabilecek bu mecra, bu anlamda öne

[77] Yaşar Yeşilyurt, "Covid-19 Pandemisi ve Ulus Devletler: Küreselleşmenin Sonu Mu?," *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi* 3, no. 6 (2020): 424–35; Yibeltal Assefa et al., "Attributes of national governance for an effective response to the COVID-19 pandemic," *Journal of Global Health* 12, no. 05021 (2022).

çıkmamıştır. Öfke, kuşku ve güvensizlik gibi duygular ifade edilmiş olsa da bu duygular bağ kurucu ve duygusal blok yaratıcı duygular olmadıkları için küresel ölçekte ortak bir siyasal proje etrafında birleşmemiştir. Duygular dolaşımda kalmış; ancak örgütlenememiş, yönlenememiş ve süreklilik kazanamamıştır. Bu parçalı duygusal yapı, dünya devleti fikrinin duygusal zeminini zayıflatmıştır.[78]

Bu tespitler çerçevesinde pandemi sürecinin dünya devleti fikrinin düşünsel olarak yeniden gündeme geldiği koşulları yarattığı ancak bu fikri taşıyacak güçlü bir duygusal altyapının üretilemediği ileri sürülebilir. Dünya devleti, rasyonel olarak mümkün ve hatta gerekli görülmüş olabilse de duygusal olarak ikna edici bir karşılık bulamamıştır. Başka bir ifadeyle, pandemi küresel yönetişimin teknik sınırlarını değil; esas olarak duygusal sınırlarını açığa çıkarmıştır.

Bu çalışmanın genel bulguları, dünya devleti fikrinin pandemi sürecinde entelektüel ve normatif düzeyde tartışıldığını ancak bireyler nezdinde duygusal olarak içselleştirilmediğini ortaya koymaktadır. Analiz edilen X (Twitter) paylaşımlarında, dünya devleti ya da küresel yurttaşlık fikrine yönelik güçlü bir özdeşleşme ya da talep belirgin biçimde ortaya çıkmamaktadır. Bunun yerine, bireylerin küresel kurumlarla kurduğu ilişki, mesafeli ve temkinli bir çerçevede kalmaktadır. Bu durum, dünya devleti fikrinin yalnızca kurumsal tasarım ya da hukuki düzenlemeler meselesi olmadığını, aynı zamanda derin bir duygusal boyut içerdiğini göstermektedir. Bireylerin kendilerini küresel bir siyasal topluluğun parçası olarak hissedebilmesi, yalnızca ortak sorunların varlığıyla değil, bu sorunlara verilen yanıtların adil, güvenilir ve kapsayıcı olarak algılanmasıyla mümkündür. DSÖ örneğinde ise bu tür bir duygusal bağın kurulamadığı görülmektedir.

Dünya devleti fikrinin hissedilememesi, küresel yönetişimin mevcut sınırlarını da açığa çıkarmaktadır. Küresel kurumlar, norm üretme ve teknik koordinasyon sağlama kapasitesine sahip olabilir ancak bu kapasite, bireylerin gündelik hayatlarında duygusal bir karşılık bulmadığı sürece soyut kalmaktadır. Bu soyutluk, dünya devleti fikrinin geniş kitleler nezdinde uzak, elitist ve erişilmez bir proje olarak algılanmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda dünya devleti, bu tezde bir başarısızlık örneği olmaktan ziyade küresel yönetişimin duygusal sınırlarını gösteren analitik bir kavşak noktası olarak ele alınmaktadır. Pandemi, bu sınırları daha görünür hâle getirmiş ancak bu sınırları aşacak bir duygusal dönüşüm yaratamamıştır. Dünya devleti düşünülmüş olsa da hissedilmemiştir. Bu tespit,

[78] Morozov, *The Net Delusion*; Bennett and Segerberg, "The Logic of Connective Action."

çalışmanın son bölümünde ele alınacak olan hegemonik kapasite ve küresel yönetişimin geleceği tartışmaları için temel bir zemin sunmaktadır.

I.11. Küresel Yönetişimin Duygusal Sınırı: DSÖ'ye Yönelik Duygusal Askı

Bu çalışmanın temel bulguları, DSÖ örneğinde küresel yönetişimin açık bir meşruiyet krizi yaşadığını göstermemektedir. Analiz edilen tweetlerde kuruma yönelik yaygın ve tutarlı bir reddediş ya da doğrudan karşı-hegemonik bir kopuş gözlemlenmemektedir. DSÖ, pandemi sürecinde tanınan, referans verilen ve ciddiye alınan bir aktör olarak varlığını sürdürmüştür. Bu durum, küresel yönetişimin hukuki ya da işlevsel meşruiyetinin tamamen çöktüğü yönündeki yorumları desteklememektedir. Ancak aynı bulgular, bu meşruiyetin duygusal düzeyde yeniden üretilmediğini ortaya koymaktadır. Güven, aidiyet, dayanışma ve özdeşleşme gibi bağ kurucu duyguların kolektif biçimde üretilememesi, küresel yönetişimin bireylerle kurduğu ilişkinin askıda kalmasına yol açmaktadır. Bu askıda kalma hâli, küresel kurumların tamamen reddedilmemesiyle ancak duygusal olarak sahiplenilmemesi arasındaki gerilimli alanı işaret etmektedir. Kurum tanınmakta; ancak bireyler nezdinde kendilerine ait olarak hissedilmemektedir. Bu durum, DSÖ etrafında şekillenen ilişkinin ne açık bir kopuş ne de hegemonik bir özdeşleşme biçiminde kurulduğunu göstermektedir.

Bu nedenle çalışma, DSÖ etrafında şekillenen ilişkiyi açık bir meşruiyet krizinden ziyade, duygusal bir askı durumu olarak kavramsallaştırmaktadır. Küresel yönetişim kurumu teknik kapasitesi, uzmanlığı ve kurumsal yetkisi üzerinden tanınmakta ancak bu tanınma bireyler nezdinde kuruma yönelik güçlü bir aidiyet ya da sahiplenme duygusuna dönüşmemektedir. Duygusal askı, bir tür duygusal temsil krizini işaret etmekte, yani kurumsal otoritenin tanındığı ancak bu otoriteyle duygusal bir bağ kurulamadığı ara bir ilişki biçimine işaret etmektedir. Uluslararası örgütlerin performans ve uzmanlık üzerinden otorite kazanabildiğini ancak bu otoritenin her zaman derin ve kalıcı bir meşruiyet üretmediğini vurgulayan çalışmalar da bu durumu açıklamak açısından önemli bir çerçeve sunmaktadır.[79] Örneğin, analiz edilen paylaşımlarda öne çıkan sinik, nötr ve temkinli tutumlar, bu askıda kalma hâlinin duygusal göstergeleri olarak okunabilir. Bu duygular, kuruma yönelik ilgisizlik ya da kayıtsızlıktan ziyade mesafeli ve ihtiyatlı bir konumlanmanın ifadesidir.

[79] Barnett and Finnemore, *Rules for the World*.

Bu bağlamda DSÖ ile kurulan ilişki ne bütünüyle kopuş ne de hegemonik bir özdeşleşme biçiminde şekillenmektedir. Gramsci'nin hegemonya anlayışında merkezi bir yer tutan rıza kavramı dikkate alındığında, burada gözlemlenen durum, hegemonik bir bağın kurulamadığını ancak mevcut ilişkinin de tamamen çözülmediğini göstermektedir.[80] Analiz edilen paylaşımlarda öne çıkan sinik, nötr ve temkinli tutumlar, bu askıda kalma hâlinin duygusal göstergeleri olarak ortaya çıkmaktadır. Politik ilişkilerde bu tür ara duygusal hâllerin yaygınlığına işaret eden çalışmalar[81], söz konusu duygusal yönelimlerin açık bir reddedişten ziyade mesafeli bir konumlanmayı ifade ettiğini göstermektedir.

Bu askı durumu, küresel yönetişimin kriz anlarında neden sınırlı bir mobilizasyon kapasitesine sahip olduğunu da açıklamaktadır. Gramsciyen rıza kavramı dikkate alındığında, burada gözlemlenen durum hegemonik bir bağın kurulamadığını ancak mevcut ilişkinin de tamamen çözülmediğini göstermektedir. Yine, sinik, nötr ve temkinli tutumlar, bu askıda kalma hâlinin duygusal göstergeleri olarak ortaya çıkmaktadır. Gramsci'ci çerçevede rızanın yalnızca bilişsel ikna değil, aynı zamanda duygusal bir içselleştirme süreci olarak okunduğu düşünüldüğünde, duygusal rızanın üretilemediği koşullarda kurumsal performansın tek başına meşruiyeti sürdüremediği görülmektedir. Bu nedenle DSÖ, krizleri yönetebilse ve teknik olarak tanınsa bile, bireylerle kalıcı ve bağlayıcı bir ilişki kurmakta zorlanmıştır.

Bu durum, küresel yönetişimin hem teknik hem de duygusal sınırlarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Bu sınır, küresel yönetişim kurumlarının kriz anlarında neden yöneten ama duygusal olarak sahiplenilmeyen aktörler olarak konumlandığını da açıklamaktadır. DSÖ örneğinde kurum izlenmiş, eleştirilmiş ve tartışılmış; ancak bireyler nezdinde güçlü bir güven, aidiyet ya da biz duygusu üretilememiştir. Bu nedenle burada söz konusu olan şey, bir başarısızlıktan ziyade, duygusal olarak tamamlanmamış bir ilişkidir. Sonuç olarak DSÖ'ye yönelik duygusal askı, küresel yönetişimin güncel sınırlarını görünür kılan analitik bir perspektif işlevi görmektedir. Küresel kurumlar norm üretme, koordinasyon sağlama ve kriz yönetme kapasitesine sahip olabilseler de bu kapasite, bireylerde duygusal bir karşılık bulmadığı sürece kırılgan kalmaktadır.

[80] Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks*.
[81] Jasper, *The Emotions of Protest.*

I.12. Duygusal Yurttaşlıktan Duygusal Tanıklığa

Bu çalışmada DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin güçlü bir özdeşleşmeye ya da açık bir reddedişe dönüşmeme eğilimini açıklamak için kullanılan duygusal askı perspektifi, bir eksiklik ya da yoksunluk durumu olarak değil, özgül bir siyasal konumlanma biçimi olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda analiz edilen paylaşımlar, küresel yönetişim kurumlarıyla kurulan ilişkinin klasik anlamda bir duygusal yurttaşlık pratiği üretmediğini; bunun yerine daha sınırlı, mesafeli ve izleyici konumuna dayalı bir *duygusal tanıklık* biçimi ortaya çıkardığını göstermektedir.

Duygusal yurttaşlık, bireylerin siyasal kurumlarla bilişsel düzeyle sınırlı kalmaksızın, duygusal düzeyde de bağ kurduğu ve güven, aidiyet ya da kolektif özdeşleşme gibi duygular aracılığıyla siyasal topluluğun parçası hâline geldiği bir ilişki biçimine işaret etmektedir.[82] Bu tür bir yurttaşlık pratiğinde bireyler kurumlarla, siyasal otoriteyi tanımak ve onu sahiplenmek düzeyinde bağ kurarlar. Duygular bu bağlamda, siyasal otoritenin hem tanınması hem de içselleştirilmesini mümkün kılan kurucu parametreler olarak işlev görür. Oysa DSÖ örneğinde gözlemlenen ilişki, bu tür bir duygusal içselleştirmeden ziyade, kuruma karşı mesafeli bir biçimde tanıklık etme hâliyle karakterize olmaktadır. Tanıklık, burada siyasal sürecin dışında kalmaktan ziyade siyasal sürecin içinde, ancak ona ait hissetmeden var olmayı ifade etmektedir. Bu yönüyle duygusal tanıklık, kayıtsızlık ya da ilgisizlikten ziyade, dikkatli biçimde izleme, temkinli biçimde değerlendirme yapma ve duygusal düzlemde mesafeli duruşla tanımlanan aktif bir konumlanma biçimidir.[83]

Bu noktada, duygusal yurttaşlık kavramını küresel yurttaşlık tartışmalarından ayırmak ve aynı zamanda bu iki kavram arasındaki bağı netleştirmek gerekmektedir. Küresel yurttaşlık, bireylerin ulus-devlet sınırlarını aşan sorunlar karşısında normatif sorumluluk, evrensel haklar ve ortak insanlık fikri etrafında konumlanmasını ifade eder.[84] Bu yaklaşım, bireylerin küresel sorunlara ilişkin farkındalık geliştirmesini, etik sorumluluk üstlenmesini ve normatif düzeyde bir bağlılık kurması gibi perspektifleri merkeze alır. Ancak bu yönelimler, her zaman duygusal bir içselleştirmeye ya da kurumsal aidiyet ilişkisine dönüşmemektedir. Küresel yurttaşlık, bireylerin küresel sorunları bilmesi ve bu sorunlara

[82] Engin F. Isin, "Citizenship in Flux: The Figure of the Activist Citizen," *Subjectivity* 29 (2009): 370–388.
[83] Luc Boltanski, *Distant Suffering: Morality, Media and Politics*, trans. Graham D. Burchell (Cambridge: Cambridge University Press, 1999); Kelly Oliver, *Witnessing: Beyond Recognition* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2001).
[84] Martha C. Nussbaum, *For Love of Country? Debating the Limits of Patriotism* (Boston: Beacon Press, 2002), 4–9; Stephen Reysen and Iva Katzarska-Miller, "A Model of Global Citizenship: Antecedents and Outcomes," *International Journal of Psychology* 48, no. 5 (2013): 858–870.

duyarlılık göstermesiyle ilişkiliyken; duygusal yurttaşlık, siyasal kurumlara yönelik güven, aidiyet ve özdeşleşme gibi duyguların siyasal özneleşme süreçlerindeki rolünü işaret etmektedir.[85] Başka bir ifadeyle, küresel yurttaşlık normatif bir yönelimi ifade ederken, duygusal yurttaşlık bu yönelimin siyasal olarak içselleştirilip içselleştirilmediğini göstermektedir.

Bu ayrım, DSÖ örneğinde özellikle belirginleşmektedir. Pandemi sürecinde bireylerin büyük bir bölümü, küresel ölçekte ortak bir tehditle karşı karşıya olunduğunun farkında olmuş; DSÖ'yü bu tehdide ilişkin merkezi bir referans noktası olarak tanımıştır. Ancak bu bilişsel ve normatif farkındalık, küresel yurttaşlığın gerektirdiği duygusal bağlılığa dönüşmemiştir. DSÖ, küresel bir sağlık otoritesi olarak kabul edilmiş olsa da bireyler nezdinde duygusal yurttaşlık ilişkisi kurulabilen bir aktör hâline gelememiştir.

Bu nedenle analiz edilen veriler, küresel yurttaşlığın duygusal yurttaşlığa evrilemediği bir duruma işaret etmektedir. Bireyler kendilerini küresel bir krizin parçası olarak değil, bu krizin tanıkları olarak konumlandırmışlardır. Bu tanıklık, küresel yönetişim kurumlarıyla kurulan duygusal bir aidiyet ilişkisine dönüşmemiş; aksine, izleme, değerlendirme ve mesafe alma pratikleriyle sınırlı kalmıştır.[86] Bu anlamda duygusal tanıklık, siyasal katılımın ya da rızanın yokluğu olarak değil; daha ziyade klasik yurttaşlık biçimlerinin işlevsizleştiği koşullarda ortaya çıkan özgül bir siyasal özne konumu olarak ele alınmalıdır. Tanıklık eden özne ne pasif bir seyirci ne de aktif bir siyasal faildir. Aksine bu konum, siyasal süreci izleyen, değerlendiren ve gerektiğinde eleştiren fakat bu sürece duygusal olarak bağlanmaktan kaçınan bir ara öznelik biçimine işaret etmektedir. Bu yönüyle duygusal tanıklık, açık rızanın yerini alan sessiz bir mesafe pratiği olarak okunabilir.

Analiz edilen tweet'lerde öne çıkan nötr/bilgilendirici paylaşımlar, bireylerin DSÖ'yü gündelik hayatlarını doğrudan etkileyen bir küresel aktör olarak izlediklerini ancak bu izleyiciliğin duygusal bir katılıma dönüşmediğini göstermektedir. Bu durum, bireylerin tamamen ilgisiz ya da kayıtsız olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine, burada söz konusu olan, krizin seyrinde, kurumsal açıklamaları ve politika yönelimleri dikkatle izlenen ancak bu sürece duygusal bir aidiyet ya da siyasal özdeşleşmenin eklemlenmediği bir tanıklık pratiğidir. Duygusal tanıklık, bu anlamda, aktif bir izleme hâlini ifade etmekte ise, burada meydana gelen izleme, bir biz duygusuna eklemlenmemektedir. Yani, DSÖ

[85] Engin F. Isin, "Citizenship in Flux: The Figure of the Activist Citizen," *Subjectivity* 29, no. 1 (2009): 367–388.
[86] Boltanski, *Distant Suffering*; Oliver, *Witnessing*.

sahiplenilmemektedir. Bu konum, siyasal sürecin dışında kalmaktan ziyade siyasal sürecin içinde olmak, ancak ona ait hissetmeden var olmayı ifade etmektedir.

Bu tür bir duygusal tanıklık pratiğinin özellikle dijital kamusal alanlarda belirginleşmesi tesadüf değildir. Sosyal medya platformları, bireylere siyasal süreçleri sürekli izleme, bilgiye anlık erişme ve görüş bildirme imkânı sunarken; kalıcı aidiyetler ve bağlayıcı kolektif kimlikler üretmekte sınırlı kalan bir etkileşim rejimi yaratmaktadır. Bu bağlamda X'in (Twitter), duyguların dolaşıma girdiği, askıya alındığı ve çoğu zaman kurumsal bağa dönüşmeden dağıldığı bir kamusal tanıklık alanı olarak işlev gördüğü söylenebilir.

Gramsciyen anlamda hegemonya, yalnızca normatif ikna ya da teknik yeterlilik üzerinden değil; öznelere hitap eden ve onları içine alan bir duygu ve anlam dünyası üzerinden işler.[87] Duygusal tanıklık hâlinin baskınlaşması ise, bu kapsayıcı hegemonik çerçevenin kurulamadığını; kurumun izlenen, tartışılan ve ciddiye alınan bir aktör olmasına rağmen öznelere duygusal olarak yer açamadığını göstermektedir. Duygusal tanıklığın baskınlaşması, küresel yönetişim kurumlarının kriz anlarında neden sınırlı bir mobilizasyon kapasitesine sahip olduğunu açıklayıcı niteliktedir. Duygusal yurttaşlık, siyasal katılımı ve rıza üretimini mümkün kılan bağlayıcı bir duygusal zemine dayanırken; duygusal tanıklık, bireyleri siyasal sürecin tamamen dışına itmeden ancak onu içselleştirmeden izleyen bir konum üretmektedir. Bu konumda bireyler eleştirebilir, sorgulayabilir ve temkinli kalabilir; ancak bu tutumlar kolektif bir siyasal özneleşmeye evrilmez. Bu durum, küresel yönetişimin hegemonik kapasitesinin tamamen çökmesinden ziyade duygusal düzeyde askıya alındığını göstermektedir. Hegemonya burada açık bir reddediş ile değil, öznelerin kurumu duygusal olarak sahiplenmediği bir rejimle zayıflamaktadır. Kurum tanınmakta, izlenmekte ve ciddiye alınmakta olsa da kurumun öznelere ait hissedildiği bir biz duygusu üretilememektedir. Bu nedenle söz konusu olan şey, karşı-hegemonik bir kopuş değil; hegemonik ilişkinin duygusal düzlemde askıda kalmasıdır.

Sonuç olarak, DSÖ etrafında şekillenen ilişkinin duygusal yurttaşlık üretmek yerine duygusal tanıklıkla sınırlı kalması, küresel yönetişimin kriz koşullarındaki temel açmazlarından birine işaret etmektedir. Kurumlar teknik olarak tanınabilir, hatta merkezi referans noktaları hâline gelebilirler. Ancak bu tanınma, bireylerin kendilerini bu kurumların parçası olarak hissetmelerini otomatik olarak sağlamamaktadır. Bu durum, küresel yönetişimin geleceğine ilişkin tartışmalarda, kurumsal reformların yanı sıra duygusal bağ

[87] Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks*.

kurma kapasitesinin de merkezi bir analitik unsur olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

I.13. Küresel Yönetişimin Geleceği Neden Duygulara Bağlı Olabilir?

Bu çalışma, küresel yönetişimin geleceğine ilişkin tartışmaların yalnızca kurumsal tasarım, hukuki yetki, performans, rasyonel değerlendirme ya da teknik kapasite üzerinden yürütülmesinin yetersiz olduğunu ileri sürmektedir. Küresel kurumların kriz anlarında nasıl karar aldığı kadar, bu kararların bireylerde nasıl bir duygusal karşılık yarattığı da belirleyici hâle gelmektedir. Duygular, bu bağlamda ikincil ya da irrasyonel unsurlar değil; meşruiyetin ve rızanın kurucu bileşenleri olarak ele alınmalıdır.[88]

DSÖ örneği, küresel yönetişim kurumlarının performans düzeyinde tanınabildiğini, görünürlüğünün olabildiğini ancak bu tanınmanın duygusal içselleştirmeye dönüşmediğinde kırılgan kaldığını göstermektedir. Güven, umut ve dayanışma gibi duygular kolektif biçimde üretilemediğinde, küresel kurumlar bireylerle mesafeli ve geçici ilişkiler kurmaktadır. Bu durum, küresel yurttaşlık duygusunun ve dünya devleti gibi kapsayıcı projelerin neden güçlü bir toplumsal karşılık bulamadığını açıklamaktadır.

Bu bağlamda küresel yönetişimin geleceği, daha etkili ya da daha kapsayıcı kurumlar tasarlamanın ötesinde, bu kurumların bireylerle nasıl bir duygusal ilişki kurabildiğine de bağlıdır. Başka bir deyişle, burada önemli olan, kurumların kapsayıcılık iddiasının hangi parametreler üzerinden kurulduğudur. Zira küresel krizlerin artan sıklığı ve karmaşıklığı, teknik çözümler kadar duygusal bağların da önem kazandığı bir yönetişim anlayışını zorunlu kılmaktadır. Aksi hâlde küresel yönetişim, kriz anlarında başvurulan ancak duygusal olarak sahiplenilmeyen bir ara yapı olarak kalmaya devam edecektir.

Bu çalışma, küresel yönetişimi bağıran, öfkeli ve açıkça karşı çıkan kitleler üzerinden değil; kuruma duygusal olarak tutunamayan, mesafeli özne konumları üzerinden anlamayı önermektedir. Küresel yönetişimin krizi, reddedilmekten ziyade hissedilememesinden kaynaklanmaktadır. Bu tespit, küresel kurumların meşruiyetini ve/ya hegemonik kapasitesini yeniden düşünmek isteyen çalışmalar için duygusal süreçlerin merkezî önemini ortaya koymaktadır.

[88]Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks*.

I.14. Sonuç

Çalışmanın bulguları, DSÖ örneğinde küresel yönetişimin açık bir meşruiyet krizine girdiğini göstermemektedir. Kurum pandemi sürecinde tanınmış, referans verilmiş ve ciddiye alınmıştır. Ancak bu tanınma, bireyler nezdinde güçlü ve kalıcı bir duygusal bağa dönüşmemiştir. Çalışmanın bulgular bölümünde ayrıntılı olarak gösterileceği gibi güven, aidiyet, dayanışma ve özdeşleşme gibi bağ kurucu duygular blok halinde üretilemediği için, kurumla kurulan ilişki "tanınan ama hissedilmeyen" bir karakter taşımıştır. Bu durum, tez çalışması kapsamında duygusal askı kavramı ile ifade edilmektedir.

Bu bulgu, küresel yönetişimin kriz anlarında neden sınırlı bir mobilizasyon kapasitesine sahip olduğunu anlamak açısından önemlidir. Küresel kurumlar sahip oldukları teknik kapasite, uzmanlık ve koordinasyon kapasitesi üzerinden otorite kazanabilmekte ancak bu otorite duygusal rıza ile desteklenmediğinde güçlenememektedir. Gramsci'ci çerçevede rızanın bilişsel ikna ile sınırlı olmadığı, duygusal bir içselleştirme süreci olarak okunduğu düşünüldüğünde, DSÖ örneğinde hegemonik bağın neden güçlenemediği daha görünür hâle gelmektedir. Kurum reddedilmemiştir ancak onunla özdeşleşme de askıya alınmıştır.

Pandemi gibi küresel ölçekte eşzamanlı bir kriz, teorik olarak ortak bir kader duygusunun ve küresel yurttaşlık hissinin güçlenmesi için elverişli bir zemin sunmuş olsa da bu potansiyel, duygusal düzeyde gerçekleşmemiştir. Aşıya erişimdeki eşitsizlikler, ulus-devletlerin kriz anlarında merkezi aktörler olarak öne çıkması ve DSÖ'ye yönelik tarafsızlık ve etkinlik hususlarındaki kuşkular ve ulus-devlet tahayyüllerinin küresel tahayyüllere oranla daha baskın bir nitelik kazanması, küresel ölçekte "biz" duygusunun oluşmasını engelleyen faktörler arasındadır. Bu bağlamda pandemi süreci, dünya devleti fikrini rasyonel düzeyde yeniden gündeme getirmiş olsa da bu fikri taşıyacak duygusal bir altyapının üretilebileceği bir fırsat niteliği kazan(a)mamıştır. Dünya devleti düşünülmüş, fakat hissedilmemiştir.

Dijital kamusal alanın yapısal özellikleri de bu süreci pekiştirmiştir. X'de (Twitter) dolaşıma giren öfke, kuşku ve güvensizlik gibi duygular görünür olmuş ancak bu duygular bloklaşan bir siyasal özneye ya da ortak bir talebe dönüşememiştir. Duygular dolaşımda kalmış, fakat bağlanamamıştır. Bu durum, küresel yönetişimle kurulan ilişkinin neden parçalı, mesafeli ve askıda kaldığını açıklayan önemli bir bağlam sunmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma, küresel yönetişimin sorununun reddedilmekten ziyade hissedilememek olduğuna dikkat çekmektedir. Bu tespit, küresel yönetişim literatürüne

duygusal süreçleri merkeze alan bir katkı sunmakta, meşruiyet, rıza ve liderlik tartışmalarının performans ve norm üretimi ile sınırlı kalmaması gerektiğini, duygusal bağlar üzerinden de yeniden düşünülmesi gerektiğini göstermektedir. Küresel yönetişimin geleceğinin, yalnızca daha etkili kurumlar tasarlamaya değil, bu kurumların bireylerle nasıl bir duygusal ilişki kurabildiğine de bağlı olduğu unutulmamalıdır. Aksi hâlde küresel yönetişim, pandemi döneminde şahit olunduğu gibi, kriz anlarında başvurulan fakat duygusal olarak sahiplenilmeyen bir yapı olarak kalmaya devam edecektir.

II. BÖLÜM: DUYGULAR

2.1. Giriş

Bu tez, küresel bir yönetişim kurumu olan Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) yönelik duygusal yönelimleri incelemekte ve bu yönelimleri bireysel psikolojik durumlar ya da rasyonel değerlendirmeler olarak değil, toplumsal bağlam içinde üretilen ve ifade edilen ilişkisel süreçler olarak ele almaktadır.[89] Bu yaklaşım, çalışmayı doğrudan duygular sosyolojisi literatürüyle ilişkilendirmekte ve duyguları toplumsal ilişkiler, normlar ve kurumsal yapılarla iç içe geçmiş yönelimler olarak kavramsallaştırmaktadır.[90]

Çalışmanın kuramsal arka planı, post-yapısalcı düşünce içerisinde özellikle duygulanım (affect) tartışmalarından etkilenmekle birlikte, bu literatürü sınırlı ve araçsal bir biçimde kullanmaktadır.[91] Duygulanım literatürü, siyasal ve toplumsal süreçlerde öznenin rasyonel hesaplarının ötesinde işleyen yoğunluklara ve yönelimlere dikkat çekmesi bakımından, kriz koşullarında ortaya çıkan tepkileri yalnızca bilişsel değerlendirmelerle açıklamayı reddeden bu çalışmaya kavramsal bir katkı sunar.[92] Bununla birlikte bu tez, duygulanımı ontolojik bir analiz nesnesi olarak ele almamakta ve bilinç öncesi yoğunlukları doğrudan ölçmeyi ya da temsil etmeyi amaçlamamaktadır.

Bu nedenle duygulanım, bu çalışmada ampirik olarak ölçülen bir değişken değil, duygusal ifadelerin varlığını ve yaygınlığını gerekçelendiren kuramsal bir eşik olarak konumlandırılmıştır.[93] Çalışma, kriz koşullarında kurumsal aktörlere yönelen tepkilerin duygulanımsal bir boyut içerdiğini kabul etmekte ancak bu duygulanımsal boyutu analiz edilebilir kılmak için dilsel olarak ifade edilmiş duygulara odaklanmaktadır.[94] Başka bir ifadeyle, bu tezde duygulanımın kendisi değil, duygulanımın kamusal alanda görünür hâle gelen çıktıları analiz edilmektedir. Bu çıktılar, çalışmanın analiz düzeyinde *duygu* kavramı altında ele alınmıştır.

---

[89] Arlie Russell Hochschild, *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling* (Berkeley: University of California Press, 1983).
[90] Jack M. Barbalet, *Emotion, Social Theory, and Social Structure: A Macrosociological Approach* (Cambridge: Cambridge University Press, 1998).
[91] Patricia Ticineto Clough, "Introduction," in *The Affective Turn: Theorizing the Social*, eds. Patricia Ticineto Clough and Jean Halley (Durham, NC: Duke University Press, 2007).
[92] Brian Massumi, *Politics of Affect* (Cambridge: Polity Press, 2015).
[93] Massumi, *Politics of Affect*.
[94] William M. Reddy, *The Navigation of Feeling: A Framework for the History of Emotions* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001).

Bu tercih, çalışmanın duygular sosyolojisi literatürüyle kurduğu ilişkiyi duygulanım literatürüne kıyasla güçlendirmektedir. Zira duygular sosyolojisi, duyguları bireyin iç dünyasına ait, özel ve değişmez psikolojik durumlardan ziyade toplumsal olarak üretilen, düzenlenen, ancak hem toplumsal hem de bireysel ölçeklerde ifade edilebilen yönelimler olarak ele almaktadır.[95] Bu literatürde duygular, kurumlarla, kolektif kimliklerle ve iktidar ilişkileriyle bağlantılı biçimde anlam kazanır.[96] Bu tez çalışması da DSÖ'ye yönelik duygu ifadelerini bireysel hissiyatın doğrudan yansımaları olmaktan ziyade, küresel bir yönetişim kurumu ile kurulan öznel ilişkinin kamusal göstergeleri olarak incelemektedir.

Dolayısıyla bu çalışma, duygulanımı siyasal süreçlerin arka planında işleyen bir yoğunluk alanı olarak kabul etmekle birlikte, analitik odağını duyguların kamusal alandaki görünür formlarına yöneltmektedir. Bu yönüyle de duygulanım literatüründen esinlenen ancak metodolojik ve kavramsal olarak duygular sosyolojisi geleneği içinde konumlanan bir çerçeve sunmaktadır.

2.2. Duygular Sosyolojisi: Kuramsal Çerçeve ve Literatür

Tiffany Watt-Smith'in *The Book of Human Emotions* adlı çalışmasında, duyguların evrensel olmanın ötesinde, kültürel, tarihsel ve dilsel bağlamlarla şekillenen anlamlandırma biçimleri olduğunu ileri sürer. Ona göre, her duygu yalnızca hissedilmekle kalmayıp belli bir toplumsal momentte, belli bir dile kavuştuğu andan itibaren kolektif olarak tanımlanır. Duygulara ad vermek, onları hem tarif etmek hem de o duygulara bir varlık, bir gerçeklik kazandırmaktır. Bu bağlamda Watt-Smith, duyguları tıpkı hava olayları gibi geçici fakat isimlendirildiklerinde tanımlanabilir, toplumsal olarak paylaşılan deneyimler olarak yorumlar.[97]

Duygular, uzun süre sosyal bilimlerde bireyin iç dünyasına ait, öznel ve ikincil olgular olarak değerlendirilmiş ve siyasal/toplumsal süreçlerin açıklanmasında tali bir rol üstlenmiştir.[98] Özellikle rasyonel seçim teorileri ve yapısal yaklaşımlar, duyguları ya irrasyonel sapmalar ya da analiz dışı psikolojik unsurlar olarak konumlandırmıştır. Ancak

[95] Reddy, *The Navigation of Feeling.*
[96] Theodore D. Kemper, "Toward a Sociology of Emotions: Some Problems and Some Solutions," *The American Sociologist* 19, no. 1 (1988): 30–41.
[97] Tiffany Watt Smith, *The Book of Human Emotions: An Encyclopedia of Feeling from Anger to Wanderlust* (London: Profile Books, 2015).
[98] Smith, *The Book of Human Emotions.*

1980'li yıllardan itibaren gelişen duygular sosyolojisi literatürü, bu yaklaşımı sorgulayarak duyguları toplumsal ilişkiler, normlar, kurumlar ve iktidar yapılarıyla iç içe geçmiş süreçler olarak ele almaya başlamıştır.

Duygular sosyolojisinin temel iddialarından biri, duyguların bireysel deneyimler ile sınırlı olmadığı, aksine toplumsal olarak üretilen, düzenlenen ve ifade edilen yönelimler olduğudur. Bu yaklaşımda duygular, belirli sosyal bağlamlarda öğrenilir, adlandırılır ve anlamlandırılır. Örneğin Arlie Russell Hochschild'in "duygusal emek" ve "duygu kuralları" (*feeling rules*) kavramsallaştırması, duyguların bireysel iç hâller olmaktan ziyade kurumsal ve normatif beklentiler doğrultusunda düzenlendiğini işaret etmektedir.[99] Bu çerçevede duygular, yalnızca hissedilen değil, aynı zamanda toplumsal olarak yönetilen olgular olarak ele alınmaktadır.

Duyguların toplumsal ve siyasal bağlam içindeki işlevlerine odaklanan bir diğer önemli katkı, Theodore Kemper'in statü ve güç ilişkileriyle duygular arasındaki ilişkiyi vurgulayan yaklaşımıdır.[100] Kemper'e göre duygular, bireylerin sosyal hiyerarşi içindeki konumlarına dair algılarından beslenir ve bu algılar değiştikçe duygusal yönelimler de dönüşür. Bu bakış açısı, duyguların bireysel psikolojiye indirgenemeyeceğini; aksine toplumsal yapıların duygusal deneyimleri şekillendirdiğini göstermektedir.

Duygular sosyolojisi literatüründe öne çıkan bir diğer önemli isim William Reddy'dir. Reddy, duyguları içsel deneyimlerin ötesinde, ifade edildikleri anda toplumsal gerçeklik üzerinde etkide bulunan pratikler olarak ele alır.[101] *Emotive* kavramı aracılığıyla Reddy, duyguların dile getiriliş biçimlerinin mevcut duyguyu yansıtmakla kalmadığını, yeni duygusal yönelimler üretebildiğini savunur. Bu yaklaşım, özellikle metin temelli analizlerde, duyguların ifade edilme biçimlerinin analitik önemini vurgulaması bakımından bu tezle doğrudan örtüşmektedir.

Bu literatür çizgisini siyasal analizle birleştiren önemli katkılardan biri ise James M. Jasper'ın çalışmalarıdır. Toplumsal hareketler alanına önemli katkılar yapan James M. Jasper, duyguları rasyonel hesapların karşıtı olarak değil, siyasal karar alma, algı ve yönelim süreçlerinin kurucu unsurları olarak ele alır.[102] James M. Jasper'a göre duygular, aktörlerin dünyayı nasıl anlamlandırdıklarını, hangi tehditleri ya da fırsatları gördüklerini ve hangi kurumlara nasıl tepki verdiklerini belirleyen temel yönelimlerdir. Bu yaklaşım, duyguların

[99] Hochschild, *Managed Heart*.
[100] Kemper, "Toward a Sociology of Emotions."
[101] Reddy, *Navigation of Feeling*.
[102] James M. Jasper, *The Art of Moral Protest: Culture, Biography, and Creativity in Social Movements* (Chicago: University of Chicago Press, 1997).

siyasal bağlamda irrasyonel sapmalar değil, anlamlı ve analiz edilebilir süreçler olduğunu işaret etmektedir. Zira Jasper'e göre duygular, toplumsal seferberlik süreçlerini de şekillendiren önemli siyasal unsurlardır.

Duygular sosyolojisi literatürünün ortak paydası, duyguların birey–toplum–kurum ilişkileri içinde şekillendiği ve bu ilişkilerin analiz edilmeden siyasal tutumların anlaşılamayacağı yönündeki vurgudur. Bu çerçevede duygular, bireysel hissiyatın dışavurumu olarak kalmamakta, kurumlara yönelen algıların, beklentilerin ve meşruiyet değerlendirmelerinin taşıyıcısı olarak görülmektedir.[103] Bu tez çalışması, duygular sosyolojisi literatürüyle uyumlu biçimde, duyguları küresel bir yönetişim kurumu olan DSÖ'ye yönelen toplumsal ve kamusal ilişki biçimlerinin göstergeleri olarak ele almaktadır. X (Twitter) paylaşımlarında ifade edilen duygular, bu çalışmada öznel deneyimlerin doğrudan ölçümü biçiminde değil, kurumla kurulan ilişkinin kamusal düzlemde görünür hâle gelen duygusal yönelimleri olarak analiz edilmektedir. Bu nedenle çalışma, duyguları ölçülebilir, sınıflandırılabilir ve birlikte görülme örüntüleri analiz edilebilir toplumsal olgular olarak ele alan duygular sosyolojisi geleneği içinde konumlanmaktadır.

2.3. Duygular, Kurumsal Algı ve Meşruiyet

Kurumlar, bireylerin gündelik hayatlarında yalnızca kurallar ve politikalar aracılığıyla değil, güven, korku, umut, kuşku ve hayal kırıklığı gibi duygular üzerinden de anlamlandırılırlar. Bu kapsamda duygular, kurumsal otoritenin nasıl algılandığını ve meşruiyetin nasıl üretildiğini anlamada merkezi bir analitik kategori sunmaktadır.[104]

Örneğin meşruiyet literatüründe uzun süre hâkim olan yaklaşım, kurumsal kabulünü rasyonel değerlendirmeler, performans ölçütleri ve normatif uyum üzerinden açıklama eğilimindedir.[105] Ancak duygular sosyolojisi, bu açıklamaların eksik kaldığını ve bireylerin kurumlara yönelik tutumlarının bilişsel olmakla sınırlı kalmayıp, duygusal yönelimler aracılığıyla da şekillendiğini işaret etmektedir.[106] Bu çerçevede meşruiyet, sadece doğru

[103] Mabel Berezin, *Illiberal Politics in Neoliberal Times: Culture, Security and Populism in the New Europe* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009); Jack M. Barbalet, *Emotion and Social Theory* (London: SAGE, 2001); Barbalet, *Emotion, Social Theory, and Social Structure*.
[104] Barbara A. Misztal, *Trust in Modern Societies: The Search for the Bases of Social Order* (Cambridge: Polity Press, 1996); Barbalet, *Emotion, Social Theory, and Social Structure*.
[105] Margaret Levi, *Of Rule and Revenue* (Berkeley: University of California Press, 1988).
[106] Barbalet, *Emotion, Social Theory, and Social Structure*; Tom R. Tyler, *Why People Obey the Law*, 2nd ed. (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2006).

olanın kabulü değil; kurumla kurulan duygusal ilişkinin niteliğiyle de yakından bağlantılıdır.[107]

William Gamson gibi siyaset sosyologları, kurumsal otoriteye yönelik eleştirilerin çıkar temelli olmakla sınırlı olmayıp, sıklıkla ahlaki ve duygusal değerlendirmeler üzerinden kurulduğunu göstermiştir.[108] Kurumlara yönelen öfke, kuşku ya da güvensizlik, çoğu zaman teknik performansın ötesinde, adalet, niyet ve eşitlik algılarına ilişkin duygusal kırılmaları yansıtmaktadır. Bu yaklaşım, duyguların meşruiyet krizlerinin erken göstergeleri olarak okunabileceğini düşündürmektedir.

James M. Jasper'ın çalışmaları da bu noktada duyguların kurumsal algıdaki rolünü açıklamak açısından önemli bir katkı sunmaktadır. James M. Jasper'a göre duygular, aktörlerin siyasal ve kurumsal dünyayı nasıl okuduklarını belirleyen yönelimlerdir. Örneğin güven, kuşku veya öfke gibi duygular; tepkisel hâller olmanın ötesinde, kurumların niyetlerine, kapasitesine ve adil olmasına yönelik değerlendirmelerin duygusal ifadeleridir.[109] Bu nedenle olumsuz duyguların varlığı, otomatik olarak kurumun reddi anlamına gelmez. Aksine, kuruma yönelik ilişkinin sürdüğü ancak duygusal düzeyde sorgulanabilir hâle geldiğine işaret edebilir.[110]

Duygular sosyolojisi literatürü perspektifinden bakıldığında bir diğer nokta, meşruiyetin duygusal olarak yeniden üretilmesi gereken bir süreç olduğudur. Kurumlar, yalnızca hukuki ya da normatif olarak meşru olmakla yetinemez; aynı zamanda bu meşruiyetin öznel düzeyde hissedilmesini sağlayacak duygusal bağlar kurmak zorundadır. Bu bağlar zayıfladığında ya da kesintiye uğradığında, kurumlara yönelik açık bir karşı çıkış olmasa bile mesafeli, zayıf bağlı ve kırılgan bir ilişki biçimi ortaya çıkabilmektedir.[111]

Bu tez DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimleri, bir kurum değerlendirme pratiği olarak ele almaktadır. X (Twitter) paylaşımlarında ifade edilen duygular, bireylerin DSÖ'yü yalnızca teknik bir aktör olarak değil, aynı zamanda adalet, güven ve sorumluluk beklentileriyle ilişkilendirdiklerini düşündürmektedir. Bu bağlamda duygular, DSÖ'nün pandemi sürecindeki kurumsal meşruiyetinin öznel düzeyde nasıl algılandığını anlamak için analitik bir pencere sunmaktadır. Bu yaklaşım, çalışmanın duyguları ne bireysel psikolojiye ne de (toplumsal hareketler literatüründe ele alındığı gibi) kolektif seferberlik süreçlerine

[107] Misztal, *Trust in Modern Societies*.
[108] William A. Gamson, *Talking Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992).
[109] James M. Jasper, "Emotions and Social Movements: Twenty Years of Theory and Research," *Annual Review of Sociology* 37 (2011): 285–303; Jasper, *The Art of Moral Protest*.
[110] Jasper, *The Emotions of Protest*.
[111] Barbalet, *Emotion, Social Theory, and Social Structure*; Mabel Berezin, *Emotions and the State: The Cultural Politics of Nationhood* (Cambridge: Cambridge University Press, 2002).

indirgemeden, kurum–özne ilişkisini anlamlandıran toplumsal yönelimler olarak ele almasını mümkün kılmaktadır. Böylece duygular, bu tezde DSÖ'ye yönelik meşruiyet, rıza ve/ya hegemonya algısının duygusal boyutunu görünür kılan araçlardan biri hâline gelmektedir.

2.4. Duyguların Kamusal İfadesi ve Dijital Alan

Duygular, paylaşıldıkları, tanındıkları ve dolaşıma girdikleri ölçüde toplumsal ilişkilerin parçası hâline gelir. Bu nedenle kamusal alanda dile getirilen duygular, bireysel hislerin ötesinde, toplumsal normlar, beklentiler ve güç ilişkileri hakkında bilgi sunar.[112]

Hochschild'in duygu kuralları (*feeling rules*) kavramsallaştırması, bireylerin hangi bağlamlarda ne hissetmelerinin uygun kabul edildiğini ve bu uygunluğun toplumsal olarak düzenlendiğini göstermektedir. Bu yaklaşım, duyguların bireysel ve rastlantısal tepkiler olmaktan ziyade, toplumsal normlar ve beklentiler çerçevesinde şekillendiğine işaret eder. Bu çerçeveden bakıldığında, kurumsal aktörlere yönelik duygular da bütünüyle rastlantısal değildir. Yani bireyler, belirli kurumlara karşı güven, saygı ya da kuşku hissetmenin ne ölçüde meşru olduğuna dair toplumsal olarak paylaşılan duygu çerçeveleri içinde hareket ederler. Bu durum, kurumsal aktörlere yönelik duygusal değerlendirmelerin toplumsal normlarla iç içe geçtiğini göstermektedir.[113]

Kamusal alanda ifade edilen duygular, aynı zamanda bir konum alma biçimi olarak işlev görür. Jeffrey Alexander'ın kültürel sosyoloji yaklaşımında vurgulandığı üzere, kamusal söylemler yalnızca bilgi aktarmakla kalmaz; aktörlerin kendilerini belirli ahlaki anlam çerçeveleri ve normatif pozisyonlar içinde konumlandırmalarını da sağlar.[114] Bu çerçeveden bakıldığında, bir kuruma yönelik öfke, güven ya da kuşku beyanı, bireysel bir hissin ifadesi olmanın ötesinde, "bu kurumla nasıl bir ilişki kuruyorum?" sorusuna verilen kamusal bir yanıt olarak okunabilir.

Dijital platformlar, kamusal duygusal ifadelerin yoğunlaştığı ve hızlandığı alanlar olarak duygular sosyolojisi açısından bir önem taşımaktadır. Sosyal medya, bireylerin duygularını anlık, doğrudan ve geniş kitlelere açık biçimde ifade edebildikleri bir kamusal

[112] Hochschild, *Managed Heart*; Reddy, *Navigation of Feeling*.
[113] Hochschild, *Managed Heart*.
[114] Jeffrey C. Alexander, *The Civil Sphere* (Oxford: Oxford University Press, 2006); Jeffrey C. Alexander, *The Meanings of Social Life: A Cultural Sociology* (Oxford: Oxford University Press, 2003).

alan sunar. Bu durum, duyguların gözlemlenebilir, sınıflandırılabilir ve analiz edilebilir toplumsal veriler olarak ele alınmasını mümkün kılar. Zizi Papacharissi, dijital platformlardaki duygusal ifadelerin çoğu zaman kolektif eyleme dönüşmese bile, ortak bir duygusal iklim yarattığını savunur. *Affective publics* olarak tanımlanan bu oluşumlar, bireylerin benzer olaylara verdikleri duygusal tepkilerin yan yana gelmesiyle ortaya çıkar.[115] Bu çerçevede sosyal medya, her zaman örgütlü bir seferberlik üretmeyen ancak kurumsal aktörlere yönelik duygusal yönelimlerin görünür hâle geldiği bir ara kamusal alan olarak düşünülebilir. Aynı zamanda sosyal medya, önceki alt başlıklarda ifade edildiği gibi, bir yandan alternatif ifade alanı açarken, diğer yandan bireylerin neyi, nasıl ve ne ölçüde ifade edebileceğini sürekli tartmak zorunda kaldığı bir görünürlük ve denetim rejimini de teşvik edebilir. Örneğin, Türkiye bağlamında dijital alanda baskı, gözetim ve içerik kontrolünün artması, kullanıcıların kamusal ifadelerinde oto-sansür ve temkin üretmesine zemin hazırlayabilmektedir.[116]

Bu tez, X'i (Twitter) tam da bu nedenle bir seferberlik alanı olarak değil; kurum–özne ilişkisine dair duygusal ifadelerin kamusal olarak dolaşıma girdiği bir platform olarak ele almaktadır. Paylaşımlarda ifade edilen duygular, DSÖ'ye yönelik kolektif bir eylem çağrısından ziyade, bireylerin kuruma dair değerlendirmelerini ve duygusal konumlanmalarını yansıtmaktadır. Bu yönüyle çalışma, dijital alandaki duygusal ifadeleri, duygular sosyolojisinin önerdiği biçimde, toplumsal anlam üretim süreçlerinin bir parçası olarak okumaktadır.

Özellikle kriz dönemlerinde kamusal alanda—dijital platformlar dâhil—ifade edilen duygular, kurumsal performans değerlendirmeleriyle duygusal beklentilerin iç içe geçtiği alanlar yaratır. Salgın gibi belirsizlik ve risk içeren dönemlerde bireyler, kurumlardan teknik yeterliliğin ötesinde güven verici, tutarlı ve adil bir duruş beklemektedir.[117] Bu beklentilerin karşılanmaması durumunda ortaya çıkan duygusal ifadeler, açık bir reddedişten ziyade çoğu zaman kuşku, sinizm veya mesafelenme biçiminde kendini göstermektedir.

Bu bağlamda X'de (Twitter) dile getirilen duygular, DSÖ'nün meşruiyetinin toplumsal düzeyde nasıl hissedildiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Örneğin, yüksek oranda nötr ya da çoklu duygu içeren paylaşımlar, kuruma yönelik ilişkinin tamamen

[115] Zizi Papacharissi, *Affective Publics: Sentiment, Technology, and Politics* (New York: Oxford University Press, 2015).
[116] Bilge Yeşil, Faris A. Khazraee, and Ceren Sözeri, "Turkey's Internet Policy after the Coup Attempt: The Emergence of a Distributed Network of Online Suppression and Surveillance," Internet Policy Observatory (University of Pennsylvania), 2017.
[117] Berezin, *Illiberal Politics in Neoliberal Times*; Papacharissi, *Affective Publics*.

kopmadığını ancak güçlü bir duygusal bağın da kurulamadığını düşündürmektedir. Bu durum, duygular sosyolojisi literatüründe vurgulanan, meşruiyetin yalnızca rasyonel kabul değil, aynı zamanda duygusal tanınma gerektirdiği tezini destekler niteliktedir.

Sonuç olarak bu tez çalışmasının dayanaklarından bir tanesi de, dijital alanda ifade edilen duyguları bireysel tepkiler olmanın ötesinde, kurumsal algıların ve meşruiyet ilişkilerinin toplumsal düzeyde nasıl kurulduğunu anlamaya imkân tanıdığıdır. Bu çerçevede X (Twitter) verisi, duygular sosyolojisi açısından küresel bir kurumla kurulan öznel bağın kamusal izlerini takip edebilmek için elverişli bir analiz alanı sunmaktadır.

2.5. Kriz Koşullarında Duygular ve Kurumsal Güven

Duygular sosyolojisi literatürü, kriz dönemlerinin duygusal yoğunlukların yeniden düzenlendiği ve kurumsal aktörlerle kurulan ilişkilerin daha görünür hâle geldiği kırılma anları olduğunu vurgular.[118] Krizler, maddi koşullara ek olarak, bireylerin beklentilerini, güven ilişkilerini ve duygusal yönelimlerini de dönüştürür.[119] Bu nedenle kriz dönemlerinde kurumlara yönelik duygular, istikrarlı dönemlere kıyasla daha belirgin, daha çelişkili ve daha hassas bir yapı sergileyebilir.

Kurumsal güven, duygular sosyolojisi açısından yalnızca rasyonel değerlendirmelerin sonucu değildir. Güven, bireylerin bir kurumun niyetlerine, yetkinliğine ve öngörülebilirliğine dair geliştirdikleri duygusal bir yönelim olarak ele alınmaktadır.[120] Bu yönelim, zaman içinde tekrar eden deneyimler ve söylemler aracılığıyla pekişir ya da zayıflar. Kriz anlarında ise bu süreç hızlanır; güven duygusu ya güçlenir ya da kuşku ve güvensizlikle yer değiştirebilir.

COVID-19 pandemisi gibi küresel ve belirsizlik içeren krizler, bireylerin kurumsal aktörlerden beklentilerini artırmakta; bu beklentilerin karşılanmaması durumunda ise duygusal kopuşlar ya da mesafelenme biçimleri üretebilmektedir. Eva Illouz'un da işaret ettiği üzere, modern toplumlarda duygular belirsizlik ve risk algısıyla yakından ilişkilidir. Risk arttıkça, bireylerin kurumlara ve otoriteye yönelik değerlendirmelerinde duygusal

[118] Xiaoying Qi, "Emotion in and through Crisis," *The British Journal of Sociology* 75, no. 5 (2024): 908–921;Seda Gürkan, "Constructing an 'Emotional Community' in Times of Crisis: The EU's Response to Russia's Invasion of Ukraine in 2022," *Journal of European Integration* 46, no. 5 (2024): 635–659; Deborah B. Gould, *Moving Politics: Emotion and ACT UP's Fight against AIDS* (Chicago: University of Chicago Press, 2009).
[119] Berezin, *Illiberal Politics in Neoliberal Times*; Papacharissi, *Affective Publics*.
[120] Misztal, *Trust in Modern Societies*.

boyut daha merkezî hâle gelmektedir. Bu çerçevede kurumsal güven, yalnızca teknik yeterliliğe yönelik güven duygusunun ötesinde, krizle başa çıkma kapasitesinin öznel olarak ne ölçüde ikna edici bulunduğuyla da ilişkilendirilebilir.[121]

Duygular sosyolojisi literatürü, kriz dönemlerinde ortaya çıkan duygusal tepkilerin her zaman ikili karşıtlıklar üretmediğini göstermektedir. Özellikle belirsizlik koşullarında kurumlara yönelik duygular, güven ya da güvensizlik gibi net kutuplar yerine, çelişki, kuşku ve mesafe biçiminde ifade edilebilmektedir.[122] Bu tür duygusal yönelimler, kuruma yönelik güçlü ve istikrarlı bir bağlılığın da kurulamadığını düşündürmektedir.

Bu çalışmada X (Twitter) paylaşımlarında gözlemlenen nötr, çoklu duygu içeren ya da çelişkili duygu ifadeleri, tam da bu ara hâlleri yansıtmaktadır. Paylaşımların önemli bir kısmında DSÖ, teknik bir referans noktası olarak kabul edilmekte olsa da bu kabul, güven, aidiyet ya da dayanışma gibi bağ kurucu duygularla desteklenmemektedir. Bu durum, kurumsal meşruiyetin duygusal olarak askıda kaldığı bir ilişki biçimini düşündürmektedir.

Nicole Krause ve diğerlerinin kurumsal güven üzerine yaptığı çalışmalar, güven kaybının her zaman açık bir öfke ya da düşmanlıkla ifade edilmediğini; çoğu zaman geri çekilme, mesafe koyma ya da düşük katılım biçimlerinde ortaya çıkabildiğini göstermektedir.[123] Bu tür tepkiler, kuruma yönelik ilişkinin bütünüyle sona ermese de daha zayıf ve temkinli bir düzeye çekildiğini düşündürmektedir. Bu bağlamda çalışmada yer alan nötr ya da bilgilendirici içerikler, duygusal yokluktan ziyade kuruma yönelik duygusal yatırımın askıya alındığı ara hâller olarak değerlendirilmiştir.

Kriz dönemlerinde kurumsal güvenin duygusal boyutu, aynı zamanda kolektif düzeyde inşa edilir. Bireylerin duyguları kamusal alanda—dijital platformlar dâhil—yan yana gelerek ortak bir duygusal atmosfer üretir. Bu atmosfer, tek tek bireylerin niyetlerinden bağımsız olarak, kuruma dair hâkim bir duygu çerçevesi oluşturur.[124] X (Twitter) gibi platformlarda tekrar eden kuşku, güvensizlik ya da sinizm ifadeleri, kurumsal aktörün kamusal imajını şekillendiren bu kolektif duygusal atmosferin parçaları olarak okunabilir. Çalışmanın bulguları, pandemi krizi koşullarında DSÖ'ye yönelik duyguların, açık bir meşruiyet reddinden ziyade güvenin duygusal olarak üretilememesi üzerinden şekillendiğini düşündürmektedir.

[121] Eva Illouz, *Cold Intimacies: The Making of Emotional Capitalism* (Cambridge: Polity Press, 2007).
[122] Barbalet, *Emotion and Social Theory*.
[123] Nicole M. Krause *et al.*, "Citizens' Trust in Public Institutions during the COVID-19 Pandemic," *Swiss Political Science Review* 26, no. 4 (2020): 1–18.
[124] Berezin, *Illiberal Politics in Neoliberal Times*.

2.6. Duygular, Meşruiyet ve Küresel Kurumlarla Kurulan İlişki

Duygular sosyolojisi ve meşruiyet literatürü, meşruiyetin normatif ilkeler ya da hukuki yetkiler üzerinden kurulmanın haricinde; bireylerin duygusal kabulleri ve yönelimleri aracılığıyla yeniden üretildiğini vurgular. Tom Tyler'ın çalışmaları, kurumların yalnızca doğru bilgiyi paylaşması ya da yetkili olması nedeniyle değil, bireylerde güven, emniyet ve öngörülebilirlik duyguları uyandırabildiği ölçüde meşru kabul edildiğini göstermektedir.[125] Bu nedenle meşruiyet, yalnızca rasyonel onayla değil, öznel ve duygusal tanınma süreçleriyle de yakından ilişkilidir.

Bu yaklaşım, özellikle küresel yönetişim kurumları söz konusu olduğunda daha belirgin hâle gelmektedir. Ulus-devletlerden farklı olarak küresel kurumlar, bireylerle doğrudan temas kurmaz ve gündelik deneyimlere çoğu zaman dolaylı biçimde nüfuz eder. Bu durum, küresel kurumların meşruiyetinin algısal ve öznel temellerini daha kırılgan hâle getirmektedir.[126] Duygular sosyolojisi perspektifinden bakıldığında ise bu kırılganlığın, özellikle kriz dönemlerinde duygusal düzeyde daha görünür hâle geldiği söylenebilir.

Margaret Levi'ye göre meşruiyet, bireylerin bir otoritenin yalnızca "doğru olanı yaptığına" inanmasından ziyade, o otoritenin adil, öngörülebilir ve niyet bakımından güvenilir olduğuna dair algılar geliştirmesiyle ilişkilidir.[127] Bu algılar zedelendiğinde, meşruiyet her zaman açık bir reddedişe dönüşmeyebilir; bunun yerine itaatin zayıflaması ya da kuruma yönelik mesafelenme biçimleri ortaya çıkabilir. COVID-19 pandemisi bağlamında DSÖ'ye yönelik duygular, bu tür bir meşruiyet ilişkisinin duygusal boyutunu görünür kılmaktadır. Paylaşımlarda gözlemlenen kuşku, güvensizlik ve sinizm gibi duygular, kurumun varlığını ya da yetkisini bütünüyle reddetmekten ziyade, bireylerin kuruma yönelik rızalarının zayıfladığını düşündürmektedir. David Beetham'ın meşruiyet yaklaşımı çerçevesinde bu durum, açık bir gayri meşruiyet ilanından çok, meşruiyetin askıda kaldığı bir hâl olarak yorumlanabilir.[128]

Bu bağlamda sinizm, özel bir önem taşımaktadır. Siyaset sosyolojisi ve eleştirel teori literatüründe sinizm, ilgisizlikten farklı olarak, bilerek mesafe koyma ve duygusal geri

[125] Tyler, *Why People Obey the Law*.
[126] Jonas Tallberg and Michael Zürn, "The Legitimacy and Legitimation of International Organizations: Introduction and Framework," *The Review of International Organizations* 14, no. 4 (2019): 581–606.
[127] Margaret Levi, Audrey Sacks, and Tom R. Tyler, "Conceptualizing Legitimacy, Measuring Legitimating Beliefs," *American Behavioral Scientist* 53, no. 3 (2009): 354–375.
[128] David Beetham, *The Legitimation of Power*, 2nd ed. (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013).

çekilme biçimi olarak ele alınır.[129] Bu duygu, bireyin kurumu tamamen reddetmediğini ancak onunla özdeşleşmeyi askıya aldığını gösterir. Bu çalışmada gözlemlenen sinik ifadeler, DSÖ'ye yönelik ilişkinin kopmadığını fakat duygusal olarak zayıfladığını düşündürmektedir.

Benzer şekilde, yüksek oranda gözlemlenen nötr ve bilgilendirici paylaşımlar, duygular sosyolojisi perspektifinden duygusuzluk olarak değil, duygusal yatırımın ertelenmesi olarak yorumlanabilir. Jack Barbalet'in belirsizlik ve duygular ilişkisine dair yaklaşımıyla uyumlu biçimde duyguların yokluğu değil, bastırılması ya da askıya alınması da toplumsal olarak anlamlıdır ve belirli bir ilişki biçimine işaret eder.[130] Küresel kurumlar bağlamında bu tür bir duygusal askıya alma, meşruiyetin açık muhalefet biçiminde değil, daha sessiz ve dolaylı yollarla aşınabildiğini göstermektedir. Küresel yönetişim literatüründe Michael Zürn[131], bu tür kurumların çoğu zaman doğrudan reddedişten ziyade mesafe koyma ve meşruiyet sorgulaması üzerinden zayıfladığını vurgular. Bu durum, kurumun teknik kapasitesinin tanınmasına rağmen, onunla kolektif bir duygusal bağ kurulamadığını göstermektedir.

Bu çalışma, DSÖ'ye yönelik duyguları bu çerçevede ele alarak, meşruiyetin duygusal boyutuna odaklanmaktadır. Bulguların da göstereceği üzere, DSÖ pandemi sürecinde yoğun biçimde referans verilen bir aktör olmakla birlikte, bu referans ilişkisi güven, umut ya da dayanışma gibi bağ kurucu duygularla desteklenmemektedir. Ortaya çıkan tablo, meşruiyetin kabul edildiği ancak duygusal olarak yeniden üretilmediği bir ilişki biçimine işaret etmektedir. Bu nedenle bu tez, küresel yönetişim literatürüne duygular sosyolojisi üzerinden katkı sunarak, kriz dönemlerinde kurumsal meşruiyetin performansla sınırlı olmayabileceği, duygusal yönelimlerle de şekillenebileceğini işaret etmektedir. DSÖ örneği, küresel kurumların teknik olarak tanınsa bile duygusal olarak benimsenemeyebileceğini ortaya koymaktadır.

[129] Jonathan H. Turner and Jan E. Stets, *The Sociology of Emotions* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005); Peter Sloterdijk, *Critique of Cynical Reason*, trans. Michael Eldred (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1987).
[130] Jack M. Barbalet, *Emotion and Social Theory* (London: SAGE, 2001).
[131] Michael Zürn, *A Theory of Global Governance: Authority, Legitimacy, and Contestation* (Oxford: Oxford University Press, 2018).

2.7. Dijital Kamusal Alan ve Duyguların Dolaşımı

Duygular sosyolojisinin etkileşimsel yaklaşımları, duyguların bireyler arası tekrar ve karşılıklılık yoluyla kolektif örüntüler hâline gelebildiğini göstermektedir.[132] Dijital platformlar ise bu kolektifleşmenin görünür hâle geldiği özgül kamusal bağlamlar sunmaktadır. Zizi Papacharissi'nin "duygusal kamular" kavramsallaştırması, sosyal medyada dolaşıma giren duyguların her zaman kolektif eyleme dönüşmese bile ortak bir duygusal iklim yarattığını ortaya koymaktadır.[133]

Bu çalışmada X (Twitter), duyguların bireysel deneyimlerden kolektif duygusal yönelimlere evrildiği bir kamusal duygu alanı olarak ele alınmaktadır. Burada paylaşılan tweetler, yalnızca bireysel görüşlerin toplamı değil; belirli bir kuruma yönelik ortak duygusal atmosferin göstergeleridir. Arlie Hochschild'in *duygu kuralları* kavramı, bu tür ortamların nasıl belirli duygu biçimlerini teşvik ettiğini ya da bastırdığını anlamak açısından yol göstericidir.[134] Dijital kamusal alanda duygular, çoğu zaman tekrar ve yankı yoluyla güç kazanır. Belirli bir duygu—örneğin kuşku ya da öfke—tekrar eden biçimde ifade edildiğinde, bireysel bir tepki olmaktan çıkarak bloklaşan bir duygusal yönelime dönüşebilir. Bu durum, duyguların kamusal alanda yayılma değil, yoğunlaşma dinamikleriyle işlediğini gösterir.[135] Ancak dijital kamusal alan yalnızca yoğun duyguların dolaşımına sahne olmaz. Aynı zamanda duyguların ifade edilmediği, askıya alındığı ya da bilinçli biçimde nötralize edildiği alanlar da üretir. Bu tür sessizlikler ve nötr ifadeler, duygusal yokluk olmaktan ziyade belirli bir ilişki biçiminin göstergesi olarak ele alınmaktadır.[136] Özellikle kurumsal aktörlere yönelik paylaşımlarda nötr dilin baskınlaşması, duygusal yatırımın sınırlı olduğunu düşündürmektedir.

Küresel kurumlar söz konusu olduğunda, dijital kamusal alan bu duygusal sınırlılığı daha görünür hâle getirir. Ulusal siyasal aktörlerin aksine küresel kurumlar, bireylerin gündelik deneyimlerine doğrudan temas etmediği için, onlara yönelik duygular çoğu zaman teknik değerlendirmeler, mesafe ve temkin üzerinden şekillenir.[137] Bu durum, dijital ortamda

[132] Turner and Stets, *The Sociology of Emotions*.
[133] Papacharissi, *Affective Publics*.
[134] Arlie Russell Hochschild, "Emotion Work, Feeling Rules, and Social Structure," *American Journal of Sociology* 85, no. 3 (1979): 551–575.
[135] Randall Collins, *Interaction Ritual Chains* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2004).
[136] Barbalet, *Emotion and Social Theory*.
[137] Matthias Ecker-Ehrhardt, "Self-legitimation in the Face of Politicization: Why International Organizations Centralized Public Communication," *The Review of International Organizations* 13, no. 4 (2018): 519–546.

paylaşılan içeriklerin önemli bir kısmının bilgilendirici ya da nötr nitelikte olmasını açıklamaktadır.

Bu çalışmanın veri setinde gözlemlenen nötr/bilgilendirici tweetler, DSÖ'ye yönelik ilişkinin kopmadığını ancak duygusal olarak derinleşmediğini göstermektedir. Kurum konuşulmakta, referans alınmakta olsa da bu ilişki güçlü bir duygusal yönelime dönüşmemektedir. Bu durum, dijital kamusal alanda duygusal mesafenin kurumsal ilişki biçimlerinden biri hâline geldiğini düşündürmektedir.

Öte yandan, olumsuz duyguların tekrar eden biçimde dolaşıma girmesi, dijital kamusal alanın duygusal yoğunlaşma potansiyelini ortaya koymaktadır. Kuşku, güvensizlik ve öfke gibi duyguların birlikte ve tekrar eden biçimde ifade edilmesi, bu duyguların bloklaşan bir yönelim hâline geldiğini göstermektedir. Duygular sosyolojisi açısından bu tür örüntüler, bireysel memnuniyetsizliklerin ötesinde, kurumsal algıya yönelen ortak bir duygusal atmosferin oluştuğuna işaret eder.[138] Bu çerçevede dijital kamusal alan, ne yalnızca duyguların patladığı bir alan ne de tamamen rasyonel bir tartışma zemini olarak ele alınabilir. Aksine, duyguların ifade edildiği, bastırıldığı, tekrarlandığı ya da askıya alındığı karmaşık bir duygusal düzen üretmektedir.

Bu tartışma, bir sonraki alt bölümde ele alınacak olan duygular, kriz ve belirsizlik ilişkisi için kuramsal bir zemin sunmaktadır. Pandemi gibi yüksek belirsizlik içeren dönemlerde, dijital kamusal alanda hangi duyguların öne çıktığı ve hangilerinin askıya alındığı sorusu, DSÖ örneği üzerinden daha ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

2.8. Kriz Anları ve Belirsizlik Dönemlerinde Duygusal Yönelimler

Duygular sosyolojisi literatüründe kriz ve belirsizlik, duygusal yönelimlerin toplumsal ilişkiler içinde yeniden yapılandığı bağlamlar olarak ele alınmaktadır.[139] Kriz anları, bireylerin kurumlara, otoriteye ve bilgi kaynaklarına yönelik duygusal ilişkilerini dönüştürür[140] ve bu dönüşüm çoğu zaman duygusal askıya alma, temkin ve mesafe biçiminde ortaya çıkabilir.

Belirsizlik, duygular sosyolojisi açısından nötr bir durum değildir. Aksine, risk algısı üzerinden güvensizlik, kuşku ve endişe gibi duygusal yönelimlerin ortaya çıkmasını

[138] Jonathan H. Turner, *Human Emotions: A Sociological Theory* (London: Routledge, 2007).
[139] Turner, *Human Emotions*; Barbalet, *Emotion and Social Theory*.
[140] Barbalet, *Emotion and Social Theory*.

kolaylaştıran bir koşul olarak ele alınmaktadır.[141] Özellikle riskin kaynağı net olmadığında ve çözüm yolları konusunda çelişkili mesajlar üretildiğinde, duygular rasyonel değerlendirmelere eşlik eden yönelimler hâline gelir. Pandemi süreci, bu açıdan bakıldığında, bireylerin hem virüse hem de bilgiye, uzmanlığa ve kurumsal otoriteye yönelik duygusal tutumlarını şekillendirmiştir. Küresel ölçekte belirsizlik üreten bu kriz, DSÖ gibi kurumları teknik aktörler olmanın ötesine taşıyarak, duygusal değerlendirmelerin merkezine yerleştirmiştir. Ancak bu merkezî konum, otomatik olarak güven ya da aidiyet üretmemektedir.

Güven, kriz anlarında kendiliğinden ortaya çıkan bir duygu değildir; bilişsel beklentilerle duygusal bağların iç içe geçtiği, tekrar eden deneyimler, tutarlılık ve öngörülebilirlik üzerinden inşa edilen ilişkisel bir yönelimdir.[142] Kriz koşullarında kurumsal beklentilerin zayıflaması, güven duygusunun yerini kuşku ve temkin gibi yönelimlere bırakmasına yol açabilmektedir. Bu tür duygusal dönüşümler, bireylerin kurumsal performansa ek olarak kurumların niyetlerine, adalet anlayışlarına ve normatif yönelimlerine ilişkin değerlendirmeleriyle ilişkilendirilir.[143] Bu çalışmanın ampirik bulguları da pandemi sürecinde DSÖ'ye yönelik paylaşımlarda gözlemlenen kuşku ve güvensizlik duygularının, salt teknik eleştirilerden ziyade, belirsizlik koşullarında kurumsal niyet ve tarafsızlığa yönelik daha geniş bir sorgulamayla bağlantılı olduğunu düşündürmektedir.

Öte yandan kriz dönemlerinde yalnızca olumsuz duyguların yoğunlaştığını söylemek eksik olacaktır. Aynı bağlamda umut, dayanışma ve güven gibi bağ kurucu duygular da potansiyel olarak ortaya çıkabilir. Ancak bu duyguların kalıcı ve kolektif bir yönelim hâline gelebilmesi, kurumsal aktörlerin duygusal beklentilere yanıt verebilme kapasitesiyle yakından ilişkilidir. Bu kapasite sınırlı kaldığında, olumlu duygular geçici biçimde ortaya çıkabilmekte ve karşılıklı duygusal pekiştirme yoluyla istikrarlı bir bloklaşmaya dönüşememektedir.[144] Kriz bağlamında dikkat çeken bir diğer unsur ise duygusal tepkilerin her zaman açık ve yoğun biçimde ifade edilmemesidir. Kriz anlarında sessizlik, nötr dil ve mesafeli ifadeler de toplumsal olarak anlamlı olabilir. Bu tür ifadeler, duyguların yokluğundan ziyade, duygusal yatırımın sınırlandırıldığı ya da askıya alındığı ilişki biçimlerine işaret eder. Pandemi sürecinde DSÖ'ye yönelik nötr ya da bilgilendirici paylaşımların yüksek oranı, bu çerçevede değerlendirildiğinde, krizin duygusal etkilerinin

[141] Niklas Luhmann, *Risk: A Sociological Theory* (Berlin/New York: De Gruyter, 1993).
[142] J. David Lewis and Andrew Weigert, "Trust as a Social Reality," *Social Forces* 63, no. 4 (1985): 967–985.
[143] Turner and Stets, *The Sociology of Emotions*.
[144] Collins, *Interaction Ritual Chains*.

bastırıldığı veya temkinli biçimde yönetildiği bir kamusal yönelime işaret etmektedir. Kurum yoğun biçimde konuşulmakta olsa da bu görünürlük, güçlü ve kalıcı bir duygusal bağa dönüşmemektedir. Bu durum, kriz koşullarında belirsizlikle başa çıkmanın yollarından birinin duygusal mesafe ve temkin üretmek olduğunu düşündürmektedir.

Sonuç olarak kriz ve belirsizlik, bu çalışmada ele alındığı biçimiyle, duyguların patladığı ya da tamamen bastırıldığı iki uçtan biri olarak değil, duygusal yönelimlerin parçalı, eşitsiz ve çoğu zaman askıda kaldığı bir süreç olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu yaklaşım, çalışmanın DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkiyi ne mutlak bir reddediş ne de güçlü özdeşleşme üzerinden okumasının temelini oluşturmaktadır. Bu tartışma bizlere, bir sonraki alt bölümde ele alınacak olan duygular, kurumlar ve meşruiyet/rıza ilişkisi için bir geçiş zemini sunmaktadır. Kriz koşullarında duyguların nasıl yönelim gösterdiği sorusu, DSÖ örneğinde kurumsal meşruiyetin neden duygusal düzeyde sağlamlaşmadığını anlamak açısından belirleyici olacaktır.

2.9. Duygular, Kurumlar ve Meşruiyet

Duygular sosyolojisi literatüründe kurumlar, hem rasyonel değerlendirmelerin ya da normatif kabullerin nesnesi hem de duygusal yönelimlerin hedefi olarak ele alınmaktadır. Kurumlara yönelik meşruiyet, bu çerçevede hukuki yetki ya da performans kriterlerine ek olarak, bireylerin kurumlarla kurduğu öznel ve duygusal ilişkiler üzerinden de şekillenmektedir.[145] Meşruiyetin bu duygusal boyutu, özellikle kriz dönemlerinde daha görünür hâle gelir. Krizler, kurumların yalnızca ne yaptığını değil, aynı zamanda bireylerde ne hissettirdiğini de belirleyici hâle getirir. Bu bağlamda duygular, kurumsal otoritenin toplumsal olarak nasıl algılandığını ve değerlendirildiğini anlamada tamamlayıcı bir perspektif sunar.[146] Klasik kurumsal yaklaşımlar, meşruiyeti çoğunlukla rasyonel–bilişsel çerçeveler üzerinden ele alırken, duygular sosyolojisi perspektifi bu kabulün duygusal yönelimler olmaksızın sürdürülemediğini vurgular. Güven, aidiyet ve umut gibi bağ kurucu duygular, kurumsal meşruiyetin yalnızca gerekçelendirilmesini değil, aynı zamanda

[145] Mark C. Suchman, "Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches," *Academy of Management Review* 20, no. 3 (1995): 571–610; Barbalet, *Emotion and Social Theory*.
[146] Turner and Stets, *The Sociology of Emotions*.

içselleştirilmesini de mümkün kılar.[147] Ancak meşruiyetin zayıflaması, otomatik olarak açık bir reddedişle sonuçlanmaz. Kurumlara yönelik duygusal ilişki, kabul–ret ikiliğine indirgenemeyecek kadar karmaşık ve çok yönlüdür. Bu nedenle kuşku, güvensizlik ve hayal kırıklığı gibi duygular, kurumsal meşruiyetin tamamen çökmesinden ziyade, duygusal olarak yeniden üretilemediği böylece özne-kurum ilişkisinin zayıflamaya karşı kırılganlaştığı bir ara duruma işaret edebilir.[148]

Bu çalışma, DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimleri tam da bu ara alanda konumlandırmaktadır. Bulgular, DSÖ'nün pandemi sürecinde tamamen reddedilen bir aktör olmadığını ancak güçlü ve kalıcı bir duygusal özdeşleşme de üretemediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, kurumsal meşruiyetin askıda kaldığı bir ilişki biçimine işaret etmektedir. Söz konusu askıda kalma hâli, özellikle güven duygusunun sınırlı, hassaslaşmış ve tutarsız biçimde ortaya çıkmasıyla ilişkilidir. Güven, literatürde kurumsal meşruiyetin temel duygusal bileşenlerinden biri olarak tanımlansa da tek başına var olduğunda kalıcı bir yönelim üretmekte yetersiz kalmaktadır. Güvenin süreklilik kazanabilmesi, umut, adalet ve karşılıklılık gibi algılarla desteklenmesine bağlıdır.[149] Oysa bu çalışmanın bulgularında güven duygusunun tekil ve izole biçimde ortaya çıkması, DSÖ'nün teknik bir otorite olarak tanınmasına rağmen bu tanınmanın duygusal bir bağa dönüşmediğini göstermektedir. Bu durum, kurumsal meşruiyetin bilişsel düzeyde kabul edilip duygusal düzeyde içselleştirilemediği bir ilişki biçimiyle örtüşmektedir. Olumsuz duyguların—özellikle kuşku, güvensizlik ve öfkenin—birlikte ve tekrar eden biçimde ortaya çıkması, duygular sosyolojisi açısından, meşruiyetin yalnızca performans temelli bir değerlendirmeye indirgenemeyeceğini, normatif ve duygusal boyutlarının da sorgulandığını göstermektedir. Bu sorgulama, kurumun varlığına yönelik açık bir reddediş üretmekten ziyade, kuruma yönelik mesafeli ve temkinli bir yönelimi pekiştirmektedir.[150] Bu bağlamda duygular, DSÖ örneğinde meşruiyetin çöküşünden ziyade duygusal olarak askıya alınmasını açıklayan bir analiz çerçevesi sunmaktadır. Kurum konuşulmakta, izlenmekte ve referans alınmakta olsa da bu ilişki, bireyler nezdinde güçlü bir duygusal yatırım üretmemektedir. Bu tür ilişkiler, kurumsal meşruiyetin zayıf ya da kırılgan kabul biçimleri olarak ele alınabilir.[151]

---

[147] J. David Lewis and Andrew Weigert, "Trust as a Social Reality," *Social Forces* 63, no. 4 (1985): 967–985; Jack M. Barbalet, *Emotion, Social Theory, and Social Structure: A Macrosociological Approach* (Cambridge: Cambridge University Press, 1998).
[148] Turner, *Human Emotions*.
[149] Lewis and Weigert, "Trust as a Social Reality."; Barbalet, *Emotion and Social Theory*; Barbalet, *Emotion, Social Theory, and Social Structure*.
[150] Barbalet, *Emotion, Social Theory, and Social Structure*.
[151] Suchman, "Managing Legitimacy."

Sonuç olarak bu çalışma, DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimleri duygular sosyolojisi literatürüyle uyumlu biçimde, kurumsal meşruiyetin duygusal boyutunu görünür kılmak için kullanmaktadır. Duygular burada ne bireysel psikolojik tepkilere indirgenmekte ne de rasyonel değerlendirmelerin yan ürünü olarak ele alınmaktadır. Aksine, duygular, kurumsal otoriteyle kurulan ilişkinin niteliğini belirleyen toplumsal yönelimler olarak analiz edilmektedir. Bu perspektif bizlere, bir sonraki alt bölümde ele alınacak olan, küresel kurumlara yönelik kriz bağlamında ortaya çıkan duygular tartışması için bir geçiş noktası oluşturmaktadır.

2.10. Küresel Kurumlar, Kriz ve Duygusal Yönelimler Üçgeni

Krizler, yalnızca maddi belirsizlikler üretmekle kalmaz; aynı zamanda bireylerin otoriteye, güven ilişkilerine ve kurumsal yönlendirmeye yönelik duygusal yönelimlerini yeniden yapılandırır.[152] Özellikle küresel ölçekte işleyen kurumlar söz konusu olduğunda, krizlerin bu duygusal etkisi daha karmaşık bir hâl almaktadır. Küresel kurumlar, ulusal kurumlara kıyasla daha soyut, daha mesafeli ve gündelik deneyimlerden daha kopuk aktörler olarak algılanmaktadır. Bu yapısal mesafe, kriz anlarında bu kurumlarla kurulan duygusal ilişkinin kırılgan ve istikrarsız olmasına yol açmaktadır.[153]

Küresel kurumlara yönelik meşruiyet algısı, performans değerlendirmeleri haricinde, bu kurumların kimin adına konuştuğu, kime karşı sorumlu olduğu ve hangi normatif değerlere bağlı kaldığına dair algılar üzerinden şekillenmektedir.[154] Kriz koşullarında bu beklentiler yoğunlaşmakta olsalar da bu beklentiler karşılanmadığında hayal kırıklığı, kuşku ve güvensizlik gibi duygusal yönelimler ortaya çıkabilmektedir.[155] Bu tür duyguların varlığı, kurumsal otoritenin açık bir reddi olmasa da, kuruma yönelik duygusal yatırımın zayıflaması ve askıya alınması olarak yorumlanabilir.

Bu çalışma, COVID-19 pandemisini tam da bu tür bir küresel kriz bağlamı olarak ele almaktadır. Pandemi, DSÖ'yü teknik bir sağlık aktörü olmakla sınırlı kalmaktan çıkararak, küresel ölçekte norm koyucu, yönlendirici ve koordinasyon sağlayıcı bir kurumsal otorite konumuna taşımıştır. Bu dönüşüm, DSÖ'ye yönelik duygusal beklentileri de belirgin

[152] Turner and Stets, *The Sociology of Emotions*; Barbalet, *Emotion and Social Theory*.
[153] Michael N. Barnett and Martha Finnemore, *Rules for the World: International Organizations in Global Politics* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2004).
[154] Barnett and Finnemore, *Rules for the World*; Suchman, "Managing Legitimacy."
[155] Levi, *Of Rule and Revenue*.

biçimde artırmıştır. Ancak artan beklentiler her zaman artan meşruiyet algısıyla sonuçlanmamaktadır. Aksine, beklentiler ile deneyimlenen kurumsal pratikler arasındaki mesafe büyüdükçe, duygusal yönelimler hayal kırıklığı, kuşku ve temkin gibi daha eleştirel ve mesafeli biçimler alabilmektedir.[156]

Bu çalışmanın bulguları, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin tam da bu beklenti gerilimi içinde şekillendiğini göstermektedir. DSÖ, pandemi sürecinde yoğun biçimde referans alınan bir aktör olmakla birlikte, bu referans ilişkisinin güçlü bir duygusal bağ üretmediği görülmektedir. Bu durum, küresel kurumlara özgü duygusal mesafe sorununu görünür kılmaktadır. Söz konusu mesafe, kurumsal otoritenin tamamen reddedilmesi anlamına gelmese de kurumun tanındığı, takip edildiği ve dikkate alındığı; ancak duygusal olarak içselleştirilmediği bir ilişki biçimine işaret etmektedir.[157] Bu çerçevede kuşku, güvensizlik ve hayal kırıklığı gibi duygular, DSÖ'nün işlevsiz ya da gereksiz bir kurum olarak algılandığı anlamına gelmemektedir. Aslında, küresel kriz koşullarında kurumun, beklentileri karşılayacak kalıcı bir duygusal güven zemini oluşturmakta zorlandığını göstermektedir. Bu bağlamda duygular, bir kopuştan ziyade mesafeli bir bağlılığın göstergesi olarak okunabilmektedir.

Sonuç olarak bu bölüm, küresel kurumlara yönelik meşruiyet algısının kriz anlarında duygusal olarak sınandığını ve DSÖ örneğinin, bu kurumların teknik otorite üretme kapasitesinin, duygusal bağ kurma kapasitesiyle her zaman örtüşmediğini işaret etmektedir. Bu kuramsal zemin bizlere, bir sonraki alt bölümde ele alınacak olan güven duygusunun hassaslığı tartışması için bir köprü sunmuştur.

2.11. Güven ve Duygusal Kırılganlık

Güven duygusu, bilişsel bir beklenti ya da rasyonel bir hesaplamanın ötesinde, kurumsal ilişkilerin sürekliliğini mümkün kılan temel bir duygusal yönelim olarak ele alınmaktadır.[158] Bu duygu, belirsizlik koşullarında bireylerin ve kamunun eyleme devam edebilmesini sağlayan bir istikrar mekanizması işlevi görür. Ancak kriz dönemlerinde bu mekanizma doğrudan baskı altına girebilmektedir. Belirsizlik arttıkça güven, kurumların

[156] Barbalet, *Emotion and Social Theory*.
[157] Suchman, "Managing Legitimacy."
[158] Niklas Luhmann, *Trust and Power* (Chichester: John Wiley & Sons, 1979); Barbalet, *Emotion, Social Theory, and Social Structure*.

üstlendiği görevlerden çok, bu görevleri nasıl yerine getirdikleri, kimin adına hareket ettikleri ve hangi normatif değerlere bağlı kaldıkları üzerinden yeniden değerlendirilir. Bu durum, güven duygusunu modern toplumlarda hassas, bağlama duyarlı ve koşullu bir yönelim hâline getirmektedir.[159]

Küresel kurumlar söz konusu olduğunda bu kırılganlık daha da belirginleşmektedir. Ulusal kurumların aksine, küresel kurumlar bireylerin gündelik deneyimlerine doğrudan temas etmeyen, daha soyut ve aracılı aktörler olarak algılanmaktadır. Bu nedenle bu kurumlara yönelik güven duygusu, yüz yüze etkileşimlerden ziyade temsil pratikleri, normatif söylemler, uzmanlık iddiaları ve kriz dönemlerindeki performanslar üzerinden kurulmaktadır.[160]

Özellikle Jonathan H. Turner ve Jan E. Stets'in çalışmaları, sosyal bağların ve kurumsal ilişkilerin tekil duygular üzerinden değil, birden fazla bağ kurucu duygunun birlikte üretimi üzerinden istikrar kazandığını göstermektedir.[161] Bu çerçevede güven, umut, dayanışma ve aidiyet gibi duygularla birlikte dolaşıma girmediği durumlarda, tek başına kalıcı ve güçlü bir kurumsal bağ üretmekte sınırlı kalabilmektedir. Bu çalışma açısından bu ayrım kritik önemdedir. Zira DSÖ'ye yönelik paylaşımlarda güven duygusunun tamamen yok olmadığı, ancak çoğunlukla tekil ve izole biçimde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durum, güven duygusunun kurumsal otoriteyi tek başına sürdürebilecek bir duygu olmadığını göstermektedir. Güvenin tekil biçimde var olması, kurumsal meşruiyetin sağlamlaşması açısından bir kırılganlık göstergesi olarak değerlendirilebilir. Jack Barbalet'in[162] güveni bireysel bir duygu olmaktan ziyade toplumsal ilişkiler ve normatif beklentiler içinde şekillenen bir yönelim olarak ele alan yaklaşımı çerçevesinde düşünüldüğünde; güven duygusunun diğer bağ kurucu duygular ve beklentilerle birlikte üretildiğinde daha kalıcı kurumsal bağlılıklar doğurabileceği düşünülebilir. Aksi durumda güven, geçici bir kabul ya da koşullu bir onay biçimi olarak kalabilmektedir.

Bu noktada güvenin karşıtı olarak "güvensizlik" ya da "öfke" gibi açık olumsuz duygular akla gelse de mesafe, çekingenlik ve askıda kalma gibi daha örtük duygusal yönelimlere de dikkat etmek gerekir. Zira güven literatüründe, güvenin karşıtının yalnızca açık güvensizlik ya da öfke gibi olumsuz duygularla sınırlı olmadığı; belirsizlik, temkin, mesafe ve askıya alma gibi daha örtük duygusal yönelimlerin de kurumsal ilişkilerde

[159] Misztal, *Trust in Modern Societies*.
[160] Barnett and Finnemore, *Rules for the World*.
[161] Turner and Stets, *The Sociology of Emotions*.
[162] Barbalet, *Emotion and Social Theory*.

belirleyici olabildiği vurgulanmaktadır.[163] Bu tür yönelimler, kuruma yönelik bir kabulün mevcut ancak duygusal olarak içselleştirilmediği ilişki biçimlerine işaret edebilmektedir. DSÖ örneğinde de benzer bir yapı gözlemlenmektedir. Kurum, pandemi sürecinde teknik ve bilimsel bir referans noktası olarak tanınmakta olsa da bu tanınma, özneyi kuruma duygusal olarak bağlayan istikrarlı bir güven ilişkisine dönüşmemektedir. Bu durum, güvenin kalıcı bir yönelim hâline gelmesini sağlayacak ilişkisel ve normatif desteklerin eksik kaldığını göstermektedir.

Duygusal kırılganlık, burada kurumsal başarısızlığın doğrudan bir sonucu değildir; kriz koşullarında yükselen beklentiler ile kurumsal kapasite arasındaki uyumsuzluğun bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Kurumsal meşruiyet literatüründe bu tür durumlar, kurumsal otoritenin bütünüyle zayıflamasından ziyade, kurumun normatif ve bilişsel meşruiyetini yeniden üretememesi olarak ele alınmaktadır.[164] Bu çalışmada söz konusu yeniden üretim sorunu, duygusal düzeydeki kırılganlıklar üzerinden okunmaktadır. Bu bağlamda güven duygusunun tekil ve sınırlı kalması, DSÖ'nün pandemi sürecinde tamamen etkisiz ya da gayrimeşru bir aktör olarak algılanmasından ziyade, kuruma yönelik duygusal yatırımın sınırlı ve koşullu kaldığını göstermektedir.

Sonuç olarak bu bölüm güven duygusunun küresel kurumlar açısından neden kırılgan bir duygu olduğunu ortaya koymaktadır. DSÖ örneği, kurumsal otoritenin bilgi üretimi ve koordinasyon kapasitesiyle sınırlı olmadığını, bu kapasitenin duygusal olarak nasıl algılandığıyla da belirlendiğini göstermektedir. İlerleyen alt bölümde ise duygusal mesafe konusu ele alınacaktır.

2.12. Duygusal Mesafe

Meşruiyet algısı, normatif açıdan uygunluk ya da hukuki açıdan yetki sahibi olma meselesi ile sınırlı bir konu değildir. Bir kurumun meşru olarak algılanması, aynı zamanda öznel düzeyde duygusal olarak tanınan ve kabul edilen bir ilişki biçimini ifade eder. Meşruiyet algısı kurumun doğru olanı yaptığına inanılmasının ötesinde, bireylerde güven, öngörülebilirlik ve ilişki kurulabilirlik duyguları uyandırabilmesiyle mümkündür.[165] Bu bağlamda duygusal mesafe, kurumsal ilişkilerin bütünüyle kopmadığı ancak duygusal

[163] Misztal, *Trust in Modern Societies*.
[164] Suchman, "Managing Legitimacy."
[165] Beetham, *The Legitimation of Power*; Barbalet, *Emotion, Social Theory, and Social Structure*.

yatırımın zayıfladığı bir konumlanışı ifade etmektedir. Modern toplumlarda bireylerin kurumlarla kurduğu ilişki, çoğu zaman ne kurumu bütünüyle dışlayan ne de güçlü bir aidiyet ya da özdeşleşme üreten bir biçim almaktadır. Bu tür ara ilişki biçimlerinin, özellikle soyut, aracılı ve gündelik deneyimden uzak kurumlarla kurulan ilişkilerde yaygın olduğu, güven literatüründe vurgulanmaktadır.[166]

Küresel yönetişim literatüründe, Barnett ve Finnemore'un gösterdiği üzere, bu kurumlar büyük ölçüde teknik uzmanlık, bürokratik prosedürler ve çok katmanlı karar alma mekanizmaları üzerinden işleyen, gündelik deneyimden görece uzak yapılardır. Bu aracılı ve soyut işleyiş biçimi, duygular sosyolojisi perspektifinden bakıldığında, küresel kurumların bireyler nezdinde duygusal olarak 'yakın' aktörler hâline gelmesini zorlaştırmakta ve meşruiyetin duygusal boyutunu daha kırılgan bir zemine oturtmaktadır.[167]

Kurumlara yönelen bu uzaklık ve duygusal mesafe, bu çalışmada gözlemlenen nötr ve bilgilendirici paylaşımlarla yakından ilişkilidir. Bu tür içerikler, kuruma yönelik ilginin tamamen ortadan kalkmadığını ancak bu ilginin güçlü bir duygusal bağlanmaya dönüşmediğini göstermektedir. Bu durum duygusal yokluk değil, duygusal yatırımın askıya alındığı bir ilişki biçimine işaret etmektedir. Kurumun tanındığı, konuşulduğu ve referans alındığı ancak duygusal olarak içselleştirilmediği bu ara konumlanış[168], meşruiyete dair algının tam olarak çökmediği fakat rıza üretiminin askıda kaldığı bir duruma karşılık gelmektedir.

Bu noktada önemli olan, duygusal mesafenin pasif bir ilgisizlik hâli olarak okunmamasıdır. Duygusal mesafe çoğu zaman beklentilerin karşılanmamasıyla birlikte ortaya çıkan, bilinçli ya da yarı-bilinçli bir geri çekilme biçimine işaret eder. Öznenin kuruma yönelik ilgisi ve beklentileri tamamen ortadan kalkmasa da bu beklentiler karşılanmadığında, duygusal yatırım sınırlandırılmakta ve ilişki daha temkinli bir düzeye çekilmektedir.[169]

DSÖ örneğinde bu durum açık biçimde gözlemlenmektedir. Pandemi sürecinde DSÖ, sürekli referans verilen, açıklamaları takip edilen ve kararları tartışılan bir aktör olmuştur. Ancak bu yüksek görünürlük, güven, umut ya da dayanışma gibi bağ kurucu duygular etrafında istikrarlı bir özdeşleşme üretmemiştir. Bunun yerine kurumla kurulan ilişki, çoğu zaman mesafeli, temkinli ve duygusal olarak sınırlı bir biçimde sürdürülmüştür.

---

[166] Misztal, *Trust in Modern Societies*; Berezin, *Illiberal Politics in Neoliberal Times*.
[167] Barnett and Finnemore, *Rules for the World*.
[168] Suchman, "Managing Legitimacy."
[169] Barbalet, *Emotion, Social Theory, and Social Structure*; Misztal, *Trust in Modern Societies*; Misztal, *Trust in Modern Societies*.

Bu tür ilişkiler, açık bir karşıtlık ya da reddedişten ziyade, meşruiyetin duygusal olarak yeniden üretilemediği ara bir duruma işaret etmektedir. Bu bağlamda rıza ve meşruiyet tamamen ortadan kalkmamakta ancak duygusal temelleri askıya alınmış bir ilişki biçimi ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmanın bulguları bu çerçeveyle örtüşmektedir. DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin ne güçlü bir özdeşleşme ne de açık bir kopuş üretmesi, kuruma yönelik meşruiyet algısının ve/ya rıza üretiminin normatif düzeyde tamamen reddedilmediğini ancak duygusal düzeyde zayıfladığını göstermektedir. Bu bağlamda duygusal mesafe, kurumsal ilişkinin askıya alındığı ve yeniden sınırlandığı bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumsal ilişkilerin yalnızca kurumsal işlevler değil, aynı zamanda duygusal erişilebilirlik ve ilişki kurulabilirlik düzeyleri üzerinden şekillendiği, duygular sosyolojisi literatüründe vurgulanmaktadır. Bu bağlamda duygusal mesafe arttıkça, kurum ile özne arasındaki ilişki teknik ve araçsal bir düzeye indirgenebilmekte ve bu durum özellikle kriz anlarında kurumların bağ kurucu ve kolektif yönelim üretici kapasitesini sınırlamaktadır.[170]

Sonuç olarak bu bölüm, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin neden güçlü bir meşruiyet bağı üretmediğini açıklamaktadır. Duygusal mesafe, bu çalışmada bir ilgisizlik göstergesinden ziyade küresel bir kuruma yönelik temkinli, askıda ve hassas bir ilişki biçiminin göstergesi olarak ele alınmaktadır. İlerleyen alt bölümde, çalışmanın bulgularında DSÖ'ye yönelik olarak ortaya çıkan bulgulardan biri olan olumsuz duygulara ilişkin, karşıtlık bloğunun, ne anlama geldiği tartışılacaktır.

2.13. Olumsuz Duygular ve Karşıtlık

Olumsuz duygular, yalnızca bireysel hoşnutsuzluk ya da irrasyonel tepkiler olarak ele alınmamalıdır. Bu duygular, toplumsal ilişkilerin, beklentilerin ve normatif çerçevelerin ihlaline verilen anlamlı tepkiler olarak kavramsallaştırılmaktadır.[171] Öfke, kuşku, güvensizlik ve hayal kırıklığı gibi duygular, öznenin bir aktörle ya da kurumla kurduğu ilişkide beklenen karşılığın alınmadığını ya da ilişkinin zedelendiğini işaret eden duygusal göstergeler olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda olumsuz duygular, meşruiyetin tamamen reddedildiği durumlara özgü değildir. Aksine, birçok durumda bu duygular, kuruma yönelik

[170] Barbalet, *Emotion and Social Theory*.
[171] Turner and Stets, *The Sociology of Emotions*; Barbalet, *Emotion and Social Theory*.

ilginin ve beklentinin sürdüğünü ancak bu beklentilerin karşılanmadığını göstermektedir.[172] Bu nedenle olumsuz duygular, meşruiyetin yokluğundan ziyade, meşruiyetin sınırlarına işaret eden duygusal sinyaller olarak okunmalıdır. DSÖ'ye yönelik paylaşımlarda öfke, kuşku ve güvensizlik gibi duyguların baskın biçimde ortaya çıkması, kurumun pandemi sürecinde önemli bir referans noktası olmaya devam ettiğini ancak bu referans ilişkisinin tatmin edici bir duygusal karşılık üretmediğini göstermektedir. Bu durum, kurumsal performans ile duygusal beklentiler arasındaki uyumsuzlukla yakından ilişkilidir.

DSÖ'ye yönelik paylaşımlarda öfke, kuşku ve güvensizlik gibi duyguların baskın biçimde ortaya çıkması, kurumun pandemi sürecinde önemli bir referans noktası olmaya devam etmesine rağmen bu referans ilişkisinin tatmin edici bir duygusal karşılık üretmediğini göstermektedir. Bu durum, kurumsal performans ile duygusal beklentiler arasındaki uyumsuzluğun bir sonucu olarak okunabilir. Güven literatüründe, kurumsal düzeyde güvenin zayıfladığı durumlarda öznenin kurumu bütünüyle reddetmek yerine, kuşku ve temkin üzerinden ilişkiyi sürdürdüğü ve bu durumun, duygusal bağın geri çekildiği ancak ilişkinin tamamen kopmadığı ara bir ilişki biçimi ürettiği vurgulanmaktadır.[173]

Bu çalışmada gözlemlenen kuşku–güvensizlik–öfke ekseni, DSÖ'ye yönelik eleştirinin teknik yetersizliklerle sınırlı olmadığını; kurumsal niyet, tarafsızlık ve adalet algılarına ilişkin değerlendirmelere de yöneldiğini göstermektedir. Duygular sosyolojisi literatüründe, adalet ve meşruiyet algılarının zedelendiği durumlarda öfke ve güvensizlik gibi duyguların birlikte ortaya çıkmasının yaygın bir örüntü olduğu vurgulanmaktadır.[174] Bu tür duygusal kombinasyonlar, kurumların performansından ziyade, nasıl bir aktör olarak algılandıklarına ilişkin normatif ve duygusal değerlendirmelerin öne çıktığı durumlara işaret etmektedir

Bu çalışmanın bulgularında, bu olumsuz duyguların tekil ve dağınık biçimde değil; tekrar eden ve birlikte görülen örüntüler hâlinde ortaya çıktığı görülmektedir. Olumsuz duyguların bu şekilde kümelenmesi, duyguların bireysel tepkiler olmaktan çıkarak kolektif ve bloklaşan anlam alanları üretmeye başladığını göstermektedir. Bu durum, çalışmada "olumsuz duygu bloğu" olarak işaret edilen yapının sosyolojik temelini oluşturmaktadır. Belirli duyguların tekrar yoluyla yoğunlaşmasının, toplumsal düzeyde güçlü anlamlar ürettiği düşünüldüğünde; bir kurum etrafında öfke, kuşku ve güvensizlik gibi duyguların

[172] Cathryn Johnson, Timothy J. Dowd, and Cecilia L. Ridgeway, "Legitimacy as a Social Process," *Annual Review of Sociology* 32 (2006): 53–78.
[173] Barbara A. Misztal, *Theories of Social Remembering* (Maidenhead: Open University Press, 2003).
[174] Jonathan H. Turner and Jan E. Stets, *The Sociology of Emotions* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005).

birlikte ve tekrar eden biçimde dolaşıma girmesi, o kuruma ilişkin kamusal algının duygusal çerçevesini belirlemektedir.[175] DSÖ örneğinde, olumsuz duyguların baskınlaşması, kuruma yönelik algının eleştirel ve mesafeli bir zeminde sabitlendiğini göstermektedir.

Ancak bu karşıtlık, klasik anlamda bir düşmanlaştırma ya da açık bir reddediş üretmemektedir. Bunun yerine, duygusal olarak mesafeli, temkinli ve güvensiz bir ilişki biçimi ortaya çıkmaktadır. Bu durum, meşruiyetin bütünüyle ortadan kalkmadığı ancak normatif ve duygusal düzeyde güçlü biçimde içselleştirilemediği bir ilişki biçimine işaret etmektedir.[176] Mark C. Suchman'ın meşruiyeti dereceli ve bağlama bağlı bir süreç olarak ele alan yaklaşımı çerçevesinde, burada söz konusu olan durum, kurumun tamamen gayrimeşru ilan edilmesinden ziyade, meşruiyetin kırılgan ve sınırlı biçimde kurulmasıdır. Bu çalışmanın bulguları, DSÖ'nün pandemi sürecinde tam da bu tür bir konumda algılandığını göstermektedir. Kurum, teknik ve bilimsel bir aktör olarak tanınmakta olsa da bu tanınma, bireyler nezdinde güçlü ve kalıcı bir duygusal bağlılık üretmemektedir.

Bu çerçevede olumsuz duygular, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin kopuşunu işaret etmese de meşruiyetin sınırlandığı, temkinli ve kırılgan bir ilişki biçimini görünür kılmaktadır. Bu durum küresel yönetişim kurumlarının kriz anlarında neden güçlü bir duygusal bağlılık üretemediğini anlamak açısından bir örnek sunmaktadır. Bir sonraki alt başlıkta, çalışmanın bir diğer önemli bulgusu olan, olumlu duyguların zayıf biçimde ortaya çıkması ve dolayısıyla bağ kurucu kapasitenin sınırlı kalması konusu ele alınacaktır.

2.14. Olumlu Duygular ve Bağ Kurma Kapasitesi

Duygular sosyolojisi literatürü, olumlu duyguları bireysel memnuniyetlerin ötesinde, toplumsal ilişkilerin kurulması, sürdürülmesi ve istikrara kavuşması açısından merkezi öneme sahip duygusal kaynaklar olarak ele almaktadır. Güven, umut, dayanışma ve aidiyet gibi bağ kurucu duygular, bireyler ile toplumsal ve kurumsal yapılar arasındaki ilişkilerin sürekliliğini mümkün kılan temel duygusal mekanizmalar arasında yer almaktadır. Bu tür duyguların zayıflaması ya da parçalı biçimde ortaya çıkması ise, kurumsal ilişkilerin normatif ve duygusal düzeyde kırılganlaşmasına yol açabilmektedir.[177]

[175] Barbalet, *Emotion and Social Theory*; Collins, *Interaction Ritual Chains*.
[176] Suchman, "Managing Legitimacy."
[177] Turner and Stets, *The Sociology of Emotions*.

Bununla birlikte duygular sosyolojisi literatürü, önceki alt başlıklarda detaylıca vurgulandığı gibi güvenin tek başına her zaman kalıcı ve güçlü bir bağ üretmekte yeterli olmayabileceğini vurgulamaktadır.[178] Güvenin varlığı, bireyin risk ve belirsizlik altında dahi kuruma yönelmeyi sürdürmesini sağlayan bir ilişki zemini üretir. Bununla birlikte duygular sosyolojisi literatürü, güvenin tek başına kalıcı ve güçlü bir bağ üretmekte her zaman yeterli olmadığını vurgular. Duyguların ilişkisel ve bağlamsal biçimde işlediğini belirten Jack Barbalet'in yaklaşımı, güvenin kurumsal ilişkilerde istikrarlı bir yönelime dönüşebilmesinin, onu destekleyen diğer bağ kurucu duygularla birlikte değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.[179]

Bu çalışmada DSÖ'ye yönelik bulgularda, güven duygusunun tekil biçimde ortaya çıktığı görülmesine rağmen, umut veya dayanışma gibi duygularla eklemlenmemesi, kurumsal bağlanmanın bu nedenle sınırlı kaldığını düşündürmektedir. Güvenin tek başına kalması, kurumsal ilişkinin kırılganlığını artıran bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, güvenin bir duygusal altyapı sunduğu ancak bu altyapının kolektif bağ üretmek için yeterli olmadığı bir ilişki biçimini temsil etmektedir.

Kriz anları, kurumlara yönelik beklentilerin yoğunlaştığı; bu nedenle duygusal yönelimlerin kurumsal ilişkilerin sürdürülmesinde daha belirleyici hâle geldiği bağlamlar olarak ele alınmaktadır.[180] Bu çerçevede umut duygusu, belirsizlik koşullarında geleceğe yönelik bir yönelim sunarak bireyin kurumsal aktörlerle ilişkiyi sürdürmesini mümkün kılan bağlayıcı bir duygusal kaynak olarak değerlendirilebilir. Ancak bu çalışmanın bulguları, DSÖ'ye yönelik paylaşımlarda umudun yaygın ve istikrarlı biçimde dolaşıma girmediğini göstermektedir. Umut duygusunun sınırlı ve dağınık biçimde ortaya çıkması, kriz koşullarında bağ kurucu duyguların üretilemediği bir ilişki zeminine işaret etmektedir. Bu durum, Jonathan H. Turner ve Jan E. Stets'in kriz dönemlerinde duygusal yönelimlerin çözülmesine ilişkin vurgularıyla uyumlu biçimde, kuruma yönelik duygusal beklentilerin askıda kaldığı bir yönelim boşluğu olarak okunabilir.[181]

Benzer biçimde dayanışma duygusu da kurumsal bağlanma açısından merkezi bir role sahiptir. Dayanışma, bireyin kendisini daha geniş bir topluluğun parçası olarak hissetmesini sağlayan ve ortak bir biz duygusu üreten temel bir duygusal çerçeve sunar.[182] Ancak DSÖ'ye yönelik paylaşımlarda dayanışma duygusunun sınırlı oranda kalması,

[178] Misztal, *Trust in Modern Societies*.
[179] Barbalet, *Emotion and Social Theory*.
[180] Barbalet, *Emotion and Social Theory*.
[181] Turner and Stets, *The Sociology of Emotions*.
[182] Collins, *Interaction Ritual Chains*.

küresel ölçekte paylaşılan bir kolektif aidiyetin kurulamadığını göstermektedir. Bu bulgu, küresel yönetişim kurumlarının duygusal bağ kurma kapasitesine ilişkin yapısal bir kırılganlığa işaret etmektedir. Ulus-aşırı kurumlar, teknik ve bilimsel otoriteye sahip olsalar dahi, bireylerle kolektif aidiyet ve duygusal yakınlık üreten ilişkiler kurmakta zorlanabilmektedir. Suchman'ın meşruiyeti toplumsal tanınma ve kabul süreçleri üzerinden ele alan yaklaşımı çerçevesinde, bu durum kurumsal meşruiyetin duygusal boyutunun zayıf ve kırılgan biçimde kurulmasıyla ilişkilendirilebilir.[183]

Bu çalışmada olumlu duyguların tekil ve izole biçimde ortaya çıkması, DSÖ'nün pandemi sürecinde güçlü bir duygusal çekim merkezi oluşturamadığını göstermektedir. Güven, umut ve dayanışma gibi bağ kurucu duyguların bir araya gelerek istikrarlı bir duygu örüntüsü üretmemesi, kurumsal ilişkinin zayıf ve anlık kalmasına yol açmaktadır. Bu durum, olumsuz duyguların neden kamusal alanda daha tutarlı ve kalıcı biçimde ortaya çıktığını da açıklamaktadır. Duyguların toplumsal bağlamlarda eşit biçimde dolaşıma girmediğini; özellikle beklenti ihlali, belirsizlik ve hayal kırıklığı koşullarında bazı duyguların diğerlerine kıyasla daha dayanıklı örüntüler üretebildiğini vurgulamaktadır.[184] DSÖ örneğinde de benzer bir dinamik gözlemlenmektedir: Olumlu duygular zayıf ve dağınık kalırken, olumsuz duygular daha tutarlı ve tekrar eden örüntüler hâlinde kamusal alanda dolaşıma girmektedir.

Bu bağlamda DSÖ'ye yönelik duygusal ilişki ne güçlü bir özdeşleşme ne de açık bir reddediş üzerinden kurulmaktadır. Bunun yerine, sınırlı güven, zayıf umut ve hassas dayanışma duyguları ile çevrelenmiş bir ilişki biçimi ortaya çıkmaktadır. Bu ilişki biçimi, kurumsal meşruiyetin duygusal olarak bloklaşamadığı, yoğunlaşamadığı ve askıda kaldığı durumlara işaret eder. Bir sonraki alt başlıkta, çalışmanın bir diğer bulgusu olan duygu bloklaşmalarının yönü ele alınacaktır.

2.15. Duyguların Bloklaşması

Duyguların toplumsal etkisi, hangi duyguların dolaşımda olduğuyla sınırlı değildir. Bu etki, duyguların kamusal alanda nasıl paylaşıldığı, tekrarlandığı ve etkileşim içinde nasıl örüntüler hâline geldiğiyle yakından ilişkilidir.[185] Duygular, bireysel deneyimin ötesine geçerek kamusal alanda tanınan ve karşılıklı olarak pekiştirilen duygusal yönelimler

[183] Suchman, "Managing Legitimacy."
[184] Barbalet, *Emotion and Social Theory*.
[185] Turner and Stets, *The Sociology of Emotions*.

üretebilir. Bu tür paylaşılan duygusal örüntüler, toplumsal bağların güçlenmesi ve kurumsal ilişkilerin duygusal zemininin pekişmesi açısından belirleyici bir rol oynar.

Bu çalışmada *duygusal bloklaşma*, ortak bir eylem üretmeyen ancak benzer duygusal yönelimlerin yan yana gelmesiyle oluşan geçici duygusal kümelenmeleri ifade etmektedir. Bu çalışmanın bulguları, DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimlerde bloklaşma kapasitesinin asimetrik biçimde dağıldığını göstermektedir. Olumlu duygular—özellikle güven, umut ve dayanışma—tekil ve dağınık biçimde ortaya çıkarken; olumsuz duygular—kuşku, öfke, güvensizlik ve hayal kırıklığı vb.—tekrar eden ve birlikte dolaşıma giren örüntüler oluşturmaktadır. Bu durum, duygusal bloklaşmanın pozitif ve negatif eksenlerde eşit biçimde işlemediğine işaret etmektedir. Bu asimetri rastlantısal değildir. Jack Barbalet'in duyguların toplumsal ve bağlamsal işleyişine ilişkin yaklaşımı, özellikle belirsizlik ve kriz koşullarında bazı duyguların diğerlerine kıyasla daha yoğun ve kalıcı biçimde örüntü oluşturabileceğini göstermektedir.[186] Tehdit, risk ve beklenti ihlaliyle ilişkili olumsuz duygular, ortak algılar etrafında daha kolay yoğunlaşarak kamusal düzeyde paylaşılan yönelimler üretebilmektedir. Buna karşılık umut ve güven gibi bağ kurucu duyguların kamusal ve kolektif bir nitelik kazanabilmesi, kurumsal anlatılar ve tutarlı pratiklerle sürekli olarak desteklenmelerine bağlıdır. Bu tür destek mekanizmaları zayıf kaldığında, olumlu duyguların bireysel ve geçici düzeyde kalmaya daha yatkın olduğu görülmektedir.

DSÖ örneğinde gözlemlenen durum bu çerçeveyle örtüşmektedir. Kurum, pandemi sürecinde yoğun biçimde referans alınmış bir kurum olsa da bu referans ilişkisinin olumlu duygular etrafında kolektif bir bağ üretmediği görülmektedir. Güven duygusu bireysel düzeyde ifade edilmesine rağmen diğer bağ kurucu duygularla birleşerek kamusal bir duygu bloğuna dönüşmemektedir. Bu nedenle güven, kurumsal meşruiyeti güçlendiren bir kolektif kaynak hâline gelememektedir.

Buna karşılık olumsuz duygular hem içerik çeşitliliği hem de tekrar düzeyi bakımından daha yüksek bir bloklaşma kapasitesi sergilemektedir. Kuşku ve güvensizlik gibi duygular, yalnızca bireysel hoşnutsuzluk ifadeleri olarak değil, kuruma yönelen ortak bir değerlendirme çerçevesi içinde kamusal alanda dolaşıma girmektedir. Jonathan Turner ve Jan Stets'in[187] etkileşimsel duygu yaklaşımı, duyguların bireysel tepkilerin ötesinde, sosyal etkileşim süreçleri içinde paylaşılan ve karşılıklı olarak pekiştirilen yönelimler hâline gelebildiğini vurgulamaktadır. Bu çalışmada çoklu duygu içeren tweetlerde gözlemlenen örüntüler, olumsuz duyguların bu şekilde eşgüdümlü ve tekrar eden yapılar üretebildiğine

[186] Barbalet, *Emotion and Social Theory*.
[187] Turner and Stets, *The Sociology of Emotions*.

işaret etmektedir. Öfke–kuşku ya da kuşku–güvensizlik gibi duygu kombinasyonlarının tekrar etmesi, DSÖ'ye yönelik eleştirinin duygusal düzeyde görece istikrarlı bir yapı kazandığını göstermektedir. Bu tür tekrar eden ve birlikte dolaşıma giren duygusal örüntüler, bu çalışma kapsamında "duygusal bloklar" olarak kavramsallaştırılmaktadır. Randall Collins'in[188] *etkileşim ritüelleri* yaklaşımıyla uyumlu biçimde, bu tür duygusal bloklar karşılıklı duygusal pekiştirme yoluyla güçlenebilmekte ve kamusal alanda belirli duygusal yönelimlerin daha görünür hâle gelmesine katkıda bulunmaktadır. DSÖ'ye yönelik olumsuz duygu bloğunun, olumlu duyguların istikrarlı biçimde bloklaşamaması nedeniyle karşıt bir dengeyle karşılaşmadığı görülmektedir. Bu asimetrik yapı, DSÖ'nün pandemi sürecinde neden güçlü ve bağ kurucu bir duygusal bağlılık üretemediğini açıklamak açısından önemlidir. Kurum, teknik ve bilimsel bir otorite olarak tanınmasına rağmen, bu tanınma güven, umut ve dayanışma gibi olumlu duyguların kamusal düzeyde yoğunlaşmasına ve bloklaşmasına dönüşmemektedir. Mark C. Suchman'ın[189] meşruiyeti toplumsal tanınma ve kabul süreçleri üzerinden ele alan yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildiğinde, bu durum kurumsal meşruiyetin duygusal boyutunun zayıf ve kırılgan biçimde kurulmasıyla ilişkilendirilebilir.

Sonuç olarak bu çalışmanın bulguları, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin yalnızca olumsuzluk düzeyiyle değil; olumlu duyguların bloklaşamaması ile de karakterize olduğunu göstermektedir. Olumsuz duyguların bloklaşması karşısında olumlu duyguların dağınık kalması, kuruma yönelik ilişkinin yapısal olarak kırılgan ve istikrarsız bir nitelik taşımasına yol açmaktadır. Aşağıdaki alt başlıkta, buraya kadar ele alınan bulguların, kurumun duygusal açıdan tanınması konusunda ne ifade ettiği ele alınacaktır.

2.16. Duygusal Tanınma Sorunu

Kurumsal meşruiyet, rasyonel değerlendirmeler ya da performans ölçütleri üzerinden ele alınabilir. Ancak meşruiyet, öznelerin kurumla kurduğu toplumsal kabul ve tanınma ilişkileri üzerinden de şekillenmektedir.[190] Kurumların tanınması, güvenilir bulunması ya da sorgulanması, kurum ile bireylerin ilişkisinin kamusal alanda nasıl anlamlandırıldığıyla yakından ilişkilidir. Duygular bu bağlamda, kurumsal meşruiyetin basit bir yansıması

[188] Collins, *Interaction Ritual Chains*.
[189] Suchman, "Managing Legitimacy."
[190] Suchman, "Managing Legitimacy."; Barbalet, *Emotion and Social Theory*.

olmaktan ziyade, meşruiyet algısının ve rızanın toplumsal olarak üretildiği ve yeniden üretildiği süreçlerin kurucu bileşenleri olarak ele alınabilir.[191] Kurumlara yönelik duygular, bireysel tutumların toplamından ibaret değildir ancak kamusal alanda paylaşılan, tekrar eden ve karşılıklı olarak tanınan duygusal yönelimler aracılığıyla bloklaşan bir anlam çerçevesi oluşturur.

Bu çalışmanın bulguları, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin eksik bir tanınma biçimi ürettiğini göstermektedir. DSÖ, pandemi sürecinde teknik ve bilimsel bir aktör olarak tanınmakta olsa da bu tanınma, öznenin kuruma duygusal olarak bağlanmasını sağlayacak bir meşruiyet algısı üretimine dönüşmemektedir. Başka bir ifadeyle, kurumsal düzeyde bir tanınma söz konusu iken, duygusal düzeyde bu tanınma zayıf kalmaktadır. Axel Honneth'in tanınma kuramı, tanınmanın öznenin kendisini ilişkisel olarak değerli, dahil ve anlamlı hissetmesini sağlayan duygusal bir süreç olduğunu vurgular.[192] Bu çerçevede duygusal düzeyde tanınma, bireyin ya da topluluğun bir kurumu işlevsel ya da yetkili bir aktör olmasıyla sınırlı kalmayan; kendisiyle ilişkili, kendisine yakın ve anlamlı bir özne olarak algılamasıyla mümkündür. Güven, aidiyet ve dayanışma gibi bağ kurucu duygular, bu tür bir tanınma ilişkisinin kurulmasında merkezi bir rol oynamaktadır.

DSÖ örneğinde ise bu duyguların tekil ve dağınık biçimde var olduğu fakat kolektif bir tanınma üretmediği görülmektedir. Güven duygusu, belirli tweetlerde açık biçimde ifade edilmektedir ancak bu durum güven, umut ya da dayanışma duyguları gibi diğer bağ kurucu duygularla birleşerek kurumsal bir duygu bloğu oluşturmamaktadır. Bu da DSÖ'nün duygusal olarak tanınan bir aktör hâline gelemediğini göstermektedir.

Öte yandan olumsuz duygular, kurumsal tanınmanın gerilimli ve kırılgan biçimlerini üretmektedir. Kuşku ve güvensizlik, yalnızca bireysel eleştirel tepkiler olarak değil, kuruma yönelen paylaşılan bir değerlendirme dili olarak kamusal alanda dolaşıma girmektedir. Jack Barbalet'e[193] göre belirsizlik ve kurumsal istikrarsızlık koşullarında bu tür duygular daha belirgin hâle gelir. Zira bu duygular, beklentilerin karşılanmadığı ve öngörülebilirliğin zayıfladığı bağlamlarda otoriteyle kurulan ilişkinin sorgulanmasına eşlik eder. Bu çerçevede kuşku ve güvensizlik, meşruiyetin duygusal düzeyde zayıfladığı ya da askıya alındığı durumlara işaret eden sorgulayıcı bir duygusal zemin oluşturmaktadır.

[191] Turner, *Human Emotions*; Barbalet, *Emotion and Social Theory*.
[192] Axel Honneth, *The Struggle for Recognition: The Moral Grammar of Social Conflicts*, trans. Joel Anderson (Cambridge: Polity Press, 1995).
[193] Barbalet, *Emotion and Social Theory*.

Dolayısıyla DSÖ'ye yönelik duygusal ilişki ne tam bir kopuş ne de güçlü bir bağlanma biçimi sunmaktadır. Ortaya çıkan tablo, Mark C. Suchman'ın[194] meşruiyeti sabit bir durumdan ziyade dereceli, bağlama bağlı ve kırılgan bir süreç olarak ele alan yaklaşımıyla uyumlu biçimde, zayıf ve istikrarsız bir meşruiyet biçimine işaret etmektedir. Bu çalışma, söz konusu durumu meşruiyetin normatif olarak tamamen reddedilmediği ancak duygusal düzeyde askıda kaldığı bir tanınma ilişkisi olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu tespit, ampirik bulguları küresel yönetişim kurumlarının neden kriz anlarında güçlü ve kalıcı bir duygusal bağlılık üretemediği sorusuyla doğrudan ilişkilendirmektedir. Aşağıdaki alt başlıkta duyguların siyasal yönelim üretme kapasitesi ile bazı durumlarda neden duygu bloklaşmalarının otomatik biçimde mobilizasyona dönüşmediği ve duyguların mobilizasyon dışı siyasal etkileri ele alınacaktır.

2.17. Duyguların Siyasal Yönelim Üretme Kapasitesi

Duygular sosyolojisi literatürü, duyguların siyasal alandaki rolünü uzun süre ağırlıklı olarak kolektif eylem ve mobilizasyon süreçleri üzerinden ele almıştır. Özellikle öfke, kızgınlık ve ahlaki duyguların protesto ve seferberlik dinamiklerini nasıl tetiklediği, bu literatürün temel odak noktalarından biri olmuştur.[195] Ancak daha yakın dönem çalışmalar, duyguların siyasal etkilerinin mobilizasyonla sınırlı olmadığını, aynı zamanda yönelim, mesafe ve geri çekilme biçimleri üretebildiğini göstermektedir.[196]

Bu bağlamda duygular, siyasal özneyi yalnızca harekete geçiren bir etki ile sınırlamaz, kimi durumlarda onları hareketsizleştirir, askıya alır ya da mesafeli bir konumda tutar. Güvensizlik, kuşku ya da hayal kırıklığı gibi duygular, her zaman doğrudan bir kolektif eylem çağrısı üretmese de kurumsal aktörlerle kurulan ilişkinin sınırlarını ve tonunu belirleyen güçlü yönelimler yaratmaktadır.[197] Bu çalışma, duyguların tam da bu mobilizasyon dışı siyasal etkilerini görünür kılmayı amaçlamaktadır. DSÖ'ye yönelik tweetlerde gözlemlenen duygusal örüntüler ne açık bir seferberlik çağrısı ne de örgütlü bir karşı çıkış üretmektedir. Bunun yerine ortaya çıkan tablo, duyguların kuruma yönelik mesafeli, temkinli ve eleştirel bir yönelim oluşturduğunu göstermektedir.

[194] Suchman, "Managing Legitimacy."
[195] Jasper, *The Art of Moral Protest*; Goodwin, Jasper, and Polletta, eds., *Passionate Politics*.
[196] Turner, *Human Emotions*; Barbalet, *Emotion and Social Theory*.
[197] Barbalet, *Emotion and Social Theory*.

Özellikle kuşku ve güvensizlik gibi duygular, bu çalışmada kolektif eylemi tetikleyen duygular olarak ortaya çıkmamaktadır. Bu duygular kurumsal otoriteyle kurulan ilişkinin askıya alınmasına yol açan yönelimler olarak ortaya çıkmaktadır. Duyguları eyleme zorunlu olarak dönüşmeyen, ancak öznenin dünyayla ilişkisini yapılandıran yönelimler olarak ele alan yaklaşımlar, bu bulgularla doğrudan örtüşmektedir.[198] Bu çerçevede çalışmada gözlemlenen olumsuz duygu bloklaşması, kuruma yönelik bir protesto ya da açık reddediş üretmekten ziyade, DSÖ'ye yönelik duygusal mesafeyi derinleştiren bir siyasal tutum biçimi oluşturmaktadır. Kurum eleştirilmekte olsa da bu eleştiri kolektif eyleme dönüşmemektedir. Duygular burada mobilize edici değil; sınır koyucu bir işlev görmektedir. Benzer biçimde, güven duygusunun tekil ve izole biçimde ortaya çıkması da seferberlik dışı bir yönelime işaret etmektedir. Güven, kurumu destekleyen bir kolektif bağlanma üretmemekte; yalnızca teknik bir kabul düzeyinde kalmaktadır. Bu durum, duyguların siyasal alanda her zaman arttırıcı ya da yoğunlaştırıcı bir etki yaratmadığını ve kimi zaman siyasal ilişkinin daralmasına, hassaslaşmasına neden olduğunu işaret etmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, duyguların nesnelerle kurduğu ilişkiye odaklanmakta ve duyguları ne yalnızca bireysel psikolojik hâller ne de kolektif eylemin öncülleri olarak ele almaktadır. Aşağıdaki alt başlıkta, bu konumlanışın literatür içindeki yeri, hangi duygu kategorilerinin kullanıldığı, hangi literatür çizgisinin izlendiği konuları ele alınacaktır.

2.18. Küresel Yönetişimi Duygular Sosyolojisi Üzerinden Okumak: Seferberlik ve Bireysellikten İlişkiselliğe

Bu tez çalışması, duyguların siyasal ve kurumsal ilişkilere nasıl yön verdiğini inceleyen yorumlayıcı ve betimleyici çalışmalarla örtüşmektedir. Çalışmanın temel katkısı, duyguları bir protesto ya da seferberlik dinamiği olmaktan ziyade kurumsal ilişki biçimlerini şekillendiren yönelimler olarak ele almasıdır. Bu perspektiften bakıldığında, duygular bireysel içsel durumlar olmaktan ziyade toplumsal etkileşimler içinde üretilir, paylaşılır ve belirli aktörlere, kurumlara ya da durumlara yönelir.[199] Bu çalışma da bireysel tweetleri, dijital kamusal alanda tekrar eden ve birlikte dolaşıma giren duygusal yönelimler olarak ele almaktadır. Bu yönüyle analiz, duyguların toplumsal dolaşımına ve kurumsal nesnelerle kurduğu ilişkiye odaklanmaktadır.

[198] Jasper, "Emotions and Social Movements."
[199] Turner, *Human Emotions*; Barbalet, *Emotion and Social Theory*.

Bu çalışmada kullanılan duygu kategorileri, tek bir literatür geleneğine dayanmak yerine, farklı iki yaklaşımın bilinçli biçimde bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Bu çalışmada James M. Jasper ve Tamanna Shah, birbirini tamamlayan teorik çerçeveler olarak değil; pandemi koşullarında küresel yönetişimle kurulan duygusal ilişkinin farklı boyutlarını yakalamaya yarayan analitik araçlar olarak birlikte kullanılmıştır. Bu tercih, teorik bir sentez iddiası taşımamaktadır ve veri setinin özgüllüğüne uygun, sınırlı, bağlamsal bir metodolojik gerekçeye dayanmaktadır. James M. Jasper'ın[200] bir sonraki bölümde açıklanacak olan duygulara ilişkin sınıflandırması, esas olarak toplumsal hareketler literatürü içinde geliştirilmiş olup, duyguların siyasal süreçlerde nasıl seferberlik işlevi gördüğüne ve eylemi hangi koşullarda mümkün kıldığına ya da sınırladığına odaklanmaktadır. Jasper için belirleyici olan, bir duygunun özsel tanımından ziyade, belirli bağlamlarda hangi duyguların mobilizasyonu, geri çekilmeyi, mesafelenmeyi ya da eylemsizlik hâllerini kollektif olarak ürettiğidir. Bu yönüyle James M. Jasper'ın yaklaşımı, bu tezin temel amacıyla örtüşmektedir. Zira çalışma, bireylerin DSÖ'ye yönelik duygularını kategorik olarak tanımlamayı değil, bu duyguların küresel yönetişimle kurulan ilişkinin biçimini nasıl şekillendirdiğini anlamayı hedeflemektedir.

Bununla birlikte, bu tez doğrudan bir toplumsal hareket çalışması değildir. İncelenen duygu örüntüleri, kolektif eylem, örgütlenme ya da mobilizasyon süreçlerini açıklamaya yönelik değildir. Aksine bu çalışma, kriz anında bireylerin küresel bir kuruma yönelik olarak sergilediği dağınık, çoğu zaman örgütsüz ve siyasal eyleme dönüşmeyen duygusal yönelimleri analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle toplumsal hareketler literatüründe merkezi olan kolektifleşme, seferberlik ya da eylem kapasitesi gibi kavramlar, çalışmanın analitik odağının dışında tutulmuştur.

İncelenen veri, örgütlü bir kolektif eylemi değil, kriz anında bireylerin küresel bir kuruma yönelik dağınık, çoğu zaman çelişki içeren ve örgütsüz duygusal tepkilerini yansıtmaktadır. Bu nedenle, James M. Jasper'ın toplumsal hareketler literatürü içinde geliştirdiği duygu seti tek başına kullanıldığında, belirsizlik, nötrleşme, temkin ve sınırlı güven gibi ara duygusal hâlleri yakalamakta sınırlı kalmaktadır. Bu noktada, siyaset sosyolojisi ve duygular literatüründe duyguların eşzamanlı, çelişkili ve birlikte yaşanan biçimlerine dikkat çeken yaklaşımlar bir katkı sunmaktadır. Tamanna Shah'ın[201] bu

[200]Jasper, *The Art of Moral Protest*; Jasper, "Emotions and Social Movements."
[201] Tamanna M. Shah, "Emotions in Politics: A Review of Contemporary Perspectives and Trends," International Political Science Abstracts 74, no. 1 (2024): 1–14, https://doi.org/10.1177/00208345241232769 (Original work published 2024)

doğrultuda geliştirdiği perspektif, duyguları sabit ve tekil kategoriler olarak ele almak yerine, modern siyasette duygusal yönelimlerin çoğu zaman iç içe geçen ve çelişki içeren biçimler aldığını vurgular. Özellikle, çağdaş siyasal bağlamlar dikkate alındığında, bireylerin siyasal kurumlarla kurduğu ilişkinin ne tam bir destek ne de açık bir reddediş üzerinden şekillendiği, bunun yerine belirsizlik ve askıda kalma hâllerinin yaygınlaştığı görülebilmektedir.

Bu nedenle bu tez çalışmasında, James M. Jasper'dan alınan duygu türleri, Tamanna Shah'ın çağdaş siyasal bağlamlara ilişkin duygu tartışmalarında faydalandığı duygu türleri birlikte yeniden düşünülmüş ve veri setinin özgüllüğüne uygun bir bütünleşik duygu kategorizasyonu oluşturulmuştur. Bir sonraki bölümde açıklanacak olan bu duygu kategorizasyonun tercih edilişi, duyguların tanımına değil, onların siyasal işlevlerine, özellikle küresel yönetişim kurumlarıyla kurulan ilişkinin hangi duygusal zeminlerde mümkün ya da sınırlı hâle geldiğine odaklanan bir çerçeve sunmaktadır. Böylece çalışma, ne James M. Jasper'ın toplumsal hareketler literatürüne indirgenmekte ne de Tamanna Shah'ın duyguların çok yönlülüğünü vurgulayan teorik çerçevesini birebir aktarmaktadır. Aksine, her iki yaklaşımı pandemi gibi istisnai bir küresel kriz bağlamında bireylerin küresel yönetişimle kurduğu duygusal ilişkiyi anlamak için araçsallaştırmaktadır.

Öte yandan bu çalışma, duygulanım teorisinin ontolojik, bedensel ya da ön-dilsel tartışmalarını merkeze almamaktadır. Duygulanım kavramı, bu tezde duyguların ölçülebilir, sınıflandırılabilir ve kamusal alanda ifade edilen yönlerini tespit etmeye yarayan sınırlı bir analitik arka plan olarak kullanılmaktadır. Bu kapsamda, 4. bölümünde açıklanacağı üzere, bu tez çalışması duygulanım literatüründen özellikle Sara Ahmed'in duyguların 'yapışkanlığının' öznellik konumlarının sürdürülebilmesi ve hegemonik kapasitelerin güçlenmesi bakımından önemini vurguladığı yaklaşımı üzerinden beslenmiştir. Ancak, analizin asıl odağı, küresel yönetişimle kurulan ilişkinin hangi duygusal zeminlerde mümkün ya da sınırlı hâle geldiğidir. Bu konumlanış, çalışmanın metodolojik tercihleriyle de uyumludur. Manuel kodlamaya dayalı içerik analizi, duyguların bilinçdışı ya da bedensel boyutlarını değil, tweet metinlerinde kamusal olarak ifade edilen duygusal yönelimleri esas almaktadır. Bu yaklaşım, duygular sosyolojisinin duyguları bireysel içsel hâllerden ziyade kamusal ifade, toplumsal paylaşım ve kurumsal ilişkiler üzerinden ele alan perspektifiyle örtüşmektedir.

Bu çerçevede bu tez çalışması, duyguların küresel yönetişim kurumlarına yönelen biçimlerini ampirik olarak görünür kılmakta; duyguların seferberlik üretmeden de siyasal yönelimler oluşturabildiğini göstermekte ve duygusal mesafe ile askıya alma gibi ilişki biçimlerini vurgulayarak duygular sosyolojisi literatürüne bir katkı sunmaktadır. Bu yönüyle

çalışma, duygular sosyolojisinin yalnızca hareket, öfke ve seferberlik gibi eksenlerle sınırlı kalmaksızın mesafe, kırılganlık ve askıda kalma eksenlerinde de düşünülmesi gerektiğini işaret etmektedir.

2.19. Sonuç

Bu bölümde, çalışmanın kuramsal dayanağı duygular sosyolojisi literatürü çerçevesinde yapılandırılmıştır. Bu çerçevede duygular, bireysel içsel hâllerden ziyade kamusal alanda dolaşıma giren, kurumsal aktörlere yönelen ve siyasal tutumları biçimlendiren toplumsal yönelimler olarak ele alınmıştır. Bu yaklaşım doğrultusunda, küresel bir yönetişim kurumu olan DSÖ'ye yönelik sosyal medya paylaşımlarında ortaya çıkan duygu ifadeleri, kurumsal meşruiyetin reddi ya da kabulü ikiliğinin ötesinde, özne ile kurum arasındaki ilişkinin niteliğini anlamaya yarayan göstergeler olarak kavramsallaştırılmıştır.

Duyguların bu şekilde ele alınması, çalışmanın yöntemsel tercihlerini de doğrudan şekillendirmiştir. Zira duygular sosyolojisi, duyguları toplumsal bağlam içinde ifade edilen, paylaşılan ve belirli aktörlere ya da nesnelere yönelen ilişkisel süreçler olarak ele alır.[202] Bu nedenle çalışmada, duyguların bilinçdışı ya da bedensel düzeydeki oluşumlarını doğrudan tespit etmeye yönelik yöntemler yerine, dijital kamusal alanda açık biçimde ifade edilen duygu göstergelerine odaklanan bir analiz tasarımı benimsenmiştir.

Bu çerçevede, X platformunda paylaşılan tweetler, duyguların kamusal olarak görünür hâle geldiği, tekrar ve yoğunlaşma yoluyla bloklaşan örüntüler üretebildiği bir alan olarak değerlendirilmiştir. Duygular, burada bireysel psikolojik durumların dolaysız yansımaları olarak değil, öznenin küresel bir kuruma yönelik tutumunu dışa vurduğu duygusal göstergeler olarak ele alınmıştır. Bu nedenle çalışma, duygulanım kavramını yalnızca bu duygulanımsal çıktıları tespit etmeye yarayan sınırlı bir arka plan olarak kullanmış, analiz birimi olarak ise açık biçimde dile getirilen duygu ifadelerini esas almıştır.

Öte yandan küresel yönetişimin hegemonik kapasitesi yalnızca açık destek, sadakat ya da özdeşleşme emareleri üzerinden ölçülemez. Hegemonik düzenler çoğu zaman, aktif rızanın yanı sıra, sessizlik, mesafe ve duygusal geri çekilme biçimleri üzerinden de yeniden üretilir ya da çözülür. Bu nedenle kurumsal aktörlere yönelik açık öfke ya da reddediş kadar,

[202] Turner, *Human Emotions*; Barbalet, *Emotion and Social Theory*.

duygusal bağın askıya alınması da hegemonik kapasitenin durumu hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Örneğin duygusal askıya alma, bireylerin bir kuruma yönelik ne açık bir özdeşleşme ne de doğrudan bir karşıtlık geliştirdiği, bunun yerine duygusal enerjisini geri çektiği ara bir konumlanma biçimi olarak düşünülebilir. Bu konumlanma, kurumun tamamen reddedildiği bir kopuş anından ziyade kurumun artık duygusal olarak tutunulabilir, sahiplenilebilir bir referans noktası olmaktan çıktığı bir mesafe hâline işaret eder. Hegemonik kapasite açısından bu durum önemlidir; zira hegemonya, karşıtlarının bastırılmasına ek olarak, rızanın bilişsel ve duygusal düzlemde sürdürülebilmesiyle işler.

Bu çerçevede, nötr ya da bilgilendirici görünen söylemler duygusuz ya da politik olmayan ifadeler olarak değerlendirilmemelidir. Aksine, bu tür söylemler, duygusal yatırımın geri çekildiği, kurumla kurulan ilişkinin bilişsel düzeyde tutulduğu ve duygusal bağın askıya alındığı bir ilişki biçimini temsil edebilir. Kurum hâlâ izlenmekte, hakkında bilgi paylaşılmakta ve gündemde tutulmaktadır; fakat bu ilişki artık güven, umut ya da özdeşleşme gibi bağ kurucu duygular üzerinden değil, mesafeli ve düşük yoğunluklu bir ilgi üzerinden sürdürülmektedir.

Hegemonik kapasitenin zayıfladığı anlar çoğu zaman tam da bu tür askıya alma pratikleriyle karakterizedir. Bireyler kurumu açıkça reddetmeseler de, kurum onlar açısından doğal ve kaçınılmaz bir referans noktası olma vasfını yitirir. Bu durum, Gramsciyen anlamda hegemonik çözülmenin erken belirtilerinden biri olarak okunabilir. Rıza artık aktif biçimde yeniden üretilmez ve buna karşın eleştirel mesafe, sinizm ya da duygusal ilgisizlik biçimlerinde parçalı ve kırılgan bir ilişki ortaya çıkar. Örneğin pandemi gibi kriz anlarında bu askıya alma hâli özellikle görünür hâle gelmiştir. Çünkü kriz koşulları, bireylerin kurumlardan yalnızca teknik konularda tutarlılık değil, aynı zamanda duygusal güvenlik ve/ya yön duygusu beklentisi içinde oldukları anları temsil eder. Bu beklentilerin karşılanamadığı durumlarda, bireyler kurumu tamamen reddetmek yerine, onunla kurdukları duygusal ilişkiyi askıya alabilir. Böylece kurum, işlevsel olarak varlığını sürdürse dahi, hegemonik kapasite açısından zayıflamış bir konuma geriler.

Bu çalışmada duygusal askıya alma, küresel yönetişimin başarısızlığının dolaylı ama güçlü bir göstergesi olarak ele alınmaktadır. Zira açık karşıtlık kadar, duygusal mesafe ve nötrleşme de kurumsal meşruiyetin yeniden üretilemediği alanlara işaret eder. Bu nedenle, bu çalışmanın ortaya koyduğu duygusal askıya alma, küresel yönetişimin hegemonik kapasitesini analiz etmek açısından tali değil, merkezi bir kavram olarak değerlendirilmelidir. Bu kuramsal çerçeve doğrultusunda; bir sonraki bölümde, çalışmanın yöntemsel tasarımı ayrıntılı biçimde ele alınacaktır. İlgili bölümde, veri setinin oluşturulma

süreci, örneklem seçimi, manuel kodlama temelli içerik analizi ve duygu kategorilerinin operasyonelleştirilmesi adım adım açıklanacaktır. Böylece inşa edilen bu kuramsal çerçevenin, dijital betimleyici içerik analizi yoluyla nasıl ampirik olarak uygulanabilir hâle getirildiği gösterilecektir.

III. BÖLÜM: YÖNTEM

3.1. Giriş

Bu tez, COVID-19 pandemisinin ilk yılında Türkiye'de X (Twitter) kullanıcılarının Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) yönelik duygusal yönelimlerini, X (Twitter) paylaşımlarının açık *(manifest)* içeriğini esas alan manuel (herhangi bir bilgisayar tabanlı program kullanılmadan) kodlama temelli bir içerik analizi tasarımıyla incelemektedir. Çalışmanın amacı, tweetlerdeki duyguları otomatik sınıflandırma algoritmalarıyla "tahmin etmek" değil, tweet metinlerinde açık biçimde ifade edilen duygu göstergelerini araştırmacı tarafından sistematik biçimde kodlayarak, hangi duygu kategorilerinin baskınlaştığını ve hangi duyguların birlikte ortaya çıktığını betimlemektir. Otomatik duygu analizi yöntemleri, özellikle çifte değer, ironi ve nötrleşmiş ifadeleri yakalamakta sınırlı kalabildiği için, bu çalışmada manuel kodlama tercih edilmiştir.

Bu doğrultuda kodlama yöntemi, "pozitif–negatif" gibi tek eksenli bir duyarlılık ayrımına indirgenmeden kurgulanmıştır. II. bölümde ayrıntılı olarak tartışıldığı üzere, çalışmada kullanılan duygu kategorileri James M. Jasper'ın[203] duyguların siyasal süreçlerdeki işlevine odaklanan yaklaşımı ile Tamanna Shah'ın[204] çağdaş siyasette çelişik duygular ve ara duygusal hâllere ilişkin katkılarının birlikte değerlendirilmesiyle oluşturulmuştur. Jasper ve Shah'ın kullandıkları bazı duygu türleri birleştirilerek bu çalışmaya özgü bir duygu kategorisi oluşturulmuştur. Kodlama öncesi yapılan bu birleştirme süreci sonrasında toplam 29 duygu kategorisi oluşturulmuştur. Bu duygular: bilgilendirici (nötr), güven, güvensizlik, şüphe/paranoya, düşmanlık, sinizm, öfke/kızgınlık, hayal kırıklığı, dayanışma, yas/kayıp, kaygı, saygı, korku/dehşet, meydan okuma, öfke patlaması (hiddet), gurur/coşku, sadakat, sempati, umut, nefret/garez, üzüntü/keder, pişmanlık, boyun eğme, kıskançlık, utanç, merhamet/şefkat/acıma, acıma, mutluluk/neşe ve tiksinmedir.

[203] James M. Jasper, *The Emotions of Protest: Affective and Reactive Emotions In and Around Social Movements* (Chicago: University of Chicago Press, 2018).
[204] Tamanna M. Shah, "Emotions in Politics: A Review of Contemporary Perspectives and Trends," International Political Science Abstracts 74, no. 1 (2024): 1–14, https://doi.org/10.1177/00208345241232769 (Original work published 2024)

Şekil 1. Çalışmada Kullanılan Duygu Kategorileri.

Analiz süreci üç aşamalı bir yapı izlemektedir. İlk aşamada, "Dünya Sağlık Örgütü" ve "DSÖ" olarak belirlenen anahtar sözcükler aracılığıyla X (Twitter) üzerinden veri evreni oluşturulmuş ve sistematik örnekleme yöntemiyle nihai örneklem belirlenmiştir. İkinci aşamada, seçilen tweetler manuel açık kodlama yöntemi kullanılarak duygu etiketleri altında sınıflandırılmıştır. Üçüncü ve son aşamada ise oluşturulan duygu kategorileri, frekans ve dağılım oranları ile birlikte görülme örüntüleri temelinde nicel olarak haritalandırılmıştır.

Çalışma, yorumlayıcı bir söylem çözümlemesi yapmamakta; duyguları metinsel göstergeler üzerinden sınıflandırarak betimleyici bir duygu haritası çıkarmayı hedeflemektedir. Önceki bölümlerde değinildiği üzere "duygulanım (*affect*)" yaklaşımı, öznenin rasyonalite öncesi süreçlerine işaret eden bir arka plan çerçevesi olarak kabul edilmektedir. Ancak, tez çalışması duygusal çıktılara yönelik bir analiz üzerine kurulduğu için, duygulanıma yönelik bir yöntemsel kurgu veya yaklaşım geliştirilmemiştir. Analiz, yalnızca tweet paylaşımlarında açık biçimde ifade edilen duygu göstergeleri üzerinden yürütülmüştür.

Bu yöntemsel çerçeve, kriz koşullarında DSÖ'ye yönelik duyguların hangi yoğunluklarda ve hangi kombinasyonlarla ortaya çıktığını betimleyici biçimde görünür

kılmayı amaçlamaktadır. Bu bölüm, önce duygu analizi ve içerik analizi literatürünü özetlemiş, ardından araştırmanın modeli, veri setinin oluşturulması, manuel kodlama süreci ve yoğunluk/dağılım analizinin nasıl yürütüldüğünü adım adım açıklamaktadır. Bir sonraki alt başlıkta ise, bu alanlarda yürütülen çalışmaların yer aldığı literatür, sosyal medya platformları üzerinden yürütülen duygu analizi literatürü ve içerik analizi, X (Twitter) duygu analizi literatürü gibi örnekler üzerinden kısaca ele alınacaktır.

3.2. Duygusuz Siyaset Çalışmalarından Duygu-Odaklı Siyaset Çalışmalarına

Duygu, insan davranışının merkezî bileşenlerinden biri olmasına rağmen, uzun süre sosyal bilimlerde ikincil ya da tali bir unsur olarak ele alınmıştır. Bunun temel nedenlerinden biri, duygunun ontolojik ve epistemolojik statüsü konusunda disiplinler arası bir uzlaşının bulunmamasıdır. Duyguların ölçülebilirliği, rasyonel düşünceyle ilişkisi ve siyasal davranış üzerindeki etkisi gibi meseleler, özellikle siyaset bilimi literatüründe uzun süre temkinli ve mesafeli bir biçimde ele alınmıştır.[205] Bu yaklaşım, siyaseti büyük ölçüde rasyonel tercih, çıkar hesapları ve kurumsal süreçler üzerinden açıklayan ve duyguyu analizin dışında bırakan "duygusuz" araştırma geleneklerinin hâkimiyetini beraberinde getirmiştir.[206]

Ancak 1990'lı yıllardan itibaren sosyal bilimlerde yaşanan ve literatürde "duygulanımsal dönüş (*affective turn*)" olarak adlandırılan yönelimle birlikte, bu yaklaşım giderek sorgulanmaya başlanmıştır. Duygular artık bireylerin psikolojik durumları olmanın ötesinde, kolektif kimliklerin kurulmasında, siyasal aidiyetlerin şekillenmesinde ve iktidar ilişkilerinin yeniden üretilmesinde etkili toplumsal süreçler olarak ele alınmaktadır.[207] Bu dönüşüm, siyaset bilimi, sosyoloji, antropoloji ve uluslararası ilişkiler gibi alanlarda duygunun analitik bir kategori olarak yeniden düşünülmesini mümkün kılmıştır.[208] Bu çerçevede, rasyonel tercih modellerinin siyasal davranışı açıklamada tek başına yeterli

[205] Jon Elster, *Alchemies of the Mind: Rationality and the Emotions* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999); George E. Marcus, W. Russell Neuman, and Michael MacKuen, *Affective Intelligence and Political Judgment* (Chicago: University of Chicago Press, 2000).
[206] Donald P. Green and Ian Shapiro, *Pathologies of Rational Choice Theory: A Critique of Applications in Political Science* (New Haven, CT: Yale University Press, 1994).
[207] Brian Massumi, *Parables for the Virtual: Movement, Affect, Sensation* (Durham, NC: Duke University Press, 2002); Sara Ahmed, *The Cultural Politics of Emotion* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2004).
[208] Patricia Ticineto Clough ve Jean Halley (eds.), *The Affective Turn: Theorizing the Social* (Durham, NC: Duke University Press, 2007); Deborah B. Gould, *Moving Politics: Emotion and ACT UP's Fight against AIDS* (Chicago: University of Chicago Press, 2009).

olmadığına işaret eden kapsamlı bir literatür ortaya çıkmış ve siyasal karar alma süreçlerinin duygulanımsal boyutları giderek daha görünür hâle gelmiştir.[209]

Bu teorik dönüşümle eş zamanlı olarak, duyguların kamusal alandaki dışavurum biçimlerini incelemeye yönelik ampirik çalışmalar da belirgin biçimde artmıştır. Özellikle dijitalleşmeyle birlikte sosyal medya platformları, bireylerin siyasal kurumlara, aktörlere ve politikalara yönelik duygu ve tutumlarını doğrudan ya da dolaylı biçimlerde ifade edebildikleri görünür kamusal alanlar hâline gelmiştir.[210] Bu durum, içerik analizi literatüründe yalnızca metinsel anlamlara değil, aynı zamanda duygusal tonlara, yoğunluklara ve duygulanımsal örüntülere odaklanan yeni analiz yaklaşımlarının gelişmesine katkı sağlamıştır.[211] Dijital kamusal alanda üretilen içerikler, bu mecralara özgü analiz geleneklerinin ortaya çıkmasına yol açmış; günümüzde araştırmacılar X (Twitter), Instagram veya TikTok gibi platformlara özgü duygu analizi çalışmaları yürütmeye başlamıştır.[212]

Bu çalışma da söz konusu literatür hattıyla uyumlu biçimde, siyasetin duygusal boyutunu görünür kılmayı amaçlamaktadır. Sosyal medya, bu bağlamda başlı başına bir analiz nesnesinden ziyade, bireylerin siyasal kurumlara yönelik duygulanımsal yönelimlerini gözlemlemeye imkân tanıyan bir araç olarak ele alınmaktadır. Böylece çalışma, duygusuz siyaset analizlerinden duygu-odaklı siyaset çalışmalarına uzanan literatür içinde konumlanmakta ve dijital kamusal alanda dolaşıma giren duyguların siyasal anlamını tartışmaya açmaktadır.[213]

3.3. İçerik Analizi Literatürü

İçerik analizi literatüründe farklı içerik analizi tekniklerinin her birinin değerlendirilmesine ilişkin birçok çalışma mevcuttur. Örneğin, Karen A. Neuendorf

[209] James M. Jasper, *Emotions and Social Movements: Twenty Years of Theory and Research*, *Annual Review of Sociology* 37 (2011): 285–303.
[210] Zizi Papacharissi, *Affective Publics: Sentiment, Technology, and Politics* (Oxford: Oxford University Press, 2015).
[211] Ulrike Klinger and Jakob Svensson, "The Emergence of Network Media Logic in Political Communication," *New Media & Society* 17, no. 8 (2015): 1241–1257; Stefan Stieglitz et al., "Social Media Analytics – Challenges in Topic Discovery, Data Collection, and Data Preparation," *International Journal of Information Management* 39 (2018): 156–168.
[212] Axel Bruns and Tim Highfield, "Is Habermas on Twitter? Social Media and the Public Sphere," in *The Routledge Companion to Social Media and Politics*, ed. Axel Bruns et al. (London: Routledge, 2016).
[213] Sara Ahmed, *The Cultural Politics of Emotion* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2004); James M. Jasper, *The Emotions of Protest* (Chicago: University of Chicago Press, 2018).

tarafından hazırlanan kılavuz çalışmada, kodlama şemalarının nasıl geliştirileceği, kodlama güvenilirliğinin nasıl oluşturulacağı ve kodlanmış verilerin nasıl analiz edileceği dahil olmak üzere kodlama teknikleri hakkında ayrıntılı bilgiler sunulmuştur. Kodlama tekniği, kelimeler, deyimler veya temalar gibi içeriğin belirli öğelerini tanımlamayı ve kategorize etmeyi içerir. Kodlama elle veya yazılım programları yardımıyla yapılabilir.[214]

Klaus Krippendorff'un kitabı, verilerdeki *frekansların* (sıklık) nasıl hesaplanacağını ve yorumlanacağını açıklayan, frekans analizine ve diğer içerik analizi tekniklerine bir giriş sağlar. Bu teknik, belirli kelimelerin, ifadelerin veya temaların içerikte kaç kez göründüğünü saymayı içerir. Bu, verilerdeki kalıpları veya eğilimleri belirlemeye yardımcı olur.[215] Bing Liu'nun kitabı özellikle duygu analizine odaklanır ve metinsel verilerde ifade edilen duyguyu analiz etmek ve sınıflandırmak için kullanılan tekniklere ve algoritmalara genel bir bakış sunar. Bu perspektif, içeriğin olumlu, olumsuz veya tarafsız olup olmadığı gibi duygusal tonu analiz etmeyi içerir. Duygu analizi manuel olarak veya yazılım programları yardımıyla yapılabilir.[216] Virginia Braun ve Victoria Clarke'ın çalışması, kodlama, temaları belirleme ve verileri yorumlama adımları da dahil olmak üzere tematik analiz yapmak için ayrıntılı bir kılavuz sunar. Bu teknik, içeriğin altında yatan temaları veya kalıpları tanımlamayı ve analiz etmeyi içerir. Tematik analiz manuel olarak veya yazılım programları yardımıyla yapılabilir.[217] James Paul Gee'nin kitabı, farklı bağlamlarda dili ve söylemi analiz etmeye yönelik çeşitli yaklaşımları açıklayan söylem analizine bir giriş sağlar. Bu teknik, anlamın nasıl inşa edildiğini ve iletildiğini anlamak için içeriğin dilini ve yapısını analiz etmeyi içerir. Söylem analizi elle veya yazılım programları yardımıyla yapılabilir.[218] Bu tezde söylem analizi yöntemi kullanılmadığı için bu kısım yalnızca literatür bilgisinin parçası olarak anılmakta, yöntemsel çerçevede yer almamaktadır.

Bu tez çalışması, verilerin analizinde öncelikle içerik analizinde kullanılan kodlama ve frekans/dağılım analizini esas almıştır. Buna göre, tweetlerden oluşan veri seti manuel biçimde taranmış, çalışmanın duygu kategorileri oluşturulmuş ve bu kategoriler altında betimleyici dağılımlar hesaplanmıştır. "Olumlu–olumsuz–tarafsız" gibi tek eksenli bir tasnif yerine, çalışmanın amacıyla uyumlu biçimde duygu kategorileri üzerinden bir sınıflandırma

[214] Karen A. Neuendorf, *The Content Analysis Guidebook*, 2nd ed. (Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2017).
[215] Klaus Krippendorff, *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*, 4th ed. (Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2018).
[216] Bing Liu, *Sentiment Analysis and Opinion Mining* (San Rafael, CA: Morgan & Claypool Publishers, 2012).
[217] Virginia Braun and Victoria Clarke, "Using Thematic Analysis in Psychology," *Qualitative Research in Psychology* 3, no. 2 (2006): 77–101.
[218] James Paul Gee, *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method*, 4th ed. (New York: Routledge, 2014).

yapılmıştır. Analizin son aşamasında ise frekans analizi tekniği izlenmiş ve belirli duyguların oranları, birbirleriyle birlikte görülme oranları gibi betimleyici ilişkiler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Aşağıda, öncelikle X (Twitter) verileri üzerinde duygu/duyarlılık analizini ele alan çalışmalara, ardından da sosyal medya duygu analizini duygulanım tartışmalarıyla birlikte düşünen çalışmalara değinilmiştir.

3.4. X (Twitter) Duygu Analizi Literatürü

X (Twitter) duygu analizi literatürü, sosyal medya verilerinin geniş ölçekli içerik analizine olanak tanımasıyla birlikte hızla gelişen bir alan haline gelmiştir. Bu kapsamda literatür hem duygu analizinin genel prensiplerini hem de X (Twitter) gibi yüksek hacimli platformlara özgü zorluk ve fırsatları inceleyen çalışmalarla zenginleşmiştir. Duygu analizi ve metin madenciliği üzerine yapılan erken dönem çalışmalar, duygu sınıflandırması, özellik seçimi ve duygu sözlüklerinin kullanımı gibi temel kavramlara ilişkin kapsamlı çerçeveler sunmuştur.[219] Bu çalışmalar, duygu analizinin sözlük (*lexicon*) tabanlı yöntemler ve makine öğrenimi yaklaşımları arasındaki temel ayrım üzerinde yükseldiğini göstermektedir.

X'e (Twitter) özgü çalışmalar, platformun karakter sınırlaması, yüksek gürültü düzeyi, ironi, argo kullanımı ve hızlı akış gibi kendine has özelliklerinin duygu analizi süreçlerini nasıl etkilediğini tartışmıştır. Efthymios Kouloumpis, Theresa Wilson ve Johanna D. Moore[220], X'deki (Twitter) duygusal ifadelerin sınıflandırılmasında dilsel kısaltmaların, okumayı zorlaştıran sembollerin ve bağlam sınırlılıklarının önemli zorluklar yarattığını ortaya koymuştur. Apoorv Agarwal ve diğerleri[221] de X (Twitter) verileri üzerinde duyarlılık analizinde makine öğrenimi tekniklerinin performansını değerlendirmiş, bilhassa özellik mühendisliği ve ön işleme tekniklerinin kategorizasyon doğruluğunu belirgin şekilde etkilediğini göstermiştir. Bu araştırmalar, Twitter'ın duygu analizi açısından hem zengin bir veri kaynağı sunduğunu hem de belirli metodolojik zorluklar barındırdığını göstermektedir.

Öte yandan X'in (Twitter) bir duygu analizi kaynağı olarak kullanılmasına ilişkin çalışmalar, veri toplama süreçlerini, ön işleme tekniklerini ve sınıflandırma yöntemlerini

[219] Bo Pang and Lillian Lee, "Opinion Mining and Sentiment Analysis," *Foundations and Trends in Information Retrieval* 2, nos. 1–2 (2008): 1–135.
[220] Efthymios Kouloumpis, Theresa Wilson, and Johanna D. Moore, "Twitter Sentiment Analysis: The Good, the Bad and the OMG!," in *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media* 5, no. 1 (2011): 538–541.
[221] Apoorv Agarwal et al., "Sentiment Analysis of Twitter Data," in *Proceedings of the Workshop on Languages in Social Media* (2011): 30–38.

sistematik biçimde incelemiştir. Alexander Pak ve Patrick Paroubek[222], X'in (Twitter) duygu analizi için bir derlem olarak nasıl kullanılabileceğini göstermiş, etiketli tweetler üzerinden duygu sınıflandırmasına yönelik bir metodoloji önermiştir. Benzer şekilde Albert Bifet ve Eibe Frank[223], akan X (Twitter) verisinin gerçek zamanlı duygu analizinde nasıl kullanılabileceğini araştırmış ve özellikle sosyal medya akışlarındaki dinamizmin metodolojik etkilerini tartışmıştır.

Literatürde ayrıca hibrit yaklaşımların duygu analizindeki doğruluğu artırdığına dair bulgular bulunmaktadır. Alexander Pak ve Patrick Paroubek[224], n-gram temelli özellik çıkarımı ile denetimli makine öğrenmesi yöntemlerini birleştirerek Twitter duygu analizinde doğruluk artışı göstermiştir. Apoorv Agarwal, Nitin Mittal ve Piyush Bansal[225] da sözlük tabanlı yöntemlerle makine öğrenimi tekniklerini birleştiren hibrit sınıflandırma modelleri önermiş, bu modellerin özellikle X'in (Twitter) gürültülü veri yapısında avantaj sağladığını ifade etmiştir.

Derin öğrenme teknikleri, son yıllarda X (Twitter) duygu analizi literatüründe önemli bir sıçrama yaratmıştır. Xiang Zhang, Junbo Zhao, and Yann LeCun[226], CNN ve LSTM gibi derin öğrenme modellerinin X (Twitter) duygu sınıflandırmasında yüksek performans gösterdiğini ve geleneksel yöntemlerden daha iyi sonuçlar üretebildiğini göstermiştir. Bu çalışmalar, duygu analizi alanında derin öğrenme tabanlı modellerin (özellikle CNN'lerin) metin ve Twitter duygu sınıflandırmasında yüksek performans sunduğunu göstermiştir. Öte yandan Alec Go, Richa Bhayani, and Lei Huang[227] tarafından geliştirilen uzaktan denetim yöntemi (distant supervision), X'de (Twitter) etiketli veri eksikliğini çözmek için duygu belirten emojileri ve işaretleri etiket kaynağı olarak kullanmış ve bu yaklaşım daha sonraki birçok çalışmaya temel teşkil etmiştir.

X (Twitter) duygu analizi, yalnızca metodolojik bir tartışma alanı olarak değil, çeşitli toplumsal ve ekonomik bağlamlarda uygulanan bir araştırma alanı olarak da önem

[222] Alexander Pak and Patrick Paroubek, "Twitter as a Corpus for Sentiment Analysis and Opinion Mining," in *Proceedings of the Seventh International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'10)* (2010), 1320–1326.
[223] Albert Bifet and Eibe Frank, "Sentiment Knowledge Discovery in Twitter Streaming Data," in *Discovery Science* (2010), 1–15.
[224] Alexander Pak and Patrick Paroubek, "Twitter as a Corpus,"
[225] Apoorv Agarwal, Nitin Mittal, and Piyush Bansal, "Sentiment Analysis of Twitter Data with Hybrid Classification Approach," in *Proceedings of the International Conference on Advances in Computing, Communications and Informatics* (2013): 219–224.
[226] Xiang Zhang, Junbo Zhao, and Yann LeCun, "Character-Level Convolutional Networks for Text Classification," *Advances in Neural Information Processing Systems* 28 (2015): 649–657.
[227] Alec Go, Richa Bhayani, and Lei Huang, "Twitter Sentiment Classification Using Distant Supervision," CS224N Project Report, Stanford University (2009).

kazanmıştır. Örneğin havayolu sektörü gibi hizmet endüstrilerinde yürütülen çok sayıda çalışma, müşteri memnuniyeti ve marka algısının X'deki (Twitter) duygusal içerik üzerinden nasıl analiz edilebileceğini göstermiştir.[228] Bir diğer çalışmada, X (Twitter) duygu verilerinin borsa hareketlerini tahmin etmek için kullanılabileceği ortaya konulmuş, özellikle kolektif duyguların finansal piyasa davranışlarıyla ilişkisi tartışılmıştır.[229] Brendan O'Connor ve diğerleri[230] ise tweet duyarlılığı ile kamuoyu anketleri arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstererek sosyal medya duygu analizinin siyasal davranış araştırmalarında da kullanılabileceğini göstermiştir.

Literatür, X (Twitter) duygu analizinin teknik, metodolojik ve uygulamalı boyutlarıyla giderek genişleyen bir alan olduğunu göstermektedir. Metodolojik eğilimler, süreç içinde sözlük tabanlı yaklaşımlardan makine öğrenimi ve derin öğrenme tekniklerine doğru evrilmiştir. X (Twitter) verisinin dinamik doğası, duygu analizinde gerçek zamanlı modellerin geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu literatür zemininde, duygu analizi çalışmalarının sosyal bilimlerde—özellikle siyasal tutumları ve küresel yönetişim algılarını inceleyen araştırmalarda—güçlü bir yöntemsel araç olarak kullanılabileceği anlaşılmaktadır.

X (Twitter) duygu analizi literatürünün en dikkat çekici yönlerinden biri, dijital platformlarda ifade edilen duyguların toplumsal ve ekonomik davranışları öngörmede kullanılabilir analitik göstergeler olarak ele alınmasıdır. Bu çalışmalar, kuramsal olarak duygulanım (affect) tartışmalarına yaslanmaktan ziyade, metinlerden türetilen ölçülebilir duygusal durumlara odaklanmakta; duyguyu operasyonel bir değişken olarak ele almaktadır. Bu bağlamda Johan Bollen, Huina Mao ve Xiaojun Zeng'in[231] çalışmaları, X (Twitter) paylaşımlarında tespit edilen kolektif ruh hâllerinin Dow Jones Endüstriyel Ortalamasındaki değişimleri öngörebildiğini ortaya koymuş; özellikle sakinlik (calmness) gibi duygusal durumların piyasa dalgalanmalarıyla anlamlı biçimde ilişkili olabileceğini göstermiştir. Benzer şekilde Xi Zhang, Hauke Fuehres ve Fei Gao[232], borsa hareketlerini tahmin etmek amacıyla X (Twitter) üzerindeki duygu değişimlerini analiz etmiş ve dijital ortamlarda ölçülen duyguların ekonomik davranışları anlamada işlevsel birer gösterge olarak

[228] Alexander Pak and Patrick Paroubek, "Twitter as a Corpus,"
[229] Xi Zhang, Hauke Fuehres, and Fei Gao, "Sentiment Analysis for Predicting Stock Market Movements," in *Web Intelligence and Intelligent Agent Technology* (2011): 111–114.
[230] Brendan O'Connor et al., "From Tweets to Polls: Linking Text Sentiment to Public Opinion Time Series," in *Proceedings of the International AAAI Conference on Weblogs and Social Media* (2010): 122–129.
[231] Johan Bollen, Huina Mao ve Xiaojun Zeng, "Twitter Mood Predicts the Stock Market," *Journal of Computational Science* 2, no. 1 (2011): 1–8.
[232] Xi Zhang, Hauke Fuehres, and Fei Gao, "Affect Analysis of Twitter Data for Predicting Stock Market Movements," *Journal of Decision Systems* 21, suppl. 1 (2012): S284–S292.

kullanılabileceğini ileri sürmüştür. Johan Bollen[233] ve diğerlerinin sonraki çalışmaları da, bu ilişkiyi farklı zaman ölçeklerinde inceleyerek duygu–piyasa etkileşiminin belirli koşullar altında tutarlılık gösterdiğini desteklemiştir. Bu literatür, duyguların yalnızca bireysel ifade biçimleri olmadığını; aynı zamanda kolektif sosyal sinyaller olarak geniş ölçekli davranış örüntülerini etkileyebildiğini ortaya koymaktadır.

Kriz iletişimi ve afet yönetimi literatürü de X (Twitter) duygu analizini yoğun biçimde kullanmaktadır. Muhammad Imran ve diğerleri[234] Boston Maratonu saldırısı ve doğal afetler sırasında paylaşılan tweetleri inceleyerek korku, kaygı ve panik gibi duygulanım durumlarının krizlere verilen toplumsal tepkileri şekillendirdiğini göstermiştir. Aynı araştırma grubu, afet yönetiminde sosyal medya verilerinin erken uyarı ve ihtiyaç analizi açısından nasıl kullanılabileceğine ilişkin metodolojiler geliştirmiştir.[235] Bu çalışmalar, duygulanım analizinin kriz yönetiminde hem iletişimsel içerikleri hem de toplumun psikolojik durumunu anlamada önemli bir araç olduğunu ortaya koymaktadır.

X (Twitter) verilerinde duygu sınıflandırmasını geliştirmek amacıyla bazı çalışmalar hibrit yaklaşımları—sözlük tabanlı yöntemler ile makine öğrenimini birleştiren modeller—tercih ederek doğruluk oranlarını artırmaya çalışmıştır.[236] Derin öğrenme yöntemlerinin kullanıldığı araştırmalar ise özellikle CNN ve LSTM ağlarının X (Twitter) duygu analizinde güçlü performans gösterdiğini ileri sürmüştür.[237] Diğer çalışmalar, duyguları yalnızca "pozitif–negatif" ayrımı üzerinden ele almak yerine, değerlik (valence) ve uyarılma düzeyi (arousal) eksenlerinde değerlendiren boyut-tabanlı duygu modellerini kullanmış; bu modellerin karmaşık ve iki çift değerli duygusal durumları daha iyi yakalayabildiğini savunmuştur.[238]

---

[233] Bollen, Mao, and Zeng, "Twitter Mood Predicts the Stock Market,"; Johan Bollen, Huina Mao, and Alberto Pepe, "Affect Analysis of Twitter Data at Multiple Time Scales," in *Proceedings of the Fifth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media* (2011): 58–61.

[234] Muhammad Imran et al., "Affective Analysis of Social Media Data for Crisis Management: Boston Marathon Bombing Case Study," in *Proceedings of the 11th International Conference on Information Systems for Crisis Response and Management* (2014): 611–620; Muhammad Imran et al., "Affective Analysis of Twitter Data during Natural Disasters," in *Proceedings of the 8th International Conference on Weblogs and Social Media* (2016): 86–93.

[235] Muhammad Imran, Prasenjit Mitra, and Jaideep Srivastava, "Affect and Sentiment Analysis of Social Media Data for Crisis Management," *ACM Transactions on Management Information Systems* 6, no. 4 (2015): 23.

[236] Apoorv Agarwal and Vibhor Singh, "Sentiment Analysis of Twitter Data Using Hybrid Feature Selection and Classification," *Procedia Computer Science* 23 (2013): 579–587; Mike Thelwall, Kevan Buckley, and Georgios Paltoglou, "Sentiment Analysis for the Social Web," *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 63, no. 1 (2012): 163–173.

[237] Xiang Zhang, Junbo Zhao, and Yann LeCun, "Deep Learning for Sentiment Analysis on Twitter Data," in *Proceedings of the 2018 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing* (2018): 1–10.

[238] Saif M. Mohammad and Peter D. Turney, "Emotions Evoked by Common Words and Phrases: Using Mechanical Turk to Create an Emotion Lexicon," in *Proceedings of the NAACL HLT 2010 Workshop on Computational Approaches to Analysis and Generation of Emotion in Text* (Los Angeles, CA: Association for

Literatürün bir diğer yönü, duyguların toplumsal hareketler ve politik söylemler bağlamında, bireysel ifadelerin ötesine geçen kolektif duygulanımsal süreçler olarak incelenmesidir. Jonathan C. Flowers[239], X (Twitter) üzerindeki hashtag'lerin, kullanıcılar arasında ortak anlamlar ve duygusal yönelimler üreterek duygulanım toplulukları oluşturduğunu; duyguların bu tekno-kültürel ağlarda dolaşımının politik mobilizasyonla doğrudan ilişkili olduğunu tartışmaktadır. Bu yaklaşım, duyguları tekil psikolojik durumlar olarak ele almak yerine, duygulanım teorisi çerçevesinde dolaşım, yoğunlaşma ve kolektif etki süreçlerine odaklanması bakımından sosyal medya analizleriyle duygulanım kuramını doğrudan birleştiren önemli katkılardan biridir.

Benzer biçimde, SocialCube[240] olarak adlandırılan metin-küpü yaklaşımında, LIWC ve *Dictionary of Affect* gibi duygu sözlükleri aracılığıyla metinlerdeki duygu göstergeleri çıkarılmakta; ancak bu göstergeler, tekil duygu sınıflandırmalarından ziyade, Mısır Devrimi gibi siyasal olaylar sırasında toplumsal duygulanımın zaman içindeki dalgalanmalarını analiz etmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu çalışmalar, yöntemsel olarak duygu ölçümlerine dayanmakla birlikte, analitik düzeyde duygulanımı, yani kolektif ve süreçsel bir siyasal dinamiği açıklamayı hedeflemektedir.

Duygu analizinin farklı içerik türlerine uygulanması da literatürde geniş yer bulur. Sağlık alanında, metilfenidattın medikal dışı kullanımının X (Twitter) verileriyle incelendiği bir çalışma (SVM ve duygu özellikleri kullanılarak) kamu sağlığı araştırmalarında sosyal medya tabanlı duygu analizinin etkili kullanımına örnek teşkil etmektedir. Türkçe içerikler üzerine yapılan çalışmalar da mevcuttur. Örneğin Sevinç Ayvaz, Sibel Yıldırım ve Y. Bülent Salman'ın[241] çalışması Türkçe Duygu Kütüphanesi geliştirerek X'de (Twitter) mevsimsel duygu değişimlerini analiz etmiş ve kış aylarında olumsuz duyguların arttığını göstermiştir.

Sonuç olarak literatür; X (Twitter) duygu analizinin hem davranış tahmini hem kriz yönetimi hem politik duygulanım hem de toplumsal duygunun zamansal analizi açısından çok yönlü kullanımlar sunduğunu göstermektedir.

Computational Linguistics, 2010); Saif M. Mohammad and Peter D. Turney, "Crowdsourcing a Word–Emotion Association Lexicon," *Computational Intelligence* 29, no. 3 (2013): 436–465, https://doi.org/10.1111/j.1467-8640.2012.00460.x

[239] Jonathan C. Flowers, "The Affective Politics of Twitter," in *Computer Ethics – Philosophical Enquiry (CEPE) 2019 Proceedings*, ed. D. Wittkower (2019), 1–16.

[240] Xiong Liu et al., "SocialCube: A Text Cube Framework for Analyzing Social Media Data," in *Proceedings of the ASE International Conference on Social Informatics* (Washington, DC: IEEE, December 16, 2012): 252–259, https://doi.org/10.1109/SocialInformatics.2012.87.

[241] Sevinç Ayvaz, Sibel Yıldırım ve Y. Bülent Salman, "Türkçe Duygu Kütüphanesi Geliştirme: Sosyal Medya Verileriyle Duygu Analizi Çalışması," *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi* 16 (2019): 51–60.

3.5. Üç Aşamalı Duygu Analizi Modeli

Bu tezin veri analizi modeli, X (Twitter) verileri üzerinde gerçekleştirilen manuel kodlama temelli içerik analizi üzerine kuruludur. Yöntemsel yaklaşımın amacı, pandemi döneminde Türkiye'deki X (Twitter) kullanıcılarının DSÖ'ye yönelik duygu kategorilerinin dağılımını görünür kılmaktır.

X (Twitter), bu çalışmada örgütlü bir dijital aktivizm alanı olarak ele alınmamış; kriz anlarında duyguların hızla dolaşıma girdiği, kamusal olarak ifade edildiği ve çalışmanın bulgular kısmında ayrıntılı biçimde gösterileceği üzere çoğu zaman askıda kaldığı bir dijital kamusal alan olarak ele alınmaktadır. Platformun gündelik, anlık ve görece filtresiz iletişim yapısı, bireylerin küresel bir kuruma yönelik duygusal yönelimlerini örgütsel aracı mekanizmalar olmaksızın gözlemlemeye imkân tanımaktadır.[242] Bu nedenle X (Twitter) verisi, küresel yönetişimle kurulan öznel ve duygusal ilişkinin betimlenmesi açısından analitik olarak elverişli bir zemin sunmaktadır.

Üç aşamalı duygu analizi modelinin ilk iki aşaması, veri setinin oluşturulması ile duygu göstergelerinin manuel olarak kodlanmasına ilişkin süreçleri kapsamaktadır. Ardından analiz aşaması yürütülmektedir. Bu bağlamda, aşağıdaki alt başlıklarda öncelikle çalışmada kullanılan veri setinin hangi ölçütlerle oluşturulduğu, verilerin hangi zaman aralığında ve hangi teknik araçlarla toplandığı ayrıntılı biçimde açıklanmakta, ardından tweetlerin duygu içeriği bakımından manuel olarak nasıl kodlandığı ve sınıflandırıldığı ile analiz süreci ortaya konulmaktadır. Böylece ilerleyen alt başlıklarda, üç aşamalı modelin veri temini, duygu kategorizasyonu ve analiz aşamalarına ilişkin yöntemsel çerçevenin sunulması amaçlamaktadır.

3.6. Veri Setinin Oluşturulması ve Verilerin Toplanması

Bu tez çalışmasının yöntemsel kurgusu çerçevesinde; ilk aşamada, Mart 2020 – Mart 2021 tarihleri arasındaki bir yıllık dönemde "DSÖ" ve "Dünya Sağlık Örgütü" anahtar sözcüklerini içeren Türkçe tweetler içerik analizi yoluyla toplanmıştır. İkinci aşamada, her bir tweet duygu içeriği bakımından sistematik olarak incelenmiş, tweetlerde yer alan

[242] Bu durumun bir istisnası olarak; sosyal medyada bireylerin kendilerini sansürleme ihtiyacına yönelik tartışma, çalışmanın ilgili bölümünde ayrıca ele alınmıştır. Bknz: Bölüm 3.9.

duygular araştırmacı tarafından elle kodlanmıştır. Bu aşamada amaç, duyguların yalnızca varlığını tespit etmek değil, hangi duygu kategorilerinin daha baskın göründüğünü ve hangi duyguların birlikte ortaya çıktığını betimlemektir. Tweetlerde tespit edilen duygular, James M. Jasper'ın ve Tamannah Shah'ın duygu tipolojilerinin birleşiminden türetilen kategoriler temelinde sınıflandırılmıştır. Bu tercih, çalışmanın bir "toplumsal hareket analizi" yürüttüğü anlamına gelmemekte, yalnızca tweetlerde görülen duyguları tutarlı bir kodlama çerçevesine oturtmaya hizmet etmektedir. Böylece her tweet, içeriğindeki duyguların niteliğine göre bir veya birden fazla duygu kategorisine atanmış ve bu kategoriler üzerinden DSÖ'ye yönelik duygusal tutum haritası oluşturulmuştur. Üçüncü aşamada ise, bu sınıflandırmanın frekans/dağılım ve birlikte görülme örüntüleri betimleyici istatistik yoluyla haritalandırılmıştır. Bu üç aşamalı yapı sayesinde, tezde duyguların tespiti ve bu duyguların DSÖ'ye yönelik algılarla nasıl birlikte seyrettiği betimleyici bir çerçevede sunulmuştur. Aşağıda bu sürecin işleyişi ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

Bu tez kapsamında öncelikle, X (Twitter) API'sinden[243] elde edilen veri seti üzerinden çalışmanın duygu kategorizasyonunun manuel olarak yürütülmesi yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmada kodlama süreci tek bir araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Amaç, kodlayıcılar arası tutarlılığı ölçmekten ziyade, duygu kategorilerinin teorik tutarlılığını ve veri seti boyunca aynı ölçütlerle uygulanmasını sağlamaktır. Duyguların bağlamsal ve çoğu zaman çelişki içeren doğası göz önüne alındığında, çoklu kodlayıcılar arası istatistiksel uyumdan ziyade, tekil ve tutarlı bir kodlama çerçevesi tercih edilmiştir. Bu yaklaşım, nitel içerik analizine dayalı birçok duygu çalışmasıyla uyumludur.

Bu bağlamda mevcut çalışmanın veri seti, X (Twitter) üzerinde kullanıcıların bir küresel yönetişim odağı olan DSÖ'ye yönelik söylemlerinin yer aldığı tweet paylaşımları olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede örnekleme, X (Twitter) üzerinde Mart 2020 – Mart 2021 tarihleri arasında olmak üzere 1 yıllık süre zarfında "DSÖ" ve "Dünya Sağlık Örgütü" kilit sözcüklerinin bulunduğu 957.908 paylaşımın, BoomSocial firmasının X (Twitter) ile olan API satın alım anlaşması çerçevesinde temin edilmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kullanılan tweetler kamusal olarak erişilebilir içeriklerden oluşmakta olup, kullanıcı adları ve kişisel bilgiler analiz sürecine dâhil edilmemiştir. Bu veri setinden mükerrer paylaşımlar (retweet) çıkarıldığında geriye 55.042 benzersiz tweet kalmıştır. Çalışma bu 55.042 paylaşımın analizi üzerinden yürütülmüştür. Bu veri seti içerisinde üç

[243] Bir API veya Uygulama Programlama Arayüzü, farklı yazılım uygulamalarının birbirleriyle iletişim kurmasına ve etkileşime girmesine izin veren bir dizi kural ve protokole verilen isimdir.

satır olarak her tweete atanan numara, tweet paylaşımını yapan kişinin kullanıcı adı (ID) ile tweet metninin gövdesi bulunmaktadır. İçerik analizi yapılırken yalnızca tweet metninin gövdesi veri olarak alınmıştır. Kodlama sürecinde tweetler, araştırmacı tarafından oluşturulan duygu kategorileri kolonlarına manuel olarak aktarılmış ve etiketlenmiştir.

Bu çalışmada tweetlerde açık biçimde ifade edilen duygu göstergeleri içerik analiziyle sınıflandırılmıştır. Örneğin "DSÖ pandeminin sona ermekte olduğunu açıkladı" gibi salt haber niteliğindeki ve tarafsız olarak tanımlanabilecek ifadeler, duygusal yönelim içermeyen içerikler olarak değerlendirilmiş ve nötr/bilgilendirici kategorisi altında sınıflandırılmıştır.

Bu çalışma, hipotez test etmeyi amaçlayan açıklayıcı bir tasarımdan ziyade, açık içerikte ifade edilen duygu göstergelerini sistematik biçimde sınıflandırarak betimleyici bir haritalama sunmaktadır. Bu çerçevede toplam 957.908 tweet taranmış; bunların 902.866'sı mükerrer içerik olmaları nedeniyle veri seti dışında bırakılmıştır. Böylece analiz evreni, mükerrer içeriklerin elenmesinin ardından 55.042 özgün tweetten oluşmaktadır. Bu evrenden temsili bir örneklem oluşturmak amacıyla %99 güven düzeyi ve %3 hata payı esas alınarak örneklem büyüklüğü hesaplanmış ve manuel çoklu-duygu kodlamasının gerektirdiği ayrıntılı analiz yükü dikkate alınarak yaklaşık 1.800 tweetlik bir örneklem yeterli görülmüştür. Bu doğrultuda sistematik örnekleme yöntemi uygulanmış; örnekleme aralığı k≈52 olarak belirlenmiş ve veri seti kronolojik sıraya göre dizildikten sonra her 52. tweet seçilerek örnekleme işlemi gerçekleştirilmiştir.[244] Bu süreç sonucunda N=1.820 tweetten oluşan nihai analiz veri seti elde edilmiştir. Bu yöntemle, veri setinin zamansal bütünlüğünü koruyan ve analiz evrenine yayılmış N=1.820 tweetlik bir nihai örneklem elde edilmiştir.

[244] Sonlu bir evrenden örneklem büyüklüğü hesaplanırken kullanılan standart formül şu şekildedir:
$n = (N \times Z^2 \times p \times (1 - p)) / (e^2 \times (N - 1) + Z^2 \times p \times (1 - p))$ Burada N evren büyüklüğünü, Z güven düzeyine karşılık gelen z-değerini, e kabul edilen hata payını ve p evrende ilgili özelliğin görülme olasılığını ifade etmektedir. Bu çalışmada muhafazakâr bir yaklaşım benimsenerek p = 0,5 alınmıştır. Bknz: Glenn D. Israel, "Determining Sample Size," *University of Florida Cooperative Extension Service, Institute of Food and Agricultural Sciences, EDIS* (1992), rev. 2013.

3.7. Veri Setinin Analizi

Oluşturulan bu veri havuzunun analizinde, tweetlerde açık biçimde ifade edilen duygu göstergelerinin sistematik olarak sınıflandırılmasına dayanan manuel kodlama temelli içerik analizi yaklaşımı benimsenmiştir.

Bu çalışmada, belirli duygu kategorilerinin tweet'lerde ne sıklıkta ortaya çıktığını belirlemek amacıyla her bir duygu için 0/1 kodlama yöntemi uygulanmıştır. Her tweet için ilgili kategoriye "1" ya da "0" kodu atanmış, ardından bu ikili kodlamaların toplamı alınarak hangi duygunun daha baskın olduğu sayısal olarak ortaya çıkarılmıştır.[245] Birden fazla duygunun aynı tweet içerisinde birlikte ifade edilip edilmediğini incelemek için, duygu kategorileri arasındaki eş-ortaya çıkma örüntüleri analiz edilmiştir. Bu amaçla her bir duygu kategorisi, tweet düzeyinde ikili (0 = yok, 1 = var) bir değişken olarak kodlanmıştır. İkili değişkenler arasındaki ilişkilerin gücünü ve yönünü ölçmek üzere Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Pearson korelasyonu, ikili değişkenler söz konusu olduğunda φ (phi) katsayısı ile matematiksel olarak aynı sonucu vermekte olup, 2×2 kontenjans tablolarına dayalı analizlerde yaygın ve standart bir yöntemdir.[246]

Bu çalışmada duygular, bireyin içsel deneyimini doğrudan ölçmeye yönelik bir araç olarak değil, kurumsal bir aktöre yönelen duygusal tutumların dışavurum biçimleri olarak ele alınmıştır. Bu nedenle analiz birimi tweet metinlerinde ifade edilmiş duygu göstergeleridir. Elde edilen duygu kategorileri, betimleyici istatistik yoluyla sunulmuştur: dağılım, yoğunluk ve birlikte görülme örüntüleri üzerinden de analiz edilmiştir.

Kodlama sürecinde kategori tanımları sabit tutulmuş, kodlama ilerledikçe yeni kategori eklenmemiş; şema veri setinin tamamına aynı ölçütlerle uygulanmıştır. Çalışmanın bulgularında detaylıca değinileceği üzere Nötr/bilgilendirici kategorisinin oran olarak yüksek olması, duygu yokluğu olarak değil; duygusal yönelimin askıya alındığı bir ifade biçimi olarak değerlendirilmiştir. Bu kategori, çalışmanın bulgularında analitik bir değer taşımaktadır.

[245] Liu, *Sentiment Analysis and Opinion Mining*.
[246] Alan Agresti, *Categorical Data Analysis*, 2. bs. (Hoboken, NJ: Wiley, 2002); Halil Akoglu, "User's Guide to Correlation Coefficients", *Turkish Journal of Emergency Medicine*, 18/3 (2018), s. 91–93.

3.8. Analiz Aşamaları: Duygu Tespiti, Kategorizasyon ve Yoğunluk Analizi

Yukarıda değinildiği üzere, bu tez çalışmasında duygu analizi süreci, birbirini izleyen üç aşamalı bir analiz modeli üzerinden yapılandırılmıştır. Bu model hem içerik analizi literatürüyle uyumlu hem de çalışmanın betimleyici yöntemsel sınırlarını açık biçimde tanımlayan bir çerçeve sunmaktadır.

3.8.1. Birinci aşama: içerik analizi ve duygu göstergelerinin tespiti

İçerik analizi, metinlerden (veya diğer anlamlı kaynaklardan) yinelenebilir ve geçerli çıkarımlar yapmaya yönelik bir araştırma tekniğidir. Araştırmacılar, bireylerin veya grupların tutumları, inançları ve davranışları hakkında fikir edinmek ve iletişim stratejilerinin etkinliğini değerlendirmek için içerik analizini kullanır.[247] İçerik analizi, yazılı belgeler, konuşmalar, resimler veya videolar gibi yapılandırılmamış metinsel veya görsel verileri analiz etmeye odaklanır, verilerdeki bireysel seslerin ve bakış açılarının keşfedilmesine olanak tanır, verilerdeki bağlam ve anlam hakkında daha derin bir anlayış kazanma fırsatı sunar.

Bu çalışmada ilk aşamada, tweet metinleri içerik analizi yaklaşımıyla incelenmiş ve duygusal yönelimin açık biçimde ifade edilip edilmediği belirlenmiştir. Bu aşamada amaç, tweetlerin ne söylediğini yorumlamak değil, metinlerde duyguya işaret eden ifadelerin varlığını veya yokluğunu tespit etmektir. Bu doğrultuda salt haber aktarımı, bilgi paylaşımı veya değerlendirme içeren ve herhangi bir duygu göstergesi barındırmayan tweetler, "nötr/bilgilendirici" kategori altında sınıflandırılmıştır. Bu aşama, analiz sürecinin temel ayrım noktasını oluşturmaktadır çünkü; duygusal yönelim içeren paylaşımlar ile duygusal yönelimi askıya alınmış içeriklerin ayrıştırılmasını sağlamaktadır.

3.8.2. İkinci aşama: manuel kodlama ve duygu kategorizasyonu

İkinci aşamada, duygu göstergesi içeren tweetler manuel açık kodlama yoluyla sınıflandırılmıştır. Kodlama sürecinde oluşturulan duygu kategorileri, ağırlıklı olarak James

[247] Krippendorff, *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*.

M. Jasper'ın duygu tipolojisi temel alınarak belirlenmiş, James M. Jasper'da doğrudan karşılığı bulunmayan duygu kategorileri ise Tamanna Shah'ın X (Twitter) verisi üzerinde manuel duygu kodlaması kullandığı çalışmalardan türetilerek kodlama şemasına dâhil edilmiştir. Böylece tez kapsamında kullanılan toplam 29 duygu kategorisinin bir bölümü James M. Jasper'a dayanmakta, bir bölümü ise Tamanna Shah'tan alınarak kodlama çerçevesine eklenmektedir.

James M. Jasper'ın yaklaşımı, duyguları öznenin rasyonel hesaplarından bağımsız ancak toplumsal ve siyasal bağlam içinde anlam kazanan yönelimler olarak ele alması bakımından çalışmanın amacıyla örtüşmektedir. James M. Jasper, duyguları esasen afektif duygular, tepkisel duygular ve ruh halleri olmak üzere üç ana kategori altında sınıflandırır. Afektif duygular, empati veya şefkat gibi, bireylerin kişisel deneyimlerine veya başkalarının deneyimlerine yanıt olarak hissettikleri duygulardır. Tepkisel duygular ise, öfke veya hiddet gibi dış olaylara veya durumlara tepki olarak hissedilenlerdir. Tasniflendirilmiş tipolojilerden ayrı üçüncü bir kategoriye de değinen James M. Jasper, bunlara ruh halleri (*moods*) adını vermiştir. Bu tipoloji, duyguların bireysel içsel durumlardan ziyade belirli olaylar, aktörler ve kurumsal yapılarla ilişkilenerek ortaya çıkan yönelimler olduğunu varsayar. Bu tezde tweetler, bu çerçeve doğrultusunda güven, öfke, korku, kuşku, dayanışma gibi duygu kategorileri altında etiketlenmiştir.

Bununla birlikte bu çalışma, daha önceki başlıklarda da ifade edildiği gibi, James M. Jasper'ın tipolojisini toplumsal hareket mobilizasyonu ya da kolektif eylem süreçleri bağlamında kullanmamaktadır. James M. Jasper'dan ve Tamanna Shah'tan alınan duygu kategorileri ile oluşturulan duygu çerçevesi burada, tweetlerde gözlemlenen duyguları tutarlı, karşılaştırılabilir ve çoğul bir sınıflandırma sistemine oturtmak amacıyla metodolojik bir araç olarak benimsenmiştir. Böylelikle çalışmanın duyguları bir "mobilizasyon kaynağı" olarak değil, kriz koşullarında küresel bir yönetişim kurumuna yönelen öznel ilişki biçimlerinin göstergeleri olarak ele alınması mümkün olmuştur. Öte yandan çalışmada, verinin elle kodlanmış olması, özellikle bağlamın dil üzerindeki etkisinin güçlü olduğu sosyal medya gibi ortamlarda anlamlılık düzeyini ve kavramsal güvenilirliği artırmayı hedeflemiştir.

3.8.3. Üçüncü aşama: yoğunluk ve birlikte görülme analizi

Bu çalışmada duygu analizi süreci, içerik analizi ile belirlenen duygu kategorilerinin frekans ve yoğunluk dağılımlarının betimlendiği üçüncü aşama ile tamamlanmaktadır. Bu aşamanın temel amacı, her bir duygu kategorisine atanan tweetlerin hangi oranlarda ve hangi yoğunluklarda ortaya çıktığını, ayrıca birlikte görülen duygu örüntülerinin (örneğin güven–umut, kuşku–öfke vb.) dağılımını görünür kılmaktır. Yani duygu çiftlerinin birlikte görülme sıklıkları hesaplanmış ve duygu bloklarının hangi eksenlerde yoğunlaştığı betimlenmiştir. Analiz, ileri istatistiksel modelleme üretmekten ziyade manuel kodlama ile elde edilen kategorilerin betimleyici nicel sunumunu amaçlamaktadır.

Bu aşamada, manuel kodlama ile belirlenen duygu kategorileri nicel olarak analiz edilmiştir. Bu aşamanın amacı, her bir duygu kategorisine atanan tweetlerin frekanslarını, toplam içindeki oranlarını ve birlikte görülme örüntülerini betimleyici istatistik yoluyla ortaya koymaktır. Bu bölümde ileri istatistiksel modelleme ya da nedensel çıkarım yapılmamış, elde edilen kategoriler üzerinden duygusal dağılımın genel yapısı görünür kılınmıştır.

Bu üç aşamalı analiz modeli sayesinde çalışma, DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimlerin kriz koşullarında nasıl ifade edildiğini, hangi duygular etrafında yoğunlaştığını ve hangi duyguların birlikte dolaşıma girdiğini betimleyici ve yöntemsel olarak tutarlı bir çerçevede sunmaktadır.

Kaynak: Kurgusal veri, yalnızca örnek amaçlıdır

Tweet Metni	**1.** Aşama İçerik Analizi	2.Aşama Manuel Kodlama / Duygu Etiketleri	3.Aşama: Yoğunluk–Dağılım (Frekans)
"DSÖ küreselcilerin maşasıdır"	Tweet İçeriğinin çözümlenmesi	Kuşku, Paranoya	Kuşku & paranoya kategorilerine eklenir.
"DSÖ'ye güveniyorum"	Tweet İçeriğinin çözümlenmesi	Güven	Güven kategorisine eklenir

Şekil 2. Çalışmanın Yöntemsel Kurgusuna İlişkin Aşamalara Örnek Sınıflandırma.

Bu aşamada her bir tweet'e atanan duygu kategorisi hesaplanmış, ardından bu kategorilerin oranları bulunmuştur. Böylece veri seti içinde hangi duygunun/duyguların baskın olduğu ve hangi duyguların birlikte ortaya çıktığı betimlenmiştir.

Duyguların birlikte görülme örüntüleri (tek duygu içeren paylaşımlar, çoklu duygu içeren paylaşımlar, nötr paylaşımlar), duygu çiftlerinin eş görünüm sıklıkları ve oranları üzerinden sunulmuştur. Böylece güven–umut, kuşku–öfke gibi birlikte görülen duygu blokları betimleyici biçimde görünür kılınmıştır.

3.9. Yöntemsel Sınırlılıklar

Bu çalışmanın bulguları; kullanılan veri kaynağı, yöntemsel tercihler ve bağlamsal koşullar çerçevesinde değerlendirilmelidir. Öncelikle çalışma, COVID-19 pandemisinin ilk yılında Türkiye'de X (Twitter) kullanıcıları tarafından üretilen içeriklerle sınırlıdır. X (Twitter), her ne kadar kriz dönemlerinde hızlı ve yoğun bir kamusal etkileşim alanı sunsa da Türkiye nüfusunun tamamını temsil eden bir mecra değildir. Bu nedenle elde edilen

bulgular, Türkiye toplumunun genel duygusal yönelimlerini değil; dijital kamusal alanda ve belirli bir tarih aralığında ifade edilebilir hâle gelen duygusal tepkileri yansıtmaktadır.

Türkiye'nin siyasal bağlamı, dijital platformlarda paylaşılan siyasal içeriklerin niteliğini doğrudan etkileyen bir diğer önemli sınırlılıktır. İfade özgürlüğü üzerindeki yapısal baskılar, bireylerin siyasal kurumlara yönelik duygu ve düşüncelerini çoğu zaman doğrudan değil, temkinli, dolaylı ve nötrleşmiş ifade biçimleriyle dile getirmelerine yol açmaktadır. Bu durum, çalışmada gözlemlenen nötrleşme, sınırlı güven ve çoklu duygu yapıları gibi duygusal örüntülerin bireysel tutumların yanı sıra, ifade edilebilirliğin sınırlarını da yansıtabileceğini işaret edebilir. Dolayısıyla bu çalışma, kamusal alanda dolaşıma girebilen duygusal yönelimleri analiz etmektedir.

Bununla bağlantılı olarak, çalışmanın veri seti yalnızca Türkçe dilinde üretilmiş sosyal medya içerikleriyle sınırlıdır. İncelenen duygusal ifadeler, Türkiye bağlamında Türkçe konuşan ve dijital kamusal alana bu dil üzerinden katılan kullanıcıların söylemlerini yansıtmaktadır. Dolayısıyla bulgular, farklı dilsel rejimlerde ya da farklı kültürel bağlamlarda üretilen siyasal duygu örüntülerine doğrudan genellenebilir nitelikte değildir.

Dilin duyguların ifade edilme biçimini, yoğunluğunu ve sınırlarını belirleyen kültürel bir yapı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışma tek bir dilsel-kültürel evrene odaklanan bir analiz sunmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan nötrleşme, temkinlilik ve duygusal dolaylılık örüntüleri, bireysel tutumlar olmanın ötesinde, Türkçe dijital kamusal alanda dolaşıma girebilen ve güvenli görülen duygu ifade biçimlerinin de bir yansıması olarak değerlendirilmelidir.

Ayrıca çalışmada kullanılan duygu kategorileri, daha önce de ifade edildiği gibi, James M. Jasper'ın duyguların siyasal işlevlerine odaklanan yaklaşımı ile Tamanna Shah'ın çağdaş siyasal bağlamlarda çelişik duygular ve ara duygusal hâllere ilişkin katkılarının birlikte değerlendirilmesiyle oluşturulmuştur. Bu bütünleşik kategorizasyon, veri setinin özgüllüğünü yakalamayı amaçlamakla birlikte, duyguların evrensel ya da sabit kategoriler olarak ele alındığı çalışmalarla doğrudan karşılaştırma yapılmasını sınırlamaktadır.

Bu çalışma nedensel açıklamalar sunmayı amaçlayan bir analiz değildir. Çalışma, belirli bir tarihsel kesitte, küresel bir kriz karşısında ortaya çıkan duygusal yönelimleri betimleyen nicel ağırlıklı bir içerik analizidir. Bu nedenle bulgular, küresel yönetişim kurumları ile bireyler arasındaki ilişkinin nedenlerini kesin biçimde açıklamaktan ziyade, bu ilişkinin hangi duygusal örüntüler etrafında şekillendiğini göstermeyi hedeflemektedir.

3.10. Sonuç

Bu çalışma, COVID-19 pandemisinin ilk yılına ait sosyal medya verileri üzerinden, DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimlerin örüntülerini analiz etmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, duyguların zaman içindeki evrimini ya da dönüşümünü izlemek değil, kriz koşulları altında belirli bir dönemde ortaya çıkan duygusal yönelimlerin, yoğunlukların ve kümelenmelerin nasıl şekillendiğini ortaya koymaktır ve varılan bulgular sonucunda bir analiz yapmaktır. O sebeple kurgulanan metodolojik yaklaşım birkaç hususu göz önünde bulundurarak kurgulanmıştır:

Öncelikle pandeminin ilk bir yılı, duygusal dönüşümlerin uzun erimli seyrini analiz etmek açısından sınırlı bir zaman aralığı sunmaktadır. Bu nedenle çalışmada, "duygusal donma" ya da "yeniden bağlanma" gibi evrimsel süreçleri tespit etmeye yönelik bir zamansal anlatı kurulmamıştır. Bunun yerine analiz, belirli bir tarihsel bağlamda—yüksek belirsizlik ve tehdit içeren bir kriz anında—duyguların nasıl dağıldığına, hangi duyguların baskınlaştığına ve hangi duyguların zayıf ya da marjinal kaldığına odaklanmaktadır. Bu yaklaşım, duyguları doğrusal bir gelişim süreci olarak ele almak yerine, belirli bir bağlamda ortaya çıkan duygusal eğilimlerin haritalandırılmasını amaçlayan kesitsel bir analitik stratejiye dayanmaktadır. Dolayısıyla çalışmada elde edilen bulgular, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin nasıl değiştiğinden ziyade, kriz anında nasıl kurulduğu ve hangi biçimlerde sürdürülemediği sorularına yanıt vermektedir.

Özellikle nötr/bilgilendirici tweet'lerin yüksek oranı, çalışmada zamansal bir duygusal evrim iddiasından ziyade hegemonik kapasite bağlamında duygusal yatırımın askıya alındığı bir ilişki biçimi olarak yorumlanmaktadır. Benzer şekilde, olumsuz duyguların çekirdek bir blok hâlinde yoğunlaşması, zamana yayılan bir radikalleşmeden ziyade, kriz koşullarında kurumsal meşruiyetin duygusal düzeyde yeniden üretilememesinin bir göstergesi olarak ele alınmaktadır.

Çalışmanın metodolojik kurgusu ile ulaşılan bulguları, nedensel ya da öngörücü çıkarımlar üretmekten çok, küresel yönetişim kurumlarıyla kurulan duygusal ilişkinin belirli bir tarihsel anda aldığı biçimi görünür kılmayı amaçlamaktadır. Analiz edilen duygular, bireysel psikolojik durumlar olmanın ötesinde, dijital kamusal alanda paylaşılan, tekrarlanan ve bloklaşan duygu rejimleri üreten politik göstergeler olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, ilerleyen Analiz ve Bulgular bölümünde mevcut bölümde açıklanan yöntemsel çerçeve dahilinde X (Twitter) paylaşımlarından elde edilen veri seti üzerinde yürütülen manuel kodlama temelli içerik analizi ile duygu kategorilerinin dağılımı ve birlikte

görülme örüntüleri betimleyici istatistik ile sunulmuştur. Ardından bu bulgular, küresel yönetişimin hegemonik kapasitesinin oluşumunda/sürdürülmesinde duygu parametresi perspektifinden tartışılacaktır.

IV. BÖLÜM: ANALİZ VE BULGULAR

4.1.Giriş

Bu bölüm, COVID-19 pandemisinin ilk yılında Türkiye'de X (Twitter) kullanıcılarının Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) yönelik paylaşımlarından elde edilen veri seti üzerinden yürütülen içerik analizinin bulgularını sunmaktadır. Çalışmanın amacı, tweetlerde açık biçimde ifade edilen duygu göstergelerini manuel kodlama yoluyla sınıflandırarak, DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimlerin hangi kategoriler etrafında yoğunlaştığını ve bu duyguların hangi örüntüler içinde birlikte ortaya çıktığını betimleyici bir çerçevede ortaya koymaktır. Bu doğrultuda analiz, duyguların metinsel göstergeleri üzerinden nicel dağılımlarını ve birlikte görülme yapılarını görünür kılmayı hedeflemektedir.

Duygulara yalnızca bireysel ya da biyolojik tepkiler olarak yaklaşmak, onların toplumsal bağlam içindeki inşa süreçlerini göz ardı etmek olur. Tiffany Watt Smith'in *The Book of Human Emotions* adlı çalışması, duyguların evrensel olmanın ötesinde, kültürel, tarihsel ve dilsel bağlamlarla şekillenen anlamlandırma biçimleri olduğunu ileri sürer. Smith'e göre, her duygu yalnızca hissedilmekle kalmayıp belli bir toplumsal momentte, belli bir dile kavuştuğu andan itibaren kolektif olarak tanımlanır. Duygulara ad vermek, onları hem tarif etmek hem de o duygulara bir varlık, bir gerçeklik kazandırmaktır. Bu bağlamda Tiffany Watt Smith, duyguları tıpkı hava olayları gibi geçici fakat isimlendirildiklerinde tanımlanabilir, toplumsal olarak paylaşılan deneyimler olarak yorumlar. Bu çalışma kapsamında incelenen 1820 tweet içeriği üzerinden kodlanan 29 farklı duygu da, bireylerin içsel dünyalarının ötesinde, pandeminin doğurduğu küresel yönetişim krizine yönelik geliştirilen bloklaşmış duygusal pozisyonları görünür kılmaktadır. Burada duygular, bireylerin DSÖ gibi ulusötesi kurumlarla nasıl bir ilişki kurduğunu anlamaya yönelik bloklaşmış belirtilerdir ve belki de tarihsel bir ana ilişkin olarak duygunun fotoğrafıdır.

Analiz & Bulgular bölümü, üç temel düzlemde yapılandırılmıştır. İlk olarak, oluşturulan nihai veri setinin genel dağılımı ele alınmakta ve duygusal yönelimin açık biçimde ifade edilmediği nötr/bilgilendirici paylaşımların oranı üzerinden duygusal askıya alma örüntüsü betimlenmektedir. İkinci olarak, duygu içeren tweetler genel duygu dağılımı çerçevesinde incelenmekte; olumsuz ve olumlu duygu kategorilerinin göreli ağırlıkları ortaya

konulmaktadır. Üçüncü olarak ise, tekil duygu içeren paylaşımlar ile birden fazla duygunun birlikte ifade edildiği tweetler ayrı ayrı analiz edilerek, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin parçalı mı yoksa bloklaşmış mı bir yapı sergilediği değerlendirilmektedir.

Bu bölümde, bir önceki kısımda detaylandırılan metodolojik çerçeve doğrultusunda gerçekleştirilen veri analizlerinin bulguları sunulacaktır. Pandeminin ilk yılına ait sosyal medya verileri üzerinden DSÖ'ye yönelik geliştirilen duygusal tepkiler hem betimleyici hem de nicel araçlarla incelenmiş ve bu tepkilerin hangi duygusal örüntülerle ifade edildiği, ne ölçüde bloklaştığı ve hangi yapısal kümelenmelere dönüştüğü ortaya konulmuştur. Bir önceki bölüm olan yöntem bölümünde aktarılan kodlama stratejisi, korelasyon analizi ve frekans dağılımları gibi unsurları kapsayan yöntemsel yaklaşım, bu bölümde anlamlandırılmakta ve bireylerin dijital ortamda verdikleri duygusal tepkilerin toplumsal-politik karşılıkları tartışılmaktadır.

Çalışmada izlenen yöntem, "pozitif–negatif" gibi tek eksenli bir duyarlılık ayrımına indirgenmeyen; bunun yerine James M. Jasper'ın ve Tamanna Shah'ın duygu tipolojisi esas alınarak oluşturulan çoklu duygu kategorileri üzerinden ilerleyen bir sınıflandırma yaklaşımı izlemektedir. Analiz sürecinde belirlenen anahtar sözcüklerle X (Twitter) üzerinden veri evreninin oluşturulması ve sistematik örnekleme ile nihai örneklemin seçilmesinin ardından tweetlerin manuel (elle) açık kodlama yoluyla duygu etiketleriyle sınıflandırılması yapılmış ve son olarak da duygu kategorilerinin frekans/dağılım ve birlikte görülme örüntüleri üzerinden nicel olarak haritalandırılmıştır.

Bu çalışmada hem bireysel duygular hem de ortaya çıkan belirli duygu blokları analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında her ne kadar öznel duyguların kodlanmasından yola çıkılmış olsa da bulgularda küresel yönetişime yönelik belirli duygusal blokların ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Bu bloklar bize şunu göstermektedir: küresel yönetişimin hegemonik kapasitesine yönelik farklı duygusal eğilimler mevcuttur.

Çalışma, duyguları metinsel göstergeler üzerinden sınıflandırarak betimleyici bir duygu haritası çıkarmayı hedeflemektedir. "Duygulanım (affect)" kavramı, tezin kuramsal bölümünde tartışıldığı biçimiyle, öznenin rasyonalite öncesi süreçlerine işaret eden bir arka plan çerçevesi olarak ele alınmakta, ancak yöntem çerçevesinde analiz birimi olarak kullanılmamaktadır. Analiz, yalnızca tweetlerde açık biçimde ifade edilen duygu göstergeleri üzerinden yürütülmüştür.

İlerleyen bölümde bulgular, sunulan tablolar ve frekans dağılımları aracılığıyla sistematik biçimde aktarılmakta, her alt başlık altında ilgili duygu örüntüsü betimlenmektedir. Böylece bu bölümde, DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimlerin ne olduğu

sorusuna veri temelli yanıtlar sunulmakta ve bu yönelimlerin ne anlama geldiği sorusu ise sonuç bölümüne bırakılmaktadır.

4.2. Veri Evreninin Dağılımı ve Duygusal Askıya Alma Örüntüsü

Bu tez çalışmasının yöntem bölümünde anlatıldığı gibi, oluşturulan nihai veri seti, "DSÖ" ve "Dünya Sağlık Örgütü" anahtar sözcüklerini içeren ve sistematik örnekleme yoluyla seçilmiş toplam 1.820 tweetten oluşmaktadır. Tweetlerin içerik analizi sonucunda elde edilen ilk ve en çarpıcı bulgu, nötr/bilgilendirici içeriklerin yüksek oranıdır. Toplam 1.820 tweetin 866'sı (%48), DSÖ'ye ilişkin herhangi bir açık duygu göstergesi içermeyen, haber aktarımı, bilgi paylaşımı ya da duygu içermeyen değerlendirmelerden oluşmaktadır. Bu bulgu, veri setinin neredeyse yarısında duygusal yönelimin açık biçimde ifade edilmediğini göstermektedir.

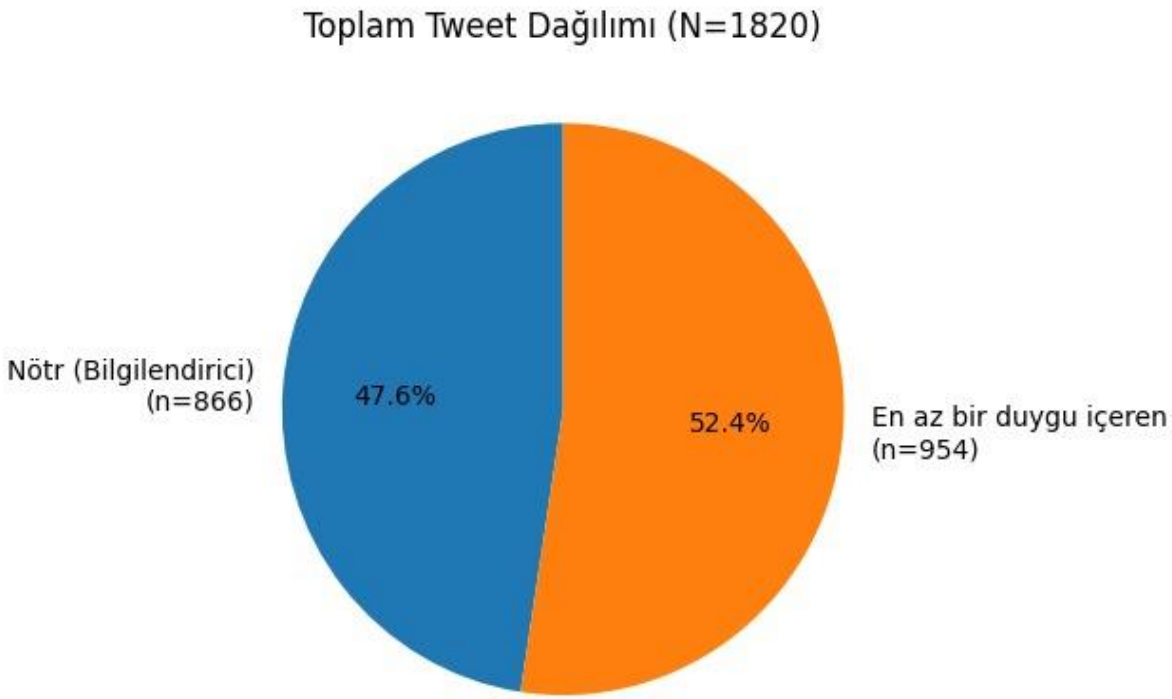

Şekil 3. Toplam tweet evreninde nötr/bilgilendirici ve en az bir duygu içeren tweetlerin oransal dağılımı.

Bu bulgu yukarıda yer alan Şekil 3 ile görselleştirilmiştir. Şekil 3'ün üretilmesi sürecinde, analize dahil edilen toplam 1820 tweet, her biri tek bir gözlem birimi olacak şekilde düzenlenmiş ve tweetler herhangi bir duygu varsayımıyla filtrelenmemiş, tüm paylaşımlar ilk düzey kodlamaya tabi tutulmuştur. İkinci aşamada, her bir tweet için manuel bir ilk düzey kodlama yapılmıştır. Bu kodlama, tweetlerde açık biçimde ifade edilmiş bir duygu göstergesinin bulunup bulunmadığına odaklanmıştır. Bu doğrultuda her tweet, "nötr/bilgilendirici" ya da "en az bir duygu içeren" olmak üzere iki kategoriden birine atanmıştır. Bu aşamada duygunun türü, olumlu ya da olumsuz olması ya da birden fazla duygu içerip içermediği dikkate alınmamış, yalnızca duygu varlığı ya da yokluğu temel alınmıştır.

Kodlama sürecinin tamamlanmasının ardından, her iki kategoriye ait tweet sayıları ayrı ayrı hesaplanmıştır. Nötr/bilgilendirici olarak kodlanan tweetlerin sayısı 866, en az bir duygu içeren tweetlerin sayısı ise 954 olarak belirlenmiştir. Bu sayılar, toplam tweet sayısına oranlanarak yüzdelik dağılımlar elde edilmiştir. Yüzde hesaplamaları, her kategoriye ait tweet sayısının toplam tweet sayısına bölünmesi ve 100 ile çarpılması yoluyla yapılmıştır.

Son aşamada elde edilen frekans ve yüzdelik değerler kullanılarak betimleyici bir görselleştirme hazırlanmıştır. Grafik türü olarak daire grafik tercih edilmiş ve her bir kategoriye karşılık gelen dilimler, hem mutlak sayı (n) hem de yüzde (%) değerlerini gösterecek biçimde etiketlenmiştir. Grafik başlığı, veri setinin tamamını kapsadığını açıkça belirtmek amacıyla "Toplam Tweet Dağılımı (N=1820)" şeklinde düzenlenmiştir. Bu şekilde grafik, veri setindeki duygu içeren ve nötr/bilgilendirici paylaşımların dağılımını betimleyici bir düzlemde görünür kılacak biçimde oluşturulmuştur.

Şekil 3, çalışmanın temel kavramsal çerçevesinde "duygusal askıya alma" olarak adlandırılan örüntüye işaret etmektedir. Duygusal askıya alma, öznenin kuruma yönelik tamamen ilgisiz olduğu ya da kurumu reddettiği bir durumu değil; aksine, ilginin mevcut olmasına rağmen bu ilginin bağ kurucu duygulara dönüşmeden askıda kalması hâlini tanımlar. Nötr tweetlerin yüksek oranı, DSÖ'nün pandemi sürecinde geniş bir kullanıcı kitlesi tarafından takip edildiğini ve referans alındığını ancak bu ilişkinin güven, umut, dayanışma ya da aidiyet gibi duygusal bağ üreten bir hatta düzenli biçimde taşınmadığını ortaya koymaktadır.

Bu örüntü, yani Nötr/bilgilendirici tweetlerde duygu göstergesinin açık biçimde belirmemesi, duygulanımsal etkinin bütünüyle yokluğu anlamına gelmeyebilir. Bu durum daha ziyade, anlamlandırmaya ve dile gelmeye dönüşmeden askıda kalan bir yoğunluk

düzeyini işaret edebilir.[248] Benzer biçimde, Patricia Ticineto Clough'un duygulanımı söylemsel temsilden önce işleyen bedensel/yarı-bilinçdışı süreçlerle birlikte düşünmesi, "var ama dile eklemlenmemiş" bir ara hâli kavramsallaştırmaya elverişli görünmektedir.[249]

Aynı bulgu, Sara Ahmed'in "duyguların yapışkanlığı (*stickiness*)"[250] kavramı üzerinden de okunabilir: Sara Ahmed'e göre duygular, tekrar yoluyla belirli nesnelere/aktörlere "yapışarak" onların toplumsal algı çerçevesini kurar. Fakat bu yapışma otomatik değildir. Bazı temaslarda duygu tutunmaz ve ilişki askıda kalır. Bu durum, DSÖ gibi anonim ve bürokratik kurumların şefkat, acıma ya da kıskançlık gibi kişilerarası duygularla kolayca özdeşleştirilememesi nedeniyle de anlaşılır hâle gelir. Bu çalışmada nötr içeriklerin baskınlığı, DSÖ'nün yoğun biçimde konuşulmasına rağmen, bu konuşmanın belirgin duygularla kalıcı biçimde eşleşmediği, yani duyguların kurumsal nesneye "yapışmadan" dolaşımda kaldığı bir ilişki biçimini düşündürmektedir.

Nötr/bilgilendirici tweetlerin yüksek oranı, duyguların bütünüyle yokluğuna değil, Sara Ahmed'in kavramsallaştırdığı biçimiyle duyguların nesnelere "yapışmamasına", Brian Massumi'nin çerçevesinden okunduğunda anlamlandırma öncesi bir yoğunluk düzeyinde askıda kalmasına ve hatta Patricia Ticineto Clough'un çerçevesinden okunduğunda bilinçli söyleme eklemlenmeyen yarı-bilinçdışı süreçler olarak işlemesine işaret etmektedir.

Aşağıda bu kategorideki tweet'lerden bazıları görülmektedir:

"dünya sağlık örgütü'nün şüpheli, olası vakaların bildirimini istediği 11 nisan tarihli duyuru https://t.co/eyjdozq2TP*"*

"DSÖ'den pandemi sürecinde Türkiye'nin bakım altındaki yaşlılarına yönelik çabalarına övgü https://t.co/WAPLe5vDng https://t.co/qJjjgSyKC1*"*

"DSÖ'den son dakika Türkiye açıklaması! Dünyaya örnek https://t.co/gQ39L5SYh9*"*

"Dünya Sağlık Örgütü, "Türkiye huzurevleri ve bakım kuruluşlarında alınan önlemlerle dünyaya örnek oluyor" açıklamasını yaptı. DSÖ yetkilileri, alınan tedbirlerin ve izlenen politikanın çok etkileyici olduğunu belirtti."

[248] Brian Massumi, *Parables for the Virtual: Movement, Affect, Sensation* (Durham: Duke University Press, 2002), s. 27–28.
[249] Patricia Ticineto Clough, *The Affective Turn: Theorizing the Social* (Durham: Duke University Press, 2007), s. 1–7.
[250] Sara Ahmed, *The Cultural Politics of Emotion*, 2. bs. (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2014), s. 11–14.

"Son dakika! DSÖ'den flaş Türkiye açıklaması: Dünyaya örnek https://t.co/rI6n21H0P5 @HaberMynet aracılığıyla"

Duygusal Askıya Alma bulgusu, kriz dönemlerinde duygusal tepkinin her zaman açık ve yoğun biçimde görünür olmayabileceğini göstermesi bakımından önemlidir. Pandemi gibi yüksek belirsizlik ve tehdit içeren bir bağlamda, öznelerin duygusal tepkilerinin bastırılmış, ertelenmiş ya da askıya alınmış biçimde ortaya çıkması mümkündür. Bu çerçevede nötr içeriklerin baskınlığı, Türkiye ve pandemi bağlamında DSÖ ile kurulan ilişkinin ne güçlü bir özdeşleşmeye ne de açık bir karşıtlığa evrildiğini; bunun yerine mesafeli, temkinli ve askıda bir duygusal konumlanışın hâkim olduğunu göstermektedir.

4.3. Olumsuz Duyguların Baskınlığı ve Karşıtlık Çekirdeği

866 tweetten oluşan (%47,6) nötr içeriklerin dışarıda bırakılmasıyla birlikte, duygu içeren tweetlerin nicel dağılımı daha ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Buna göre veri setindeki tweetlerin 954'ü (%52,4) en az bir duygu ifadesi içermektedir. Duygu içeren paylaşımlar arasında tekil duygu içeren 516 tweetin oranı %54,1 iken, birden fazla duygu ifadesinin birlikte yer aldığı çoklu duygu içeren tweetlerin oranı %45,9 olarak hesaplanmıştır. Buna göre çoklu duygu içeren 954 tweet içerisinde iki duygu içeren 249 tweetin oranı %26,1, üç duygu içeren 112 tweetin oranı %11,7, dört duygu içeren 67 tweetin oranı %7,0, beş duygu içeren 8 tweetin oranı %0,8, altı duygu içeren 2 tweetin oranı %0,2'dir. Bu dağılım, DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimlerin sadece tekil ve sade tepkilerden oluşmadığını; önemli bir bölümünün eşzamanlı ve karmaşık duygu yapıları içerdiğini göstermektedir.

Nötr/bilgilendirici içeriklerin dışarıda bırakılmasıyla birlikte, DSÖ'ye yönelik paylaşımlarda ortaya çıkan duygu dağılımı daha net biçimde görünür hâle gelmektedir. Nötr içerikler hariç tutulduğunda, veri setinin geri kalan kısmı ağırlıklı olarak olumsuz duygu kategorileri etrafında yoğunlaşmaktadır. Bu durum, pandemi sürecinde DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin bağ kurucu bir hatta değil, daha çok eleştirel ve olumsuz bir eksende şekillendiğini göstermektedir.

Çalışmanın bulguları, duyguların bireysel hisler olmaktan ziyade, duygusal bloklar hâlinde işlediğini göstermektedir. En yüksek korelasyonlar "güvensizlik"-"şüphe/paranoya" ve "düşmanlık"-"öfke/kızgınlık" hatlarında gözlenmiştir. Bu durum, olumsuz duyguların birbirini besleyerek güçlü bir negatif duygusal blok oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Buna karşılık pozitif duygular daha zayıf ve dağınık kalmıştır: saygı-gurur ve saygı-sadakat korelasyonları olumlu duygusal yatırımın varlığını işaret etse de bu bloklar olumsuz duygu kümelerinin baskınlığı altında kalmıştır. Bu bulgu, Lauren Berlant'ın[251] duygusal yatırım (*emotional investment*) anlayışı çerçevesinden okunabilir: Berlant'a göre, olumlu duygusal bağlar aidiyet ve toplumsal süreklilik üretebilir ancak bu bağlar kırılgan ve sınırlı kaldığında, kolektif meşruiyet üretemez ve özneyi acımasız iyimserlik (*cruel optimism*) ilişkilerine hapseder. Bu bağlamda, DSÖ'ye yönelik olumlu duyguların zayıflığı, kurumun kolektif bir meşruiyet duygusu yaratmadaki yapısal başarısızlığını duygusal düzeyde görünür kılmaktadır.

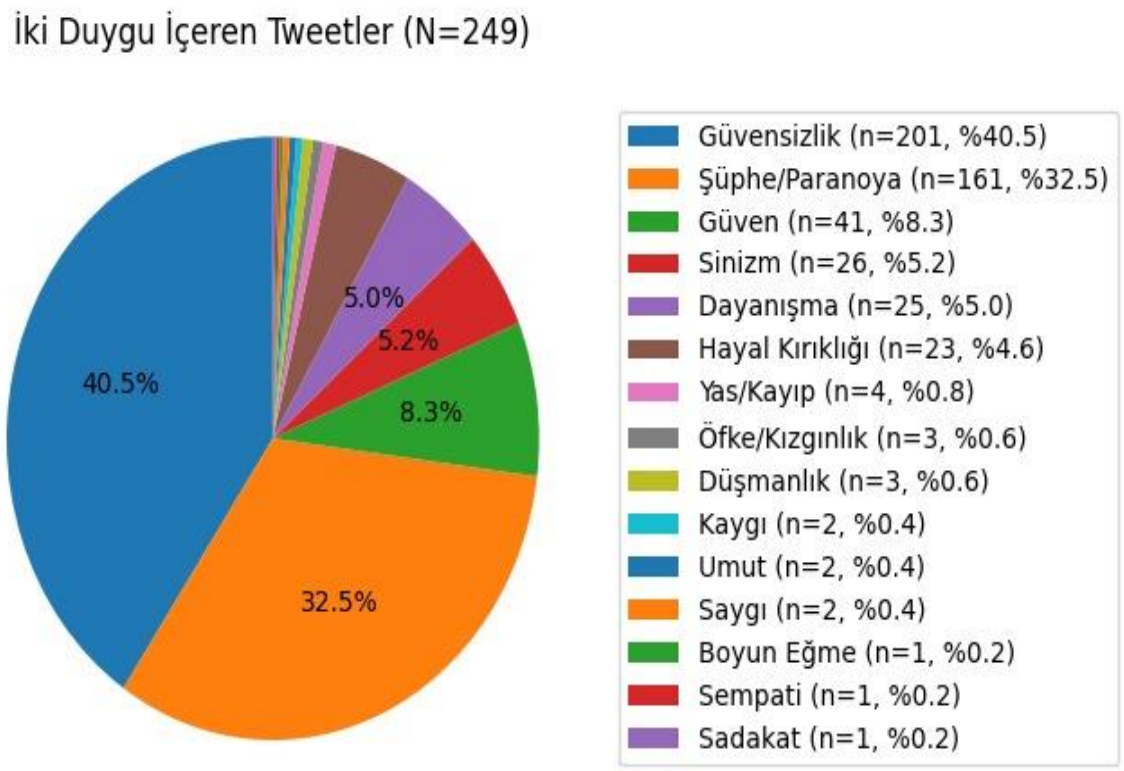

Şekil 4. En Az İki Duygu İçeren Tweetlerde Duygusal Kombinasyonların Dağılımı.

Daha sonra, veri setinde bu kez en az iki duygu içeren paylaşımların oranı saptanmıştır. Bu doğrultuda Şekil 4 üretilmiştir. Şekil 4'ün üretilme süreci, öncelikle iki duygu içeren tweetlerin veri seti içinden ayrıştırılmasıyla başlar. İlk düzey kodlamada "en az bir duygu içeren" olarak belirlenen tweetler arasından, yalnızca iki farklı duygu

[251] Berlant, *Cruel optimism*.

göstergesinin birlikte ve açık biçimde ifade edildiği paylaşımlar seçilmiştir. Bu ölçüte göre filtrelenen tweetlerden oluşan alt veri seti, toplam 249 tweetten (N=249) meydana gelmiştir.

İkinci aşamada, bu 249 tweet için daha önce tanımlanmış olan duygu kategorileri esas alınarak manuel kodlama yapılmıştır. Her tweette yer alan iki duygu ayrı ayrı kaydedilmiş; böylece her tweet, iki bağımsız duygu etiketiyle temsil edilmiştir. Kodlama süreci, James M. Jasper ve Tamanna Shah'ın duygu tipolojisine dayalı olarak oluşturulmuş duygu listesi kullanılarak yürütülmüş ve tweetlerde açık biçimde ifade edilen duygu göstergeleri bu kategorilere atanmıştır.

Kodlama tamamlandıktan sonra, iki duygu içeren tweetlerde hangi duygu kategorilerinin ne sıklıkla yer aldığı hesaplanmıştır. Her bir duygu kategorisinin, toplam iki duygu içeren tweetler içindeki tekrar sayısı (n) belirlenmiş ve bu değerler toplam tweet sayısına oranlanarak yüzdelik dağılımlar elde edilmiştir. Yüzde hesaplamaları, ilgili duygu kategorisinin kaç tweette yer aldığının toplam 249 tweete bölünmesi ve 100 ile çarpılması yoluyla yapılmıştır. Bu hesaplama sonucunda örneğin güvensizlik, şüphe/paranoya, güven ve sinizm gibi duyguların iki duygu içeren tweetlerdeki göreli ağırlıkları nicel olarak ortaya konulmuştur.

Son aşamada elde edilen bu frekans ve yüzdelik değerler kullanılarak betimleyici bir görselleştirme hazırlanmıştır. Grafik türü olarak daire grafik tercih edilmiş, her bir dilim, ilgili duygu kategorisini, o kategoriye ait tweet sayısını (n) ve yüzdelik karşılığını (%) gösterecek biçimde etiketlenmiştir. Grafik başlığı, yalnızca iki duygu içeren tweetlerden oluşan alt veri setini açıkça tanımlamak amacıyla "İki Duygu İçeren Tweetler (N=249)" şeklinde belirlenmiştir. Böylece grafik, iki duygu içeren paylaşımlarda hangi duyguların daha sık birlikte ortaya çıktığını betimleyici ve karşılaştırılabilir bir biçimde görünür kılmak üzere üretilmiştir.

Şekil 4'de görüleceği üzere duygu içeren tweetler arasında en yüksek oran olumsuz duygulara aittir. Öfke, kuşku, güvensizlik, hayal kırıklığı ve korku gibi duygular, DSÖ'ye yönelik paylaşımlarda sıklıkla birlikte ya da tekil olarak ortaya çıkmaktadır. Bu dağılım, DSÖ'nün pandemi sürecindeki performansının yalnızca rasyonel ölçütler üzerinden değil, aynı zamanda duygusal değerlendirmeler üzerinden de yoğun biçimde sorgulandığını göstermektedir.

Ancak burada dikkat çekici olan nokta, olumsuz duyguların varlığının doğrudan bir reddediş veya topyekûn bir kopuş anlamına gelmemesidir. Bu tezde olumsuz duygu kategorileri (kuşku, öfke, güvensizlik vb.) DSÖ'ye yönelik ilgiyi tamamen ortadan kaldıran bir kopuşu değil, kurumsal değerlendirmeye eşlik eden duygusal yönelimleri göstermektedir.

James M. Jasper'ın yaklaşımı, duyguları salt rasyonel yargıların türevi değil, siyasal bağlamda anlam kazanan yönelimler olarak ele aldığı için, olumsuz duyguların varlığının otomatik olarak reddediş anlamına gelmediğini gerekçelendirmekte bu çalışmayla doğrudan örtüşmektedir. Yani veriler, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin bir yandan eleştirel ve kuşkulu bir ton taşıdığını, diğer yandan ise kuruma yönelik ilginin ve referans almanın sürdüğünü ortaya koymaktadır. Bu bağlamda olumsuz duygular, kuruma yönelik tamamen dışlayıcı bir tutumdan ziyade, meşruiyetin duygusal olarak yeniden üretilememesine işaret eden bir karşıtlık çekirdeği oluşturmaktadır.

Bu bağlamda yüksek oranlı *güvensizlik–şüphe/paranoya* veya *düşmanlık–öfke/kızgınlık* birliktelikleri, DSÖ gibi küresel kurumlar etrafında çözüm üretici bir evrensel duygusal seferberlik yerine, tepkisel ve parçalı kümelenmelere işaret etmektedir. Olumsuz duyguların birlikte hareket etme kapasitesi, olumlu duygularınkinden çok daha yüksektir. Bu da kolektif bir ortak amaç etrafında duyguların birleşmesini ve DSÖ'nün kapsayıcı bir temsil gücü üretmesini zorlaştırmıştır. Başka bir deyişle, olumsuz blokların baskınlığı, DSÖ'nün küresel ölçekte duygusal birleştirici rol üstlenemediğini göstermektedir.

Olumsuz duygu dağılımının baskınlığı, özellikle pandemi gibi küresel ölçekte belirsizlik ve tehdit içeren bir kriz bağlamında, beklentilerin yükseldiği ve bu beklentilerin karşılanmamasının duygusal tepkiler ürettiği bir duruma işaret etmektedir. DSÖ'nün kriz yönetiminde referans alınan bir aktör olmasına rağmen, bu referans ilişkisinin güven, umut veya dayanışma gibi pozitif duygular etrafında bloklaşmadığı görülmektedir. Bunun yerine, olumsuz duyguların yoğunlaştığı bir söylem alanı ortaya çıkmaktadır. Bu alan, DSÖ'ye yönelik eleştirinin duygusal taşıyıcısı hâline gelmektedir.

Bu bulgu, çalışmanın temel iddialarından biri olan "duygusal bağın kurulamaması" meselesini nicel olarak desteklemektedir. Olumsuz duyguların baskınlığı, DSÖ'ye yönelik olarak pandemi sürecinde güven ve aidiyet üretilemediğini göstermektedir. Başka bir ifadeyle, veri setinde gözlemlenen duygu dağılımı, DSÖ'nün kriz anında duygusal olarak tutunulan bir aktör haline gelmediğine, bunun yerine eleştirel bir mesafeyle karşılandığını işaret eden bir tablo ortaya koymaktadır.

Bu genel dağılım, ilerleyen alt bölümlerde ele alınacak olan tekil duygu içeren tweetler ve çoklu duygu örüntüleri açısından da belirleyici bir çerçeve sunmaktadır. Özellikle olumsuz duyguların tek başına mı yoksa başka duygularla birlikte mi ortaya çıktığı, duygusal ilişkinin niteliğini anlamak açısından kritik bir ayrım noktası oluşturmaktadır.

4.4. Tekil Duygu İçeren Tweetler: Güvenin Yalnızlığı ve Duygu Bloklaşmasının Kurulamaması

Genel duygu dağılımı içerisinde, tek bir duygu kategorisi içeren tweetler ayrı bir analitik önem taşımaktadır. Bu tür paylaşımlar, öznelerin DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimlerini başka duygularla karışmadan, daha açık ve doğrudan biçimde ifade ettikleri bir alan sunmaktadır. Tekil duygu içeren tweetlerin analizi, hangi duyguların kendiliğinden ve eşliksiz olarak ortaya çıktığını göstermesi bakımından, duygusal ilişkinin niteliğini anlamak açısından önemli bir veri sağlamaktadır.

Veri setinde tekil duygu içeren tweetler incelendiğinde, en yüksek oranın "güven" duygusuna ait olduğu görülmektedir. Bu bulgu, ilk bakışta DSÖ'ye yönelik olumlu bir duygusal yönelimin varlığına işaret ediyor gibi görünmektedir. Ancak bu güven duygusunun dağılımı ve bağlamı birlikte değerlendirildiğinde, bu güvenin bir duygu bloğu üretmediği açıkça görülmektedir.

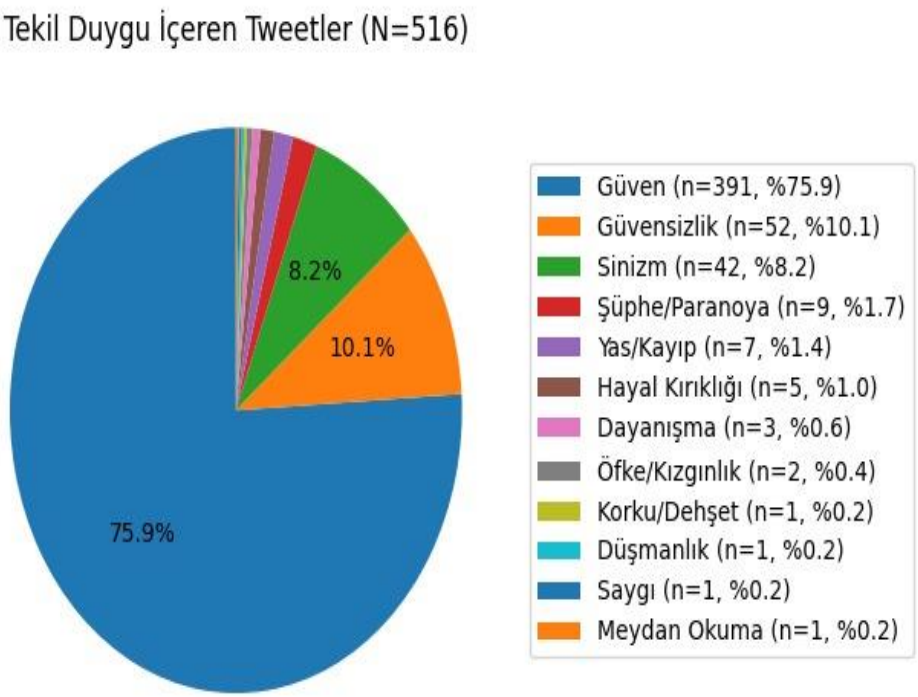

Şekil 5. Tekil Duygu İçeren Tweetlerde Duygusal Kategorilerin Yüzde Dağılımı.

Bu bulguyu gösteren Şekil 5'in üretilme süreci, ilk aşamada en az bir duygu içeren tweetlerin kendi içinde ayrıştırılmasıyla başlamıştır. Önceki kodlama aşamasında "duygu içeren" olarak tanımlanan paylaşımlar arasından, yalnızca tek bir duygu göstergesinin açık biçimde ifade edildiği tweetler seçilmiştir. Bu ölçüt doğrultusunda oluşturulan alt veri seti, toplam 516 tweetten (N=516) oluşmaktadır. İki ya da daha fazla duygu içeren paylaşımlar bu aşamada analiz kapsamı dışında bırakılmıştır.

İkinci aşamada, bu 516 tweet için manuel duygu kodlaması gerçekleştirilmiştir. Her tweette yer alan duygu, daha önce tanımlanmış olan duygu kategorileri arasından tek bir kategoriye atanmıştır. Kodlama süreci, James M. Jasper ve Tamanna Shah'ın duygu tipolojisi temel alınarak oluşturulan duygu listesi üzerinden yürütülmüş ve tweet metninde açık biçimde ifade edilen duygu göstergeleri esas alınmıştır.

Kodlama tamamlandıktan sonra, tekil duygu içeren tweetlerde her bir duygu kategorisinin kaç kez tekrarlandığı hesaplanmıştır. Bu doğrultuda her duygu için mutlak frekans değerleri (n) belirlenmiş ve bu değerler toplam 516 tweet sayısına oranlanarak yüzdelik dağılımlar elde edilmiştir. Yüzde hesaplamaları, ilgili duygu kategorisinin kaç tweette yer aldığının toplam tweet sayısına bölünmesi ve 100 ile çarpılması yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu işlem sonucunda, tekil duygu içeren tweetlerde hangi duyguların baskın olduğu nicel olarak görünür hâle getirilmiştir.

Son aşamada, elde edilen frekans ve yüzdelik değerler kullanılarak betimleyici bir görselleştirme hazırlanmıştır. Grafik türü olarak daire grafik tercih edilmiş; her bir dilim, ilgili duygu kategorisini, o kategoriye ait tweet sayısını (n) ve yüzdelik karşılığını (%) gösterecek biçimde etiketlenmiştir. Grafik başlığı, analiz edilen alt veri setini açık biçimde tanımlamak amacıyla "Tekil Duygu İçeren Tweetler (N=516)" şeklinde düzenlenmiştir. Böylece grafik, DSÖ'ye yönelik paylaşımlarda tek bir duygu etrafında kurulan duygusal yönelimlerin dağılımını betimleyici bir çerçevede görünür kılacak şekilde üretilmiştir.

Şekil 5'te görüleceği üzere güven duygusunun tekil olarak ifade edildiği tweetler, çoğunlukla DSÖ'nün teknik uzmanlığına, bilimsel otoritesine veya bilgi üretme kapasitesine yapılan atıflarla sınırlı kalmaktadır. Bu paylaşımlar, DSÖ'nün kriz anında "doğru bilgi kaynağı" olarak görülmeye devam ettiğini ancak bu algının, özneyi kuruma duygusal olarak bağlayan daha geniş bir ilişki biçimine dönüşmediğini göstermektedir. Başka bir ifadeyle, güven duygusu mevcuttur, ancak bu güven yayılmamaktadır.

Bu durum, çalışmada "duygu bloklaşması" kavramı ile ifade edilen sürecin ortaya çıkmamasıyla ilişkili bir örüntü sunması bakımından önemlidir. Güven duygusu, tekil biçimde ortaya çıkmakta olsa da umut, dayanışma ya da aidiyet gibi diğer bağ kurucu

duygularla eş zamanlı olarak kümelenmemektedir. Dolayısıyla güven, duygusal bir çekim merkezi oluşturmak yerine, izole ve kırılgan bir duygu olarak kalmaktadır.

Tekil güven ifadelerinin bu biçimde yalnız kalması, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin yapısal bir sınırına işaret etmektedir. Kurum, teknik ve bilimsel kapasitesiyle tanınmakta ancak bu tanınma, öznenin kendisini kurumsal bir bütünün parçası olarak hissetmesini sağlayacak bir duygusal özdeşleşmeye dönüşmemektedir. Bu bağlamda güven, bir bağ kurucu unsur olmaktan ziyade, mesafeli bir kabul biçimi olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu empirik bulgu, bireylerin pandemiyi büyük ölçüde bireysel ve içe dönük tepkilerle karşıladığını göstermektedir. Güvenin yüksekliği, kuruma yönelik belirli bir beklentinin sürdüğüne işaret etse de bu beklentinin kolektif duygusal bağlarla desteklenmediği görülmektedir. Mitchell Dean'in *governmentality* yaklaşımı, iktidarın bilgi üretimi ve teknik rasyonaliteler yoluyla sınırlı olmaksızın, söz konusu bilginin toplumsal dolaşıma girmesi, belirli özneler tarafından kabul edilmesi ve gündelik pratikler içinde yeniden üretilmesi üzerinden işlediğini vurgular. Yani bu çerçevede yönetişim, neyin doğru bilgi olarak üretildiğinden ziyade, bu bilginin bireyler nezdinde nasıl karşılandığı ve içselleştirildiğiyle yakından ilişkilidir.[252] Dolayısıyla yönetişimde, bilgi üretiminin ötesinde, bu bilginin toplumda nasıl dolaşıma girdiğinin ve kabul gördüğünün önemli olduğunu işaret eder.

Bu perspektiften hareketle çalışmanın katkısı; bir pozitif duygu bloğunun inşa edilememesini, küresel yönetişimin başarısızlık boyutlarından biri olarak yorumlamaktır. Dean, bilgi dolaşımını iktidar pratiklerinin merkezinde konumlandırırken, burada elde edilen bulgular bu sürecin yalnızca işlevsel değil, aynı zamanda duygusal boyutunun da kritik olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, küresel krizlerde yönetişim başarısı hem doğru bilginin üretilmesi ve dağıtılmasıyla, hem de bu bilginin bireyler tarafından duygusal olarak içselleştirilebildiği bir toplumsal atmosferin inşa edilmesiyle mümkündür. Empirik veriler ayrıca güven duygusu taşıyan bireylerin DSÖ'nün teknik uzmanlığına, bilimsel birikimine ve küresel sağlık krizlerine müdahale kapasitesine dair yüksek bir inanç sergilediğini göstermektedir. Bu kategorideki tweet'lerde DSÖ, genellikle ulusal aktörlerden ya da medya figürlerinden daha güvenilir bir bilgi kaynağı olarak öne çıkmıştır. Bireyler DSÖ'nün

[252] "Government is not only the application of knowledge, but depends upon how forms of knowledge circulate, are taken up, and become authoritative within particular domains of social life." (Yönetişim yalnızca bilginin uygulanmasından ibaret değildir; aynı zamanda bilgi biçimlerinin nasıl dolaşıma girdiğine, nasıl benimsendiğine ve toplumsal yaşamın belirli alanlarında nasıl otorite kazandığına bağlıdır.) Bknz: Mitchell Dean, *Governmentality: Power and Rule in Modern Society*, 2nd ed. (London: SAGE Publications, 2010).

söylemlerini doğruluk ve bilimsellik temelinde savunmuş, hatta diğer aktörlerin bu söylemlere uymamasını eleştirmiştir. Analitik bir okuma olarak, bu güven DSÖ'nün "hakikatin taşıyıcısı" olarak konumlanmasına dayalıdır. Özellikle aşı politikaları, maske zorunlulukları ve kapanma süreçleri gibi tartışmalı uygulamalarda DSÖ'nün tarafını tutmak, kuruma yönelik bir tür duygusal sadakatin ve rasyonel güven ifşasının belirtisi olarak anlaşılabilir.

Aşağıda, DSÖ'ye yönelik güven kategorisinde yer alan paylaşımlardan bazı örnekler yer almaktadır:

"@gazetesozcu Öyle bir şey olmayacağını Dünya Sağlık Örgütü daha yeni söyledi. Virüs çok dayanıklı. Sıcak iklimlerde de görülüyor. Virüse karşı bir aşının gelişmesi en bir yıl süreceği belirtildi. İlaçlar ise deneme aşamasında. Halkı Hükümetin ağzıyla kandırıyorlar."

"Dünya Sağlık Örgütü derhal çin'in yemek kültürüne müdahale etmelidir. Farenin kendisini diri diri yiyorsunuz da dışkısı nedir arkadaş ya 🤦#Hantavirus https://t.co/yFmQaEekBd"

"@KalanOnda @drfahrettinkoca @saglikbakanligi önemli olan dünya sağlık örgütünün açıkladığı tedbirleri almak herkes üstüne düşeni yapmalı"

"DSÖ kabul ettiği gibi acil önlemler alınmaz ise özellikle Afrika ülkelerinde sonucu çok ağır olan kayıplar verileceğini belirtti. Zaten kıtlık ve açlık ile mücadeleden insanlar can verirken birde corona virüsü insanlığa unutamayacağı bir ders verebilir"

"Dünya Sağlık Örgütü ve T.C. Sağlık Bakanlığı, korona virüsünün yayılımını azaltma çalışmaları kapsamında sosyal izolasyonu önermektedir.Devletimiz gerekli tedbirleri almıştır. Hepimiz üzerimize düşen sorumluluğu yerine getirmeliyiz.Gerek olmadıkça dışarıda olma #EVDE_KAL_TÜRKIYE"

"Önceden fark edememek hasta yığılımına yol açıyor bu da en istenmeyen sonuç. Bu yüzden dünya sağlık örgütü bağırıyor test test test"

"Bütün veri ve yorumlar Güney Kore'nin başarısında yaygın test uygulaması olduğunu ortaya koyuyor. Dünya Sağlık Örgütü de "test test test!" diyerek bunun önemini vurguluyor. Bu noktada biz de testleri sıklaştırmalıyız. #TestTestTest #yaygintestistiyoruz https://t.co/srWSAA21yv"

"@anie_leighh Bu nezle grip değil salgın dünya sağlık örgütüne bildirmek zorundasın devletin elinde değil ekmek çıkmaz buradan size"

"Entel görünmek için paniğe gerek yok diyen geri zekalılar size sesleniyorım; Dünya Sağlık Örgütü pandemi ilan etti, bunun daha üstünde bir salgın uyarısı yok ! Ciddiye alın ! Önemseyin ! Kimse sizi koruyamaz ! Herkes kendisini korusun !"

Öte yandan Dayanışma duygusu, Dünya Sağlık Örgütü ile iş birliği ve kolektif uyum içinde hareket etme çağrısı yapan bireylerin paylaşımlarında görülmektedir. Bu kategorideki tweet'ler, DSÖ'nün küresel bir rehber olarak hareket etmesi gerektiğini ve bireylerin bu süreçte kuruma destek sunmasının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle pandemi gibi belirsizliğin yüksek olduğu dönemlerde, DSÖ'nün merkezi rolüne işaret ederek, onunla dayanışma içinde hareket etmenin toplum sağlığı açısından elzem olduğunu düşünen bir özne profili ortaya çıkmıştır. Bu dayanışma çağrısı çoğu zaman bireylerin kolektif sorumlulukla hareket etmesi gerektiğini ifade eden bir etik konumlanma içerir. DSÖ'nün hem teknik ve uzmanlık bilgisini hem de küresel hegemonyasını önemseyen bu bireyler, onu yalnız bırakmanın pandemiye karşı verilen mücadeleyi zayıflatacağını savunur. Bu genel eğilim, aşağıdaki tweet örneklerinde açıkça görülmektedir.

"Dünya sağlık örgütü mü? Gurur duyuyorum. Duyuyırum gurur. Çok duyuyorum hemde gurur. Gurur. GURUR https://t.co/WJiElNFi51*"*

"DSÖ(@WHO), (Dünya Sağlık Örgütü), İstanbul'da ofis açıyor. Bu Ofis, DSÖ Avrupa Bölg. #Covid_19 başta olmak üzere sağlık acil durumları konusunda faaliyet gösterecekmiş... Türkiye'nin, sağlık alanındaki başarısının bir sonucudur bu👍 @drfahrettinkoca 👏 https://t.co/LzKlUI9pnz*"*

"Covid-19 Salgınına Karşı Kıbrıslı Türkler'in Dünya Sağlık Örgütü'ne Ortak Üye Olması İçin Verdiğimiz Onurlu Mücadeleye Destek Olmak İçin SEN DE İMZALA! #WHOmustAcceptTurkishCypritos #DSOKıbrıslıTürkleriKabulEtmeli @TBMMresmi @WHOTurkey - https:/"

"Dünya Sağlık Örgütü Bakanlığımızın çalışmalarını dünyaya örnek gösterdi. @drorhankoc @ailevecalisma @EngelliveYasli https://t.co/LknGR1Zy3A*"*

"Herkes dünya sağlık örgütünü etiketlesin @WHO #TurkishStudentLivesMatter"

Ayrıca, bir diğer kategori olan umut duygusunun özellikle kriz anlarında bile yaygınlaşmaması, bireylerin sadece DSÖ'ye değil, genel olarak küresel çözüm olasılıklarına dair inançlarının zayıf olduğunu düşündürmektedir. Umut ile birlikte mutluluk gibi olumlu

duyguların çok düşük oranda görülmesi, DSÖ'nün bir umut kaynağı ya da koruyucu ve kollayıcı bir kurum olarak algılanmadığını göstermektedir. Elbette ki mutluluk duygusunun düşük oranda çıkması pandemi döneminde öznenin genel olarak mutsuzluk ve çökkünlük içerisinde olması ile açıklanabilir ancak özellikle umut duygusunun baskın olmaması, DSÖ'nün kriz anlarında bir gelecek tahayyülü sunma kapasitesinin eksik kaldığını gösteren kritik bir gösterge olarak okunabilir.

Tekil duygu analizinin sunduğu bu tablo, aşağıda ayrıntılı incelenecek olan olumsuz duyguların baskınlığı bulgusu ile birlikte okunduğunda daha anlamlı hâle gelmektedir. Güven duygusunun tek başına var olması, olumsuz duygu kümeleri karşısında dengeleyici bir rol üstlenememekte; aksine, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin parçalı ve tutarsız bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu parçalanmışlık, ilerleyen bölümde ele alınacak olan çoklu duygu örüntülerinde daha net biçimde görünür hâle gelmektedir.

4.5. Çoklu Duygu Yapıları: Olumsuz Duyguların Bloklaşması

Tekil duygu içeren tweetlerin analizi, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin parçalı yapısını ortaya koyarken; çoklu duygu içeren tweetlerin incelenmesi, bu parçaların nasıl bir araya geldiğini ve hangi duygular etrafında bloklaştığını göstermektedir. Bu nedenle çoklu duygu örüntüleri, çalışmanın duygusal ilişki biçimlerini anlamada önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, nedensel açıklamalardan ziyade duygular arası "eşlik etme" (*co-occurrence*) ilişkilerine odaklanılmış, örneğin "öfke kaygıya neden olur" gibi bir çıkarım yapmak yerine, "öfke ve kaygı aynı tweet içinde birlikte geçme eğilimi göstermektedir" biçiminde yapısal örüntüler saptanmıştır.

Şekil 6. İki Duygu İçeren Tweetlerde Duygusal Kombinasyonların Dağılımı.

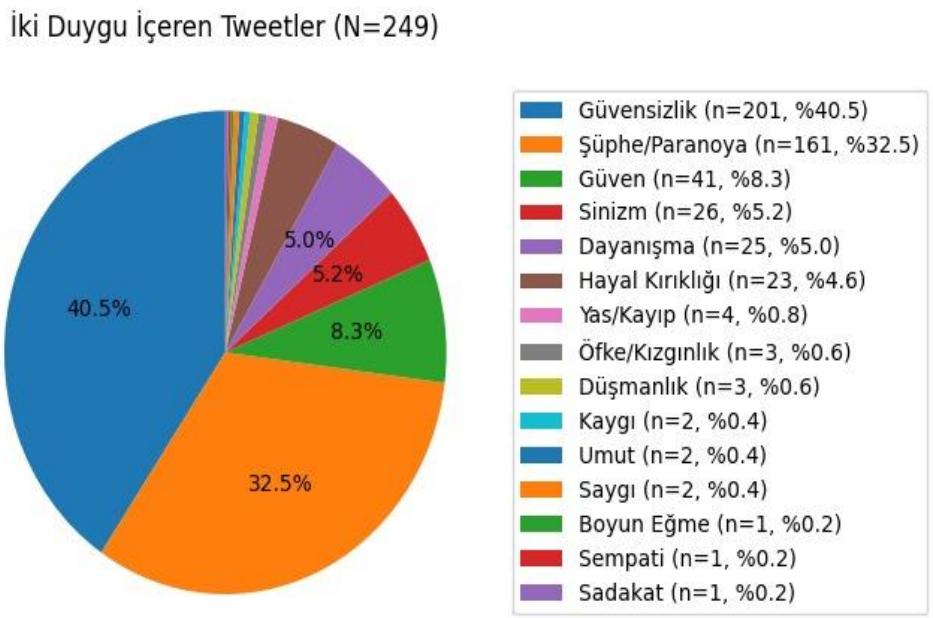

Şekil 6'nın üretilme süreci, duygu içeren tweetlerin kendi içinde duygu sayısına göre ayrıştırılması aşamasına dayanmaktadır. İlk düzey manuel kodlama sonucunda "en az bir duygu içeren" olarak tanımlanan tweetler arasından, yalnızca iki farklı duygu göstergesinin aynı tweette açık biçimde birlikte ifade edildiği paylaşımlar seçilmiştir. Bu ölçüte göre oluşturulan alt veri seti toplam 249 tweetten (N=249) oluşmaktadır. Tekil duygu içeren ya da üç ve daha fazla duygu barındıran paylaşımlar bu analiz kapsamında dışarıda bırakılmıştır.

İkinci aşamada, bu 249 tweet için manuel duygu kodlaması sürdürülmüştür. Her tweette yer alan iki duygu, önceden tanımlanmış duygu kategorileri çerçevesinde ayrı ayrı kodlanmış ve her tweet iki duygu etiketiyle temsil edilmiştir. Kodlama süreci, James M. Jasper ve Tamanna Shah'ın duygu tipolojisine dayalı olarak oluşturulan sınıflandırma listesi kullanılarak yürütülmüş; yalnızca tweet metninde açık biçimde ifade edilen duygu göstergeleri dikkate alınmıştır. Örtük anlamlar, bağlamsal çıkarımlar ya da ima edilen duygular bu aşamada kodlamaya dahil edilmemiştir.

Kodlama tamamlandıktan sonra, iki duygu içeren tweetlerde her bir duygu kategorisinin kaç kez yer aldığı hesaplanmıştır. Bu hesaplama, duygu çiftlerini değil, bu çiftler içinde yer alan tekil duygu kategorilerinin tekrar sıklığını esas almıştır. Böylece her bir duygu kategorisi için mutlak frekans (n) değerleri belirlenmiş; bu değerler toplam 249

tweet sayısına oranlanarak yüzdelik dağılımlar elde edilmiştir. Yüzde hesaplamaları, ilgili duygu kategorisinin yer aldığı tweet sayısının toplam tweet sayısına bölünmesi ve 100 ile çarpılması yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Son aşamada, elde edilen frekans ve yüzdelik değerler kullanılarak betimleyici bir görselleştirme hazırlanmıştır. Grafik türü olarak daire grafik tercih edilmiş; her bir dilim, ilgili duygu kategorisini, bu kategoriye ait tweet sayısını (n) ve yüzdelik karşılığını (%) gösterecek biçimde etiketlenmiştir. Grafik başlığı, yalnızca iki duygu içeren tweetlerden oluşan alt veri setini açık biçimde belirtmek amacıyla "İki Duygu İçeren Tweetler (N=249)" şeklinde düzenlenmiştir. Bu grafik, iki duygu içeren paylaşımlarda hangi duyguların daha sık birlikte yer aldığını betimleyici bir çerçevede görünür kılmak üzere oluşturulmuştur.

Veri setinde birden fazla duygu içeren tweetler analiz edildiğinde, bu paylaşımların büyük ölçüde olumsuz duygu kombinasyonları etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Öfke–kuşku, güvensizlik–hayal kırıklığı ve korku–öfke gibi duygu çiftleri, çoklu duygu içeren tweetler arasında en sık rastlanan örüntülerdir. Bu bulgu, DSÖ'ye yönelik eleştirinin tekil bir tepki olmaktan ziyade, birbirini besleyen duygular aracılığıyla güçlenen bir karşıtlık yapısı ürettiğini göstermektedir.

Olumsuz duyguların bu biçimde birlikte ortaya çıkması, duygu bloklaşmasının negatif eksende işlediğine işaret etmektedir. Çoklu duygu içeren tweetlerde öfke–kuşku, kuşku–güvensizlik gibi kombinasyonların tekrar eden biçimde birlikte görünmesi, duyguların tekil ifadeler olmaktan çıkıp dijital kamusal alanda birlikte dolaşıma giren ve örüntü üreten kümeler halinde çalıştığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle, çalışmada, bağ kurucu ve olumlu duygular tekil ve izole kalırken olumsuz duygular birbirleriyle eklemlenerek daha güçlü ve dayanıklı bir duygusal blok oluşturmaktadır. Bu durum, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin olumlu bir bloklaşma üretmemesiyle uyumlu bir örüntü sunmaktadır.

Çoklu duygu örüntülerinde dikkat çeken bir diğer husus, bu duyguların yalnızca kurumsal performansa değil, aynı zamanda niyet, adalet ve eşitlik algılarına yönelmiş olmasıdır. Örneğin, kuşku ve öfkenin birlikte görüldüğü tweetlerde, DSÖ'nün karar alma süreçlerinin şeffaflığı, küresel güç dengeleriyle ilişkisi ve bazı ülkelere ayrıcalık tanıdığı yönündeki algılar ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda olumsuz duygu bloklaşması, teknik bir başarısızlık algısından ziyade kurumsal adalet ve meşruiyet sorgulamasına dayanmaktadır.

Örneğin Tweet'ler arasında düşmanlık, hayal kırıklığı ve güvensizlik duygularını aynı anda içeren bir paylaşımda; *"DSÖ denen kuruluş bu pandemi olayında tamamen çuvallamıştır. Virüsü ciddiye almayıp ülkeleri ve dünya kamuoyunu geç bilgilendirmiştir. Virüsün ciddiye almayarak dünyadaki insanların sağlığını tehlikeye atmışlardır. Kafamdan atmıyorum gidin inceleyin ülkeler DSÖ'den hesap sorsun."* ifadeleri yer almaktadır.

Güvensizlik ve şüphe/ paranoya barındıran bir başka paylaşımda *"Dünya Sağlık Örgütü vaktinde Kuş Gribinde yaptığı gibi dünyayı paniğe sürüklemekten başka bir iş yapmıyor, herhangi bir basit çözüm önerileri bile yok, bulunan ilaçlar konusunda hep olumsuz görüş verdiler, sermayenin köpeği işte."* ifadesi geçmektedir.

Düşmanlık, şüphe/paranoya, güvensizlik içeren bir paylaşımda ise *"ABD Başkanı canlı yayına çıktı ve Roche firmasına teşekkür etti. Aşı bulundu. Roche firması bu sayede trilyon dolarlar kazanacak ileri derecede paniğe sevk edilmiş bir durumla karşı karşıya dünya ülkeleri Bu olay bilinçli olarak Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılıyor."* denilmektedir.

DSÖ'ye yönelik öfke/kızgınlık ve hayal kırıklığı duyguları, yönetişimsel kapasitenin yetersizliği kadar, bu yetersizliğe verilen öznel tepkilere varıncaya kadarki süreci de ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, küresel yönetişimin başarısızlığı hem teknik kapasite hem de duygusal düzeyde başarısızlık ile açıklanabilir. Yani kurumun çözümler üret(e)memesine ek olarak, kamuoyunda duygusal bir karşılık/tepki yaratamaması, başarısızlığın temel parametrelerinden biri olarak okunabilir.

Örneğin öfke kategorisindeki bir paylaşımda *"Lan eğer okullar açılmazsa Dünya Sağlık Örgütünü yakarım laaan, yalancı oçlar yakarım sizi"* denmektedir. Veya *"Çin virüsü demek ırkçılık değildir! Gerçekliktir. Dikta rejimlerin insan ırkını tehlikeye atmasıdır! Çin diktatörlük rejimi en başından beri Dünya'ya şeffaf veri ve virüs halkında doğru bilgi paylaşmadı. Bu virüsün PANDEMİ'ye dönüşmesinin sebebi ÇİN devleti ve DSÖ/WHÖ'dür!"* ifadeleri geçmektedir.

Hayal kırıklığı içeren bir paylaşımda ise; *"Bu sayede DSÖ sadece epidemiyolojik verilerin kayıt altına alındığı evrak işleriyle ilgilendiğini öğrenmiş olduk dört aylık bir*

pandemi söz konusu daha doğru düzgün tedavi planı bile net açıklanmadı. Aşıyı geçiyorum. Dünyanın kendisinde sistem batmış ülkeleri artık eleştirmiyorum" denmektedir.

Bir başka örnekte; *"Dünya Sağlık Örgütü Corona virüsü İle verdiği mücadelede sınıfta kaldı. DSO eğer gerçekten bu işle mücadele etmek istiyorsa acilen Türkiye'de sağlıkta değişim ve dönüşümün mimarı @DrRecepAkdag beyi işin başına getirmesi gerekir. Tecrübe ve bilgi birikiminden faydalanması gerekir."* ifadeleri yer almaktadır. Bir başka paylaşımda ise *"Dünya Sağlık Örgütü, pandemi konusunda çuvalladı. Uluslararası bir bilim Kurulu oluşturulup aşı çalışması neden yapılmaz? 🤔"* söylemi yer almaktadır.

Veri setinde öne çıkan güvensizlik, öfke/kızgınlık ve hayal kırıklığı duyguları, DSÖ'ye yönelik hem kurumsal bir eleştiri hem de yönetişim kapasitesine ilişkin kırılmış beklentilerin ürettiği derin bir duygusal tepkiye işaret etmektedir. Bu bağlamda, bireylerin DSÖ gibi küresel aktörlerden çözüm üretme yönünde beklenti içerisinde oldukları ancak bu beklentiler karşılanmadığında ortaya çıkan güvensizlik duygusunun, duygu düzeyinde öfke ve hayal kırıklığı gibi tepkilerle somutlaştığı görülmektedir. Duygular arasındaki bu örüntü, bireylerin hem bilgi temelli hem de duygu temelli bir temsiliyet krizini deneyimlediğini ortaya koymakta, böylece Türkiye ve pandemi bağlamında analiz edilen veri seti düzeyinde küresel yönetişim kurumlarına duyulan inancın duygusal düzeyde de sarsıldığını işaret etmektedir.

Öte yandan güvensizlik kategorisi, bu analizdeki en yaygın negatif duygulardan biri olarak ilk sırada bulunmaktadır. Bu duygunun kökeni tekil bir neden değil, birden fazla duygusal ve rasyonel kırılmadan oluşmaktadır. İlk olarak, yönetişimsel şeffaflık eksikliği (örneğin, pandeminin başlangıcındaki veri karartmaları, siyasi etkilerle alınan kararlar), kuruma duyulan güvenin aşınmasına neden olmuştur. İkinci olarak ise komplo teorilerinin yaygınlığı bu güvensizliği duygu düzleminde beslemektedir. Bu duyguya sahip bireyler, kurumun bazı güç odaklarının etkisinde hareket ettiğini, bilimsel verilere değil politik çıkar ilişkilerine göre karar aldığını düşünmektedir. Yani güvensizlik, DSÖ'nün niyetine, bağımsızlığına ve temsil ettiği değerlere dair bir inanç kaybını ifade eder. Tweet'lerde sıklıkla karşılaşılan Illuminati göndermeleri, "küreselciler" söylemi, DSÖ'nün elitler, gizli aileler, Bill Gates, Rockefeller ailesi gibi figürlerce kontrol edildiğine dair inançlar, kurumsal bir aktöre değil de 'gizli' bir güce karşı yöneltilen derin bir inançsızlığa işaret eder. Bu anlamda güvensizlik yalnızca bilgi eksikliği veya yanlış bilgiye sahip olunmasından değil, güvenilecek bir aktörün var olmamasından da beslenir. Yani DSÖ'ye dair güvensizlik,

öznenin duygusal çerçevede yönsüzlük hissine kapılmasına yol açar. Bu yönüyle güvensizlik hem yönetişimsel kapasiteye hem de temsiliyet gücüne karşı duyulan bir kopuş hissiyatıdır. Ekonomik çıkar ilişkileri, DSÖ'nün ilaç şirketleriyle bağlantılı olduğu ve aşı politikalarının bu ekonomik çıkarlar doğrultusunda belirlendiği düşüncesi ve diğer türdeki çelişkili söylemler, pandemi boyunca değişen açıklamalar, bilgi tutarsızlıkları ve net bir pozisyon alınamaması bu çerçeve temelinde yorumlanabilir. Öte yandan temsil krizi de DSÖ'nün, özellikle yoksul ülkelerin sesini duyuramadığı ve zengin ülkeler kulübü gibi hareket ettiği algısını yansıtmaktadır. Bu tür güvensizlikler hem dolaşan bilgiye hem de bilginin üreticisine karşı duyulan duygu düzleminde bir kırılmaya da işaret eder.

Şüphe/paranoya kategorisi, analiz edilen olumsuz duygular içinde yüksek oranlı gruplardandır. Burada söz konusu olan, sıradan bir güvensizlikten ziyade -tweet'lerde sık tekrarlanan "küresel elitler/seçilmiş aileler", "gizli güçler", "Bill Gates/aşı/çip", "İlluminati" gibi anlatılarla- komplo tahayyülüyle beslenen bir duygusal konumlanmadır.[253] Bu söylemler, kurumların eylemlerini ve niyetlerini hedef alarak meşruiyet tartışmasını yapısal düzeyin ötesinde varlıksal bir sorgulamaya taşır. Yani kurumun ne yaptığından çok ne olduğu tartışılır. Pandemide bu tablo, DSÖ'nün tarafsız bir sağlık otoritesi olmaktan çıkıp, bazıları için tehdit algısının simgesine dönüşmesiyle görünür hâle gelmiştir. DSÖ'nün kendisinin "infodemi" vurgusu da ironik biçimde kriz anlarında bilgi boşluklarının komplo anlatılarıyla hızla dolabildiğine işaret eder.[254]

Bu şüphe/paranoya kategorisini, Brian Massumi'nin[255] duygulanımın özerkliği ve yoğunluk kavramları ışığında, temsil öncesi bedensel-duygulanımsal bir gerçeklik etkisi olarak okumak da mümkündür. Yani olaylar, tam anlamlandırılmadan önce bir yoğunluk üretir, kimi zaman insanlar verilerden çok bu yoğunluğun hissettirdiği gerçekliğe dayanarak hareket eder.[256] Böyle durumlarda komplo anlatıları, duygulanımın dolaştığı bir duygusal evren sağlayarak güvensizlik, korku ve düşmanlığı tutarlı bir çerçeveye yerleştirebilir. Bunun sonucunda ortaya çıkan şey, küresel yönetişim kurumlarının hem teknik anlamda

[253] Karen M. Douglas, Robbie M. Sutton, and Aleksandra Cichocka, "The Psychology of Conspiracy Theories," *Current Directions in Psychological Science* 26, no. 6 (2017): 538–542; Jan-Willem van Prooijen and Karen M. Douglas, "Conspiracy Theories as Part of History: The Role of Societal Crisis Situations," *Memory Studies* 10, no. 3 (2017): 323–333; Richard Hofstadter, *The Paranoid Style in American Politics and Other Essays* (New York: Knopf, 1965).

[254] World Health Organization, *Managing the COVID-19 Infodemic: Promoting Healthy Behaviours and Mitigating the Harm from Misinformation and Disinformation* (policy brief, 2020).

[255] Brian Massumi, *Parables for the Virtual: Movement, Affect, Sensation* (Durham, NC: Duke University Press, 2002).

[256] Brian Massumi, "The Autonomy of Affect," *Cultural Critique* 31 (1995): 83–109; Massumi, *Parables for the virtual: Movement, affect, sensation*.

performansının hem de hakikatle ilişkilerinin ve meşruiyetlerinin duygu zemininde hedef hâline gelmesidir.

Öte yandan şüphe/paranoya kategorisindeki bazı paylaşımlarda yukarıda sözü edilen bu duygusal yoğunluklar, kullanıcı ifadelerinde de açıkça hissedilmektedir; örneğin:

"Sayın Cumhurbaşkanı'na en çok kazandıran hangi hareket idi? İMF gibi küreselci yapıların şubelerine ülkeyi teslim etmemek gibi mücadelesi elbette. dsö sağlık alanının imf' sidir... Sn.Cumhurbaşkanım @RTErdogan sağlık alanını bu haydutlara teslim etmeyeceğinize inanıyorum."

"Rockefeller"e hizmet eden bir örgüt Bilim insanlarının görüşlerini ciddiye almaz Aşının bulunmasını dudak ucuyla ister Gerçekten istemez DSÖ'ye güvenmiyorum https://t.co/XCpqEx5JSm*"*

"@hinavibimiz Dsö temsilcileri Wuhana maskesiz gidip maskesiz geldiklerinde çözmüstüm bu tapınakcıları"

"@CoronaTurkey Dünya Sağlık örgütüne zerre güvenim yok! Çin devletinin arka kapısıdır DSÖ.. Salgının başında bilerek verdiği yanlış bilgiler. Virüs bulaşıcı değil, insandan insana Bulaşma! Ve Çin devletini kapatmadığı gibi ölen binlerce insanın sorumlusu DSÖ ve Çin devletidir!!"

"Madagaskar devlet başkanı Andry Rajoelina: Dünya Sağlık Örgütü geliştirdiğimiz corona ilacına toksin (zehirli madde) karıştırmamız için 20 milyon dolar teklif etti. Bizi öldürmek istiyorlar. Tüm Afrikalılardan bunların aşılarını kullanmamalarını rica ediyorum."

"Türkiye'deki Bilim Kurulu, ya da bilim adamları kendilerine klavuz olarak masonik DSÖ'yü alıyorlarsa onları bir kalemde geçin, zira kılavuzu karga olanın..... (gerisini biliyorsunuz) Bu masonik DSÖ daha en başta… https://t.co/ULMjjHeUcq*"*

"Ayasofyayı inşallah ibadete açacağımız gün yaklaştığı için malum güçler (illuminati- yurtseven kardeşler- saddam hüseyin- almanya- dünya sağlık örgütü-

venizelos vs) oyunlarına devam ediyor bu millet bu oyunlara gelmez Bayrak inmez ezan dinmez https://t.co/8EmjSBSALe*"*

"@Nalan_Kocak @kozluklufuat Hangi küresel oluşumlar görevini düzgün yapabiliyor sizce? IMF mi? BM mi? AB mi ? NATO mu? DSÖ mü? Bu oluşumlar tabelasında dünya yazabilen fakat belirli küresel ailelerin çıkarına hizmet eden kurumlardır. BM ne kadar dünyaya adalet dağıtıyorsa DSÖ de o kadar sağlık dağıtıyor."

Meydan okuma kategorisi hem kuruma hem de kurum aracılığıyla hareket eden ulusal ve yerel otoritelere yönelen bir duygu olarak okunabilir. Bu kategorideki söylemler, DSÖ'nün açıklama ve uygulamalarını başarısız ve manipülatif olarak değerlendirirken, DSÖ'nün yerel makamlarca sorgulanmadan benimsenmesine tepki gösterir. "DSÖ dedi diye her şey yapılacak mı?" minvalindeki ifadeler, DSÖ'nün küresel otoritesini içselleştiren devlet aygıtlarına yönelmiş meydan okumaları da barındırır. Bu kategoride "öfke", "düşmanlık", "şüphe/paranoya" ve "güvensizlik" gibi duygular iç içe geçerek bir blok oluşturur. Kurumun "küreselciler" tarafından yönlendirildiği, yerel hükümetlerin ise bu yapının "kuklası" olduğu yönündeki komplo anlatıları[257], bu bloktaki duyguları daha yoğun ve saldırgan hâle getirebilir. Benzer biçimde Deborah B. Gould[258] , AIDS aktivizmi üzerine çalışmasında öfke ve utanç duygularının direnişi örgütleyen temel duygular olduğunu vurgular. Gould'un tanımladığı direnç potansiyeli, baskın güç yapılarını çoğu zaman görünmez veya dolaylı yollarla sorgulayan duygusal süreçleri ifade eder. Bu çalışmada gözlemlenen duygu bloğu da benzer biçimde, bireyin özne olarak kendi hükmünü kurumsal otoriteye karşı savunma ve direnç duygusu üretme çabası olarak yorumlanabilir. Aşağıdaki tweetler, bu duygusal yönelimin gündelik söylemlerde nasıl ifade bulduğunu göstermektedir.

"Kıbrıs vatandır dsö kıbrısı tanımak zorundadır #DSÖKıbrıslıTürkleriTanısın"
"Cin ve dunya saglik orgutu bedel odemeli teki bu hastaligi sakladi digeri ise salgin olarak cok gec kabul etti. https://t.co/pCt4jcBlK6*"*

[257] Karen M. Douglas, Robbie M. Sutton, and Aleksandra Cichocka, "The Psychology of Conspiracy Theories," *Current Directions in Psychological Science* 26, no. 6 (2017): 538–542; Jan-Willem van Prooijen and Karen M. Douglas, "Conspiracy Theories as Part of History: The Role of Societal Crisis Situations," *Memory Studies* 10, no. 3 (2017): 323–333.
[258] Deborah B. Gould, *Moving Politics: Emotion and ACT UP's Fight Against AIDS* (Chicago: University of Chicago Press, 2009).

"Lan eğer okullar açılmazsa Dünya Sağlık Örgütünü yakarım laaan, yalancı oçlar yakarım sizi"

Diğer yandan Sinizm kategorisindeki söylemlerin görülmesi ise, bireylerin kırgın veya öfkeli olmanın yanı sıra, küresel aktörlere karşı alaycı, mesafeli ve duygusal kopuş yaşayan pozisyonlara kaydığını ortaya koyar. Bu durum aktif bir öfkeden ziyade pasif bir kopuşu işaret eder. Bu duygular hem birer bireysel yargı hem de bir tür duygusal mesafe koyma ve politik özneyle kurulan bağın ironik biçimde reddedilmesi olarak okunabilir. Bu durumu örnekleyen bazı tweetler şöyledir:

"Allah Allah garip tvitler atılmaya başladı.. DSÖ anında sosyal medyaya da ofis açtı galiba:)"
"Alışkın değiliz biz böyle iyi haberler vermene DSÖ https://t.co/WdMQAHkpZA*"*
"Hayirli cumalar dünya Sağlık örgütü.. https://t.co/DhB1xYwSzL*"*
"@sputnik_TR Dünya sağlık örgütü duymasın. 🤣*"*
"Hindistan'da ekipmanlar yetersiz diyen doktoru akıl hastanesine kapatmışlar pşwğslseğwşsşls O esnada DSÖ: Hindistan virüsle çok iyi müdahale ediyor."
"DSÖ iyice sıçtı! Uzaklarda bir yerden nedir? Marstan'mı geldi? Uzaylılar mı ateş etti? Çin diyemiyorlar... https://t.co/lvOiWc5rVv*"*
"Dünya Sağlık Örgütü tarafından kaygıyla izleniyorum https://t.co/FpioMIE3uf"

DSÖ gibi kurumlara yönelik negatif duyguların yüksek yoğunlukta seyretmesi, bireysel hoşnutsuzluklara ya da basit iletişimsel aksaklıklara indirgenmemelidir. Bu duygular aynı zamanda daha derin, yapısal düzeyde bir hegemonik kapasite krizinin duygusal parametreleri olarak okunabilir. Örneğin OECD, toplumsal güvenin kamu kurumlarının meşruiyetinin temel zemini olduğunu, dezenformasyonun ise politika tepkilerini zayıflatıp güvensizlik ve korkuyu artırdığını vurgular.[259] Kriz anlarında küresel yönetişim, teknik kapasitenin ötesinde, bilginin niteliği, mesajların tutarlılığı ve iletişimin şeffaflığı üzerinden de toplumsal güvenin mihenk taşına dönüşür.

Public Health Ontario'nun çalışmasına göre güven, mesajın doğru, nesnel ve eksiksiz iletilmesiyle ve belirsizlikte dahi şeffaflığın korunmasıyla inşa edilir. Hızla değişen bilgiler

[259] OECD, *Good Practice Principles for Public Communication Responses to Mis- and Disinformation* (Paris: OECD, 2023); OECD, *Transparency, Communication and Trust: The Role of Public Communication in Responding to the Wave of Disinformation about the New Coronavirus* (Paris: OECD, 2020).

ve tutarsız mesajlar, uyumu ve güveni aşındırır.[260] Bu aşınma, saha çalışmalarının da gösterdiği gibi, sürekli politika değişikliklerinin yarattığı karışıklık ve kopuş duygusunu büyüterek iletişimin etkinliğini düşürür.[261]

OECD'nin COVID-19 dönemine ilişkin politika notları ve iyi uygulama ilkeleri, dezenformasyonun uyumu baltaladığını, bu nedenle kamu iletişiminin şeffaflık, bütünlük/etik, hesap verebilirlik ve katılım ilkelerine dayanması gerektiğini açıkça belirtir. Bu ilkeler doğrultusunda yürütülen iletişim, kurumlara duyulan güveni yeniden tesis ederek toplumsal direnci artırabilir.[262] Ancak pandemide gecikmeli, çelişkili ya da elit-odaklı iletişim stratejileri, bilgiye duyulan güvenin erozyonuna ve duygu düzeyinde kırılmalara yol açmıştır. Bu da davranışsal tepkilerin yanı sıra bilgiye dayalı politik kararların duygusal anlamlılığını zedelemiştir. Bu kırılmalar hem güvensizlik hem de kriz koşullarında duygusal olarak yalnız bırakılmışlık hissini üretebilir. Bu durum, öfke, güvensizlik, hayal kırıklığı ve şüphe gibi duyguların kurumsal otoriteye yönelmiş kolektif tepkilere dönüşmesini kolaylaştırabilir. Sara Ahmed'in duyguların toplumsal bağları kurduğu kadar sınırlar çizerek ilişkileri yeniden düzenlediğini vurgulayan çerçevesiyle[263] düşünüldüğünde, olumsuz duyguların baskınlaşması DSÖ ile kurulan yönetişim ilişkisinin duygusal düzeyde zayıfladığını ve daha kırılgan bir meşruiyet zemini üzerinde kaldığını işaret edebilir.

Bu bulgular birlikte düşünüldüğünde, DSÖ'ye yönelik eleştirinin rasyonel değerlendirmelerle sınırlı kalmadığı; aksine, duygusal düzeyde yoğunlaşmış ve çok katmanlı bir örüntü ürettiğini işaret etmektedir. Olumsuz duyguların birlikte görülme sıklığı, bu karşıtlığın geçici ya da anlık bir tepki olmaktan ziyade, istikrarlı bir duygusal yönelim hâline geldiğini düşündürmektedir. Böylece Şekil 6'da görülen çoklu duygu yapıları, DSÖ'ye yönelik eleştirel konumlanmaların duygusal taşıyıcısı olarak işlev görmekte ve kuruma yönelik mesafeyi derinleştirmektedir.

Benzer görselleştirmeler üç duygu (Şekil 7), dört duygu (Şekil 8), beş duygu (Şekil 9) ve altı duygu (Şekil 10) içeren paylaşımlar için aşağıda yer almaktadır.

---

[260] Ontario Agency for Health Protection and Promotion (Public Health Ontario), *Risk Communication and Trust in Public Health during the COVID-19 Pandemic* (Evidence Brief, 2023).

[261] Emma Vernon-Wilson et al., "Unintended Consequences of Communicating Rapid COVID-19 Vaccine Policy Changes, a Qualitative Study of Health Policy Communication in Ontario, Canada" *BMC Public Health* 23 (2023): 1454.

[262] OECD, *Good Practice Principles for Public Communication Responses to Mis- and Disinformation*; OECD, *Transparency, Communication and Trust: The Role of Public Communication in Responding to the Wave of Disinformation about the New Coronavirus*.

[263] Sara Ahmed, *The Cultural Politics of Emotion* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2004).

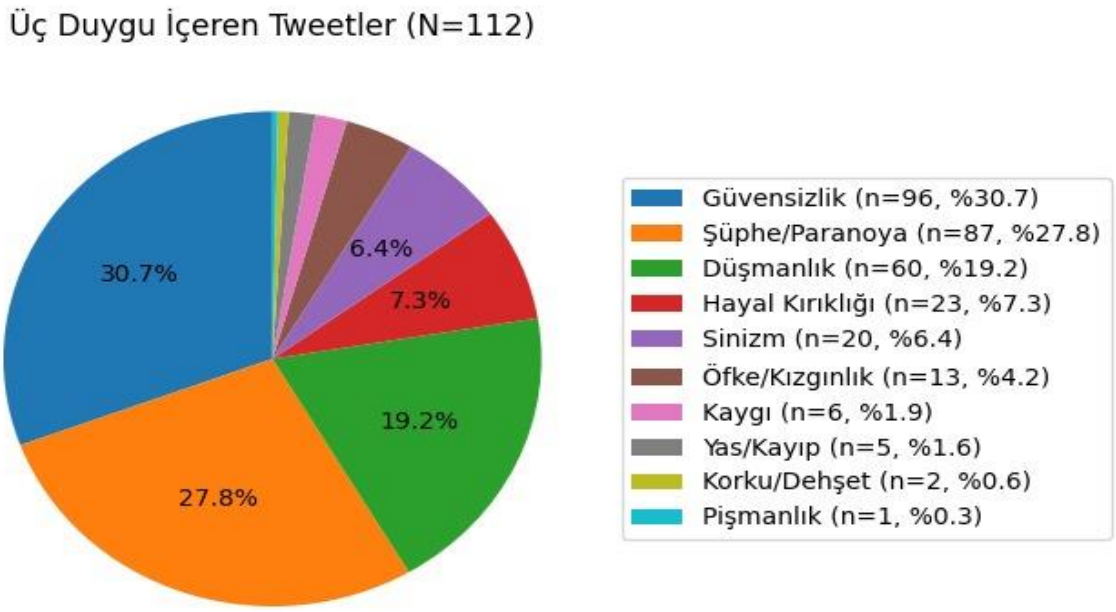

Şekil 7. Üç Duygu İçeren Tweetlerde Duygusal Kombinasyonların Dağılımı.

Şekil 7'nin üretilme süreci, duygu içeren tweetlerin duygu sayısına göre ayrıştırılması esasına dayanmaktadır. İlk düzey manuel kodlama sonucunda "en az bir duygu içeren" olarak tanımlanan tweetler arasından, aynı tweette üç farklı duygu göstergesinin açık biçimde birlikte ifade edildiği paylaşımlar seçilmiştir. Bu ölçüt doğrultusunda oluşturulan alt veri seti toplam 112 tweetten (N=112) oluşmaktadır. Tekil duygu içeren, iki duygu içeren ya da üçten fazla duygu barındıran paylaşımlar bu analiz kapsamında dışarıda bırakılmıştır.

İkinci aşamada, bu 112 tweet için manuel duygu kodlaması gerçekleştirilmiştir. Her tweette yer alan üç duygu, daha önce tanımlanmış duygu kategorileri çerçevesinde ayrı ayrı kodlanmış ve her tweet üç bağımsız duygu etiketiyle temsil edilmiştir. Kodlama süreci, James M. Jasper ve Tamanna Shah'ın duygu tipolojisi temel alınarak oluşturulan sınıflandırma listesi kullanılarak yürütülmüş; yalnızca tweet metninde açık biçimde ifade edilen duygu göstergeleri dikkate alınmıştır. Örtük anlamlar, bağlamsal çıkarımlar ya da ima edilen duygular bu aşamada kodlamaya dahil edilmemiştir.

Kodlama tamamlandıktan sonra, üç duygu içeren tweetlerde her bir duygu kategorisinin kaç kez yer aldığı hesaplanmıştır. Bu hesaplama, duygu kombinasyonlarını değil, bu kombinasyonlar içinde yer alan tekil duygu kategorilerinin tekrar sıklığını esas almıştır. Böylece her bir duygu kategorisi için mutlak frekans (n) değerleri belirlenmiş; bu değerler toplam 112 tweet sayısına oranlanarak yüzdelik dağılımlar elde edilmiştir. Yüzde

hesaplamaları, ilgili duygu kategorisinin yer aldığı tweet sayısının toplam tweet sayısına bölünmesi ve 100 ile çarpılması yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Son aşamada, elde edilen frekans ve yüzdelik değerler kullanılarak betimleyici bir görselleştirme hazırlanmıştır. Grafik türü olarak daire grafik tercih edilmiş; her bir dilim, ilgili duygu kategorisini, bu kategoriye ait tweet sayısını (n) ve yüzdelik karşılığını (%) gösterecek biçimde etiketlenmiştir. Grafik başlığı, yalnızca üç duygu içeren tweetlerden oluşan alt veri setini açık biçimde tanımlamak amacıyla "Üç Duygu İçeren Tweetler (N=112)" şeklinde düzenlenmiştir. Böylece grafik, üç duygu içeren paylaşımlarda hangi duyguların daha yoğun ve birlikte ortaya çıktığını betimleyici bir çerçevede görünür kılacak biçimde üretilmiştir.

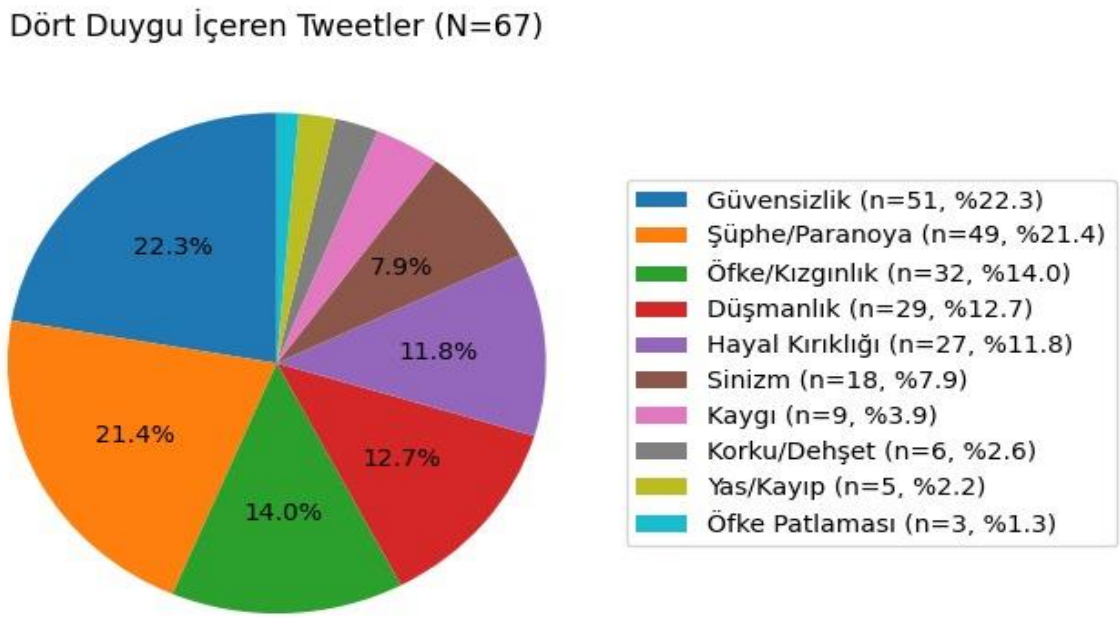

Şekil 8. Dört Duygu İçeren Tweetlerde Duygusal Kombinasyonların Dağılımı.

Şekil 8'in üretilme süreci, duygu içeren tweetlerin aynı tweette ifade edilen duygu sayısına göre ayrıştırılması aşamasının bir devamı olarak gerçekleştirilmiştir. İlk düzey manuel kodlama sonucunda "en az bir duygu içeren" olarak belirlenen tweetler arasından, aynı tweette dört farklı duygu göstergesinin açık biçimde birlikte yer aldığı paylaşımlar seçilmiştir. Bu ölçüt doğrultusunda oluşturulan alt veri seti toplam 67 tweetten (N=67) oluşmaktadır. Tekil, iki ya da üç duygu içeren tweetler ile dört duygudan fazla duygu barındıran paylaşımlar bu analiz kapsamında dışarıda bırakılmıştır.

İkinci aşamada, bu 67 tweet için manuel duygu kodlaması sürdürülmüştür. Her tweette yer alan dört duygu, daha önce tanımlanmış duygu kategorileri çerçevesinde ayrı ayrı kodlanmış ve her tweet dört bağımsız duygu etiketiyle temsil edilmiştir. Kodlama süreci, James M. Jasper ve Tamanna Shah'ın duygu tipolojisine dayalı olarak oluşturulan sınıflandırma listesi temel alınarak yürütülmüş; yalnızca tweet metninde açık biçimde ifade edilen duygu göstergeleri dikkate alınmıştır. Örtük anlamlar, bağlamsal çıkarımlar ya da ima edilen duygular bu aşamada kodlamaya dahil edilmemiştir.

Kodlama tamamlandıktan sonra, dört duygu içeren tweetlerde her bir duygu kategorisinin kaç kez tekrarlandığı hesaplanmıştır. Bu hesaplama, duygu kombinasyonlarını değil, bu kombinasyonlar içinde yer alan tekil duygu kategorilerinin toplam tekrar sıklığını esas almıştır. Böylece her bir duygu kategorisi için mutlak frekans (n) değerleri belirlenmiş; bu değerler toplam 67 tweet sayısına oranlanarak yüzdelik dağılımlar elde edilmiştir. Yüzde hesaplamaları, ilgili duygu kategorisinin yer aldığı tweet sayısının toplam tweet sayısına bölünmesi ve 100 ile çarpılması yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Son aşamada, elde edilen frekans ve yüzdelik değerler kullanılarak betimleyici bir görselleştirme hazırlanmıştır. Grafik türü olarak daire grafik tercih edilmiş; her bir dilim, ilgili duygu kategorisini, bu kategoriye ait tweet sayısını (n) ve yüzdelik karşılığını (%) gösterecek biçimde etiketlenmiştir. Grafik başlığı, analiz edilen alt veri setini açık biçimde tanımlamak amacıyla "Dört Duygu İçeren Tweetler (N=67)" şeklinde düzenlenmiştir. Bu grafik, dört duygu içeren paylaşımlarda hangi duyguların daha yoğun biçimde birlikte ortaya çıktığını betimleyici bir çerçevede görünür kılmak üzere üretilmiştir.

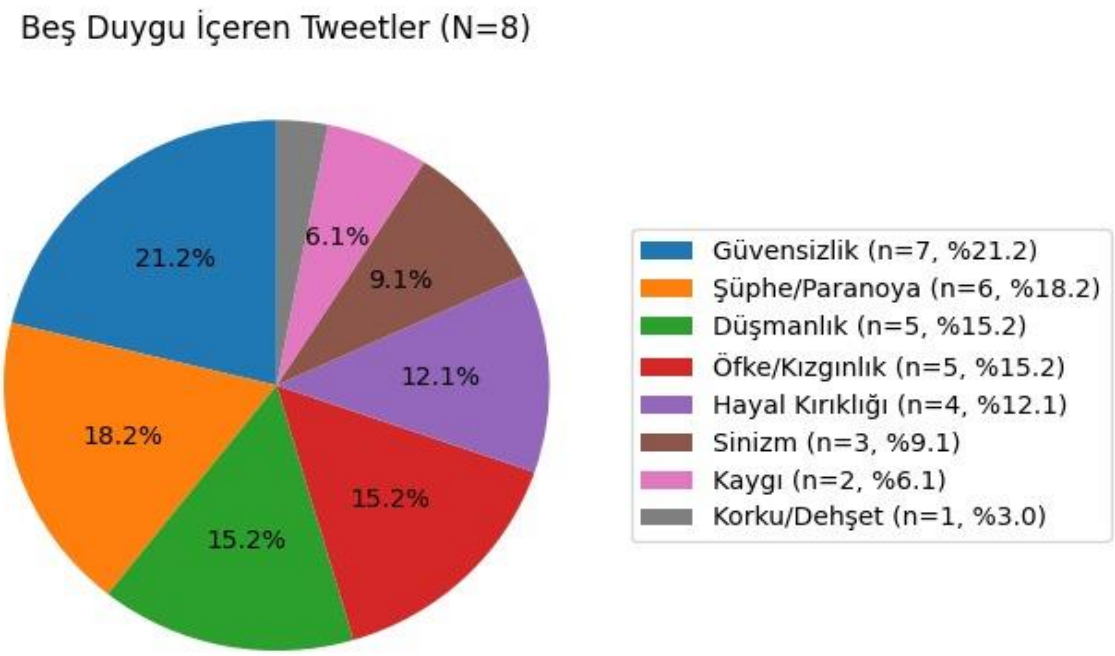

Şekil 9. Beş Duygu İçeren Tweetlerde Duygusal Kombinasyonların Dağılımı.

Şekil 9'un üretilme süreci, duygu içeren tweetlerin aynı tweette ifade edilen duygu sayısına göre ayrıştırılması sürecinin son aşamasını oluşturmaktadır. İlk düzey manuel kodlama sonucunda "en az bir duygu içeren" olarak tanımlanan tweetler arasından, aynı tweette beş farklı duygu göstergesinin açık biçimde birlikte yer aldığı paylaşımlar seçilmiştir. Bu ölçüte göre oluşturulan alt veri seti toplam 8 tweetten (N=8) oluşmaktadır. Beşten az ya da beşten fazla duygu içeren tweetler bu analiz kapsamında dışarıda bırakılmıştır.

İkinci aşamada, bu 8 tweet için manuel duygu kodlaması gerçekleştirilmiştir. Her tweette yer alan beş duygu, daha önce tanımlanmış duygu kategorileri çerçevesinde ayrı ayrı kodlanmış ve her tweet beş bağımsız duygu etiketiyle temsil edilmiştir. Kodlama süreci, James M. Jasper ve Tamanna Shah'ın duygu tipolojisi temel alınarak oluşturulan sınıflandırma listesi kullanılarak yürütülmüş; yalnızca tweet metninde açık biçimde ifade edilen duygu göstergeleri dikkate alınmıştır. Örtük anlamlar, bağlamsal çıkarımlar ya da ima edilen duygular bu aşamada kodlamaya dahil edilmemiştir.

Kodlama tamamlandıktan sonra, beş duygu içeren tweetlerde her bir duygu kategorisinin kaç kez yer aldığı hesaplanmıştır. Bu hesaplama, duygu kombinasyonlarını değil, bu kombinasyonlar içinde yer alan tekil duygu kategorilerinin toplam tekrar sıklığını

esas almıştır. Böylece her bir duygu kategorisi için mutlak frekans (n) değerleri belirlenmiş; bu değerler toplam 8 tweet sayısına oranlanarak yüzdelik dağılımlar elde edilmiştir. Yüzde hesaplamaları, ilgili duygu kategorisinin yer aldığı tweet sayısının toplam tweet sayısına bölünmesi ve 100 ile çarpılması yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Son aşamada, elde edilen frekans ve yüzdelik değerler kullanılarak betimleyici bir görselleştirme hazırlanmıştır. Grafik türü olarak daire grafik tercih edilmiş; her bir dilim, ilgili duygu kategorisini, bu kategoriye ait tweet sayısını (n) ve yüzdelik karşılığını (%) gösterecek biçimde etiketlenmiştir. Grafik başlığı, analiz edilen alt veri setini açık biçimde tanımlamak amacıyla "Beş Duygu İçeren Tweetler (N=8)" şeklinde düzenlenmiştir. Bu grafik, aynı tweette beş farklı duygunun birlikte ifade edildiği nadir paylaşımlarda hangi duyguların daha sık yer aldığını betimleyici bir çerçevede görünür kılmak üzere üretilmiştir.

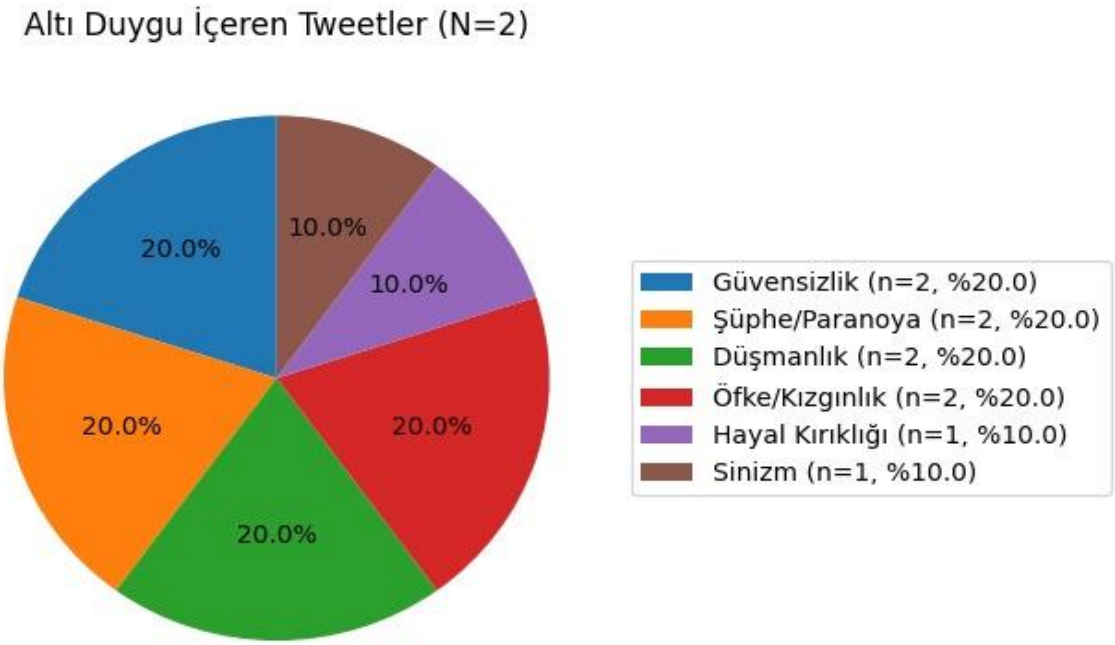

Şekil 10. Altı Duygu İçeren Tweetlerde Duygusal Kombinasyonların Dağılımı.

Şekil 10'un üretilme süreci, duygu içeren tweetlerin aynı tweette ifade edilen duygu sayısına göre ayrıştırılması sürecinin son adımını oluşturmaktadır. İlk düzey manuel kodlama sonucunda "en az bir duygu içeren" olarak tanımlanan tweetler arasından, aynı tweette altı farklı duygu göstergesinin açık biçimde birlikte yer aldığı paylaşımlar seçilmiştir.

Bu ölçüte göre oluşturulan alt veri seti toplam 2 tweetten (N=2) oluşmaktadır. Altıdan az ya da altıdan fazla duygu içeren paylaşımlar bu analiz kapsamında dışarıda bırakılmıştır.

İkinci aşamada, bu iki tweet için manuel duygu kodlaması gerçekleştirilmiştir. Her tweette yer alan altı duygu, daha önce tanımlanmış duygu kategorileri çerçevesinde ayrı ayrı kodlanmış ve her tweet altı bağımsız duygu etiketiyle temsil edilmiştir. Kodlama süreci, James M. Jasper ve Tamanna Shah'ın duygu tipolojisi temel alınarak oluşturulan sınıflandırma listesi kullanılarak yürütülmüş; yalnızca tweet metninde açık biçimde ifade edilen duygu göstergeleri dikkate alınmıştır. Örtük anlamlar, bağlamsal çıkarımlar ya da ima edilen duygular bu aşamada kodlamaya dahil edilmemiştir.

Kodlama tamamlandıktan sonra, altı duygu içeren tweetlerde her bir duygu kategorisinin kaç kez yer aldığı hesaplanmıştır. Bu hesaplama, duygu kombinasyonlarını değil, bu kombinasyonlar içinde yer alan tekil duygu kategorilerinin toplam tekrar sıklığını esas almıştır. Böylece her bir duygu kategorisi için mutlak frekans (n) değerleri belirlenmiş; bu değerler toplam 2 tweet sayısına oranlanarak yüzdelik dağılımlar elde edilmiştir. Yüzde hesaplamaları, ilgili duygu kategorisinin yer aldığı tweet sayısının toplam tweet sayısına bölünmesi ve 100 ile çarpılması yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Son aşamada, elde edilen frekans ve yüzdelik değerler kullanılarak betimleyici bir görselleştirme hazırlanmıştır. Grafik türü olarak daire grafik tercih edilmiş; her bir dilim, ilgili duygu kategorisini, bu kategoriye ait tweet sayısını (n) ve yüzdelik karşılığını (%) gösterecek biçimde etiketlenmiştir. Grafik başlığı, analiz edilen alt veri setini açık biçimde tanımlamak amacıyla "Altı Duygu İçeren Tweetler (N=2)" şeklinde düzenlenmiştir. Bu grafik, aynı tweette altı farklı duygunun birlikte ifade edildiği son derece sınırlı sayıdaki paylaşımlarda hangi duyguların yer aldığını betimleyici bir çerçevede görünür kılmak üzere üretilmiştir.

Görüldüğü üzere; 4.5. numaralı alt başlıkta yer alan görselleştirmeler ve bunlar ışığındaki çoklu duygu analizlerinin sunduğu bu tablo, tekil güven duygusunun neden dengeleyici bir rol üstlenemediğini açıklamaktadır. Güven duygusu, olumlu başka duygularla birlikte bloklaşamadığı için, olumsuz duygu blokları karşısında zayıf ve kırılgan kalmaktadır. Bu durum, DSÖ'nün pandemi sürecinde teknik bir otorite olarak tanınmasına rağmen, duygusal bir çekim merkezi hâline gelemediğini ortaya koymaktadır.

Öte yandan**,** çoklu duygu içeren tweetlerde baskın olan duygu çiftlerinin analizi için aşağıda yer alan Şekil 11 görseli üretilmiştir. Bu görselin üretilme süreci, iki duygu içeren tweetlerin kendi içinde daha ayrıntılı bir biçimde çözümlemesine dayanmaktadır. İlk aşamada, daha önce tanımlandığı üzere, aynı tweette iki farklı duygu göstergesinin açık

biçimde birlikte ifade edildiği paylaşımlar ayrıştırılmış ve bu ölçüte göre oluşturulan alt veri seti toplam 438 duygu çifti (N=438) üzerinden analiz edilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, analiz biriminin tweet değil, iki duygu içeren tweetlerden türetilen duygu çiftleri olmasıdır.

İkinci aşamada, bu 438 duygu çifti manuel olarak sınıflandırılmıştır. Her bir tweet içinde birlikte yer alan iki duygu, bir duygu çifti olarak kaydedilmiş ve bu çiftler, en sık tekrar eden kombinasyonlara göre gruplandırılmıştır. Bu süreçte "Güvensizlik + Şüphe/Paranoya", "Düşmanlık + Güvensizlik", "Düşmanlık + Şüphe/Paranoya" ve "Güvensizlik + Öfke/Kızgınlık" gibi en yüksek frekansa sahip duygu çiftleri ayrı kategoriler olarak tanımlanmış; geri kalan daha düşük frekanslı kombinasyonlar ise "diğer çiftler" başlığı altında birleştirilmiştir. Böylece duygu çiftlerinin dağılımı hem ayrıntılı hem de görselleştirilebilir bir yapıya kavuşturulmuştur.

Bu sınıflandırmanın ardından, her bir duygu çiftinin kaç kez tekrarlandığı hesaplanmış ve mutlak frekanslar (n) toplam 438 duygu çifti sayısına oranlanarak yüzdelik dağılımlar elde edilmiştir. Yüzde hesaplamaları, ilgili duygu çiftinin toplam duygu çifti sayısına bölünmesi ve 100 ile çarpılması yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu hesaplamalar sonucunda, belirli birkaç duygu kombinasyonunun iki duygu içeren tweetler içinde belirgin biçimde öne çıktığı nicel olarak görünür hâle getirilmiştir.

Görselin sol kısmında yer alan daire grafik, bu duygu çiftlerinin birbirlerine göre göreli ağırlıklarını göstermek amacıyla hazırlanmıştır. Her bir dilim, ilgili duygu çiftini, bu çiftin toplam duygu çiftleri içindeki yüzdelik payını ve göreli büyüklüğünü temsil edecek biçimde düzenlenmiştir. "Diğer çiftler" kategorisi, tek tek düşük frekanslı duygu kombinasyonlarının toplulaştırılmış hâlini yansıtmaktadır.

Görselin sağ kısmında yer alan çubuk grafik ise, iki duygu içeren tweetlerde belirli çekirdek duyguların kapsama oranını göstermek amacıyla üretilmiştir. Bu aşamada, özellikle "Güvensizlik" ve "Şüphe/Paranoya" duygularını içeren tüm duygu çiftleri tek bir grup altında toplanmış ve bu grubun toplam iki duygu içeren tweetler içindeki oranı hesaplanmıştır. Aynı şekilde, bu çekirdek duyguları içermeyen diğer çoklu-duygu kombinasyonları ayrı bir kategori olarak tanımlanmıştır. Her iki grubun yüzdelik dağılımı hesaplanarak yatay çubuk grafik aracılığıyla görselleştirilmiştir.

Sonuç olarak bu görsel, iki duygu içeren tweetlerden türetilen duygu çiftlerinin hem hangi kombinasyonlar etrafında yoğunlaştığını hem de belirli çekirdek duyguların bu çoklu-duygu yapıları ne ölçüde kapsadığını betimleyici bir düzlemde ortaya koymak üzere

hazırlanmıştır. Görselleştirme süreci, manuel kodlama, frekans hesaplama ve yüzdelik dağılımların betimleyici grafiklere dönüştürülmesi adımlarından oluşmaktadır.

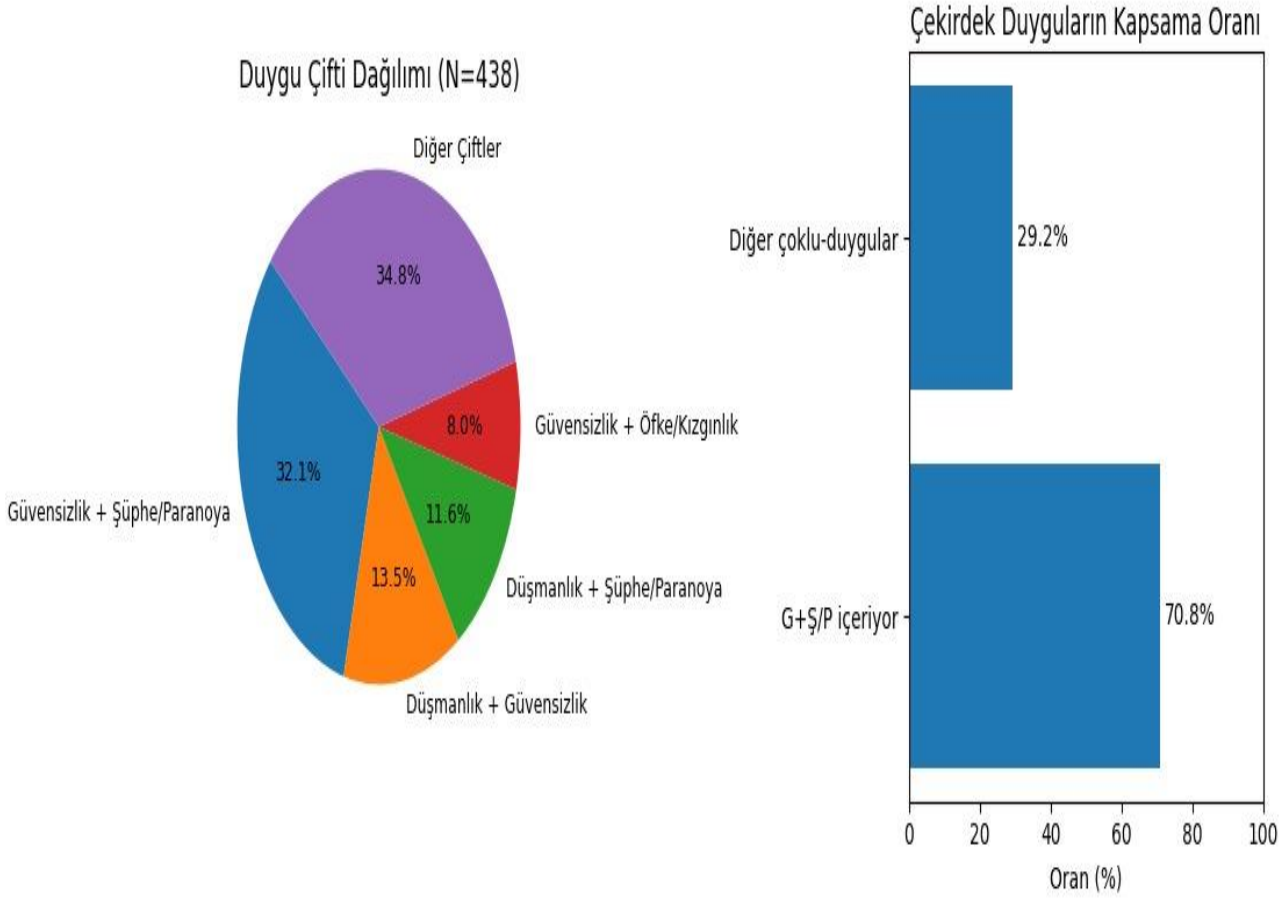

Şekil 11. Çoklu Duygu İçeren Tweetlerde Baskın Duygu Çiftlerinin Dağılımı.

Ayrıca bu çalışmada, DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimlerin tekil duygu frekansları üzerinden analizine ek olarak, duyguların birlikte ortaya çıkma örüntüleri üzerinden de analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, çoklu duygu içeren tweetlerde hangi duygu kategorilerinin eşzamanlı olarak ifade edildiğini görünür kılmak için bir korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz kapsamında, her bir tweet için kodlanan duygu kategorileri ikili (0/1) değişkenler hâline getirilmiş ve ilgili duygunun tweet'te yer alıp almaması temel alınarak bir duygu–tweet matrisi oluşturulmuştur.

Bu matris üzerinden, duygu kategorileri arasındaki birlikte görülme ilişkilerini ölçmek amacıyla Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Pearson korelasyonu, iki duygu kategorisinin aynı tweet içerisinde birlikte ortaya çıkma eğilimini doğrusal ilişki düzeyinde ölçmekte ve bu sayede hangi duyguların sıklıkla eşlik ettiğini nicel olarak ortaya

koymaktadır. Korelasyon katsayıları +1 ile −1 arasında değer almakta; pozitif değerler iki duygunun birlikte görülme eğiliminin arttığını, negatif değerler ise bir duygunun varlığının diğerinin yokluğu ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Elde edilen korelasyon matrisi, duygu kategorileri arasındaki ilişkileri daha sezgisel ve karşılaştırmalı biçimde değerlendirebilmek amacıyla Şekil 12'de yer alan bir ısı haritası (heatmap) aracılığıyla görselleştirilmiştir. Isı haritasında her bir hücre, iki duygu kategorisi arasındaki korelasyon katsayısını temsil etmekte; renk yoğunluğu ise ilişkinin yönünü ve gücünü yansıtmaktadır. Diyagonal eksen üzerindeki hücreler, her bir duygunun kendisiyle olan tam korelasyonunu (r = 1) gösterirken, diyagonal dışındaki hücreler farklı duygu kategorileri arasındaki eşzamanlılık ilişkilerini ortaya koymaktadır.

Bu görselleştirme tekniği, duyguların rastlantısal biçimde mi yoksa belirli duygusal örüntüler çerçevesinde mi birlikte ifade edildiğini analiz etmeye imkân tanımaktadır. Özellikle çoklu duygu içeren tweetlerin ağırlıkta olduğu veri setinde, korelasyon ısı haritası, duyguların kümelenme eğilimlerini, olası duygu bloklarını ve bağ kurucu ya da ayrıştırıcı duygu yapılarını ortaya koymak açısından analitik bir araç olarak kullanılmıştır. Pearson korelasyon analizi kullanımının tercih edilmesinin temel gerekçesi, analiz edilen değişkenlerin ikili (0/1) biçimde kodlanmış olmasına rağmen, amaçlanan analizin nedensel ya da yönlü ilişkiler kurmaktan ziyade duygu kategorilerinin birlikte ortaya çıkma eğilimlerini karşılaştırmalı ve bütüncül bir düzlemde görünür kılmak olmasıdır. Pearson korelasyonu, bu bağlamda, duygular arasındaki eşzamanlılık örüntülerini ölçmek ve bu örüntüleri görselleştirmeye uygun bir korelasyon matrisi üretmek açısından işlevsel bir araç oluşturmaktadır.[264]

Bu nedenle Pearson korelasyonu, burada istatistiksel anlamlılık testinden ziyade, duygular arasındaki ilişkisel yapıyı keşifsel (*exploratory*) ve betimleyici bir biçimde ortaya koymak amacıyla kullanılmıştır. Pearson katsayısı, duyguların hangi kombinasyonlar hâlinde yoğunlaştığını, hangi duygu çiftlerinin belirgin duygusal bloklar oluşturduğunu ve

[264] Alternatif korelasyon ölçütleri arasında yer alan Spearman rho veya Kendall tau gibi sıralama temelli katsayılar, özellikle değişkenlerin ordinal yapıda olduğu ya da doğrusal olmayan monoton ilişkilerin analiz edilmek istendiği durumlarda tercih edilmektedir. Ancak bu çalışmada duygu kategorileri arasında bir sıralama ya da hiyerarşi varsayımı bulunmadığından, söz konusu ölçütler analitik hedefle doğrudan örtüşmemektedir. Phi katsayısı veya Jaccard benzerlik ölçütü gibi ikili değişkenlere özgü alternatifler ise birlikte görülme düzeyini ölçmek açısından uygun olmakla birlikte, bu ölçütlerin görselleştirme ve çoklu duygu örüntülerini karşılaştırmalı biçimde okumaya elverişliliği sınırlıdır.

hangi duyguların daha izole kaldığını görselleştirmeye imkân tanıyarak, çalışmanın duygu yapı analizine katkı sağlamaktadır.

Şekil 12 görselinin üretilme sürecine baktığımızda; ilk aşamada, analiz kapsamına alınan tüm duygu içeren tweetler kullanılarak bir duygu–tweet matrisi oluşturulmuştur. Bu matriste her satır bir tweeti, her sütun ise çalışmada tanımlanan duygu kategorilerinden birini temsil etmektedir. Her hücre, ilgili tweette söz konusu duygunun varlığı (1) ya da yokluğu (0) şeklinde ikili (binary) olarak kodlanmıştır. Bu aşamada bir tweette birden fazla duygu bulunabildiği için, aynı satırda birden fazla sütun değeri "1" olabilmektedir.

İkinci aşamada, bu ikili veri matrisi kullanılarak duygu kategorileri arasındaki ikili korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Her bir duygu kategorisi çifti için, bu iki duygunun tweetler boyunca birlikte görülme düzeyini ölçmek amacıyla Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Pearson korelasyonu, burada duyguların yoğunluğunu ya da şiddetini değil; aynı tweette birlikte ortaya çıkma eğilimlerinin yönünü ve gücünü ölçmek için tercih edilmiştir. Bu işlem sonucunda, her duygu kategorisinin diğer tüm duygu kategorileriyle olan ilişkisini gösteren kare biçimli bir korelasyon matrisi elde edilmiştir.

Üçüncü aşamada, elde edilen korelasyon matrisi görselleştirilmiştir. Bu amaçla bir ısı haritası (*heatmap*) oluşturulmuş; her hücre, iki duygu kategorisi arasındaki Pearson korelasyon katsayısını temsil edecek şekilde renklendirilmiştir. Renk ölçeği, negatiften pozitife uzanan sürekli bir aralıkta düzenlenmiş; koyu renkler daha yüksek negatif ya da pozitif ilişkilere, açık renkler ise zayıf ya da sıfıra yakın ilişkilere karşılık gelecek biçimde tanımlanmıştır. Ana köşegen üzerindeki hücreler, her duygunun kendisiyle olan korelasyonunu gösterdiği için 1 değerini almakta ve görselde en yüksek yoğunlukta renkle temsil edilmektedir.

Son aşamada, ısı haritasına duygu kategorileri hem yatay hem dikey eksenlerde etiketlenmiş ve renk ölçeğini gösteren bir lejant eklenmiştir. Grafik başlığı, kullanılan yöntemi açık biçimde belirtmek amacıyla "Duygu Kategorileri Korelasyon Isı Haritası (Pearson)" şeklinde düzenlenmiştir. Böylece bu görsel, duygu kategorilerinin tweetler boyunca hangi duygularla birlikte ortaya çıkma eğilimi gösterdiğini betimleyici ve karşılaştırılabilir bir biçimde görünür kılmak üzere üretilmiştir.

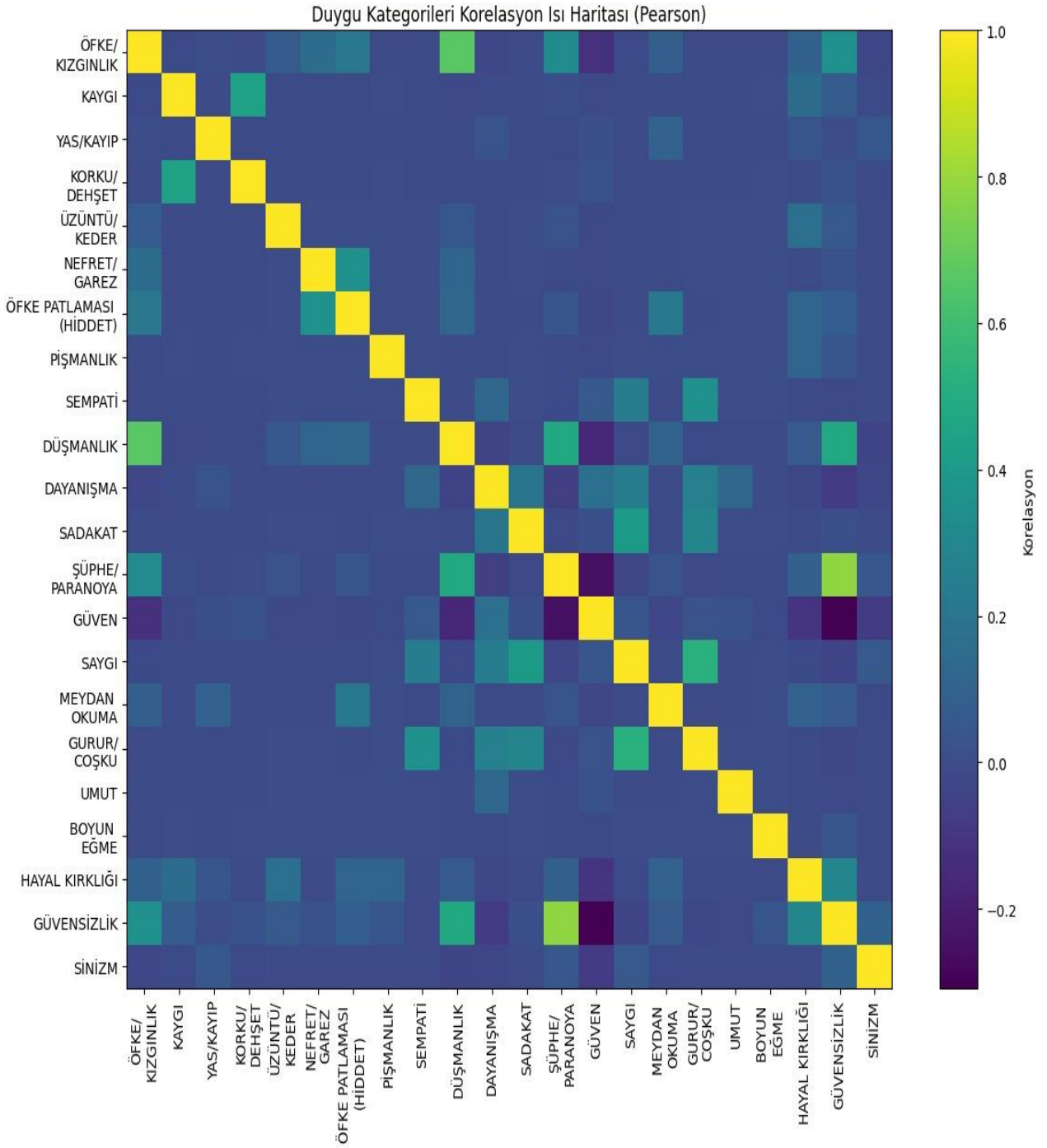

Şekil 12. Duygu Kategorileri Arasındaki Pearson Korelasyonlarını Gösteren Isı Haritası.

Şekil 12'nin yorumlanmasına bakıldığında; bu görselde, diyagonal eksen üzerinde yer alan yüksek değerler, her bir duygunun kendisiyle olan tam korelasyonunu (r = 1) temsil ederken, diyagonal dışındaki hücreler farklı duygu kategorileri arasındaki birlikte görülme düzeyini göstermektedir. Harita genelinde, duygu kategorilerinin büyük bölümünün düşük düzeyli korelasyonlar sergilediği dikkat çekmektedir. Bu durum, DSÖ'ye yönelik duygusal

tepkilerin tek bir homojen duygu seti etrafında toplanmadığını; aksine farklı ve parçalı duygusal yönelimler üzerinden şekillendiğini düşündürmektedir.

Bununla birlikte, bazı duygu kategorileri arasında belirgin kümelenmeler göze çarpmaktadır. Özellikle öfke/kızgınlık, şüphe/paranoya, güvensizlik ve hayal kırıklığı gibi olumsuz duygular arasında görece daha güçlü pozitif korelasyonlar bulunmaktadır. Öfke–şüphe, şüphe–güvensizlik ve öfke–hayal kırıklığı gibi eşleşmeler, bu duyguların sıklıkla birlikte ifade edildiğini ve DSÖ'ye yönelik olumsuz değerlendirmelerin tekil tepkilerden ziyade, birbirini besleyen bir duygusal çekirdek etrafında yoğunlaştığını göstermektedir. Bu örüntü, eleştirilerin bilişsel ya da rasyonel itirazlar olmakla kalmadığı, duygusal düzeyde de tutarlı ve süreklilik arz eden bir yapı içinde üretildiğine işaret etmektedir.

Isı haritasında dikkat çeken bir diğer bulgu, olumlu duyguların konumlanışıdır. Güven, umut ve dayanışma gibi bağ kurucu duyguların hem kendi aralarında hem de diğer duygu kategorileriyle görece zayıf korelasyonlar sergilediği görülmektedir. Özellikle güven duygusu, pozitif bir yönelime işaret etmesine rağmen, diğer olumlu duygularla güçlü bir kümelenme oluşturmamakta ve daha çok izole/kırılgan bir konumda yer almaktadır. Buna karşılık güven ile güvensizlik arasındaki negatif korelasyon, DSÖ'ye yönelik duygusal değerlendirmelerin keskin bir karşıtlık ekseni etrafında şekillendiğini düşündürmektedir.

Genel olarak korelasyon ısı haritası, DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimlerin simetrik bir pozitif–negatif dağılım sergilemediğini; olumsuz duyguların daha tutarlı ve bloklaşmış bir yapı oluşturduğunu, buna karşılık olumlu duyguların parçalı ve zayıf ilişkiler üzerinden ifade edildiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgu, DSÖ'ye yönelik duygusal eğilimlerin bağ kurucu bir duygu bloğundan ziyade, mesafeli, güvensiz ve eleştirel bir duygusal zemin üzerinde şekillendiğini göstermektedir.

4.6. Genel Örüntü: Nötr Blok, Olumsuz Duygu Bloğu ve Duygusal Askıya Alma

Yukarıda sunulan bulgular birlikte değerlendirildiğinde, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin pandemi sürecinde iki ana blok etrafında şekillendiği görülmektedir. Bir yanda, duygusal yönelimin açık biçimde ifade edilmediği ve veri setinin neredeyse yarısını oluşturan nötr/bilgilendirici içeriklerden oluşan blok; diğer yanda ise ağırlıklı olarak olumsuz duyguların bir araya gelmesiyle oluşan karşıtlık temelli bir duygu bloğu bulunmaktadır. Aşağıda Şekil 11'de yer alan görselde, bu iki blok arasında bağ kurucu ve

olumlu duyguların güçlü ve istikrarlı bir biçimde yer aldığı üçüncü bir alanın oluşmadığı dikkat çekmektedir.

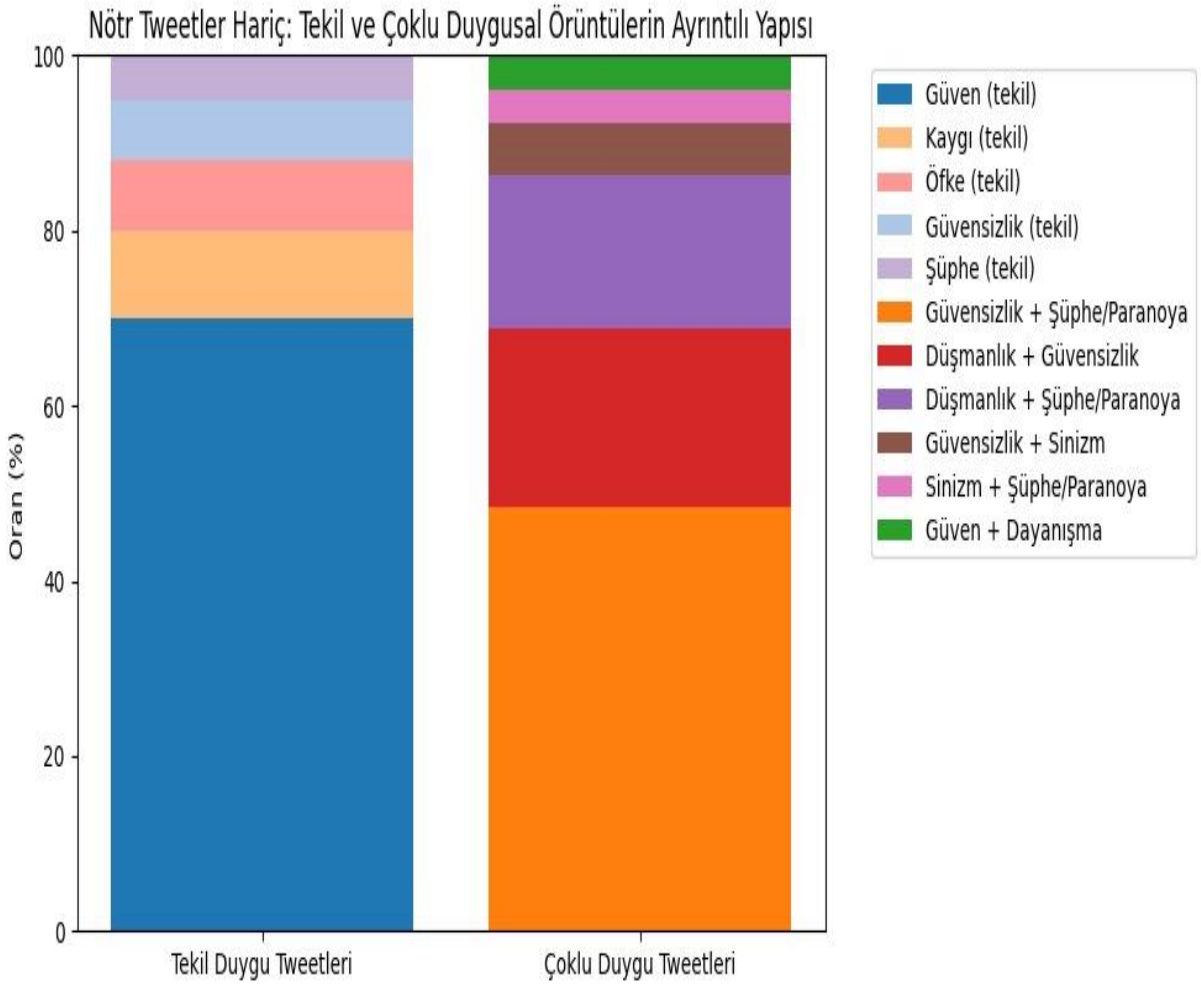

Şekil 13. Nötr Tweetler Hariç Tutulduğunda, Tekil ve Çoklu Duygusal Örüntülerin Karşılaştırmalı Dağılımı.

Şekil 13 görselinin üretilme süreci, nötr/bilgilendirici tweetlerin analiz dışında bırakılmasının ardından, duygu içeren paylaşımların tekil ve çoklu duygusal örüntüler açısından karşılaştırmalı olarak yapılandırılmasına dayanmaktadır. İlk aşamada, daha önce gerçekleştirilen ilk düzey kodlama sonucunda "en az bir duygu içeren" olarak sınıflandırılan tweetler arasından, nötr/bilgilendirici içerikler veri setinden çıkarılmıştır. Böylece analiz, yalnızca açık biçimde duygu ifadesi içeren paylaşımlar üzerinden yürütülmüştür.

İkinci aşamada, duygu içeren tweetler iki ana gruba ayrılmıştır: tekil duygu içeren tweetler ve birden fazla duygunun birlikte ifade edildiği çoklu duygu içeren tweetler. Tekil duygu grubunda, her tweette yalnızca bir duygu kategorisi kodlanmış; çoklu duygu grubunda

ise iki ya da daha fazla duygu kategorisinin birlikte yer aldığı paylaşımlar dikkate alınmıştır. Bu ayrım, duygu ifadesinin basit mi yoksa bileşik bir yapı mı sergilediğini karşılaştırmalı olarak gösterebilmek amacıyla yapılmıştır.

Üçüncü aşamada, her iki grup için duygu kategorilerinin dağılımı ayrı ayrı hesaplanmıştır. Tekil duygu içeren tweetlerde, her bir duygu kategorisinin toplam tekil duygu tweetleri içindeki payı belirlenmiş ve yüzdelik oranlara dönüştürülmüştür. Çoklu duygu içeren tweetlerde ise, en sık tekrar eden duygu kombinasyonları (örneğin "Güvensizlik + Şüphe/Paranoya", "Düşmanlık + Güvensizlik" gibi) ayrı kategoriler olarak tanımlanmış; bu kombinasyonların toplam çoklu duygu tweetleri içindeki oranları hesaplanmıştır. Bu aşamada nadir görülen kombinasyonlar görselleştirilebilirliği korumak amacıyla sınırlı sayıda tutulmuştur.

Son aşamada, elde edilen yüzdelik dağılımlar kullanılarak yığılmış sütun grafik (*stacked bar chart*) oluşturulmuştur. Grafikte, yatay eksen tekil ve çoklu duygu tweetlerini temsil ederken, dikey eksen her bir grubun kendi içindeki yüzdelik dağılımını (%100'e tamamlanacak biçimde) göstermektedir. Her renkli segment, ilgili duygu kategorisini ya da duygu kombinasyonunu temsil edecek şekilde etiketlenmiştir. Grafik başlığı, analizin kapsamını açık biçimde ifade etmek amacıyla "Nötr Tweetler Hariç: Tekil ve Çoklu Duygusal Örüntülerin Ayrıntılı Yapısı" şeklinde düzenlenmiştir. Böylece bu görsel, tekil ve çoklu duygu içeren paylaşımların iç yapısını karşılaştırmalı ve betimleyici bir biçimde ortaya koymak üzere üretilmiştir.

Görsel analiz edildiğinde nötr blokun, DSÖ'nün pandemi sürecinde tamamen göz ardı edilmediğini; aksine yoğun biçimde takip edildiğini ve referans alındığını göstermekte olduğu görülmektedir. Ancak bu ilgi, kuruma yönelik güven, umut ya da dayanışma gibi duygusal bağ üretici yönelimlere dönüşmemektedir. Bu durum, çalışmada "duygusal askıya alma" olarak kavramsallaştırılan örüntüyü desteklemektedir. Duygusal askıya alma, öznenin kurumu reddetmediği; ancak onunla duygusal bir bağ da kurmadığı, arada kalmış bir ilişki biçimini ifade etmektedir.

Olumsuz duygu bloğu ise, DSÖ'ye yönelik eleştirinin yalnızca tekil ve geçici tepkilerden ibaret olmadığını; aksine, kuşku, öfke, güvensizlik ve hayal kırıklığı gibi duyguların birbirini besleyerek istikrarlı bir karşıtlık yapısı oluşturduğunu göstermektedir. Bu bloklaşma, olumsuz duyguların bir blok alanı içinde dolaşıma girdiğini ve DSÖ'ye yönelik duygusal mesafeyi derinleştirdiğini ortaya koymaktadır.

Öte yandan aşağıda yer alan Şekil 13'teki görsel, nicel grafik üretiminden ziyade, önceki tüm betimleyici analizlerin sentezlenmesiyle oluşturulmuş kavramsal–kategorik bir

görselleştirme sürecinin ürünüdür. İlk aşamada, analiz evreni olarak belirlenen toplam tweet sayısı (N=1820) sabit alınmış; daha önce yapılan ilk düzey kodlama sonucunda tweetler duygu içermeyen (nötr/bilgilendirici) ve duygu içeren paylaşımlar olarak iki ana kategoriye ayrılmıştır. Bu ayrım, yüzdelik oranlar (%48 nötr, %52 duygusal) üzerinden netleştirilmiş ve şemanın en üst çerçevesi bu temel bölünme üzerine kurulmuştur.

İkinci aşamada, duygusal tweetler kendi içinde tekil duygu ve çoklu duygu içeren paylaşımlar olarak ayrıştırılmıştır. Bu oranlar, daha önce üretilmiş pasta ve dağılım grafiklerinden elde edilen bulgulara dayanarak (%54 tekil duygu, %46 çoklu duygu) belirlenmiştir. Tekil duygu alanında, tekil duygu tweetlerinin büyük bölümünde güven duygusunun baskın olduğu (yaklaşık %70) hesaplanmış; geri kalan kısmın ise diğer tekil duygulardan oluştuğu özetlenmiştir. Çoklu duygu alanında ise, analizlerde tekrar eden baskın kombinasyon olan güvensizlik + şüphe/paranoya oranı (%70,8) özellikle vurgulanmış ve bu örüntü "negatif bloklaşma" kavramsal etiketiyle ifade edilmiştir.

Son aşamada, bu nicel oranlar ve baskın örüntüler, zamansal bir sıralama ya da nedensel akış iddiası olmaksızın, kategorik bir ayrışmayı gösterecek şekilde kutucuklar ve oran etiketleriyle şematik hale getirilmiştir. Görselde kullanılan her alan, önceki grafiklerde hesaplanan oranların özetlenmiş bir temsilidir; bu nedenle şema, yeni bir hesaplama üretmekten çok, tüm analiz sürecinin bütüncül bir haritasını sunmak amacıyla oluşturulmuştur. Bu yaklaşım, DSÖ'ye yönelik duygusal yapının dağılımsal mantığını tek bakışta görünür kılmayı hedefleyen açıklayıcı bir sentez tekniğine dayanmaktadır.

Şekil 14. DSÖ'ye Yönelik Duygulanımsal Yapının Nötr, Tekil ve Çoklu Duygu Kategorileri Üzerinden Şematik Gösterimi.

Şekil 14'te, iki blok arasındaki ilişkide dikkat çeken nokta, olumlu duyguların yapısal olarak zayıf kalmasıdır. Tekil güven ifadeleri mevcut olmakla birlikte, bu güven duygusu umut, dayanışma veya aidiyet gibi başka bağ kurucu duygularla eklemlenerek bir duygu bloğu oluşturamamaktadır. Bu durum, DSÖ'nün pandemi sürecinde teknik bir otorite olarak tanınmasına rağmen, duygusal olarak tutunulan bir aktör hâline gelemediğini göstermektedir. Bulgular, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin ne açık bir reddiye ne de güçlü bir özdeşleşme üzerinden kurulduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yerine, veri setinde mesafeli, askıda ve parçalı bir duygusal konumlanış hâkimdir. Bu konumlanış, kriz anında küresel yönetişim kurumlarına yönelik beklentilerin duygusal düzeyde sınırlı biçimde karşılandığına işaret eden bir tablo sunmaktadır.

866 tweetten oluşan (%47,6) nötr/bilgilendirici içerikler dışarıda bırakıldığında, duygu içeren tweetlerin nicel dağılımı daha ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Buna göre veri setindeki tweetlerin 954'ü (%52,4) en az bir duygu ifadesi içermektedir. Duygu içeren paylaşımlar arasında tekil duygu içeren 516 tweetin oranı %54,1, çoklu duygu içeren tweetlerin oranı ise %45,9'dur. Çoklu duygu içeren tweetler içinde iki duygu içeren 249 tweet (%26,1), üç duygu içeren 112 tweet (%11,7), dört duygu içeren 67 tweet (%7,0), beş duygu içeren 8 tweet (%0,8) ve altı duygu içeren 2 tweet (%0,2) bulunmaktadır. Bu dağılım,

DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimlerin yalnızca tekil ve sade tepkilerden oluşmadığını; önemli bir bölümünün eşzamanlı ve daha karmaşık duygu yapıları içerdiğini göstermektedir.

Bu genel örüntü, çalışmanın ilerleyen bölümünde ele alınacak olan küresel yönetişim, meşruiyet ve dünya devleti tartışmaları açısından önemli bir zemin sunmaktadır. Bu tablo, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin özelliklerini, sınırlarını ve kırılganlıklarını veri temelli biçimde görünür kılmakta ve bu bulguların ortaya koyduğu tablonun ne anlama geldiği sorusu ise aşağıdaki alt başlıklarda ayrıntılandırılıp tartışılacaktır.

4.7. Duygular Sosyolojisi Perspektifinden Okuma

Bu çalışmada elde edilen bulgular, COVID-19 pandemisinin ilk yılında Türkiye'deki X (Twitter) kullanıcılarının Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) yönelik paylaşımlarında duyguların belirgin, tekrar eden ve bazen örüntüleşmiş biçimde ifade edildiğini göstermektedir. Tweetlerde açık biçimde kodlanan duygu kategorileri, bireylerin DSÖ'ye yönelik algılarının güven, kuşku, öfke vb. gibi duygular aracılığıyla kurulan bloklaşan bir anlamlandırma sürecine işaret ettiğini ortaya koymaktadır.

İncelenen veri setinde yer alan duygular, DSÖ'ye yönelik değerlendirmelerin büyük ölçüde eleştirel ve mesafeli bir duygusal zeminde üretildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, bu çalışmaya özgü bağlam ve verilere ilişkin olarak, sosyal medyada ifade edilen duyguların bireysel psikolojik tepkiler olmanın yanı sıra belirli kurumsal performanslara ve yönetişim pratiklerine verilen bloklaşmış duygu yanıtları olarak işlediğini düşündürmektedir.

Zira analiz edilen tweetlerde en yüksek frekansa sahip duyguların kuşku, güvensizlik, öfke vb. olması, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin olumlu bir bağlanma üzerinden değil; eleştirel bir değerlendirme hattı üzerinden kurulduğunu göstermektedir. Buna karşılık güven, umut ve dayanışma gibi bağ kurucu duyguların sınırlı düzeyde temsil edilmesi, kuruma yönelik istikrarlı ve bloklaşmış bir olumlu duygusal yönelimin oluşmadığını ortaya koymaktadır. Bu dağılım, küresel yönetişim kurumu olarak DSÖ'nün pandemi krizi anında güven/rıza üretme kapasitesinin sınırlı kaldığını işaret etmektedir.

Çoklu duygu içeren tweetlerin analizinde, özellikle kuşku–güvensizlik, öfke–güvensizlik gibi duygu kombinasyonlarının tekrar eden biçimde birlikte ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durum, DSÖ'ye yönelik eleştirinin tekil duygular üzerinden değil; birbirini besleyen ve güçlendiren duygu kümeleri aracılığıyla üretildiğine işaret etmektedir. Duyguların bu şekilde birlikte ve tekrar eden biçimde ifade edilmesi, belirli kurumsal

nesnelerin—ki bu vakada DSÖ—zamanla belirli duygularla özdeşleştiğini ve bu özdeşleşmenin kalıcı algı çerçeveleri ürettiğini göstermektedir.

Buna karşılık, nötr/bilgilendirici içeriklerin yüksek oranı, DSÖ'nün pandemi sürecinde yoğun biçimde takip edilen ve referans alınan bir aktör olmasına rağmen bu ilginin düzenli biçimde güven, umut ya da dayanışma gibi bağ kurucu duygulara dönüşmediğini ortaya koymaktadır. Nötr paylaşımlar, bireyin kurumu tamamen reddetmediği ancak onunla güçlü bir duygusal bağ da kurmadığı, ara bir konumlanışa işaret etmektedir. Bu bulgu, DSÖ'ye yönelik ilişkinin ne tam bir kopuş ne de güçlü bir özdeşleşme ürettiğini; daha ziyade mesafeli ve temkinli bir değerlendirme biçimi olarak şekillendiğini göstermektedir.

Duygular arası korelasyon analizleri de bu tabloyu desteklemektedir. Olumsuz duygular arasında gözlemlenen güçlü birlikte görülme eğilimleri, eleştirel duyguların tekil ve dağınık tepkilerden ziyade, bir duygu kümesi oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Buna karşılık güven ve umut gibi olumlu duyguların diğer duygu kategorileriyle zayıf ilişkiler göstermesi, bu duyguların bir blok hâline gelemediğini düşündürmektedir. Bu durum, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin olumlu bir duygusal bütünleşme üretmekte zorlandığını göstermektedir.

Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, DSÖ'nün pandemi sürecinde teknik ve bilimsel bir otorite olarak tanınmasına rağmen bu tanınmanın bireyler nezdinde güçlü ve sürdürülebilir bir duygusal bağlılığa dönüşmediği görülmektedir. Sosyal medyada ifade edilen bu duygular, küresel yönetişim kurumu DSÖ'ye yönelik algının yalnızca performans değerlendirmeleriyle değil; güven, kuşku, hayal kırıklığı vb. duygusal yönelimlerle birlikte şekillendiğini düşündürmektedir. Bu bağlamda bulgular, DSÖ'ye yönelik yönelimin kurumu açık bir reddedişten ziyade, eleştirel, temkinli ve duygusal olarak mesafeli bir yapı sergilediğini göstermektedir.

4.7.1. Negatif duygulardan kurumsal eleştiriye

Çalışmada incelenen 1820 tweetin önemli bir kısmı, DSÖ'ye yönelik olumsuz duygusal yönelimler içermektedir. Tweetlerde gözlemlenen bu duygular, küresel yönetişim kurumlarına yönelik politik tepkilerin duygusal boyutuna işaret etmektedir. Özellikle güvensizlik ve kuşku, DSÖ'ye ilişkin değerlendirmelerin temel duygusal eksenlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Öfke, hayal kırıklığı ve kaygı gibi diğer olumsuz duygular ise daha sınırlı oranlarda görünse de bu temel ekseni tamamlayan ve eleştirel söylemi derinleştiren

duygular olarak işlev görmektedir. Bu durum, DSÖ'ye yönelik ilişkinin tek bir duygu üzerinden değil, farklı yoğunluklara sahip olumsuz duyguların bir aradalığı üzerinden kurulduğunu işaret etmektedir.

Bu çerçevede DSÖ'ye yöneltilen eleştiri kurumsal performans tartışmasıyla sınırlı görünmemektedir ve bu eleştirinin kurumla kurulan duygusal ilişkinin niteliği üzerinden de ifade edildiği görülmektedir. Özellikle güvensizlik duygusunun yüksek oranı, DSÖ'nün pandemi sürecinde teknik konular açısından ya da uzmanlık alanı ile ilgili meseleler açısından bir referans noktası olarak tanınmasına rağmen, kurumsal güven üretme kapasitesinin sorgulandığını işaret etmektedir. Sara Ahmed'in duyguların nesnelere yönelerek dolaşıma girdiği ve bu dolaşımın sürekliliği yoluyla kamusal anlamlar ürettiğine ilişkin yaklaşımı[265], bu durumu açıklamak açısından açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. DSÖ'nün tweetlerde sıklıkla güvensizlik, kuşku ve eleştirel ifadelerle birlikte anılması, bu duyguların kuruma "yapışarak" onun kamusal algısını şekillendirdiğini göstermektedir.

Öfke, bu bağlamda DSÖ'ye yönelik söylemlerde yalnızca bir tepki duygusu ile sınırlı olarak yorumlanmamalıdır. Bu duygu, kurumun sorumluluğuna ve hesap verebilirliğine ilişkin bir yargının duygusal ifadesi olarak da ortaya çıkmaktadır. Öfke içeren paylaşımlar, DSÖ'nün kriz yönetimi, şeffaflığı ve iletişim stratejilerine yönelik memnuniyetsizliği görünür kılmakta ve böylece kurumsal eleştirinin duygusal taşıyıcısı olarak işlev görmektedir. Ancak, bu duygunun görece düşük oranı, öfkenin DSÖ'ye yönelik ilişkinin tek başına belirleyici duygusu olmadığını ve daha ziyade güvensizlik ile kuşku gibi daha yaygın duygularla birlikte anlam kazandığını göstermektedir.

Güvensizlik ve kaygı duyguları, dolaşımdaki bilginin belirsizliği ve yönetişimsel konulardaki istikrarsızlıkla ilişkili biçimde, bireylerin kurumsal güven değerlendirmelerini zayıflatan temel göstergeler olarak öne çıkmakta görülmektedir. Bu duygular, bireysel tehdit algıları olarak görülmenin ötesinde değerlendirildiğinde, DSÖ'nün temsil ve karar kapasitesinin ne ölçüde öngörülebilir ve güvenilir bulunduğunu da yansıtmaktadır. Güvensizlik duygusunun yüksek oranda görülmesi, bireylerin DSÖ ile kurduğu ilişkinin temkinli, mesafeli ve koşullu bir güven anlayışı etrafında şekillendiğini düşündürmektedir.

Sinizm ve hayal kırıklığı gibi duygular ise, DSÖ'ye yönelik ilişkinin kurumu ne açık bir biçimde reddettikleri ne de bu ilişkiyi güçlü bir özdeşleşme biçiminde kurduklarını göstermektedir. Bu duygular, bireylerin kuruma yönelik beklentileri ile deneyimledikleri pratikler arasındaki uyumsuzluğu ifade eden konumlanmalara işaret etmektedir. Jodi

[265] Ahmed, *The Cultural Politics of Emotion*.

Dean'in[266] iletişimsel kapitalizm tartışmasında vurguladığı üzere, sinik tutumlar çoğu zaman eleştirel söylemin yoğun biçimde dolaşıma girmesiyle birlikte ortaya çıkmakta; ancak bu dolaşım, kurumsal ilişkide köklü bir kopuş üretmekten ziyade, eleştirinin politik etkisizleşmesiyle sonuçlanmaktadır. Bu bağlamda DSÖ'ye yönelik sinizmin dolaşımda olması, kurumun tamamen reddedilmesinden çok, bilinerek katlanılan ve duygusal olarak içi boşalmış bir temsiliyet ilişkisine işaret etmektedir.

Hayal kırıklığı da benzer biçimde, DSÖ'ye yönelik ilişkinin yeniden değerlendirildiği bir duygusal eşik olarak okunabilir. Hayal kırıklığı içeren paylaşımlar, kurumun pandemi sürecinde sunduğu vaatler ile bireylerin beklentileri arasındaki mesafeyi görünür kılmaktadır. Bu durum, kurumsal aidiyetin zayıfladığı bir duygusal konumlanmayı işaret etmektedir. Bulgularda bu duygu tek başına baskın olmasa da güvensizlik ve kuşku gibi diğer olumsuz duygularla birlikte DSÖ'ye yönelik eleştirel çerçeveyi tamamlamaktadır.

Sonuç olarak, analiz edilen tweetler, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin ağırlıklı olarak olumsuz duygular etrafında şekillendiğini ancak bu olumsuzluğun tek bir baskın duyguya indirgenemeyecek ölçüde parçalı bir yapı sergilediğini göstermektedir. Güvensizlik, bu yapının merkezinde yer alırken; öfke, hayal kırıklığı, kaygı ve sinizm gibi duygular bu merkezi ekseni farklı yoğunluklarda desteklemektedir. Bu tablo, DSÖ'nün pandemi sürecinde teknik olarak tanınan ancak duygusal düzeyde güçlü bir güven ve aidiyet/bağ üretemeyen bir küresel aktör olarak algılandığını ortaya koymaktadır.

4.7.2. Pozitif duyguların eksikliği ve temsiliyet krizi

Bu çalışmada analiz edilen 1820 tweet içerisinde mutluluk, umut, şefkat, merhamet ve gurur gibi pozitif duygu kategorilerine neredeyse hiç rastlanmamıştır. Bu bulgu, kurumla ilişkilendirilen olumlu duygusal anlamların sınırlı kaldığını göstermektedir. Pozitif duyguların yokluğu -duygu barındıran tweetler kategorisinde öne çıkan güven duygusu haricinde- DSÖ'nün pandemi sürecinde bireyler açısından duygusal olarak destekleyici, rahatlatıcı ya da umut verici bir aktör olarak konumlanmadığına işaret etmektedir.

[266] Jodi Dean, *Publicity's Secret: How Technoculture Capitalizes on Democracy* (Ithaca, NY: Cornell University Press,2002); Jodi Dean, *Democracy and Other Neoliberal Fantasies: Communicative Capitalism and Left Politics* (Durham, NC: Duke University Press, 2009); Jodi Dean, *Blog Theory: Feedback and Capture in the Circuits of Drive* (Cambridge: Polity Press, 2010).

Pozitif duygular, bireylerin kurumlarla kurduğu ilişkinin bağlanma/rıza üretimi boyutunu da yansıtan önemli göstergelerdir. Umut, güven ve şefkat gibi duygular, bireyin kurumsal aktörleri kendisiyle ilişki kurabilen, koruyucu ve yön gösterici yapılar olarak algılamasını mümkün kılar. Bu çerçevede, DSÖ'ye yönelik söylemlerde bu tür duyguların neredeyse hiç görünmemesi, kurumun kamusal temsilinde duygusal yakınlık ve aidiyet üretme anlamında hegemonik kapasitesinin zayıf kaldığını düşündürmektedir. Görüldüğü üzere, kurumun küresel düzeyde yüksek görünürlüğe sahip olması, bu görünürlüğün olumlu duygusal karşılıklar üretmesini garanti etmemektedir.

Pozitif duyguların sınırlılığı, aynı zamanda DSÖ'nün kriz sürecinde nasıl hatırlandığına ve hangi duygularla anıldığına dair de önemli bir ipucu sunmaktadır. Sara Ahmed'in duyguların tekrar yoluyla belirli nesnelere ve kurumlara yönelerek kamusal anlamlar ürettiğine ilişkin yaklaşımı çerçevesinde düşünüldüğünde, DSÖ'nün olumlu duygularla yeterince ilişkilendirilmemesi, kurumsal temsilin bu duygular üzerinden kurulamadığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle, DSÖ kamusal söylemde tatmin edici düzeyde umut, şefkat duygularının taşıyıcısı bir aktör olarak konumlanmamıştır.

Pozitif duyguların sınırlı olması, kurumsal meşruiyetin duygusal bağlar aracılığıyla da inşa edildiğine işaret eden literatürle birlikte düşünüldüğünde anlam kazanmaktadır. David Easton'un[267] "diffuse support" kavramı, kurumlara yönelik uzun vadeli ve duygusal bileşenler içeren bir bağlılığın siyasal istikrar açısından belirleyici olduğunu işaret eder. Bu bağlamda, DSÖ'ye yönelik pozitif duyguların yokluğu, kuruma dair bu tür bir duygusal desteğin zayıf kaldığını düşündürmektedir. Barbara L. Fredrickson'ın olumlu duyguların bireylerin düşünce ve eylem repertuarlarını genişlettiği yaklaşımı da bu bulguyu yorumlamak açısından açıklayıcıdır.[268] Umut, ilgi ve güven gibi duygular, bireylerin kriz koşullarında geleceğe yönelik olumlu beklentiler geliştirmesine ve kurumlarla ilişkiyi sürdürülebilir kılmasına katkı sunar. Bu duyguların DSÖ'ye yönelik söylemde sınırlılığı, bireylerin kurumdan bu yönde bir destek ya da yönlendirme algılamadığını düşündürmektedir.

Jodi Dean'in[269] iletişimsel kapitalizm çerçevesinde tartıştığı üzere, bireyler kurumları eleştirmeye devam edebilir; hatta onlara yönelmeyi sürdürebilir. Ancak bu eleştirel yönelim,

[267] David Easton, *A Systems Analysis of Political Life* (New York: Wiley, 1965); David Easton, "A Re-Assessment of the Concept of Political Support," *British Journal of Political Science* 5, no. 4 (1975): 435–457.
[268] Barbara L. Fredrickson, "The Broaden-and-Build Theory of Positive Emotions," *American Psychologist* 56, no. 3 (2001): 218–226.
[269] Jodi Dean, "Communicative Capitalism: Circulation and the Foreclosure of Politics," *Cultural Politics* 1, no. 1 (2005): 51–74.

dönüştürücü bir siyasal bağ üretmek yerine çoğu zaman ilişkiyi kesintiye uğratmadan yeniden üretir. Bu bağlamda, DSÖ'ye yönelik söylemlerde umut ve güven gibi bağ kurucu duyguların yokluğu, kurumsal ilişkinin içselleştirilmiş bir aidiyetten ziyade mesafeli, zorunlu ve alternatifsizlik duygusuyla şekillendiğini düşündürmektedir. Yani DSÖ'ye yönelik söylemlerde pozitif duyguların yokluğu, bu tür bir mesafeli ilişkinin duygusal göstergesi olarak okunabilir.

Bu bulgu, Lauren Berlant'ın[270] "acımasız iyimserlik" kavramı ışığında da yorumlanabilir. Berlant'a göre bireyler, kendileri için iyi bir yaşam vaadi taşıdığına inandıkları nesnelere ya da kurumlardan, bu bağlar artık işlevsel olmasa dahi, kopmakta zorlanabilirler. DSÖ'ye yönelik söylemlerde umut ve şefkat gibi pozitif duyguların görünmemesi, bireylerin kuruma yönelik beklentilerinin zayıfladığını; buna rağmen kurumun tamamen dışlanmadığını düşündürmektedir. Bu durum, güçlü bir umut bağından ziyade, eleştirel ve mesafeli bir ilişki biçimine işaret etmektedir.

Son olarak, pozitif duyguların neredeyse hiç kodlanmamış olması, DSÖ'nün kamusal hayal gücünde duygusal olarak yakınlık kurulabilen bir aktör olarak yer almadığını işaret etmektedir. Şefkat, merhamet ve gurur gibi duyguların yokluğu, kurumun kriz sürecinde bireyler tarafından dayanışma kurulan bir figür olarak algılanmadığını düşündürmektedir. Bu tablo, DSÖ'nün pandemi bağlamında teknik olarak tanınsa da duygusal düzeyde güçlü bir temsil üretemeyen bir küresel aktör olarak konumlandığını ortaya koymaktadır.

4.7.3. Nötr tweet'ler ve duygusal mesafe

Bu çalışmada bilgilendirici/nötr olarak kodlanan tweet'ler, yüzeyde herhangi bir açık duygu ifadesi içermeyen, çoğunlukla haber aktaran, istatistik paylaşan ya da resmî açıklamaları yeniden dolaşıma sokan paylaşımlardan oluşmaktadır. Bu paylaşımlar, doğrudan öfke, korku, umut ya da güven gibi duygu kategorileriyle eşleştirilememektedir. Ancak nötr kategorinin yüksek oranı, DSÖ'ye yönelik ilişkinin genellikle bilgi düzeyinde kurulduğunu ve duygusal bağın sınırlı kaldığını göstermesi bakımından analitik olarak anlamlıdır.

Nötr tweet'lerin yaygınlığı, DSÖ'nün pandemi sürecinde yoğun biçimde takip edilen ve referans alınan bir kurum olduğunu ancak buna karşın bu ilginin istikrarlı biçimde olumlu

[270] Lauren Berlant, *Cruel Optimism* (Durham, NC: Duke University Press, 2011).

ya da olumsuz duygulara dönüşmediğini düşündürmektedir. Başka bir ifadeyle, bireyler kurumu izlemekte, aktardığı bilgileri paylaşmakta ancak bu etkileşim çoğu zaman duygusal bir konumlanışa eşlik etmemektedir. Bu durum, DSÖ ile kurulan ilişkinin ne güçlü bir özdeşleşme ne de açık bir reddediş üzerinden ilerlediğini, daha çok mesafeli ve temkinli bir düzlemde kaldığını göstermektedir.

Yine Sara Ahmed'in duyguların toplumsal dolaşım içinde nesnelere yönelerek anlam ürettiğine ilişkin yaklaşımı çerçevesinden bakıldığında; nötr içeriklerin yaygınlığı, DSÖ'nün belirli duygularla güçlü biçimde ilişkilendirilemediğini düşündürmektedir. Öfke, güvensizlik ya da hayal kırıklığı gibi duygular bazı tweet'lerde belirgin biçimde görünürken; umut, şefkat ve güven gibi bağ kurucu duyguların hem pozitif kategorilerde hem de nötr içeriklerin çevresinde neredeyse hiç yer almaması dikkat çekicidir. Bu tablo, kurumsal nesnenin yani DSÖ'nün duygusal açıdan "askıda" bir anlam alanında konumlandığını göstermektedir. Diğer bir deyişle bireyler DSÖ'ye yönelimlerinde kuruma duygularını askıda tutmaktadır.

Nötr tweet'ler bu yönüyle, duyguların tamamen yokluğunu değil; duygusal yönelimin açık biçimde ifade edilmediği bir ilişki biçimini temsil etmektedir. Bilgi aktarımı sürmekte olsa da bu bilgi, duygusal bir değerlendirme ya da bağlanma anlatısıyla desteklenmemektedir. Bu durum, bireylerin DSÖ'yü teknik bir referans noktası olarak tanıdıklarını ancak kurumu duygusal olarak sahiplenmediklerini ya da onunla güçlü bir ilişki kurmadıklarını düşündürmektedir. Dolayısıyla nötr içerikler kuruma ilgisizliğin değil; DSÖ'ye sınırlı, temkinli, mesafeli bir ilginin göstergesi olarak okunabilir.

Jodi Dean'in iletişimsel kapitalizm tartışmasında vurguladığı üzere, kurumsal meşruiyet yalnızca rasyonel argümanların ikna gücüyle değil, kurumların kamusal dolaşımda nasıl temsil edildiği ve bu temsilin hangi duygusal zeminlerde sürdürüldüğüyle de yakından ilişkilidir. Dean'e göre eleştirel söylemlerin, kuşkunun ve hatta sinizmin sürekli dolaşımda olması, kurumsal bağın ortadan kalkmasından ziyade duygusal olarak boşalmış, ancak kopmamış bir ilişki biçiminin sürdüğünü göstermektedir. Bu çerçevede, veri setinde yer alan DSÖ'ye yönelik söylemlerin önemli bir bölümünde duyguların geri planda kalması, kurumun konuşulan, izlenen ve referans alınan bir aktör olmayı sürdürmesine rağmen, bu ilişkinin duygusal bağlılık ve sahiplenme düzeyinde yeniden üretilemediğine işaret etmektedir. Bu durum, DSÖ'nün hegemonik kapasitesinin duygusal düzeyde sınırlı kaldığını düşündürmektedir.

Sonuç olarak, bilgilendirici/nötr tweet'lerin yüksek oranda yer alması, DSÖ'ye yönelik ilişkinin ağırlıklı olarak bilişsel ve enformasyonel düzeyde kurulduğunu

göstermektedir. Bu bulgu, kurumun tamamen reddedilmediğini ancak güçlü bir duygusal bağ da üretmediğini ortaya koymaktadır. Nötr içerikler, DSÖ'nün pandemi sürecinde bireyler açısından duygusal olarak mesafeli bir aktör olarak konumlandığını ve kamusal söylemde daha çok teknik bir referans nesnesi hâline geldiğini düşündürmektedir.

4.7.4. Çelişik duygular ve çoklu duygu örüntüleri

Bu çalışmanın veri analizi sonucunda elde edilen bulgulardan görüleceği üzere, DSÖ'ye yönelik duygusal tepkiler tekil ve homojen bir yapı sergilememektedir. Aksine, bazı tweet'lerde birden fazla duygunun eşzamanlı olarak ifade edildiği; hatta kimi durumlarda bu duyguların birbirleriyle gerilimli ya da çelişkili biçimde bir arada bulunduğu görülmektedir. Bu durum, DSÖ'nün kamuoyunda tek bir duygusal çerçeve dahilinde değil; beklenti, güvensizlik, öfke ve hayal kırıklığı gibi farklı duyguların birlikte yöneldiği bir kurum olarak algılandığını işaret etmektedir.

Yapılan korelasyon ve frekans analizleri, belirli duygu çiftlerinin birlikte ortaya çıkma eğiliminin belirgin biçimde yüksek olduğunu göstermektedir. En güçlü eşzamanlılık, şüphe/paranoya ile güvensizlik arasında gözlemlenmiştir. Bu bulgu, bireylerin DSÖ'ye yönelik değerlendirmelerinde kurumsal hatalara işaret etmekle sınırlı kalmadıklarını, kuruma yönelik genel bir inançsızlık ve kuşku hâlinin birlikte ifade edildiğini düşündürmektedir. Bunu, öfke/kızgınlık-düşmanlık ve güvensizlik-düşmanlık arasındaki eşzamanlılık ilişkileri izlemektedir. Ayrıca korku/dehşet-kaygı gibi tehdit algısıyla ilişkili duyguların da birlikte ortaya çıkma eğilimi gösterdiği görülmektedir. Bu örüntüler, DSÖ'ye yönelik eleştirilerin tek bir duygu üzerinden değil; birbirini güçlendiren duygu kümeleri aracılığıyla ifade edildiğini işaret etmektedir.

Veri seti genelinde tweet'lerin yaklaşık %54,1'inin yalnızca tek bir duygu içerdiği, buna karşılık %45,9'unun birden fazla duyguyu aynı anda barındırdığı tespit edilmiştir. Çoklu duygu içeren tweet'ler, bireylerin DSÖ'ye yönelik değerlendirmelerinde anlık tepkilerin ötesinde, birden fazla duygusal yönelimin eşzamanlı olarak devreye girdiği daha karmaşık bir duygu yapısından hareket ettiklerini düşündürmektedir.

James M. Jasper'ın duyguların siyasal süreçlerde oynadığı role ilişkin çalışmaları, bu tür çoklu duygu örüntülerini anlamlandırmak açısından açıklayıcıdır. Jasper'a göre bireyler siyasal olaylara yalnızca rasyonel çıkar hesaplarıyla değil; ahlaki değerlendirmelerle bağlantılı duygular aracılığıyla da tepki verirler. Özellikle "moral shock" kavramı, farklı

duyguların eşzamanlı olarak tetiklenebildiği ahlaki kırılma anlarını anlamak açısından özellikle açıklayıcıdır. DSÖ'ye yönelik çoklu duygu içeren tweet'lerde gözlemlenen öfke, güvensizlik gibi duyguların birlikteliği, bu tür bir ahlaki sarsıntının dijital kamusal alandaki yansımaları olarak okunabilir.

Sara Ahmed'in duyguların nesnelere yapışarak anlam kazandığına ilişkin yaklaşımı da bu bulgularla örtüşmektedir. Ahmed'e göre aynı nesne, tarihsel ve kültürel bağlam içinde farklı duygularla eşzamanlı olarak ilişkilendirilebilir. Yani aynı kurumsal nesne, tarihsel olarak katmanlaşmış farklı duygusal yönelimleri eşzamanlı biçimde taşıyabilir. Bu bağlamda DSÖ'nün hem eleştirilen hem de hâlâ takip edilen bir kurum olarak algılanması, farklı duyguların aynı kurumsal nesneye yönelmesini mümkün kılmaktadır. Lauren Berlant'ın 'acımasız iyimserlik' kavramı, kurumsal bağlamda doğrudan geliştirilmemiş olsa da umut ve hayal kırıklığının aynı nesne etrafında birlikte var olabileceğini düşünmek açısından analojik bir çerçeve sunmaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışmada tespit edilen çoklu duygu örüntüleri, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin ne tamamen kopuş ne de güçlü bir bağlılık üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Aksine, bireylerin kuruma yönelik değerlendirmeleri, güvensizlik, öfke, kaygı, hayal kırıklığı vb. duyguların farklı bileşimler hâlinde bir arada ifade edildiği karmaşık bir duygusal yapı sergilemektedir. Bu durum, DSÖ'nün kamusal algıda tekil bir duygusal pozisyona yerleşmediğini, farklı ve zaman zaman çelişkili duyguların eşzamanlı olarak yöneldiği bir kurumsal aktör olarak konumlandığını ortaya koymaktadır.

4.7.5. Sinizm ve bağın kopuşu

Bu çalışmada sinizm, DSÖ'ye yönelik paylaşımlarda ironi, alay ve küçümseyici dil vb. biçimler üzerinden gözlemlenmektedir. Bu sinik içerikler, bireylerin kuruma yönelik eleştirilerini doğrudan öfke ya da açık karşıtlık yerine, mesafeli ve alaycı bir söylem aracılığıyla da ifade ettiklerini göstermektedir. Bu tür paylaşımlar, DSÖ'nün kamusal algıda ciddiye alınmayan, söyledikleriyle eylemleri arasında tutarsızlık olduğu düşünülen bir aktör olarak konumlandığına işaret etmektedir.

Peter Sloterdijk'in Critique of Cynical Reason[271] adlı çalışmasında tanımladığı biçimiyle modern sinik özne, sistemin işleyişindeki sorunların farkındadır ancak bu

[271] Peter Sloterdijk, *Critique of Cynical Reason*, trans. Michael Eldred (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1987).

farkındalık, doğrudan bir siyasal karşı çıkıştan ziyade, ironik bir mesafe ve duygusal geri çekilme ile birlikte var olur. Sloterdijk'e göre sinizm, aydınlanmış bir yanlış bilinç biçimi olarak, öznenin sisteme dair eleştirel farkındalığını sürdürürken aynı zamanda bu sistemle pragmatik uyumunu devam ettirmesini mümkün kılar. Bu bağlamda DSÖ'ye yönelik sinik tutumlar, kurumu açık bir reddedişten ziyade, "inanmıyorum ama izlemeye devam ediyorum" şeklinde özetlenebilecek mesafeli bir duygusal ilişki biçimi olarak okunabilir. Çalışmanın empirik bulguları, DSÖ'ye yönelik sinik tepkilerin de benzer bir şekilde, kuruma yönelik inanç kaybını açık bir kopuşa dönüştürmeden ifade eden bir duygu biçimi olduğunu işaret etmektedir.

Sinizm içeren tweet'ler incelendiğinde, bireylerin DSÖ'nün açıklamalarını ya da eylemlerini artık güvenilir bulmadıkları ancak kurumu tamamen görmezden de gelmedikleri görülmektedir. Alaycı dil, bu noktada bir tür duygusal mesafe koyma stratejisi olarak işlev görmektedir. Bireyler, kuruma yönelik eleştirilerini ironik bir üslupla dile getirerek hem hayal kırıklıklarını ifade etmekte hem de kuruma duygusal olarak fazla yakınlaşmaktan kaçınmaktadır. Bu durum, sinizmin eleştirel bir tavır olmanın ötesinde, kurumsal hayal kırıklığı karşısında geliştirilen bir duygusal korunma biçimi olduğunu düşündürmektedir.

Bu çerçevede sinizm, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin tamamen kopmasa da güven, umut ya da saygı gibi bağ kurucu duyguların yerini mesafe, ironi ve şüpheye bıraktığı bir ara durumu temsil etmektedir. Yani kurum artık güçlü bir otorite ya da güvenilir bir rehber olarak algılanmamakta; bunun yerine, izlenen fakat ciddiye alınmayan bir aktöre dönüşmektedir. Sinik içerikler, bireylerin bir yandan DSÖ'yü eleştirdikleri bir yandan da onunla kurdukları ilişkinin sınırlarını yeniden çizdiklerini göstermektedir. Bu bağlamda sinizm, bireyin DSÖ ile olan ilişkisinde ne tam bir bağlılığa ne de açık bir reddedişe karşılık gelmektedir. Aksine, sinik paylaşımlar, inanç kaybına rağmen ilişkinin sembolik düzeyde sürdürüldüğü bir duygusal konumlanmaya işaret etmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada sinizm, DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimde kuruma inanç ile kurumdan kopuş arasındaki kritik bir eşik olarak ortaya çıkmaktadır. Sinik içerikler, bireylerin kuruma artık güvenmediğini açıkça gösterirken, aynı zamanda bu güvensizliğin öfke ya da radikal karşıtlık biçiminde değil; ironi ve alay yoluyla ifade edildiğini işaret etmektedir. Bu durum DSÖ'nün, kamusal algının bir bölümünde duygusal kapasitesinin zayıfladığını ancak hâlâ izlenen ve eleştirilen bir aktör olarak varlığını sürdürdüğünü göstermektedir.

4.7.6. Duygusal yurttaşlık ve politik öznelik

Deborah B. Gould'un[272] vurguladığı üzere, bireyler siyasal yaşama yalnızca fikirler ve rasyonel değerlendirmeler üzerinden değil, duygular aracılığıyla da bağlanırlar. Duygular, siyasal özneleşmenin tamamlayıcı değil, kurucu bir boyutudur. Bu çalışmanın empirik bulguları da DSÖ'ye yöneltilen tepkilerin kurumsal performansa ilişkin bilişsel değerlendirmelerden ibaret olmadığını, öfke, güvensizlik, kaygı ve sinizm ve bunun gibi duygular üzerinden şekillenen bir duygusal konumlanma içerdiğini ortaya koymaktadır.

Örneğin, DSÖ'ye yöneltilen öfke, kurumun eksik bilgilendirme yapması ya da hatalı karar süreçleriyle ilişkilendirilebileceği gibi, aidiyet kaybı, hayal kırıklığı ve güven erozyonu temelinde gelişen bir duygusal yönelimin ifadesi olarak da okunabilir. Benzer biçimde sinizm, kurumun artık bireyler açısından duygusal olarak temsil edilemediğine, umut eksikliği ise belirsizlik koşulları altında kurum ile birey arasındaki bağın zayıfladığına işaret etmektedir. Bu duygusal göstergeler bir arada değerlendirildiğinde, DSÖ'nün yapısal ya da işlevsel konularla sınırlı olmayan, aslında duygusal düzeyde işleyen ve hegemonik kapasiteye dair bir kriz yaşadığı söylenebilir.

Tweet'lerde kodlanan güvensizlik, sinizm, kaygı ve öfke gibi duygular, DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimin bazı örnekleridir. Mesela güvensizlik, kurumun tarafsızlığına ve bağımsızlığına duyulan şüpheyi; sinizm, kurumun söylemlerinin inandırıcılığını yitirdiğini; kaygı, kriz koşullarında hissedilen yönetişimsel belirsizliği; öfke ise hesap sorma ve adalet talebinin duygusal temelini temsil etmektedir. Buna karşılık umut, şefkat, gurur ya da sadakat gibi bağ kurucu duyguların neredeyse hiç kodlanmamış olması, DSÖ'nün kamusal hayal gücünde duygusal bağ kurulabilen bir özne olmaktan uzaklaştığını göstermektedir.

Bilgilendirici ve nötr içeriklerin yüksek oranı da bu çerçevede anlam kazanmaktadır. Bu tür paylaşımlar, bireyler DSÖ'yü takip etmeye devam etse de bu ilginin güçlü bir duygusal bağlılığa dönüşmediğini göstermektedir. Nötr söylem, bu bağlamda, duygusal kopuş ile açık karşıtlık arasında konumlanan bir mesafeli ilişki biçimi olarak okunabilir.

Bu çalışmanın bulguları ayrıca, bireylerin DSÖ'ye yönelik tepkilerinin tekil ve anlık duygularla sınırlı olmadığını ve birçok tweet'te duyguların bir arada ve eşzamanlı biçimde ifade edildiğini göstermektedir. Aynı paylaşımda öfke ile hayal kırıklığı, kaygı ile güvensizlik ya da beklenti ile umutsuzluk birlikte yer alabilmektedir. James M. Jasper'ın vurguladığı üzere, politik pozisyonlar sadece rasyonel çıkar hesaplarıyla değil, ahlaki

[272] Deborah B. Gould, *Moving Politics: Emotion and ACT UP's Fight against AIDS* (Chicago: University of Chicago Press, 2009)

değerlendirmelerle iç içe geçmiş duygusal süreçler aracılığıyla da şekillenir. Bu çerçevede, çoklu duygular içeren tweet'ler, DSÖ'ye yönelik eleştirilerin aynı zamanda duygusal olarak da katmanlı biçimde kurulduğunu düşündürmektedir.

Bu noktada duygusal yurttaşlık kavramı açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Engin F. Isin'in[273] *acts of citizenship* yaklaşımı, yurttaşlığı sabit bir hukuki statüden ziyade, eylem, ifade ve müdahale yoluyla kurulan dinamik bir süreç olarak ele alır. Bu çerçevede bireylerin öfke, güvensizlik ya da sinizm gibi duygular aracılığıyla DSÖ'ye yönelik konum almaları, küresel yönetişim alanında duygular üzerinden kurulan bir siyasal öznelik biçimine işaret etmektedir. Bu öznelik, doğrudan hak talebine dayanan klasik yurttaşlık pratiklerinden farklı olarak, küresel aktörlerle kurulan mesafeli, eleştirel ya da çelişki içeren duygusal ilişkiler üzerinden şekillenmektedir.

Lauren Berlant'ın acımasız iyimserlik kavramı da bu bulgularla örtüşmektedir. Berlant'a göre bireyler, artık işlevine inanmadıkları ya da hayal kırıklığı yaratan kurumlarla duygusal bağlarını tamamen koparmak yerine, bu bağları dönüştürerek sürdürürler. Bu çalışmada DSÖ'ye yönelik tweet'lerde gözlemlenen umut kırıntıları ile hayal kırıklığı ve sinizmin birlikte varlığı, bu tür çelişkili duygusal ilişkilerin somut bir örneğini sunmaktadır. Ya da Jodi Dean'in[274] sinizm analizinde vurguladığı üzere, modern siyasal özne çoğu zaman sistemin işleyişindeki sorunların farkındadır ancak bu farkındalık, her zaman doğrudan siyasal eyleme dönüşmez. Aksine eleştiri, ironi ve alay gibi söylemsel pratikler, sistemle kurulan ilişkinin sürmesini engellemekten ziyade, çoğu zaman onunla mesafeli bir birlikte varoluşu mümkün kılar. Bu bağlamda sinizm, bu çalışmada DSÖ'ye yönelik açık bir reddedişten ziyade, eleştirel fakat kopuş içermeyen bir ilişki biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. Bireyler kurumu sorgulamakta ve eleştirmekte olsalar dahi onu tamamen gündemlerinden çıkarmadan, izlemeye ve referans almaya devam etmektedir.

Bu çalışmada analiz edilen öfke, kaygı, güvensizlik, şüphe, sinizm vb. duyguları ile ortaya konulan olumsuz duygu çekirdeği; tweetlerin neredeyse yarısında ortaya çıkan duygusal askıya alma durumu ve umut gibi bağ kurucu duyguların eksikliği, bireylerin DSÖ gibi ulusötesi kurumlarla kurdukları ilişkinin duygusal yapı taşlarını oluşturmaktadır. Bu bulgular, küresel yönetişim kurumlarına yönelik tepkilerin bilişsel değerlendirmelerle sınırlı olmadığını, duygular aracılığıyla da şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, klasik

[273] Engin F. Isin, "Acts of Citizenship," *Citizenship Studies* 12, no. 1 (2008): 15–32; Engin F. Isin and Greg M. Nielsen, eds., *Acts of Citizenship* (London: Zed Books, 2008).
[274] Jodi Dean, *Publicity's Secret: How Technoculture Capitalizes on Democracy* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2002); Jodi Dean, *Democracy and Other Neoliberal Fantasies: Communicative Capitalism and Left Politics* (Durham, NC: Duke University Press, 2009).

yurttaş–devlet ilişkisini aşan, duygular üzerinden kurulan, mesafeli, eleştirel ve kırılgan bir küresel duygusal yurttaşlık biçiminin ortaya çıktığı söylenebilir.

4.7.7. Bloklaşmış duygusal konumlanma

Bir önceki bölümde, bireylerin DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimlerinin politik öznelik ve duygusal yurttaşlık çerçevesinde nasıl anlam kazandığı tartışılmıştı. Bu noktada ise şu soru gündeme gelmektedir: Tweet'lerde sergilenen yoğun, tekrar eden ve yöneltilmiş duygular yalnızca bireysel tepkiler midir, yoksa daha geniş ölçekte bloklaşan bir duygusal konumlanmaya mı işaret etmektedir?

Duygu sosyolojisi perspektifine göre duygular yalnızca bireyin iç dünyasında yaşanan öznel deneyimler değildir ve toplumsal olarak paylaşılan, dolaşıma giren ve kolektif anlam üreten olgulardır. Belirli olaylar, aktörler ya da kurumlar etrafında tekrar eden duygusal ifadeler, bireysel tepkilerin ötesine geçerek toplumsal düzeyde ortak yönelimler oluşturur. Bu çalışmanın empirik bulguları da analiz edilen 1820 tweet'te gözlemlenen duyguların, DSÖ'ye yönelik bireysel hoşnutsuzlukların ötesinde, ulusötesi bir kuruma karşı paylaşılan bloklaşan duygusal pozisyonları ortaya koyduğunu göstermektedir.

Özellikle öfke, güvensizlik, şüphe ve sinizm gibi duyguların yüksek sıklıkla ve tekrar eden biçimde kodlanması, bireylerin yalnızca kişisel deneyimlerini dile getirmediklerini; aynı zamanda birbirleriyle benzer duygusal tepkiler üzerinden ortak bir duygu çerçevesi içinde konumlandıklarını düşündürmektedir. Bu durum, DSÖ'ye yönelik söylemlerin tesadüfi ya da dağınık bireysel tepkilerden ziyade, belirli duygular etrafında kümelenmiş bir kamusal duygu bloğu ürettiğine işaret etmektedir. Çalışmada gözlemlenen bu bloklaşma, eleştirel, güvensiz, tedirgin ve zaman zaman çaresizlik içeren bir kolektif ruh hâli olarak tanımlanabilir.

Bu bulgu, pandemi gibi kriz dönemlerinde küresel kurumların yönetsel ve teknik kapasitelerinden ziyade duygusal düzeyde nasıl algılandıklarının belirleyici olduğunu işaret etmektedir. DSÖ'ye yöneltilen yoğun olumsuz duygular, yalnızca kurumsal kararların eleştirisi olarak değil; belirsizlik, risk ve kontrol kaybı karşısında toplumun geliştirdiği duygusal baş etme biçimleri olarak da okunabilir. Bu bağlamda duygular, pasif tepkilerden ziyade, bireyleri benzer değerlendirmelere ve yönelimlere taşıyan bloklaşan anlamlandırma araçları olarak işlev görmektedir.

Dolayısıyla bu çalışmada analiz edilen duygular, bireysel hissiyatların ifadesi olmanın ötesinde, DSÖ gibi küresel bir aktör karşısında şekillenen bloklaşan duygusal konumlanmanın göstergeleri olarak değerlendirilmelidir. Bu çalışmanın örnekleminde öfke, güvensizlik ve sinizm gibi duyguların kamusal alanda tekrar eden biçimde dolaşıma girmesi, küresel yönetişim kurumlarıyla kurulan ilişkinin bu vaka düzeyinde bloklaşma temelinde yeniden tanımlandığını ve bu ilişkinin güçlü bir duygusal mesafe üzerinden kurulduğunu ortaya koymaktadır.

4.7.8. Duygusal çıktılardan siyasal pozisyonlara

Bu çalışma, bireylerin tweet'lerde açık biçimde ifade ettikleri duyguları nicel dağılımlar ve birlikte görülme örüntüleri üzerinden haritalandıran, bu duyguların küresel yönetişimin hegemonik kapasitesine dair duygu parametresi düzeyinde anlamlarını görünür kılmayı amaçlayan bir analizdir. Elde edilen bulgular, DSÖ'ye yönelik duyguların bireysel hislerden ibaret olmadığını; aksine, pandemi koşullarında şekillenen daha geniş bir siyasal değerlendirme çerçevesiyle iç içe geçtiğini göstermektedir.

Pandemi sürecinde bireylerin DSÖ'ye yönelik olarak sıklıkla dile getirdiği güvensizlik, şüphe, düşmanlık gibi duygular belirli politika kararlarına yönelik tepkiler ile sınırlı değildir. Bu duygular, hayal kırklığına uğrayan beklentilerin, zayıflayan güven ilişkilerinin ve geleceğe dair belirsizliğin duygusal dışavurumları olarak okunabilir. Bu bağlamda DSÖ, yalnızca teknik bir sağlık otoritesi olarak değil, kriz sürecinde bireylerin korku, öfke ve hayal kırıklığı gibi duygularını yönelttiği sembolik bir aktör hâline gelmiştir. Kuruma yöneltilen duygular, bireylerin yaşadıkları kriz deneyimini anlamlandırırken başvurdukları duygusal değerlendirme repertuarlarının[275] bir parçası olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada korelasyon analizinde öne çıkan duygu çiftleri, kullanıcıların pandemiyi tekil duygularla değil, çoğu zaman birbiriyle ilişkili ve iç içe geçmiş duygu kümeleri aracılığıyla deneyimlediğini göstermektedir. Özellikle öfke ile güvensizlik, kaygı ile hayal kırıklığı gibi yüksek eşzamanlılık gösteren duygu ikilileri, DSÖ'ye yönelik eleştirilerin rasyonel gerekçelerle sınırlı olmadığını, kurumsal temsiliyete ilişkin daha derin bir kırılma algısıyla birlikte şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu örüntüler, kurumun kriz

[275] James M. Jasper, *The Emotions of Protest* (Chicago: University of Chicago Press, 2018); Gould, *Moving Politics*; Ahmed, *The Cultural Politics of Emotion*.

döneminde kamusal düzeyde nasıl algılandığı ve hissedildiğiyle de sorgulandığını göstermektedir.

Bu bulgular, bireylerin duygusal tepkilerinin rastlantısal ya da geçici olmadığını; aksine, tekrar eden ve kamusal alanda dolaşıma giren siyasal pozisyon alma biçimleri olduğunu düşündürmektedir. DSÖ'ye yönelen duygular hem kurumun kendisine hem de küresel yönetişimin meşruiyetine, kriz anlarındaki temsil biçimlerine ve hesap verebilirliğine ilişkin sorgulamaları da barındırmaktadır. Bu nedenle duygular, bloklaşan siyasal sorgulamaların üretildiği önemli göstergeler olarak değerlendirilebilir.

4.7.9. Kurumsal nesne olarak DSÖ: duyguların kişiselleşememesi

Bu çalışmanın bulguları, DSÖ'ye yönelik duygusal tepkilerin yoğunluğuna rağmen, kurumun bireyler nezdinde ilişkisel ve empatik bir özne olarak kurulamadığını göstermektedir. Tweet'lerde gözlemlenen öfke, güvensizlik, hayal kırıklığı ve sinizm gibi duygular, DSÖ'ye yöneltilmiş olmakla birlikte, bu yönelimin kurumsal bir "karşılıklılık" ilişkisi üretmediği görülmektedir. Başka bir ifadeyle, DSÖ duygusal olarak değerlendirilen bir nesne hâline gelmiş olsa da duygusal bağ kurulabilen, kişiselleştirilen veya empatik bir muhatap olarak inşa edilmemiştir.

Veri setinde yer alan olumsuz duygusal ifadeler incelendiğinde, DSÖ'nün çoğunlukla "açıklama yapan", "geciken", "yanlış yönlendiren" ya da "yetersiz kalan" bir aktör olarak temsil edildiği dikkat çekmektedir. Bu temsillerde kurum, bir ilişki öznesinden ziyade teknik bir otorite ya da soyut bir yönetim mekanizması olarak konumlanmaktadır. Tweet'lerde DSÖ'ye yönelik duygular sıklıkla eleştirel ve talepkâr bir dil üzerinden kurulmakta; ancak bu dil, empati, dayanışma ya da karşılıklı güven gibi ilişki kurucu duygularla desteklenmemektedir. Bu durum, kurumun bireylerle duygusal bir karşılaşma alanı yaratamadığını düşündürmektedir.

Sara Ahmed'in duyguların nesnelere "yapışması" kavramsallaştırması bu noktada da açıklayıcıdır. Sara Ahmed'e göre duygular, nesnelere tarihsel ve kültürel süreçler içinde yapışarak toplumsal yönelimler üretir; ancak her nesne, aynı ölçüde duygusal yatırımı kendi bünyesine çekmeyebilir. Bu çalışmanın bulguları, DSÖ'nün yoğun biçimde duygusal değerlendirmeye tabi tutulsa da bu duyguların kurumu ilişki kurulabilir bir özneye dönüştürmediğini göstermektedir. Duygular DSÖ'ye yönelmiş olsa da kurum, empatik ya da duygusal olarak bireylere "yakın" bir figür hâline gelememiştir.

Pozitif duyguların düşük yoğunlukta ve parçalı biçimde ortaya çıkması, kurumun duygusal temsil kapasitesinin sınırlı kaldığını göstermektedir. Güven duygusu belirli ölçüde kodlanmış olsa da bu güvenin diğer pozitif duygularla birlikte kolektif bir blok oluşturamadığı gözlemlenmiştir. Bu durum, güvenin kuruma yönelik istikrarlı ve ilişkisel bir bağdan ziyade, kırılgan ve izole bir beklenti biçimi olarak kaldığını düşündürmektedir.

Hannah Arendt'in politik öznelik anlayışı üzerinden düşünüldüğünde, bir aktörün duygusal olarak özneleşebilmesi, eyleyebilme kapasitesi ve kamusal alanda karşılıklılık üretebilmesiyle ilişkilidir. DSÖ'ye yönelik söylemlerde ise kurum, çoğunlukla karar alan ama duygusal olarak "karşılık vermeyen" bir yapı olarak temsil edilmektedir. Bu da kurumun bireyler nezdinde duygusal özneleşmesini sınırlayan bir faktör olarak değerlendirilebilir. Böylece DSÖ, teknik bir otorite olarak sürekli değerlendirilirken, duygusal bir muhatap olarak kurulamamaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışmanın bulguları DSÖ'nün pandemi sürecinde yalnızca performans ya da yönetişim kapasitesi açısından değil, aynı zamanda duygusal temsil düzeyinde de bir sınırla karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Kurum, yoğun duygusal tepkilerin hedefi olmasına rağmen, bu tepkiler ilişkisel, empatik ya da bağ kurucu bir duygusal rejime dönüşmemiştir. Bu durum, küresel yönetişim kurumlarının meşruiyet krizlerinin yalnızca kurumsal performansla sınırlı olmayabileceğini, duygusal özneleşme kapasitesiyle de yakından ilişkili olduğunu düşündürmektedir.

4.7.10. Küresel yönetişimin hegemonik kapasitesine duygusal bir bakış

Bilindiği üzere COVID-19 pandemisi, küresel sağlık sistemlerinin kapasitesini sınamış bir krizdir. Ancak aynı zamanda pandemi, ulusötesi yönetişim biçimlerinin kriz koşullarındaki dayanıklılığını da sınamıştır. Bu süreçte özellikle DSÖ gibi kurumlar aracılığıyla temsil edilen küresel yönetişim modeli, farklı toplumsal kesimlerden gelen yoğun ve tekrarlayan duygusal tepkilerle karşı karşıya kalmıştır. Bu çalışmada analiz edilen 1820 tweet, bireysel duyguların belirli ve sınırlı bir bağlam özelinde dijital kamusal alandaki ifadesi olarak küresel yönetişimin kriz anında nasıl algılandığına, hissedildiğine ve hegemonik kapasitesine dair bazı veriler sunmaktadır. Bu çerçevede, DSÖ'ye yönelik duygusal tepkiler, küresel yönetişimin kriz anında teknik bir düzenleyici olmanın yanı sıra, duygusal ve sembolik bir otorite olarak da ne ölçüde ikna edici olabildiğini sorgulamaya açmaktadır.

Bu noktada hegemonya kavramı açıklayıcı bir analitik çerçeve sunmaktadır. Gramsciyen anlamda hegemonya, zor kullanma araçlarıyla ya da kurumsal otoriteyle kurulan bir egemenlik biçimi ile sınırlı değildir. Zira hegemonya, toplumsal rızanın üretimi, anlamın sabitlenmesi ve belirli bir dünya tasavvurunun makul ve doğal olarak kabul edilmesi sürecidir. Hegemonik aktörler, öznelere güven veren, belirsizlik anlarında yön tayin edebilen ve duygusal bağ kurabilen anlatılar üretme yeteneğine sahip oldukları ölçüde hegemonik hâle gelirler. Bu bağlamda DSÖ'ye yönelen duygusal tepkiler, küresel yönetişimin hegemonik kapasitesinin kriz koşullarında ne ölçüde sürdürülebildiğini sorgulayan bir gösterge olarak okunabilir.

Geleneksel küresel yönetişim literatürü, kurumların başarısını ve meşruiyetini çoğunlukla işlevsellik, karar alma kapasitesi, temsil ve hukuki-prosedürel ölçütler üzerinden değerlendirmektedir. James N. Rosenau'nun[276] "devletsiz yönetişim" yaklaşımı, klasik devlet-merkezli analizlerin ötesine geçerek çok-aktörlü ve çok-düzeyli bir yönetişim yapısına işaret ederken; Klaus Dingwerth ve Philipp Pattberg[277], küresel yönetişimi demokratik meşruiyet, katılım ve hesap verebilirlik gibi normatif kriterler çerçevesinde ele almaktadır. Bu yaklaşımlar, küresel kurumların işleyişini ve meşruiyetini önemli ölçüde kurumsal ve prosedürel unsurlar üzerinden tartışmakta ve bireylerin bu kurumlarla kurduğu duygusal ilişkileri ise çoğu zaman analizin merkezine yerleştirmemektedir.

Bu noktada küresel yönetişim literatüründe zaman zaman ihmal edilen boyutlardan biri, kurumların hegemonik kapasitesinin duygusal konumlanmalar üzerinden analiz edilmesidir. Kurumsal işlevsellik, temsil ve prosedürel meşruiyet önemli temalar olmakla birlikte, kriz anlarında belirleyici olan unsur, kurumların toplumsal rıza üretme ve anlam sabitleme gücüdür. Hegemonik kapasite, kurumların yalnızca "ne yaptığı" değil, aynı zamanda birey açısından "ne ifade ettiği" ve birey tarafından "nasıl hissedildiği" ile ilgilidir. Dolayısıyla küresel yönetişimin başarısı sadece normatif ölçütlerle sınırlı değildir; duygusal anlamda kurumun kabul edilmesi ve kurumla kurulan özdeşleşme düzeyi üzerinden de değerlendirilmelidir.

Küresel yönetişim bağlamında hegemonik kapasite, karar alma ya da koordinasyon becerisinin yanı sıra, kurumların kriz anlarında belirsizliği anlamlandırabilme, duygusal güven üretebilme ve bloklaşan bir özdeşleşme duygusunu sağlayabilme yeteneğini de

[276] James N. Rosenau and Ernst-Otto Czempiel, eds., *Governance without Government: Order and Change in World Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992).
[277] Klaus Dingwerth and Philipp Pattberg, "Global Governance as a Perspective on World Politics," *Global Governance* 12, no. 2 (2006): 185–203.

kapsar. Neo-Gramsciyen yaklaşımların işaret ettiği üzere, küresel düzen maddi güç ve kurumsal düzenlemeler üzerinden olduğu kadar; normlar, anlatılar ve duygusal yönelimler aracılığıyla da yeniden üretilir. Bu nedenle küresel kurumların başarısı, sadece doğru politikaları üretmeleriyle sınırlı değildir. Bu politikaların toplumsal düzeyde nasıl hissedildiği ve anlamlandırıldığıyla da doğrudan ilişkilidir.

Bu perspektiften bakıldığında, pandemi gibi yüksek belirsizlik ve tehdit içeren kriz anlarında kurumsal başarının, toplumsal düzeyde nasıl algılandığı ve hissedildiğiyle yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Slavoj Žižek'in[278] pandemi üzerine değerlendirmelerinde işaret ettiği üzere, COVID-19 süreci bir toplum sağlığı krizi olmasının ötesinde, kontrol duygusunun zayıfladığı, belirsizliğin yaygınlaştığı ve mevcut toplumsal anlam çerçevelerinin sarsıldığı bir kırılma anı olarak deneyimlenmiştir. Böyle bir bağlamda ortaya çıkan kaygı, korku ve güvensizlik atmosferinin küresel kurumlara yönelik duygusal yönelimleri üzerinde etkisi bulunmaktadır. Bu çalışmanın ampirik bulguları, analiz edilen tweet'lerde öne çıkan duygusal askı gibi örüntülerin, olumsuz duygu bloklarının veya güvensizlik, şüphe/paranoya, düşmanlık, hayal kırıklığı, kaygı, öfke ve sinizm gibi duyguların, küresel yönetişim aktörlerine duyulan inancın aşınmasının duygusal göstergeleri olarak okunabileceğini ortaya koymaktadır.

Bu duygusal örüntüler, kurumsal performansa yönelik tepkiler ile sınırlı değildir. Bunlar, hegemonik bir düzenin duygusal düzeyde yeniden üretilememesinin işaretleri olarak değerlendirilmelidir. Güvensizlik, sinizm ve öfke gibi duygular, bir kurumun başarısız bulunmasının yanı sıra doğal, kaçınılmaz olan ya da referans alınabilir bir otorite olma vasfını yitirdiğini göstermektedir. Bu bağlamda söz konusu duygular, teknik yönetişim kapasitesinden ziyade hegemonik kapasitenin zayıfladığı anları temsil etmektedir.

Aynı zamanda bu duygular, hegemonik bir düzenin duygusal düzeyde yeniden üretilememesinin işaretleridir. DSÖ'nün pandemi sürecinde teknik bilgi üretme ve koordinasyon sağlama kapasitesi görünür olmuş olsa da bu kapasitenin toplumsal düzeyde duygusal rızaya dönüşmediği görülmektedir. Zira güvensizlik, sinizm ve öfke gibi duygular, hegemonik bir anlatının çözüldüğünü, kurumun kriz karşısında meşru bir referans noktası olma vasfını yitirdiği anlara işaret etmektedir. Yani bu örüntüler, küresel yönetişimin hem yönetsel hem de hegemonik bir kriz yaşadığını düşündürmektedir.

Öte yandan bulgular, bu krizin duygusal düzlemde yaşanan bir hegemonya algısı erozyonuyla ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Kurumlara yönelik güvensizlik ve sinik

[278] Slavoj Žižek, *Pandemic!: COVID-19 Shakes the World* (Cambridge: Polity Press, 2020).

tutumlar, belirli politika kararlarına yönelik eleştiriler barındırabilir. Ancak bu yönelimler aynı zamanda temsil ve anlam krizinin de duygusal dışavurumlarıdır. Bu durum, meşruiyet tartışmalarının normatif/yapısal boyutlarla sınırlı kalamayacağını ve bireylerin küresel kurumlarla kurduğu duygusal ilişkinin de bu tartışmanın merkezinde yer alması gerektiğini işaret etmektedir.

Bu açıdan düşünüldüğünde, çalışmanın bulguları küresel yönetişimin kurumsal kapasite eksikliklerinin yanı sıra, hegemonik kapasite kaybıyla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Duyguların askıya alındığı, olumsuz duygu bloklarının yoğunlaştığı ve bağ kurucu duyguların zayıf kaldığı bu duygusal örüntü yapısı, küresel kurumların kriz anlarında rıza üretme ve duygusal özdeşleşme blokları yaratma gücünün sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. Böylece bu çalışma bağlamında ve Türkiye özelinde küresel yönetişim, teknik olarak işleyen ancak duygusal olarak tutunamayan bir yönetişim biçimi olarak ortaya çıkmaktadır.

4.8. Bulguların Genel Sonucu: DSÖ'ye Yönelik Duygu Rejimleri

Bu bölümde sunulan bulgular, COVID-19 pandemisinin ilk yılında Türkiye'deki X (Twitter) kullanıcılarının Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) yönelik duygusal yönelimlerinin belirgin ve tutarlı örüntüler etrafında şekillendiğini ortaya koymaktadır. Manuel kodlama temelli içerik analizi sonucunda elde edilen veriler, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin ne homojen ne de tek boyutlu olduğunu; aksine nötr, olumsuz ve sınırlı olumlu yönelimlerin bir arada var olduğu parçalı bir yapı sergilediğini göstermektedir.

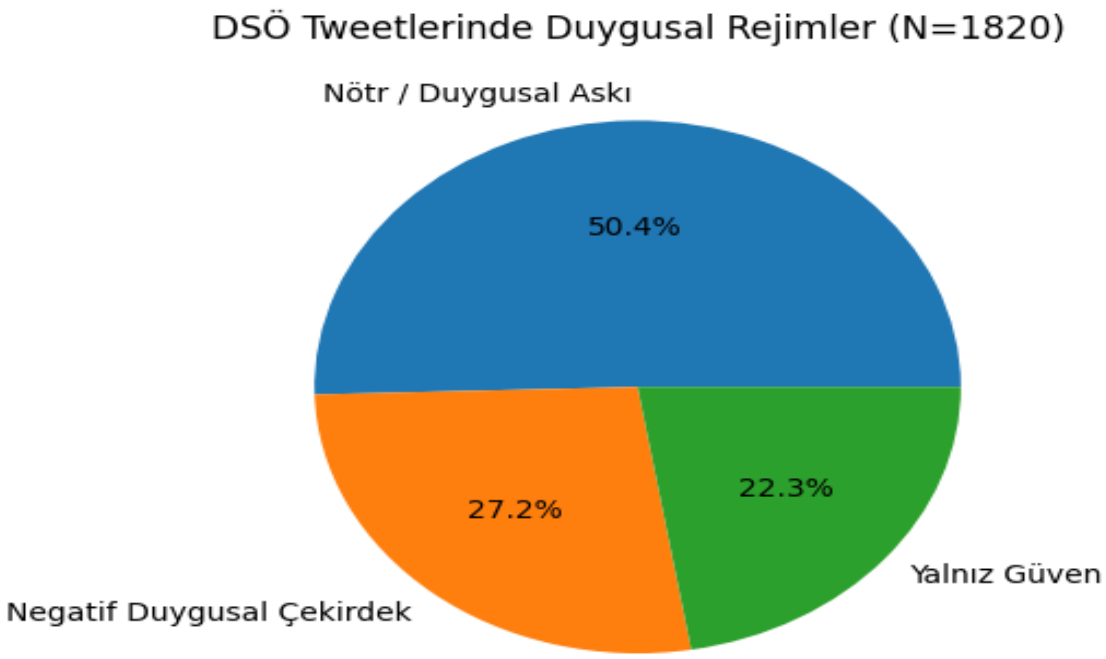

Şekil 15. DSÖ Tweetlerinde Duygusal Rejimler (N=1820)

Şekil 15'te de görüldüğü üzere bulguların en dikkat çekici yönlerinden biri, nötr/bilgilendirici içeriklerin yüksek oranıdır. Bu durum, DSÖ'nün pandemi sürecinde yoğun biçimde takip edilen ve referans alınan bir aktör olmasına rağmen bu ilginin güven, umut ya da dayanışma gibi bağ kurucu duygulara düzenli biçimde dönüşmediğini göstermektedir. Bu örüntü, çalışmada "duygusal askıya alma" olarak kavramsallaştırılan durumu desteklemektedir. Nötr içeriklerin baskınlığı, öznenin kurumu tamamen reddetmediği ancak onunla duygusal bir özdeşleşme kurmadığı ara bir konumlanışa işaret etmektedir. Bu durum, duygulanımın bütünüyle yokluğundan ziyade, ifadeye dönüşmeden askıda kalan bir yoğunluk hâline karşılık gelebilir.

Bu askıda konumlanış, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin apolitik ya da ilgisiz olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine, kuruma yönelik yoğun bilgi takibi ve referans verme pratiği, DSÖ'nün kriz anında merkezi bir epistemik aktör olarak kabul edildiğini göstermektedir. Ancak bu kabul, duygusal düzeyde bir yakınlık ya da kolektif özdeşleşme üretmediği ölçüde, kurumsal meşruiyetin kırılgan ve koşullu bir zeminde yeniden üretildiğine işaret etmektedir.

Duygu kategorilerinin genel frekans dağılımına bakıldığında, en yüksek orana sahip duyguların şüphe/paranoya, güvensizlik, öfke olduğu görülmektedir. Buna karşılık güven,

umut ve dayanışma gibi bağ kurucu duyguların oranları görece sınırlı kalmaktadır. Bu nicel tablo, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin olumlu bir bağlanma ekseninde olmadığını, eleştirel ve mesafeli bir duygusal zeminde yoğunlaştığını ortaya koymaktadır.

Duygu içeren paylaşımlar incelendiğinde, olumsuz duyguların belirgin biçimde baskın olduğu görülmektedir. Öfke, kuşku, güvensizlik ve hayal kırıklığı gibi duygular, DSÖ'ye yönelik eleştirinin duygusal taşıyıcıları olarak öne çıkmakta; bu duyguların özellikle çoklu duygu örüntüleri içinde birlikte ortaya çıkması, olumsuz eksende bir duygu bloklaşmasına işaret etmektedir.

Bu bağlamda, tekil ve çoklu duygu içeren tweetler arasındaki ayrım, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin yapısal niteliğine dair önemli bir gösterge sunmaktadır. Şekil 14'te görüleceği üzere; tekil duygu içeren paylaşımlarda güven duygusunun görece baskın olması, DSÖ'nün teknik bir otorite olarak hâlâ belirli bir meşruiyet eşiğini koruduğunu düşündürmektedir. Buna karşılık, birden fazla duygunun birlikte ifade edildiği tweetlerde güvensizlik ve kuşkunun merkezî konumda yer alması, eleştirinin yalnızca tepkisel değil; yoğunlaşmış ve birbirini besleyen bir olumsuz duygu kümesi etrafında örgütlendiğini göstermektedir. Bu ayrım, DSÖ'ye yönelik duygusal yönelimin tekil düzeyde parçalı; çoklu düzeyde ise daha bütünleşmiş ve negatif bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda olumsuz duyguların birlikte ve tekrar eden biçimde ortaya çıkması, Sara Ahmed'in "duyguların yapışkanlığı (*stickiness*)" kavramıyla[279] örtüşmektedir. Sara Ahmed'e göre duygular, tekrar eden dolaşım pratikleri aracılığıyla belirli nesnelere, aktörlere ya da kurumlara yapışır ve zamanla bu nesnelerin kamusal algı çerçevesini şekillendiren kalıcı yönelimler üretir. Bu çalışmada gözlemlenen öfke–kuşku, kuşku–güvensizlik ve öfke–hayal kırıklığı gibi tekrar eden duygu kombinasyonları, DSÖ'nün pandemi sürecinde belirli olumsuz duygularla özdeşleştiğini ve bu duyguların kuruma yapışarak duygusal mesafeyi yeniden ürettiğini göstermektedir. Buna karşılık nötr/bilgilendirici kategorideki içeriklerde duyguların DSÖ'ye "yapışmaması", kurumsal nesneyle temasın bulunduğu ancak duygusal bağın kurulmadığı askıda bir ilişki biçimine işaret etmektedir.

Duygular arası ilişkiler incelendiğinde, bazı duygu çiftlerinin birlikte görülme eğiliminin belirginleştiği ve bu yönde bir bloklaşma örüntüsü oluştuğu görülmektedir. Özellikle kuşku–güvensizlik, öfke–güvensizlik ve korku–kuşku gibi duygu kombinasyonları, en yüksek korelasyon değerlerine sahip duygu çiftleri olarak öne

[279] Sara Ahmed, *The Cultural Politics of Emotion*, 2nd ed. (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2014).

çıkmaktadır. Bu bulgu, DSÖ'ye yönelik eleştirinin tekil duygular üzerinden değil; birbirini besleyen ve güçlendiren duygu kümeleri aracılığıyla üretildiğini göstermektedir. Buna karşılık güven ve umut gibi olumlu duyguların diğer duygu kategorileriyle korelasyonlarının zayıf olması, bu duyguların istikrarlı bir duygu bloğu oluşturamadığını ortaya koymaktadır.

Duygular arası birlikte görülme örüntüleri ayrıca, DSÖ'ye yönelik eleştirinin belirli "çekirdek" duygular etrafında yoğunlaştığını göstermektedir. Güvensizlik ve kuşku, farklı duygu kombinasyonlarında tekrar eden merkezî bileşenler olarak öne çıkmakta; öfke, korku ve düşmanlık gibi duygular bu çekirdeğin çevresinde konumlanmaktadır. Bu durum, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin rastlantısal ya da dağınık değil; sınırlı sayıda baskın duygu etrafında yeniden üretilen bir yapı sergilediğine işaret etmektedir.

Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, DSÖ'ye yönelik duygusal ilişkinin açık bir reddediş ya da güçlü bir özdeşleşme üretmediğine işaret eden bir dağılım ortaya çıkmaktadır. DSÖ, teknik ve bilimsel bir otorite olarak tanınmakta; ancak bu tanınma, kriz koşullarında özneyi kuruma duygusal olarak bağlayan bir ilişki biçimine dönüşmemektedir. Duygulanım, ya olumsuz duygu kümeleri etrafında yapışkan biçimde yoğunlaşmakta ya da nötr içeriklerde olduğu gibi söyleme eklemlenmeden askıda kalmaktadır. Bulgulardan ortaya çıkan duygusal yapı, DSÖ'ye yönelik tutumların ani öfke patlamalarından ya da radikal kopuşlardan ziyade; mesafe, kuşku ve koşullu tanıma etrafında şekillendiğini göstermektedir.

Analiz ve Bulgular bölümünde ortaya konulan bu duygusal örüntüler, DSÖ'nün pandeminin ilk yılına ait veriler ışığında bireylerde güçlü bir duygusal bağlılık üretemediğini göstermektedir. Aşağıdaki alt başlıkta bu tez çalışmasının hegemonik kapasitenin duygu parametresi açısından literatüre katkıları ele alınacaktır.

4.9. Bulguların Literatüre Katkısı: Hegemonik Kapasitenin Duygusal Boyutu

Bu çalışmada elde edilen bulgular, küresel yönetişim literatüründe sıklıkla ihmal edilen bir boyutu görünür kılmaktadır. Kurumların hegemonik kapasitesi normatif, hukuki ya da yönetsel ölçütler ile sınırlı olmaksızın, duygusal kabul ve özdeşleşme düzeyi üzerinden de işlemektedir. COVID-19 pandemisi gibi yüksek belirsizlik içeren kriz anlarında, küresel kurumların teknik temalar açısından yürüttükleri performansları kadar, bireylerin onları nasıl hissettiği ve bireylerde hangi duygusal karşılıkları ürettikleri de belirleyici hâle gelmektedir.

Bu çalışmada, analiz edilen tweet'lerde gözlemlenen nötr/bilgilendirici içeriklerin yüksek oranda bulunması, duygusal bir kayıtsızlığın ötesinde hegemonik ilişkinin askıya

alındığı bir bağlanma biçimi olarak yorumlanmaktadır. Bu durum, küresel yönetişim kurumlarının kriz anlarında rıza üretme ve kolektif özdeşleşme yaratma kapasitesinin sınırlı kaldığını işaret etmektedir. DSÖ, teknik bir referans noktası olarak varlığını sürdürmekte olsa da duygusal düzlemde doğal ve kendiliğinden bir otorite olarak özne tarafından içselleştirilememektedir.

Öte yandan, olumsuz duyguların -özellikle güvensizlik, şüphe/paranoya, öfke, hayal kırıklığı ve sinizm vb.- çekirdek bir blok hâlinde yoğunlaşması, küresel yönetişimin hem yönetsel hem de hegemonik bir kriz yaşadığını düşündürmektedir. Bu duygular, belirli politika kararlarına yönelik tekil tepkiler olmanın ötesinde, kurumun anlam üretme ve meşruiyetini duygusal düzeyde yeniden kurma kapasitesinin zayıfladığına işaret etmektedir.

Bulguların bir diğer önemli katkısı, güven duygusunun yalnız kalması üzerinden ortaya çıkmaktadır. Güven, pozitif bir duygu olarak veri setinde yer almakla birlikte, diğer bağ kurucu duygularla güçlü bir blok oluşturamamış ve dolayısıyla parçalı/kırılgan bir beklenti biçimi olarak kalmıştır. Bu durum, küresel yönetişim literatüründe sıklıkla varsayılan "güven–meşruiyet" ilişkisinin otomatik olmadığını; güvenin, kolektif duygusal destekle pekiştirilmediği koşullarda hegemonik bir kapasiteye dönüşemediğini göstermektedir.

Bu çerçevede çalışma, küresel yönetişim krizini kurumsal kapasite eksiklikleri ya da normatif başarısızlıklara ilişkin analizlerle sınırlı kalmaksızın, duygusal rızanın üretilememesi üzerinden yeniden düşünmeyi önermektedir. Analiz edilen duygular, dijital kamusal alanda paylaşılan, tekrarlanan ve bloklaşan anlamlar üreten politik göstergeler olarak ele alınmıştır. Bu yaklaşım, küresel kurumlarla kurulan ilişkinin kurumun "ne kadar etkili" olduğu analiziyle sınırlı kalmaksızın "ne kadar hissedildiği" sorusu üzerinden de değerlendirilmesi gerektiğini işaret etmektedir. Bu yönüyle, küresel kurumların kriz anlarındaki başarısını/başarısızlığını anlamaya yönelik analizlere, duygusal kabul ve özdeşleşme eksenini dâhil eden bir perspektif sunmanın önemli olduğunu savunmaktadır. Aşağıda yer alan Sonuç bölümünde, bu bölüme kadar yapılmış olan analizler ve ulaşılan bulgular açısından genel bir tartışma yapılacaktır.

SONUÇ

Bu tez çalışması, COVID-19 pandemisinin ilk yılında Türkiye'de Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) yönelik duygusal yönelimleri analiz ederek, küresel yönetişim ile bireyler arasında kurulan ilişkinin yalnızca performans ve teknik kapasite üzerinden açıklanamayacağını göstermektedir. Bulgular, DSÖ'nün pandemi sürecinde yoğun biçimde referans verilen ve takip edilen bir küresel aktör olmasına rağmen, bireyler nezdinde güçlü ve kalıcı bir duygusal bağ üretemediğine işaret etmektedir. Bu durum, küresel yönetişimin kriz koşullarında dahi neden güçlü bir meşruiyet ve aidiyet zemini[280] kuramadığını anlamak açısından kritik bir bulgu sunmaktadır.

Bu bulgu, DSÖ'ye yönelik ilişkinin "tam kopuş" ya da "tam aidiyet" değil, daha çok mesafeli bir izleyicilik üzerinden kurulduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle, pandemi boyunca DSÖ tanınmış, takip edilmiş ve referans alınmıştır ancak bu tanınma, duygusal yurttaşlık üreten bir sahiplenmeye dönüşmemiş, daha ziyade kuruma yönelik duygusal tanıklık (*izleme–değerlendirme–mesafe*) biçiminde kalmıştır. Bu tanıklık hâli, küresel yönetişimin teknik düzeyde görünürleşse dahi duygusal rıza ve "biz" duygusu üretmekte zorlandığı ara bir meşruiyet durumuna işaret etmektedir.

Pandemi sürecinde, devletler üstü küresel bir otorite arayışının ve idealinin toplumsal ve düşünsel düzeyde güçlenmesi beklenmiştir. Nitekim yaklaşık 2500 yıllık bir düşünsel arka plana sahip olan dünya devleti ideası; tıpkı pandemi koşullarında güçlü biçimde gündeme gelen insanlığın ortak kaderi, evrensel hukuk ve küresel adalet arayışlarıyla birlikte tarihsel olarak defalarca yeniden gündeme taşınmıştır. Antik Yunan'da Stoacı düşünürler, insanlığı tek bir *kozmopolisin* parçası olarak kavramsallaştırmış; bireylerin yalnızca yerel siyasal topluluklara değil, tüm insanlığa karşı sorumluluk taşıdığı fikrini ortaya koymuştur.[281] Bu kozmopolit yaklaşım, evrensel bir siyasal düzen fikrinin erken bir ahlaki temsili olarak değerlendirilmektedir. Benzer biçimde Roma İmparatorluğu'nun evrensel hukuk anlayışı (*ius gentium*), farklı toplulukları kapsayan ortak bir hukuki düzen fikrini pratik düzeyde hayata geçirmeye yönelik erken bir girişim olarak yorumlanmıştır.[282] Modern

[280]Michael Barnett and Martha Finnemore, *Rules for the World: International Organizations in Global Politics* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2004); Michael Zürn, *A Theory of Global Governance: Authority, Legitimacy, and Contestation* (Oxford: Oxford University Press, 2018).
[281] Martha C. Nussbaum, "Kant and Stoic Cosmopolitanism," *Journal of Political Philosophy* 5, no. 1 (1997): 1–25.
[282] David Held, *Global Covenant: The Social Democratic Alternative to the Washington Consensus* (Cambridge: Polity Press, 2004).

dönemde dünya devleti fikri, özellikle Immanuel Kant'ın *Ebedi Barış* metniyle birlikte yeniden sistematik bir siyasal teoriye kavuşmuştur. Kant, dünya devleti fikrine mesafeli yaklaşmakla birlikte, kalıcı barışın ancak ulus-devletlerin üzerinde işleyen evrensel bir hukuk düzeniyle mümkün olabileceğini savunmuş ve bu bağlamda kozmopolit hukuku, insanlığın ortak siyasal geleceği açısından merkezi bir kavram olarak ele almıştır.[283] Kant sonrası literatürde dünya devleti fikri, bir yandan ütopyacı ve özgürlükleri tehdit eden bir proje olarak eleştirilmiş, diğer yandan küresel savaşların ve eşitsizliklerin önlenmesi için zorunlu bir siyasal ufuk olarak savunulmuştur. Yirminci yüzyılda iki dünya savaşı sonrası ortaya çıkan Birleşmiş Milletler sistemi, dünya devleti fikrinin sınırlı ve parçalı bir kurumsal karşılığı olarak değerlendirilmiştir. Bu dönemden itibaren dünya devleti tartışmaları, tek ve merkezi bir egemenlikten ziyade, çok katmanlı ve katılımlı küresel yönetişim modelleri üzerinden yürütülmeye başlanmıştır.[284] Küresel yönetişim literatürü, dünya devleti fikrinin yerini büyük ölçüde ulus-üstü kurumlar, norm ağları ve uzmanlık temelli otoriteler aracılığıyla işleyen daha esnek bir siyasal düzen anlayışına bırakmıştır.[285]

Ancak bu kuramsal dönüşüm, dünya devleti fikrini tamamen ortadan kaldırmamış; aksine onu kriz anlarında yeniden gündeme taşıyan bir siyasal gereksinim olarak muhafaza etmiştir. İklim krizi, gıda güvenliği, su kaynaklarının yönetimi ve atık sorunu gibi sınır aşan meseleler, tek tek ulus-devletlerin çözebileceği sorunlar olmaktan giderek uzaklaşmaktadır. Bu alanlarda eşitsizlikleri denetleyebilecek, kaynak dağılımında asgari adalet sağlayabilecek ve küresel ölçekte bağlayıcı kararlar alabilecek bir siyasal otorite ihtiyacı giderek artmaktadır.[286] Bu bağlamda COVID-19 pandemisi, dünya devleti fikrinin yalnızca teorik bir tartışma değil, pratik bir zorunluluk olarak yeniden düşünülmesi için elverişli bir tarihsel moment sunmuştur.

COVID-19 pandemisinin ilk ayları, yalnızca bir halk sağlığı krizi olarak değil; aynı zamanda küresel ölçekte paylaşılan bir ölüm deneyimi olarak yaşanmıştır. Salgının başlangıç döneminde, hastalığın bulaşma yollarına, tedavi seçeneklerine ve uzun vadeli etkilerine ilişkin belirsizlikler, bireylerin gündelik hayatını doğrudan tehdit eden yoğun bir korku atmosferi üretmiştir. Özellikle Mart–Haziran 2020 döneminde, sağlık sistemlerinin çökme

[283] Immanuel Kant, "Perpetual Peace: A Philosophical Sketch," trans. H. B. Nisbet, in *Political Writings*, ed. Hans Reiss (Cambridge: Cambridge University Press, 1991).
[284] Held, *Global Covenant*; Zürn, *A Theory of Global Governance*.
[285] Barnett and Finnemore, *Rules for the World.*
[286] Zürn, *A Theory of Global Governance.*

riski, morg kapasitesinin yetersiz kalması ve hastanelerde uygulanan triyaj kararları, modern toplumların uzun süredir karşılaşmadığı ölçekte bir felaket hissini görünür kılmıştır.[287]

Pandeminin korkunçluğu yalnızca ölüm sayılarının yüksekliğiyle değil, ölümün toplumsal olarak deneyimlenme biçimiyle de ilişkilidir. İnsanlar sevdiklerinden izole edilmiş şekilde ölmekte; cenaze ritüelleri askıya alınmakta ve yas süreçleri kamusal olarak yaşanamamaktaydı. Bu durum, Philippe Ariès'in modern toplumlarda ölümün "gizlenmesi" olarak tanımladığı süreci tersine çevirerek, ölümü gündelik hayatın merkezine taşımıştır.[288] Ölüm, bu dönemde istatistiksel bir veri olmanın ötesinde, sürekli güncellenen sayılar, grafikler ve acil durum açıklamaları aracılığıyla kolektif bilincin parçası hâline gelmiştir.

Bu süreçte pandemi hem bireysel sağlık risklerinin hem de ölümün ve kırılganlığın küresel ölçekte eşzamanlı olarak deneyimlendiği bir tarihsel bağlam yaratmıştır. Günlük vaka ve ölüm sayılarının grafikler, tablolar ve acil durum açıklamaları aracılığıyla sürekli dolaşıma girmesi, ölümü istatistiksel bir veri olmanın ötesine taşıyarak kolektif bilincin parçası hâline getirmiştir. Bu durum, bireylerin yalnızca kendi ulusal bağlamlarında değil, küresel ölçekte paylaşılan bir tehdit algısı içinde konumlanmalarına yol açmıştır.

Ulrich Beck'in[289] "küresel risk toplumu" kavramsallaştırmasında vurguladığı üzere, sınır tanımayan riskler teorik olarak ulus-devlet merkezli güvenlik ve siyasal tahayyüllerin aşılmasını, daha kolektif ve ulus-ötesi siyasal çözüm arayışlarının güçlenmesini mümkün kılabilecek bir potansiyel taşır. COVID-19 pandemisi bu anlamda, insanlığın ortak kırılganlığını görünür kılan ve küresel ölçekte paylaşılan bir kader duygusunun ortaya çıkması için tarihsel olarak elverişli bir zemin sunmuştur.

Ancak bu teorik beklentiye rağmen, pandemi sürecinin ilk yılında dünya devleti fikrinin ya da küresel siyasal otorite arayışlarının toplumsal düzeyde güçlendiğine dair güçlü emareler ortaya çıkmamıştır. Aksine hem devletlerin hem de bireylerin tepkileri büyük ölçüde içe kapanma, sınırların kapatılması ve ulusal kapasitelere yönelme biçiminde şekillenmiştir. Küresel yönetişimin kriz anlarında otomatik olarak derinleşmediğine işaret eden bu durum, Michael Zürn'ün küresel yönetişimin meşruiyetinin çatışmalı ve kırılgan niteliğine ilişkin tespitleriyle uyumludur.[290] Bununla birlikte, bu geri çekilmenin yalnızca kurumsal ya da stratejik değil, aynı zamanda duygusal bir boyutu da bulunmaktadır.

[287] Rosenbaum, "Facing Covid-19 in Italy," *New England Journal of Medicine* 382, no. 20 (2020): 1873–1875.
[288] Philippe Ariès, *Western Attitudes toward Death: From the Middle Ages to the Present*, trans. Patricia M. Ranum (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1974).
[289] Ulrich Beck, *Risk Society: Towards a New Modernity*, trans. Mark Ritter (London: Sage, 1992); Ulrich Beck, *World at Risk*, trans. Ciaran Cronin (Cambridge: Polity Press, 2009).
[290] Zürn, *A Theory of Global Governance.*

Duygular sosyolojisi ve duygulanım literatürünün gösterdiği üzere, yüksek tehdit ve belirsizlik koşulları her zaman kolektif ve ulus-ötesi bir siyasal hayal gücü üretmemekte ve korku, çoğu zaman bağ kurucu olmaktan ziyade mesafe ve askı üreten bir duygusal yönelim doğurabilmektedir.

Sara Ahmed'in çerçevesinde düşünüldüğünde, korku duygusu çoğu zaman biz duygusunu genişletmekten ziyade, sınırlar çizen ve tehdit algısını belirli ötekilere yönelten bir işleve sahiptir.[291] Benzer biçimde Brian Massumi'nin perspektifinden düşünüldüğünde, korkunun yoğunluğunun her zaman siyasal mobilizasyona dönüşmediği, özellikle belirsizlik koşullarında bireylerin temkinli, donuk ve bekleme hâline sürüklenebileceği düşünülebilir. Bu perspektiften bakıldığında, pandeminin korkunçluğu dünya devletine olan gereksinim fikrini beslemek yerine, duygusal askıya alma ve mesafelenme örüntülerini güçlendirmiştir.

Bu çalışma ise COVID-19 pandemisinin ilk yılında Türkiye'de gözlemlenen duygusal yönelimlerin, küresel bir siyasal aidiyet üretmekten ziyade, sınırlı düzeyde güven, olumsuz duygu bloğu, belirgin mesafe ve duygusal askı ekseninde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Ölüm korkusu ve belirsizlik, dünya devleti veya ulus üstü otorite fikrine yönelik güçlü bir yönelime dönüşmemiş; bunun yerine bireylerin küresel kurumlarla kurduğu ilişki, performansın tanındığı ancak duygusal olarak içselleştirilemeyen bir hatta ilerlemiştir.

Yani bu çalışmanın bulguları, pandemi gibi istisnai ve ürkütücü bir küresel kriz anında dahi Türkiye örneğinde dünya devleti/ulusötesi küresel otorite fikrinin duygusal düzeyde güçlü bir karşılık bulmadığını göstermektedir. Oldukça eski bir düşünsel geçmişe sahip olan bu idea, yoğun ölüm korkusu ve küresel tehdit algısına rağmen, bireylerin duygusal dünyasında güçlü bir yönelim üretmemiştir. Bu durum, dünya devleti fikrinin önündeki engellerin yalnızca siyasal ve kurumsal olmadığını, duygusal ve öznel süreçlerle de ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu tez çalışmasının temel katkılarından biri, dünya devleti fikrinin yükselmemesini siyasal irade eksikliği ya da kurumsal kapasite yetersizliği gerekçeleriyle sınırlı kalmaksızın, duygusal süreçlerle birlikte düşünmeyi önermesidir. Bulgular, DSÖ'ye yönelik ilişkinin ne açık bir reddetme ne de kurumla güçlü bir özdeşleşme biçiminde kurulduğunu göstermektedir. Bunun yerine, duygusal askı/mesafe, nötrleşme, kuşku, temkin ve sınırlı güven gibi ara duygusal hâller etrafında şekillenen bir ilişki biçimi ortaya çıkmaktadır. Bu durum, dünya devleti fikrini taşıyabilecek olan güven, dayanışma ve kolektif kader

[291] Sara Ahmed, *The Cultural Politics of Emotion*.

duygularının yeterince yükselmediğini düşündürmektedir. Bu bulgu, Monika Krause, Sandra Lavenex, and Thomas Risse'nin[292] küresel yönetişim literatüründe işaret ettiği üzere, küresel kurumlara yönelik meşruiyet ilişkilerinin çoğu zaman açık kabul ya da açık ret ikiliği üzerinden değil; belirsizlik, sınırlı güven ve ambivalans içeren ara meşruiyet biçimleri üzerinden kurulduğunu vurgulayan tartışmalarla örtüşmektedir. Bu çalışmada söz konusu ara meşruiyet biçimleri, duygusal düzeyde nötrleşme, temkin ve mesafe alma gibi yönelimler aracılığıyla görünür hâle gelmektedir. Bu tür ilişkiler, kurumların tamamen gayrimeşru ilan edilmesini engellerken, aynı zamanda güçlü bir siyasal aidiyet ve özdeşleşmenin oluşmasını da sınırlamaktadır.

Bu çalışma kapsamında DSÖ'ye yönelik gözlemlenen duygusal yönelimler, Krause ve diğerlerinin tanımladığı bu ara meşruiyet biçiminin Türkiye bağlamındaki ampirik bir görünümünü sunmaktadır. Kurumun teknik kapasitesi ve kriz yönetimindeki rolü tanınmakta olsa dahi bu tanınma, güven, dayanışma ve kolektif kader duygularını içeren güçlü bir duygusal bağa dönüşmemektedir. Bu durum, dünya devleti fikrini taşıyabilecek olan duygusal altyapının neden yeterince yükselmediğini açıklamakta ve küresel yönetişimin kriz anlarında dahi neden güçlü bir siyasal meşruiyet üretemediğini göstermektedir.

Başka bir ifadeyle, pandemi gibi küresel bir felaket karşısında bile dünya devleti fikrinin toplumsal hayal gücünde güçlenmemesinin temel nedenlerinden biri, bu fikri taşıyacak duygusal altyapının kurulamamış olmasıdır. COVID-19 sürecinde DSÖ, teknik kapasitesi ve bilgi üretme rolü sayesinde tanınmış ve referans alınmış olmasına rağmen bu tanınma, bireyler nezdinde duygusal bir içselleştirme ve kurumsal aidiyet üretmemiştir.

Michael Barnett ve Martha Finnemore'un[293] işaret ettiği üzere, küresel yönetişim kurumları çoğu zaman uzmanlık ve teknik kapasite üzerinden tanınmakta ve meşruiyet kazanmaktadır. Ancak bu tür bir teknik tanınmanın, güçlü bir duygusal özdeşleşme ve siyasal aidiyet üretmek için her zaman yeterli olmadığı bu çalışma tarafından ampirik olarak ortaya konulmaktadır. Margaret Levi'nin[294] vurguladığı gibi, performans temelli kabul, bireyler tarafından normatif ve duygusal olarak içselleştirilmediği sürece kalıcı bir meşruiyete dönüşmemektedir. Bu nedenle DSÖ örneğinde gözlemlenen teknik tanınma, dünya devleti

[292] Monika Krause, Sandra Lavenex, and Thomas Risse, "Legitimacy Problems of Global Governance," in *The Oxford Handbook of Global Governance*, ed. Deborah D. Avant, Martha Finnemore, and Susan K. Sell (Oxford: Oxford University Press, 2020).
[293] Barnett and Finnemore, *Rules for the World.*
[294] Margaret Levi, "Why We Need a New Theory of Government." *Perspectives on Politics* 4, no. 1 (2006): 5–19.

fikrini besleyebilecek güven, dayanışma ve kolektif kader duygularının yükselmesine yetmemiştir.

Bu bulgu, küresel yönetişim tartışmaları açısından önemli bir teorik açılım sunmaktadır. Küresel yönetişim çoğu zaman norm üretme ve teknik koordinasyon kapasitesi üzerinden değerlendirilirken, bu çalışma bu kapasitenin tek başına yeterli olmadığını göstermektedir. Kurumların ne yaptığı kadar, bireylerde ne hissettirdiği de belirleyici olmaktadır. Antonio Gramsci'nin[295] vurguladığı üzere, siyasal düzenler yalnızca kurumsal işleyişle değil, rıza ve özdeşleşme üretme kapasitesiyle ayakta durur. Bu nedenle, duygusal bağ kurulamayan bir küresel yönetişim düzeni, kriz anlarında dahi güçlü bir siyasal aidiyet ve rıza üretememektedir.

Bu bağlamda DSÖ, bu tezde bir "başarı" ya da "başarısızlık" ölçütü olarak değil; dünya devleti fikrinin neden duygusal olarak tutunamadığını görünür kılan ayırt edici bir örnek olarak ele alınmaktadır. Pandemi sürecinde DSÖ'nün merkezi konumu, küresel düzeyde koordinasyon ihtiyacını ve küresel yönetişimin yapısal sınırlarını daha görünür hâle getirmiştir. Ancak bu görünürlük, küresel bir siyasal topluluk ya da ortak kader duygusunun oluşmasına yetmemiştir. Aksine, maske ve özellikle aşı dağıtımında ortaya çıkan derin küresel eşitsizlikler, Afrika ve küresel Güney ülkelerinin sistematik biçimde dezavantajlı konumda kalması, küresel adalet ve eşitlik algısını zedeleyerek küresel yönetişim kurumlarına yönelik duygusal mesafeyi derinleştirmiştir. COVID-19 sürecinde gözlemlenen bu eşitsizlikler, küresel sağlık yönetişiminin teknik koordinasyon sağlayabilmesine rağmen, adalet ve rıza üreten bir siyasal topluluk hissi kurmakta neden zorlandığını açık biçimde ortaya koymaktadır.[296]

Bu noktada tez, normatif bir pozisyon da almaktadır. İklim krizi, gıda güvenliği, su kaynaklarının yönetimi, tarımsal sürdürülebilirlik ve atık sorunu gibi sınır aşan meseleler, tek tek ulus-devletlerin çözebileceği sorunlar olmaktan çıkmaktadır. Bu alanlarda eşitsizlikleri denetleyebilecek, kaynak dağılımında asgari adalet sağlayabilecek ve küresel ölçekte bağlayıcı kararlar alabilecek bir siyasal otoriteye duyulan ihtiyaç giderek artmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, dünya devleti fikrinin yalnızca ütopik bir ideal

[295] Antonio Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks*. Edited and translated by Quintin Hoare and Geoffrey Nowell Smith. New York: International Publishers, 1971.

[296]Sophie Harman, Pirouz Erfani, Tinashe Goronga, and Jason Hickel, "Global Health Governance and the Politics of Inequality in the COVID-19 Pandemic," *Globalization and Health* 17, no. 1 (2021): Article 29; Aisling McMahon, "Global Equitable Access to Vaccines, Therapeutics and Diagnostics for COVID-19: The Role of Patent Law and Global Health Governance," *Journal of Medical Ethics* 47, no. 7 (2021): e38; Olivier J. Wouters et al., "Challenges in Ensuring Global Access to COVID-19 Vaccines: Production, Affordability, Allocation, and Deployment," *The Lancet* 397, no. 10278 (2021): 1023–1034.

olmadığını ve somut küresel sorunlar karşısında yeniden düşünülmesi gereken bir siyasal gereklilik olduğunu savunmaktadır.[297] Ancak bu gerekliliğin hayata geçebilmesi, yalnızca kurumsal tasarımlar ya da hukuki düzenlemelerle mümkün değildir. Dünya devleti fikrinin toplumsal düzeyde karşılık bulabilmesi için, bu fikri taşıyacak duygusal zeminlerin de inşa edilmesi gerekmektedir. Güven, adalet duygusu, dayanışma, ortak kader hissi ve bağ kuran duygusal blok örüntüleri üretilmeden, küresel siyasal otoritenin duygusal meşruiyet kazanması mümkün görünmemektedir.

Günümüz dünyasında iklim değişikliği, pandemiler, terörizm ve ekonomik istikrarsızlık gibi büyük sorunların çoğu, doğası gereği uluslararası nitelikte sorunlardır ve izole biçimde hareket eden ulus devletler tarafından her zaman etkili bir şekilde ele alınamaz. Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgütü ve Uluslararası Para Fonu gibi küresel yönetişim kurumları bu sorunlara uluslararası düzeyde koordineli yanıtlar geliştirmede hayati roller oynar. Bu kurumların etkinliği ve meşruiyeti, büyük ölçüde küresel yurttaş tarafından nasıl algılandıklarına bağlıdır. Örneğin ekonomiler ve toplumlar arasındaki karşılıklı bağımlılık, bir ulusun kararlarının ve politikalarının diğerleri üzerinde önemli etkiler yaratmasına neden olur. Bu karşılıklı bağımlılık, ulusal sınırların ötesinde iş birliği ve yönetişim düzeyi gerektirir. Örneğin ticaret anlaşmaları, çevre protokolleri ve uluslararası güvenlik anlaşmaları, geniş bir desteğe sahip ve sağlam küresel yönetişim çerçeveleri oluşturulmasını gerektirir. Bu nedenle bu çalışma, gelecekte yapılacak araştırmalar için de bir çerçeve sunmaktadır. Benzer duygu temelli analizlerin farklı ülkelerde, farklı kriz bağlamlarında, örneğin iklim krizi gibi yavaş ilerleyen, ancak etkisi küresel olarak hissedilen süreçlerde tekrarlanması, dünya devleti fikrinin hangi koşullarda duygusal karşılık bulabildiğini anlamak açısından verimli olacaktır.

Bu tezin sunduğu, pandemi sürecinin ilk yılına ait "duygusal fotoğraf", küresel yönetişim ve dünya devleti tartışmalarının neden hâlâ askıda kaldığını göstermektedir. Zira öznenin küresel aktör ile kurduğu negatif duygusal ilişki ve duygusal askı, küresel düzeyde bir yurttaşlık ilişkisi kurulamadığını düşündürmektedir. Bu çerçevede Engin F. Isin ve Greg M. Nielsen'in *acts of citizenship* yaklaşımı, yurttaşlığı sabit bir hukuki statüden ziyade, eylemler, söylemler ve duygular aracılığıyla sürekli olarak kurulan bir süreç olarak ele alır. Bu bağlamda yurttaşlık, yalnızca kim olduğumuz değil, aynı zamanda nasıl hissettiğimiz ve nasıl tepki verdiğimiz üzerinden şekillenen dinamik bir ilişki biçimi olarak anlaşılmalıdır. Türkiye'deki X kullanıcılarının DSÖ'ye yönelik öfke, kaygı, güvensizlik ve şüphe vb. gibi

[297]Zürn, *A Theory of Global Governance*; Held, *Global Covenant*.

duygusal tepkileri, bu anlamda küresel ölçekte işleyen bir yurttaşlık pratiği olarak okunabilir. Ancak bulgular, bu yurttaşlığın büyük ölçüde olumsuz duygular üzerinden kurulduğunu göstermektedir.

Bu durum, küresel yurttaşlık fikrinin daha geniş teorik bağlamı açısından önemli sonuçları işaret etmektedir. Küresel yurttaşlık literatüründe sıklıkla tartışılan "dünya devleti" fikri -ister Kantçı kozmopolit gelenekte ister çağdaş küresel yönetişim tartışmalarında ele alınsın- yalnızca kurumsal bir merkezîleşme ya da hukuki bir üst-otorite meselesi değildir. Aksine, bu fikir, bireylerin kendilerini küresel düzeyde tanınmış, temsil edilmiş ve ait hissedebildikleri bir siyasal topluluğun parçası olarak deneyimleyebilmelerine dayanır. Bu da yalnızca normlar ve kurallar yoluyla değil, güven, aidiyet, dayanışma ve diğer bağ kurucu duygu blokları gibi duygusal bağların inşasıyla mümkündür.

DSÖ, teknik uzmanlığı ve küresel koordinasyon kapasitesiyle dünya devleti fikrinin kurumsal öncüllerinden biri gibi işlev görebilecek bir aktör konumundadır. Ancak bulgular, DSÖ'nün bireylerle bu tür bir duygusal yurttaşlık ilişkisi kurmakta başarısız olduğunu göstermektedir. Umut, dayanışma, merhamet gibi bağ kurucu duyguların veri setinde son derece sınırlı kalması, verilerin neredeyse yarısına yakın bir oranda DSÖ'ye karşı duygusal askı durumunda görünüyor oluşu, içerisinde şüphe/paranoya, öfke gibi olumsuz duyguların çekirdek bir blok oluşturması küresel düzeyde bir aidiyet zemininin oluşamadığına işaret etmektedir. Bu eksiklik, DSÖ'nün bireyler nezdinde bir küresel yurttaşlık adresi hâline gelemediğini ve dolayısıyla küresel yönetişimin duygusal altyapısını inşa edemediğini düşündürmektedir.

Dolayısıyla bu çalışma, bu bulgular ışığında dünya devleti ya da küresel üst otorite fikrine dair tartışmalara bir katkı sunmaktadır. Bulgular, küresel düzeyde işleyen bir yurttaşlık biçiminin -ve dolayısıyla dünya devleti gibi daha bütüncül siyasal yapıların- yalnızca kurumsal tasarımlar veya hukuki düzenlemelerle değil, bireylerin duygusal katılımı ve tanınma deneyimleriyle mümkün olabileceğini göstermektedir. DSÖ örneği, bu duygusal boyutun ihmal edilmesi hâlinde, küresel yönetişim kurumlarının bireylerle tepkisel, güvensiz ve parçalı ilişkiler kurabildiğini işaret etmektedir. Bu durum, küresel yurttaşlık idealinin ve onun en ileri formu olarak düşünülebilecek dünya devleti fikrinin, duygusal temelleri göz ardı edilerek inşa edilemeyeceğini açıkça göstermektedir.

Son olarak bu tez çalışması, küresel yönetişimi açık öfke ya da yüksek sesli karşı çıkışlar üzerinden değil, küresel kurumlarla duygusal bir bağ kuramayan, mesafeli ve güvensizlikle şekillenen özne konumları üzerinden kavramayı önermektedir. Bu çerçevede küresel yönetişimin krizi, doğrudan reddedilmesinden çok, bireyler tarafından duygusal

olarak içselleştirilememesinden kaynaklanmaktadır. Bu tespit, küresel kurumların hegemonik kapasitesini yeniden değerlendirmeyi amaçlayan çalışmalar için, duygusal süreçlerin belirleyici rolünü açık biçimde ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

Agarwal, Apoorv, et al. “Sentiment Analysis of Twitter Data.” In *Proceedings of the Workshop on Languages in Social Media* (2011): 30–38.

Agarwal, Apoorv, and Vibhor Singh. “Sentiment Analysis of Twitter Data Using Hybrid Feature Selection and Classification.” *Procedia Computer Science* 23 (2013): 579–587.

Agarwal, Apoorv, Nitin Mittal, and Piyush Bansal. “Sentiment Analysis of Twitter Data with Hybrid Classification Approach.” In *Proceedings of the International Conference on Advances in Computing, Communications and Informatics* (2013): 219–224.

Agresti, Alan. *Categorical Data Analysis*. 2nd ed. Hoboken, NJ: Wiley, 2002.

Ahmed, Sara. *The Cultural Politics of Emotion*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2004.

Ahmed, Sara. *The Cultural Politics of Emotion*. 2nd ed. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2014.

Akoglu, Halil. “User’s Guide to Correlation Coefficients.” *Turkish Journal of Emergency Medicine* 18, no. 3 (2018): 91–93.

Alexander, Jeffrey C. *The Civil Sphere*. Oxford: Oxford University Press, 2006.

Alexander, Jeffrey C. *The Meanings of Social Life: A Cultural Sociology*. Oxford: Oxford University Press, 2003.

Algan, Ece, and Banu Karaca, eds. *Censorship and Silencing: Practices of Cultural Regulation*. London: Routledge, 2021.

Ariès, Philippe. *Western Attitudes toward Death: From the Middle Ages to the Present*. Translated by Patricia M. Ranum. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1974.

Assefa, Yibeltal, S. Woldeyohannes, C. Cullerton, C. F. Gilks, S. Reid, and Van Damme W. "Attributes of National Governance for an Effective Response to the COVID-19 Pandemic." *Journal of Global Health* 12, no. 05021 (2022).

Ayvaz, Sevinç, Sibel Yıldırım, and Y. Bülent Salman. "Türkçe Duygu Kütüphanesi Geliştirme: Sosyal Medya Verileriyle Duygu Analizi Çalışması." *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi* 16 (2019): 51–60.

Barbalet, Jack M. *Emotion, Social Theory, and Social Structure: A Macrosociological Approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.

Barbalet, Jack M. *Emotion and Social Theory*. London: SAGE, 2001.

Barnett, Michael, and Martha Finnemore. *Rules for the World: International Organizations in Global Politics*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 2004.

Beck, Ulrich. *Risk Society: Towards a New Modernity*. Translated by Mark Ritter. London: SAGE, 1992.

Beck, Ulrich. *World at Risk*. Translated by Ciaran Cronin. Cambridge: Polity Press, 2009.

Beetham, David. *The Legitimation of Power*. 2nd ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013.

Bennett, W. Lance, and Alexandra Segerberg. "The Logic of Connective Action: Digital Media and the Personalization of Contentious Politics." *Information, Communication & Society* 15, no. 5 (2012): 739–768.

Bennett, W. Lance, and Alexandra Segerberg. *The Logic of Connective Action: Digital Media and the Personalization of Contentious Politics.* Cambridge: Cambridge University Press, 2013.

Berezin, Mabel. *Emotions and the State: The Cultural Politics of Nationhood*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

Berezin, Mabel. *Illiberal Politics in Neoliberal Times: Culture, Security and Populism in the New Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

Berlant, Laurent. *Cruel Optimism* (Durham, NC: Duke University Press, 2011).

Bifet, Albert, and Eibe Frank. "Sentiment Knowledge Discovery in Twitter Streaming Data." In *Discovery Science* (2010): 1–15.

Bish, Alison, and Susan Michie. "Demographic and Attitudinal Determinants of Protective Behaviours during a Pandemic." *British Journal of Health Psychology* 15, no. 4 (2010): 797–824.

Bollen, Johan, Huina Mao, and Alberto Pepe. "Affect Analysis of Twitter Data at Multiple Time Scales." In *Proceedings of the Fifth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media* (2011): 58–61.

Bollen, Johan, Huina Mao, and Xiaojun Zeng. "Twitter Mood Predicts the Stock Market." *Journal of Computational Science* 2, no. 1 (2011): 1–8.

Boltanski, Luc. *Distant Suffering: Morality, Media and Politics*. Translated by Graham D. Burchell. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

Braun, Virginia, and Victoria Clarke. "Using Thematic Analysis in Psychology." *Qualitative Research in Psychology* 3, no. 2 (2006): 77–101.

Bruns, Axel, and Tim Highfield. "Is Habermas on Twitter? Social Media and the Public Sphere." *In The Routledge Companion to Social Media and Politics*, edited by Axel Bruns, Gunn Enli, Eli Skogerbø, Anders Olof Larsson, and Christian Christensen, 56–73. London: Routledge, 2016.

Clough, Patricia Ticineto. *The Affective Turn: Theorizing the Social*. Durham, NC: Duke University Press, 2007.

Collins, Randall. *Interaction Ritual Chains*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2004.

Dean, Jodi. *Publicity's Secret: How Technoculture Capitalizes on Democracy*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 2002.

Dean, Jodi. *Democracy and Other Neoliberal Fantasies: Communicative Capitalism and Left Politics*. Durham, NC: Duke University Press, 2009.

Dean, Jodi. *Blog Theory: Feedback and Capture in the Circuits of Drive*. Cambridge: Polity Press, 2010.

Dean, Jodi. "Communicative Capitalism: Circulation and the Foreclosure of Politics." *Cultural Politics* 1, no. 1 (2005): 51–74.

Dean, Mitchell. *Governmentality: Power and Rule in Modern Society*. 2nd ed. London: SAGE, 2010.

Dingwerth, Klaus, and Philipp Pattberg. "Global Governance as a Perspective on World Politics." *Global Governance* 12, no. 2 (2006): 185–203.

Douglas, Karen M., Robbie M. Sutton, and Aleksandra Cichocka. "The Psychology of Conspiracy Theories." *Current Directions in Psychological Science* 26, no. 6 (2017): 538–542.

Easton, David. *A Systems Analysis of Political Life*. New York: Wiley, 1965.

Easton, David. "A Re-Assessment of the Concept of Political Support." *British Journal of Political Science* 5, no. 4 (1975): 435–457.

Ecker-Ehrhardt, Matthias. "Self-legitimation in the Face of Politicization." *The Review of International* Organizations 13, no. 4 (2018): 519–546.

Elster, Jon. Alchemies of the Mind: Rationality and the Emotions. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

Flowers, J. C. “The Affective Politics of Twitter.” In *Computer Ethics – Philosophical Enquiry (CEPE) 2019 Proceedings*, edited by D. Wittkower, 1–16. 2019.

Frenk, Julio, and Suerie Moon. “Governance Challenges in Global Health.” *New England Journal of Medicine* 368, no. 10 (2013): 936–942. doi:10.1056/NEJMra1109339.

Foucault, Michel. *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. Translated by Alan Sheridan. New York: Vintage Books, 1995.

Fredrickson, Barbara L. “The Broaden-and-Build Theory of Positive Emotions.” *American Psychologist* 56, no. 3 (2001): 218–226. doi:10.1037/0003-066X.56.3.218.

Gamson, William A. *Talking Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992.

Gee, James Paul. *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method*. 4th ed. New York: Routledge, 2014.

Gladwell, Malcolm. “Small Change: Why the Revolution Will Not Be Tweeted.” *The New Yorker*, October 4, 2010.

Go, Alec, Richa Bhayani, and Lei Huang. “Twitter Sentiment Classification Using Distant Supervision.” CS224N Project Report, Stanford University, 2009.

Goodwin, Jeff, James M. Jasper, and Francesca Polletta, eds. *Passionate Politics: Emotions and Social Movements*. Chicago: University of Chicago Press, 2001.

Gostin, Lawrence O. “Global Health Law in a Time of Pandemic.” *American Journal of Public Health* 110, no. 11 (2020): 1617–1619.

Gould, Deborah B. *Moving Politics: Emotion and ACT UP’s Fight against AIDS*. Chicago: University of Chicago Press, 2009.

Green, Donald P., and Ian Shapiro. *Pathologies of Rational Choice Theory: A Critique of Applications in Political Science*. New Haven, CT: Yale University Press, 1994.

Greer, Steven L., et al. “The World Health Organization and the COVID-19 Pandemic.” *BMJ Global Health* 5, no. 7 (2020): e002872.

Gürkan, Seda. “Constructing an ‘Emotional Community’ in Times of Crisis: The EU’s Response to Russia’s Invasion of Ukraine in 2022.” *Journal of European Integration* 46, no. 5 (2024): 635–659.

Harman, Sophie, Pirouz Erfani, Tinashe Goronga, and Jason Hickel. “Global Health Governance and the Politics of Inequality in the COVID-19 Pandemic.” *Globalization and Health* 17, no. 1 (2021): Article 29.

Held, David. *Democracy and the Global Order*. Cambridge: Polity Press, 1995.

Held, David. *Global Covenant*. Cambridge: Polity Press, 2004.

Hochschild, Arlie Russell. *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling*. Berkeley, CA: University of California Press, 1983.

Hochschild, Arlie Russell. “Emotion Work, Feeling Rules, and Social Structure.” *American Journal of Sociology* 85, no. 3 (1979): 551–575.

Hofstadter, Richard. *The Paranoid Style in American Politics and Other Essays*. New York: Knopf, 1965.

Hoekman, Bernard M., and Michel M. Kostecki. *The Political Economy of the World Trading System*. Oxford: Oxford University Press, 2009.

Honneth, Axel. *The Struggle for Recognition*. Translated by Joel Anderson. Cambridge: Polity Press, 1995.

Illouz, Eva. *Cold Intimacies: The Making of Emotional Capitalism*. Cambridge, UK: Polity Press, 2007.

Imran, Muhammad, et al. “Affective Analysis of Social Media Data for Crisis Management: Boston Marathon Bombing Case Study.” In *Proceedings of the 11th International Conference on Information Systems for Crisis Response and Management (ISCRAM)*, 611–620. University Park, PA, 2014.

Imran, Muhammad, Prasenjit Mitra, and Jaideep Srivastava. “Affect and Sentiment Analysis of Social Media Data for Crisis Management.” *ACM Transactions on Management Information Systems* 6, no. 4 (2015): Article 23.

Imran, Muhammad, et al. “Affective Analysis of Twitter Data during Natural Disasters.” In *Proceedings of the 8th International AAAI Conference on Weblogs and Social Media (ICWSM)*, 86–93. Ann Arbor, MI: AAAI Press, 2016.

Ioanide, Paula. *The Emotional Politics of Racism: How Feelings Trump Facts in an Era of Colorblindness*. Stanford, CA: Stanford University Press, 2015.

Isin, Engin F. “Acts of Citizenship.” *Citizenship Studies* 12, no. 1 (2008): 15–32.

Isin, Engin F. “Citizenship in Flux: The Figure of the Activist Citizen” *Subjectivity* 29, no. 1 (2009): 367–388.

Isin, Engin F., and Greg M. Nielsen, eds. *Acts of Citizenship*. London: Zed Books, 2008.

Israel, Glenn D. “Determining Sample Size.” University of Florida Cooperative Extension Service, Institute of Food and Agricultural Sciences, EDIS. 1992. Revised 2013.

Ivers, Lauren C., et al. “COVID-19: Global Health Equity in Pandemic Response.” *American Journal of Public Health* (2020).

Jasper, James M. *The Art of Moral Protest*. Chicago: University of Chicago Press, 2014.

Jasper, James M. *The Emotions of Protest*. Chicago: University of Chicago Press, 2018.

Jasper, James M. “Emotions and Social Movements: Twenty Years of Theory and Research.” *Annual Review of Sociology* 37 (2011): 285–303.

Johnson, Cathryn, Timothy J. Dowd, and Cecilia L. Ridgeway. “Legitimacy as a Social Process.” *Annual Review of Sociology* 32 (2006): 53–78.

Kant, Immanuel. “Toward Perpetual Peace.” In *Practical Philosophy*, edited and translated by Mary J. Gregor, 311–351. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.

Kemper, Theodore D. “Toward a Sociology of Emotions: Some Problems and Some Solutions.” *The American Sociologist* 19, no. 1 (1988): 30–41.

Keohane, Robert O. *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy.* Princeton, NJ: Princeton University Press, 1984.

Kickbusch, Ilona, and K. Srinath Reddy. “Global Health Governance—The Next Political Revolution.” *Public Health* 129, no. 7 (2015): 838–842.

Klinger, Ulrike, and Jakob Svensson. “The Emergence of Network Media Logic in Political Communication.” New Media & Society 17, no. 8 (2015): 1241–1257.

Kouloumpis, Efthymios, Theresa Wilson, and Johanna D. Moore. “Twitter Sentiment Analysis: The Good the Bad and the OMG!” In *Proceedings of the Fifth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media (ICWSM)*, 538–541, 2011.

Krause, Monika, Sandra Lavenex, and Thomas Risse. “Legitimacy Problems of Global Governance.” In *The Oxford Handbook of Global Governance*, edited by Deborah D. Avant, Martha Finnemore, and Susan K. Sell, 559–574. Oxford: Oxford University Press, 2020.

Krippendorff, Klaus. *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. 4th ed. Thousand Oaks, CA: SAGE, 2018.

Krause, Nicole M., et al. “Citizens’ Trust in Public Institutions during the COVID-19 Pandemic.” *Swiss Political Science Review* 26, no. 4 (2020): 1–18.

Lee, Kelley. *The World Health Organization*. London: Routledge, 2009.

Lee, Kelley, and David Fidler. "Avian and Pandemic Influenza." *Global Public Health* 2, nos. 2–3 (2007): 215–234.

Levi, Margaret. *Of Rule and Revenue*. Berkeley: University of California Press, 1988.

Levi, Margaret. "Why We Need a New Theory of Government." *Perspectives on Politics* 4, no. 1 (2006): 5–19.

Levi, Margaret, Audrey Sacks, and Tom R. Tyler. "Conceptualizing Legitimacy." *American Behavioral Scientist* 53, no. 3 (2009): 354–375.

Lewis, J. David, and Andrew Weigert. "Trust as a Social Reality." *Social Forces* 63, no. 4 (1985): 967–985. https://doi.org/10.1093/sf/63.4.967.

Linklater, Andrew. *The Transformation of Political Community: Ethical Foundations of the Post-Westphalian Era*. Cambridge: Polity Press, 1998.

Liu, Bing. *Sentiment Analysis and Opinion Mining*. San Rafael, CA: Morgan & Claypool Publishers, 2012.

Liu, Xiong, et al. "SocialCube: A Text Cube Framework for Analyzing Social Media Data." In *Proceedings of the ASE International Conference on Social Informatics*, 252–259. Washington, DC: IEEE, 2012. https://doi.org/10.1109/SocialInformatics.2012.87.

Luhmann, Niklas. *Risk: A Sociological Theory*. Berlin/New York: De Gruyter, 1993.

Marcus, George E., W. Russell Neuman, and Michael MacKuen. *Affective Intelligence and Political Judgment*. Chicago: University of Chicago Press, 2000.

Massumi, Brian. *Parables for the Virtual*. Durham, NC: Duke University Press, 2002.

Massumi, Brian. *Politics of Affect*. Cambridge: Polity Press, 2015.

Mazower, Mark. Governing the World: The History of an Idea. London: Penguin Books, 2012.

McInnes, Colin, and Kelley Lee. "Global Health and International Relations." *World Health & Population* 14, no. 3 (2012): 11–18.

McMahon, Aisling. "Global Equitable Access to Vaccines." *Journal of Medical Ethics* 47, no. 7 (2021): e38.

Misztal, Barbara A. *Trust in Modern Societies: The Search for the Bases of Social Order*. Cambridge: Polity Press, 1996.

Mohammad, Saif M. and Peter D. Turney. 2010. Emotions Evoked by Common Words and Phrases: Using Mechanical Turk to Create an Emotion Lexicon. In *Proceedings of the NAACL HLT 2010 Workshop on Computational Approaches to Analysis and Generation of Emotion in Text*, pages 26–34, Los Angeles, CA. Association for Computational Linguistics.

Mohammad, Saif M. and Peter D. Turney. "Crowdsourcing a Word–Emotion Association Lexicon." *Computational Intelligence* 29, no. 3 (2013): 436–465. https://doi.org/10.1111/j.1467-8640.2012.00460.x.

Morozov, Evgeny. *The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom*. New York: PublicAffairs, 2011.

Morton, Adam David. *Unravelling Gramsci: Hegemony and Passive Revolution in the Global Political Economy*. London: Pluto Press, 2007.

Mouffe, Chantal. *On the Political*. London: Routledge, 2005.

Neuendorf, Kimberly A. *The Content Analysis Guidebook*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: SAGE, 2017.

Nussbaum, Martha C. "Kant and Stoic Cosmopolitanism." *Journal of Political Philosophy* 5, no. 1 (1997): 1–25.

Nussbaum, Martha C. *Upheavals of Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

Nussbaum, Martha C. *For Love of Country?* Boston: Beacon Press, 2002.

O'Connor, Brendan, Ramnath Balasubramanyan, Bryan R. Routledge, and Noah A. Smith. "From Tweets to Polls: Linking Text Sentiment to Public Opinion Time Series." In *Proceedings of the International AAAI Conference on Weblogs and Social Media* (ICWSM), 122–129, 2010.

OECD, *Transparency, Communication and Trust: The Role of Public Communication in Responding to the Wave of Disinformation about the New Coronavirus* (Paris: OECD, 2020).

OECD. *Good Practice Principles for Public Communication Responses to Mis- and Disinformation*. Paris: OECD, 2023.

Oliver, Kelly. *Witnessing: Beyond Recognition*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2001.

Ontario Agency for Health Protection and Promotion (Public Health Ontario). *Risk Communication and Trust in Public Health during the COVID-19 Pandemic.* Evidence Brief, 2023.

Pak, Alexander, and Patrick Paroubek. "Twitter as a Corpus for Sentiment Analysis and Opinion Mining." In *Proceedings of the Seventh International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'10)*, 1320–1326. 2010.

Pang, Bo, and Lillian Lee. "Opinion Mining and Sentiment Analysis." *Foundations and Trends in Information Retrieval* 2, nos. 1–2 (2008): 1–135. https://doi.org/10.1561/1500000011

Papacharissi, Zizi. *Affective Publics: Sentiment, Technology, and Politics.* Oxford: Oxford University Press, 2015.

Van Prooijen, Jan-Willem, and Karen M. Douglas. "Conspiracy Theories as Part of History: The Role of Societal Crisis Situations." *Memory Studies* 10, no. 3 (2017): 323–333. https://doi.org/10.1177/1750698017701615.

Reddy, William M. *The Navigation of Feeling*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

Reysen, Stephen, and Iva Katzarska-Miller. “A Model of Global Citizenship: Antecedents and Outcomes.” *International Journal of Psychology* 48, no. 5 (2013): 858–870. https://doi.org/10.1080/00207594.2012.701749.

Rittberger, Volker, ed. *Global Governance and the United Nations System*. Tokyo: United Nations University Press, 2001.

Rosenau, James N. “Governance in the Twenty-First Century.” *Global Governance* 1, no. 1 (1995): 13–43.

Rosenau, James N., and Ernst-Otto Czempiel, eds. *Governance without Government*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992.

Rosenbaum, Lisa. “Facing Covid-19 in Italy.” *New England Journal of Medicine* 382, no. 20 (2020): 1873–1875. https://doi.org/10.1056/NEJMp2005492.

Shah, Tamanna M. “Emotions in Politics: A Review of Contemporary Perspectives and Trends.” International Political Science Abstracts 74, no. 1 (2024): 1–14. https://doi.org/10.1177/00208345241232769 (Original work published 2024)

Siegrist, Michael, and Angela Zingg. “The Role of Public Trust during Pandemics.” *Risk Analysis* 34, no. 8 (2014): 1395–1407.

Slaby, Jan, and Christian von Scheve, eds. *Affective Societies: Key Concepts*. London: Routledge, 2019.

Sloterdijk, Peter. *Critique of Cynical Reason*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1987.

Smith, Tiffany Watt. *The Book of Human Emotions: An Encyclopedia of Feeling from Anger to Wanderlust*. London: Profile Books, 2015.

Stieglitz, Stefan, Linh Dang-Xuan, Axel Bruns, and Christoph Neuberger. “Social Media Analytics – Challenges in Topic Discovery, Data Collection, and Data Preparation.” International Journal of Information Management 39 (2018): 156–168.

Suchman, Mark C. “Managing Legitimacy.” *Academy of Management Review* 20, no. 3 (1995): 571–610.

Tallberg, Jonas, and Michael Zürn. “The Legitimacy and Legitimation of International Organizations.” *The Review of International Organizations* 14, no. 4 (2019): 581–606.

Thelwall, Mike, Kevan Buckley, and Georgios Paltoglou. “Sentiment Analysis for the Social Web.” *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 63, no. 1 (2012): 163–173. https://doi.org/10.1002/asi.21606.

Tufekci, Zeynep. *Twitter and Tear Gas: The Power and Fragility of Networked Protest*. New Haven, CT: Yale University Press, 2017.

Turner, Jonathan H. *Human Emotions*. London: Routledge, 2007.

Turner, Jonathan H., and Jan E. Stets. *The Sociology of Emotions*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

Tyler, Tom R. *Why People Obey the Law*. 2nd ed. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2006.

Vernon-Wilson, Emma, et al. “Unintended Consequences of Communicating Rapid COVID-19 Policy Changes.” *BMC Public Health* 23 (2023): 1454. https://doi.org/10.1186/s12889-023-16454-z.

Vos, Sarah C., and Marjorie M. Buckner. 2016. “Social Media Messages in an Emerging Health Crisis: Tweeting Bird Flu.” *Journal of Health Communication* 21 (3): 301–8. doi:10.1080/10810730.2015.1064495.

Weiss, Thomas G., and Ramesh Thakur. *Global Governance and the UN: An Unfinished Journey*. Bloomington: Indiana University Press, 2010.

World Bank. *Impact of COVID-19 on Global Income Inequality.* Global Economic Prospects, January 2022.

World Health Organization. *Communicating Risk in Public Health Emergencies*. Geneva: WHO, 2017.

World Health Organization. *Managing the COVID-19 Infodemic*. Geneva: WHO, 2020.

World Health Organization. *Managing the COVID-19 Infodemic: Promoting Healthy Behaviours and Mitigating the Harm from Misinformation and Disinformation*. Policy brief. Geneva: World Health Organization, 2020.

World Health Organization. "WHO Director-General's Opening Remarks at the Media Briefing on COVID-19." Geneva, 2020.

Wouters, Olivier J., et al. "Challenges in Ensuring Global Access to COVID-19 Vaccines: Production, Affordability, Allocation, and Deployment." *The Lancet* 397, no. 10278 (2021): 1023–1034. https://doi.org/10.1016/S0140-6736(21)00306-8.

Yeşil, Bilge, Faris A. Khazraee, and Ceren Sözeri. "Turkey's Internet Policy after the Coup Attempt: The Emergence of a Distributed Network of Online Suppression and Surveillance." Internet Policy Observatory, University of Pennsylvania, 2017.

Yeşilyurt, Yaşar. "Covid-19 Pandemisi ve Ulus Devletler: Küreselleşmenin Sonu Mu?" *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi* 3, no. 6 (2020): 424–435.

Youde, Jeremy. "The World Health Organization and Global Health Governance." *Global Governance* 26, no. 4 (2020): 583–588.

Zhang, Xi, Hauke Fuehres, and Fei Gao. "Sentiment Analysis for Predicting Stock Market Movements." In *Web Intelligence and Intelligent Agent Technology*, 111–114. 2011.

Zhang, Xi, Hauke Fuehres, and Fei Gao. "Affect Analysis of Twitter Data for Predicting Stock Market Movements." *Journal of Decision Systems* 21, suppl. 1 (2012): S284–S292.

Zhang, Xiang, Junbo Zhao, and Yann LeCun. "Character-Level Convolutional Networks for Text Classification." *Advances in Neural Information Processing Systems* 28 (2015): 649–657.

Žižek, Slavoj. *Pandemic!: COVID-19 Shakes the World*. Cambridge: Polity Press, 2020.

Zürn, Michael. *A Theory of Global Governance: Authority, Legitimacy, and Contestation*. Oxford: Oxford University Press, 2018.

Zürn, Michael, Martin Binder, and Matthias Ecker-Ehrhardt. "International Authority and Its Politicization." *International Theory* 4, no. 1 (2012): 69–106.

EK-1: DUYGU KODLAMA TABLOSU (CODEBOOK)

Duygu sınıflandırmasında genel kriter: *Tweet'lerde duyguya işaret eden (1) doğrudan duygu ifadeleri, (2) dolaylı söylemler, (3) değer yargıları, (4) tehdit algısı, (5) topluluk ilişkisel duyguları, (6) alay/ironi unsurları veya (7) duygunun şiddetini gösteren dilsel göstergelerden en az birinin bulunması.* ***Açıklama:*** Tweet'lerde "Korkuyorum", "öfkeliyim", "güvenmiyorum", "şüpheliyim" gibi duygu kelimesinin açıkça geçmesidir. Duygu belirten sözcük bulunmaması halinde, aşağıdaki KRİTER sütununda geçen açıklamalara göre sınıflandırma yapılmıştır.			
Genel Kodlama Kriterleri:	1.Dilsel İfade Kriteri: Duyguyu doğrudan belirten kelime/ifade bulunması (örn. "korkuyorum", "öfkeliyim", "şüpheliyim", "umutluyum"). 2.Duygusal Ton Kriteri: Kelimelerin ima ettiği ton, alay, ironi, sertlik veya sıcaklık duyguya işaret eder. 3.Değerlendirme Kriteri: Öznenin DSÖ'ye veya pandemi bağlamına yönelik olumlu/olumsuz bir tutum ifade etmesi. 4.Davranışsal Eğilim Kriteri: Duygunun eyleme yöneltici yönü bulunması (ör: öfkeyle tepki çağrısı; korkuyla kaçınma, umutla destek). 5.Bağlamsal İşaret Kriteri: Tweetin bağlamı (haber, olay, kriz anı) duyguya işaret eden bir anlam yaratıyorsa. 6. Söylemsel Şiddet/Yoğunluk Kriteri: Büyük Harf, ünlem, tekrar, küfür gibi yoğunluk artırıcı işaretler. 7.Metaforik/İmgesel İfade Kriteri: Metafor,		

	ironi ya da dolaylı ifade duyguyu açıkça yansıtıyorsa. 8.Nötrlük / Deskriptiflik Kriteri: Bilgi veren, yorum yapmayan ve duygulanımsal yük taşımayan tweetler "bilgilendirici/nötr" kategorisine alınır.		

DUYGU	TANIM	KRİTER	ÖRNEK
1-Öfke/kızgınlık	Öfke tepkisel bir duygudur; bir haksızlık, tehdit veya ihlale karşı ortaya çıkar ve protesto eylemini tetikleyen temel motivatörlerdendir.	Hakaret, suçlama, sert eleştiri; "Artık yeter", "Sinir oldum", "ben çıldırıyorum" DSÖ'yü hedef alan agresif ton	Şayet bizim vergilerimizden bu kalpazan siyonist kuruluş DSÖ ye bir kuruş verirse veriyorsa helal etmiyoruz iki ilimiz yakalarında olacaktır.
2-Kaygı	Kaygı, geleceğe dönük zarar veya tehdit beklentisinden doğar. Bu tür beklentisel duygular, kolektif eylemde ihtiyat, geri çekilme veya savunma motivasyonlarını şekillendirir.	Belirsizlik ve endişe ifadeleri; "Ya şöyle olursa?", "Korkutuyor beni", "endişeliyim"	Dünya sağlık örgütü nerede?
3-Yas/kayıp	Kayıp duyguları kolektif kimliğin güçlenmesine katkı sağlar. Dayanışmayı tetikleyen ve grup kimliğini pekiştiren toplumsal duygular kategorisindedir.	Ölüm, kayıp, üzüntü, matem; "Birini kaybettik", "Çok acı bir gün"	Dünya Sağlık Örgütü: Türkiye geçen hafta virüs yayılımında dramatik bir artış gördü. Endişe duyuyoruz. Vakaların %60'ı İstanbul'dan bildirildi.
4-Merhamet/şefkat	Şefkat başkalarının acısına duyarlılık, yardım etme motivasyonu ve kolektif dayanışmayı artırır.	Dayanışma, koruma, bakım çağrıları, Sağlık çalışanlarına destek,	-

		Mağdurlara üzülme	
5-Tiksinme	Tiksinme, ahlaki sınırların ihlaliyle tetiklenen bir ahlaki sınır duygusudur. Grupların kimlik sınırlarını belirginleştirir.	“İğrenç”, “Midemi bulandırıyor”, “Tiksiniyorum”	-
6-Kıskançlık	Rekabetçi duygular arasında sınıflandırılır: kaynak, statü veya ilgi rekabetinden doğan duygulardır.	“Onlara imkân veriliyor bize değil”, “Haksızlık” Karşılaştırmalı negatiflik.	-
7-Korku/dehşet	Korku reaktif duygular sınıfındadır ve tehdit karşısında geri çekilme, kaçınma veya güven arayışını tetikler. Korkunun kolektif eylemi bastırıcı etkisi olabilir.	Panik ve tehdit algısı; “Korkunç”, “Dehşete düştüm”, “Felaket geliyor”	DSÖ'nden korkunç iddia (Dünya Sağlık Örgütü) : Bazı gazeteler de korona virüsünü yayıyor olabilir.
8-Üzüntü/keder	Üzüntü, kayıp veya başarısızlık duygusu ile ilişkilidir ve dayanışma kuran toplumsal ahlaki duygular arasında yer alır.	Hüzün, moral bozukluğu; “Çok üzücü”, “Moralim bozuldu”	O değilde bizim ülkemiz neden bu şarlatan DSÖ’ye inanıyor, çok zoruma gidiyor be... https://t.co/UPnRvr4VJq
9-Mutluluk/neşe	Mutluluk ödül beklentisine dayanan, mobilizasyonu ve katılım isteğini artıran bir duygudur.	Sevinç, rahatlama; “Çok mutlu oldum”, “Harika haber”	-
10-Nefret/garez	Nefret, sürdürülebilir ahlaki düşmanlıktır: belirli bir aktöre yönelik kalıcı antipatidir. Düşman inşasını ve keskin	Yıkıcı, düşmanca söylem; “DSÖ’den nefret ediyorum”,	Dünya sağlık örgütü kahpe çocuğudur

	grup sınırlarını besler.	“Tam bir düşmansınız”	
11-Öfke patlaması/hiddet	Öfkenin ani ve yoğun formudur. Ahlaki şok sonrası oluşan yüksek uyarılmışlık (arousal) tepkilerinin bir sonucu olarak nitelenebilir.	Çığlık, küfür, Çok yüksek yoğunluk, Büyük harf, Çoklu ünlem, Ağır hakaret	Çin virüsü demek ırkçılık değildir! Gerçekliktir. Dikta rejimlerin insan ırkını tehlikeye atmasıdır! Çin diktatörlük rejimi en başından beri Dünya’ya şeffaf veri ve virüs halkında doğru bilgi paylaşmadı. Bu virüsün PANDEMİ’ye dönüşmesinin sebebi ÇİN
12-Pişmanlık	Pişmanlık refleksif ahlaki duygu olarak tanımlanabilir: geçmiş davranışların değerlendirilmesinden doğan içsel bir duygudur.	Keşke’li ifadeler, Hatayı kabul, “Yaptığıma pişmanım”	Eğer en başından beri DSÖ denilen sağlık örgütü tüm Dünya'da zorunlu üretimler(gıda) hariç 60 günlük evde kalma kararını tüm ülkelere kabul ettirseydi ve Dünya Bankası tüm ülkelere tüm kriterlere uyulması koşuluyla özel
13-Sempati	Şefkat gibi ahlaki duygular kategorisindedir; başkalarının durumuna duygusal ortaklık kurmayı içerir.	Sıcak yaklaşım, Pozitif duygulanım “Hak veriyorum”, “Anlıyorum”	DSÖ(@WHO), (Dünya Sağlık Örgütü), İstanbul'da ofis açıyor. Bu Ofis, DSÖ Avrupa Bölg. #Covid_19 başta olmak üzere sağlık acil durumları konusunda faaliyet gösterecekmiş... Türkiye'nin, sağlık alanındaki başarısının bir sonucudur bu👍
14-Düşmanlık	Düşmanlık, karşıt gruplara yönelik uzun süreli olumsuz duygulanımdır. Bu, sınır duyguları içinde konumlandırılabilir.	Açık tehdit, Çatışma dili “Sizi asla affetmeyeceğim”, “Karşı taraf düşman”	Dünya Sağlık Örgütü WHO ,(as ur first words WHO! WHO FUCKIN R U?!) salladı ki; -İnsandan insana geçmiyor - Havalimanlarını kapamanız çok erken Ve son şaheseri: Karantina yeterli değil!
15-Dayanışma	Bu duygu kolektif kimliğin temel yapıştırıcı unsurudur; ortak duygu üretimi	Birlik çağrısı; “Birlikte başaracağız”,	önemli olan dünya sağlık örgütünün açıkladığı tedbirleri almak herkes üstüne düşeni yapmalı

	protesto kapasitesini güçlendirir.	"Yan yanayız"	
16-Sadakat	Proaktif ahlaki duygu olarak geçer; grup içi bağlılığı artırır, kolektif mobilizasyonu kolaylaştırır.	Kurumsal veya topluluk bağlılığı; "DSÖ'nün yanındayım", "Devletimin kararlarına uyarım"	Dünya sağlık örgütü mü? Gurur duyuyorum. Duyuyırum gurur. Çok duyuyorum hemde gurur. Gurur. GURUR
17-Şüphe/paranoya	Güvenilirliğe ilişkin belirsizlikten doğar. Özellikle siyasi güvensizlik bağlamında okunabilir. Kurumlara karşı güvensizlik, mobilizasyonu şekillendirir.	Komplo dili, Güvensizlik; "DSÖ bir şey saklıyor", "İşin içinde oyun var"	Kürelselciler ve kuklası Dünya Sağlık Örgütü ve Çin bilerek isteyerek insanlığın kaderi ile oynuyorlar .Bizim içimizdeki asimile edilmiş sığırlar hala devleti kötüleyip yalan haberlerle solculuk oynuyor
18-Güven	Proaktif duygu kategorisinde yer alır, kolektif eylemin sürdürülebilirliği için gerekli duygudur. Grup içi koordinasyonu güçlendirir.	Otoriteye güven; "DSÖ doğru yapıyor", "Bilim insanlarına güveniyorum"	haklısın adamlara dünya sağlık örgütü 2008 de uyardı yemeyin bunun etini birde kedi gibi bir hayvan daha var o daha tehlikeli asıl onda yüzde yüz bulundu Sars gribi ile Covid19 oluyor dinlemediler
19-Saygı	Ahlaki duygu kategorilerine girer; otoriteyi kabul etme veya onaylama eğilimi yaratır.	Takdir ve itibar; "DSÖ'ye saygı duyuyorum", "Uzmanlara teşekkürler"	DSÖ'yü sen biliyor musun? Senin düşündüğün gibi futbol takımı değil. 😉
20-Utanç	Refleksif ahlaki duygu sınıfında yer alır: kişinin davranışlarının toplumsal normlarla uyumsuzluğunu fark etmesiyle ortaya çıkar.	Kişisel veya kolektif utanç; "Böyle davrandığımız için utanıyorum"	-

21-Meydan okuma	Direnç duygusu olarak tanımlanabilir: güç ilişkilerine karşı çıkma motivasyonunu içerir.	Otoriteye direnme; “Bu kararı tanımıyorum”, “Bize bunu yaptıramazsınız”	Çin ve Dünya Sağlık Örgütü sürecin bu hale gelmesinin en büyük iki nedeni. Bu süreçteki ihmallerinin hesabını vermeliler.
22-Gurur/coşku	Gurur pozitif ahlaki duygu olarak sınıflandırılır; kolektif başarı sonrası mobilizasyonu sürdürür.	Övünme, kolektif başarı; “Bilim insanlarımızla gurur duyuyorum”	Kelimelerin kifayetsiz kaldığı o an... ve dünya sağlık örgütü ARMY olur.....
23-Umut	Umut, proaktif duygu kategorisinde yer alır, gelecek odaklı motivasyonel bir güçtür; eylemi tetikler.	Geleceğe pozitif beklenti; “Her şey düzelecek”, “Aşıyla umut var”	Herkes dünya sağlık örgütünü etiketlesin @WHO #TurkishStudentLivesMatter
24-Boyun eğme	Negatif proaktif duygu olarak ele alınabilen pasif kabul biçimidir; güç-asimetrik ilişkilerde sık görülür. Daha çok politik davranış literatüründe mevcuttur.	Teslimiyet, Çaresizlik; “Yapacak bir şey yok”, “Kader”	Emin olun ben ve benim gibi düşünen bir çok arkadaşım pandeminin başından beri dişimizi sıkıyoruz.İnsanları maskeleyince dişimizi sıktık.Hes kodu zorunlu olunca dişimizi sıktık.DSÖ ülkemizde ofis açınca dişimizi sıktık.Aşıya gelince aşı filan beklediğimiz yok merak etmeyin
25-Hayal kırıklığı	Beklentinin karşılanmaması sonucu oluşur ya geri çekilme ya da öfkeye dönüşme eğilimindedir.	Beklentilerin boşa çıkması; “DSÖ yine yanılttı”, “Çok üzdü bu haber”	Dünya sağlık örgütü bunca ölümün üzerine sonunda corona virüsü pandemi olarak ilan etti...
26-Güvensizlik	Şüphe ile birlikte güvensizlik temelli duygular kategorisinde yer alır; kuruma yönelik	Otoriteye inançsızlık; “DSÖ’nün dediğine inanmıyorum”	Çin başkanının eşi Dünya Sağlık Örgütünde görev alıyormuş şaşırdık mı ?

	mesafenin duygusal formudur.		
27-Sinizm	Kurumsal motivasyonlara yönelik inançsızlık ve alaycı kabulleniş hâlidir; hayal kırıklığı duyguları altına girer.	Alaycı, Küçümseyici, Nihilist ton; “DSÖ zaten hiçbir şey beceremez”, “Ne bekliyorduk ki?”	Dünya sağlık örgütü ile whatsaptan mesajlaşıyoruz. Daha iyi karantina etkinliği olamazdı.
28-Bilgilendirici/nötr	Nötr kategoriler duygu değildir fakat duygusal askıya alma veya mesafe olarak yorumlanabilir. Öznenin duygusal pozisyon almadan veya duygusal görünürlük olmaksızın bilgi aktardığı durumlardır. Analitik bir kategoridir, literatür duygusu değildir.	Duygu içermeyen bilgi aktarımı, Haber paylaşımı, İstatistik, Alıntı.	Dünya Sağlık Örgütü: Koronavirüs aşısı minimum 12-18 ay uzakta https://t.co/96TQ6uvJAE
29-Acıma	Acıma, bireyin kendisini ahlaki ya da duygusal olarak üstün bir konumda konumlandırarak, karşısındaki aktörü güçsüz, yetersiz, zavallı ya da kurtarılmaya muhtaç olarak çerçevelediği bir duygudur.	Kurumu ya da aktörü aciz, çaresiz, zavallı olarak betimleme, küçümseyici ve pasifleştirici bir ton.	Yazık gerçekten, DSÖ’nün ne hâle geldiğine bak.